بۆ کەس لە پاڵتەکەی حسێن عارف نەهاتەدەرەوە؟.. جەماڵ کەشش

ڕۆژی ١٢ ی ئابی ٢٠٢٦؛ چیرۆکنووس و ڕۆمانووسی داهێنەر حسێن عارف ژیانئاوایی کرد. حسێن عارف تایبەتمەندییە ئەدەبییەکانی بەتایبەت لە ژانری گۆڕانەوەدا، شوناسی ڕەوتێکی هونەری بەرجەستە دەکرد. بەداخەوە ئەم ڕێبازە پتر لەدەیەیەک بەر لە مەرگی بە ڕێبوار ببوو. هەندێ من ئاگادار بم(کەس لە پاڵتەکەی حوسێن نەهاتە دەرەوە !). لەنێو هەژموونگەری کلتووری نەوەدەکان بەدواوە، دابڕانی نووسین لە هەز و هیواکانی شار و زمانە زبرەکانی نووسەران(حیکاتخوانانی تردا)، فورسەتی نوێ خستنەوەی لەسەندرایەوە. ئەمەش ئاکامی ئەو ئاڵۆگۆڕە سیاسی و ئابووری و ڕۆشنبیریانەن کە لە کوردستاندا پێشهاتن (حەمە ئەحمەد جاف ، مامۆستا حسێن عارفی بە باوکی ڕۆمانی کوردی لەقەڵەم داوە، بەڵام خوێندنەوەی شەرزاد حەسەن بە مامۆستا دەشێ گونجاوتر بێت، (کوڕەکانی حەسارەکەیان بەی بەجێهێشت).

لەساڵی ١٩٨٧ دا ، نووسینەکەم بەسەر دەری " ئەناتەمیزمی ڕۆمانی شار لەدیدگای مەنتق و تەئریخ دا" لەسەر ڕۆمانی " شار" ی حسێن عارف، لە گۆڤاری " ڕابەر" بە دوو بەش باڵاوکردەوە. () [illegible]

[illegible]

لەبەری پرۆلیتاریا، دژەمن مەگەل!.. جەمال کەشش

سالەی خوونە موژدە بەخشەکان! سالی بەهەزبوونەوەی کۆمۆنیستەکان!

سلاۆی ژیژەک کتێبەکەی بەناوی "سالی خوونە ترسناکەکان" هەیە، وەرگێڕی کارامەی بواری هزر و فەلسەفە، ئەرسەلان ئەفراسیاو بە کوردی وەریگێڕاوە. بەکارهێنانی ئەم دەستە واژەیە وەک میتافەرەکی ئاوەژوو، تەنها بە چەکردنەوەی مەبەست بووە بە دەرکەوتنەوەی شەبەنگەکی سور. کتێبەکە پتر لەدەیەکە نوسراوە، سالی بەهەزبوونی ڕاستی پۆپۆلیستی توندڕەو، پوکانەوەی عەقلانیەت و جەنگ.
کیژان ئیسپە هانگیزی، مامۆستای زانکۆی زوریخ لە نوێترین چاوپێکەوتنی لەگەڵ ڕۆژنامەی دەر بوند (بەرلین، بڕوا بەستی ئەمە لە سەردەمی لەدایکبوونی نەزمێکی نوێ جیهانیدا دژین کە بەریەکی خراپکار لەئەتەکراتەکان شەیان لە دژی کۆمەڵگای ئازاد و دیموکراسیەکەی ئەمە ڕاگەیاندووە. ئەمە لە نێو ئاوگەڵکی ئابوری و هێکەلەی دژگاکانی ڕاگەیاندن گیرمان خواردووە، هێگای دەرچوون زۆر مەترسیدارە).١
سیاسەت و ئایدیەلۆژیای ڕەوتکی بە هەژمون و هێبەتی بەرژوازی، پاراستنی کۆمایەتیێ نەتەوەیی و ڕەگەزیەکان، ڕەگزگرتنی کلتورەکان و مافی گروپەکان و دایەلۆگی نێوان ئاینەکان و بەرگری لە کۆمەڵەی پەلکە زێرینەکان و پەراوێزخراوەکان و فەمێنیستی جێندەری و مافەکانی پەنابەران و کرێکارانی کەچکردوو،...پاشکشەی لەبەرامبەر کۆنسەرفەتیفە ڕاستڕەوەکان و ئیسلامفەبیا و بزووتنەوە نیو-فاشیستەکاندا کردووە. ئەم دەورانە بە کۆتایی ڤێکیزم و پۆلیتەکە کۆنتکتنس دەناسرێت، بڕوام بە ئەمانە پێدا بوون؟
لەڕاستیدا، خەی ئەمە پرسیەکی یەکجار ئاڵۆزە لە کۆمەڵگای ئەمەی سەرمایەدا و لە نێو دەورانی سیستەمکەدایە. ڕەکخستنەوەی بازاڕی کار و سەرمایە و جیۆپۆلیتیکی نوێ لە ئاستی جیهاندا، بەتایبەت پشکەوتنە تەکنەلۆژییەکان لەبواری دجیتاڵ و زیرەکی دەستکردا،

شەی غەزەو ئەکرانیا، ...هتد.
بەڵام ئەوەی تایبەتیەکی بنچینەیی تر لەم جگەکەیە، هەر ئەو هەوتەی بەرژوازی بوو، کە کۆمۆنیزمی چینی کرێکاری وەک کوشندەترین دەرد و بەڵا لە کۆمەڵگا ناو دەنا. هەر لە بنگلادیش و ئەندونوسیاوە بگرە تا ئەمریکای لاتین و تا ئەفگانستان و پاکستان و ئێران، بە کودەتای ناستەوخۆ و دامەزراندنی حکومەتە پرکسیسکان، یان بەهەزکردنی تاوانبارترین بزووتنەوە سیاسیە مافیاییکان ، یان هەردوکیان وەک ئیستای عێراق. هیچ بوارێک و هیچ شوێنێک نەما، بۆنی کۆمۆنیزمی لێهاتبا و هەر چەند بچوکیش بێت، هەر چەند گەمزییش بێت، دەبوا هاوتا بکرێت بە نازیزم و فاشیزم و توندتر هەوڵی لێنوبردنی بدەن. تەنانەت لە بەڵایەنترین زانکۆشدا. دیقەتتان دا، کارزان عەزیز لە کۆتایی نۆڤەمبەری ئەمساڵ، لە لاپەڕەی فەیسبوکی خۆی، نوسینێکی بە ناوی "ئایدیولۆژیای بەعسیزم چیە؟" بڵاوکردەوە، لەوەدا لە یەکێک لە زانکۆکانی بەریتانیا لە کەرسی ماستەرکەیدا کە تایبەت بوو بە نازیزم، مامۆستاکەی ناچاریکردووە و لە دەرەوەی ئارەزووی خۆی کۆمۆنیزم لە تێنیشتی فاشیزم و نازیزمدا دەبوو بکاربهێنێت. یەقال نۆح هەراری دروشاوەترین ئیستێرەی بیرمەندی لیبرالی ئەمەیە. تەنها کتێبی "نوکس" کە لە (٢٠٢٤) بڵاوبووەوە، (٤٥) ملیۆن دانەی لەفرۆشراوە و بە سەر (٦٥) زمان وەرگێڕدراوە. وەرگێڕانە کوردیەکەی، بەڕێز شاهۆ عوسمان لە ئەمانیەوە، ، لە لاپەڕە (٢٧)دا، پەرەگرافێک لە مانفێستی کۆمۆنیست دەهێنێتەوە (مەژووی هەموو کۆمەڵگایەک تا ئیستا مەژووی مملانێی چینایەتییە، ئازاد و کۆیلە، ئەشراف و عەوام...). دواتر دەنوسێت، ئەم لێکدانەوە دووانییە بە مەژوو، هەموو کارلکێکی مرۆیی وەک مملانێی دەسەڵات لەنێوان ستەمکار و ستەملێکراو دەبینێت، کەواتە بە هەر وتەیەک نابێت بپرسین (چی دەوترێت؟ ئایا ڕاستە؟)، بەڵکو دەبێت بپرسین (کێ ئەمە دەڵێت؟ ئەمە خزمەتی ئیمتیازاتی کێ دەکات؟).
یەقال هەراری کاتێک ئەم تێزە بە ناوی "زانیاری" دەهێنێتەوە، کە لە لاپەڕەکانی پێشوویدا زەر گەڵانەوەی هەڵبەستراوی زانیاری ناڕاستی دەزیوەتەوە. هەمان نیەتی هەیە کاتێک لە دیدگای مارکس بە خراپی چیانیەتی دەکۆتەوە. کتێبێکی تر کە لە لیستی پێشنیارکراوی (٢٠) باشترین کتێبی پایزی دەوری ڕۆژنامەی (ئین زیت زیت) بوو، نوسەرەکەی (ئوڤا وتستڕ)ە، بە ناوی (کارل مارکس لە جەزائیر، ژیان و دواین گەشتی شۆشگێڕ)، بەزمانی ئەماني، کتێبەکە بە نیازی ژیاننامەی مارکس لە (٢٧-٤-١٨٨٢)، یانزە مانگ پێش کۆچی دوایی، وە تایبەتی تر ئەو دە هەفتەیەی مارکس لە جەزائیر بوو، بەڵام

بەشێوەیەک بە تەواوی ژیانی دەگۆڕێتەوە و لەوەوە وێنەیەکی شێواو لە بەچوونە بونیادییەکانی مارکس دەدات. (بە ئەم ڕوون نییە، ئایا مارکس بەوای بە تەزە بنەڕەتییەکەی خۆی هەبووە، چەقی هەوسەنگاری مێژوو، ململانێ نێوان چینەکانە، کە ئەم ئایا دەتوانرێت بڕواستی و
قەناعەتهێنەر بێت و ئەزمون بکرێت و بەداتا بسەلمێنرێت، یان ئەم تەزە لەچاوی مارکسدا تەنها لێکدانەوەیەکی تایبەتی (سوبیەکتی) بووە لە سەردەم مێژووییەکان)، چەند دێری دواتر دەنوسێت: "مێژوو پڕسەیەکی گەورەی ئامانجە کە لە ژمارەیەکی بەسنووری هێوتە کەمایەتیەکان، تاکیەکان، ژینگەییەکان، کلتوریەکان و فاکتەرەکانی تر کاریگەرییان هەیە، ئەم فاکتەرانە کە بە بەردەوامی دەگۆڕێن و کاریگەرییان لەسەر یەک هەیە و بەیە ناتوانین تەنها بە یاسا ئابوریەکان بگەڕێنەوە ، لاپەڕە١١٠)٢. یەکجار زۆرن بەهەموو زمانێک و لە تەواوی جیهان، دژایەتی مارکسیەت و تەڕی خەباتی چینایەتی.
ساڵی (٢٠٢٦) و ساڵانی داهاتوو، موژدە بەخشن، بە یەکەمجارە لە مێژوی سویسرا، گەورەترین خۆپیشاندانی کرێکاران و کارمەندانی کانتۆنی فات دەستیان بەمانگرتن و خۆپیشاندان کردووە. گەورەترین خۆپیشاندان لەدژی ڕاسیستەکان لە ئەمانیا، گەورەترین خۆپیشاندانی جەماوەری لە بریتانیا بە کەشی فەلەستین. بزووتنەوە کەمەنستیەکان لەسەراسەری ئەوروپا و ئەمریکا و کەنەدا بەهەنگاوی گەورە بەرەو حزبیەت و بەرەو هەسوراوە کرێکاریەکان دەچن.
شکڵش بە چ مانایەک دێت؟
بەرژوازی لە کوردستان، لە لاوازترین کاتەکانی خۆیدا، غافڵ نەدەبوو لە سەرکوتکردن و تیرۆر و ڕەگری لە چالاکی ڕاستوخۆی کەمۆنیستەکان. هەڵش بە سەر بارەگاکانی (ڕێکخراوی ڕەوتی کەمۆنیست) لە ساڵانی (١٩٩١ و ١٩٩٢) لە هەولێر و هەڵەبجە و ڕانیە و دهۆک و ئاکرێ، هەرش بە سەر شوراکان. وە دواتر کرنەلەژی خوێناوی درێژەی کێشا بە تیرۆری نێزیرعومەر (١٩٩٣)، شاپور و قابیل (١٩٩٨) و کوشتاری بە کەمەڵی ناو شاری سلێمانی لە (١٤)ی تەمووزی (٢٠٠٠)دا.
ڕەشنبیران، بەتایبەت گروپی ڕەهەندیەکان، زمانیان بەخشی بەدەمی سەرکردەکانی شاخ کەتازە بەربوونە تاڵانی شار. لیبڕاڵیەتێکی بە بەهایان بە کورد دامەزراند و شوناسێکی فەردیان دا بەناوی تاکی کورد. خۆ کرێکار لە کوردستان نییە، ئیدی مارکس و کەمۆنیزم بە دەبێت لەرە هەبن، بە ئاوەی ئەم تەڕە دابهێنن، دەبوا مارکس و بیروباوەڕە مارکسیەکان، لە فکر و ڕەشنبیری کەمەگا دەربکەن.

بەرە لە زەر چاوپکەوتن و ڕاڤە و کتێبکانیاندا، چەمکەکانی بەعسیزم و فاشیزم و سۆشیالیزم و تەنانەت مارکسیسزم و کۆمۆنیزمش، وەک یەک ئایدیالژیا تاوانبارکراون و و بەنەفرەتکراون. فاکتەرەکی گرنگی دواکەوتویی فەرهەنگی و تێشنەسەندی سالفیەت و داعشیەت و نیولیبراڵیزم. دورخستنەوەی بەتایبەت لاوان بوو لە مارکسیەت.
کەسانێک هەن و هەنگاو بەخەشیان بەهن کۆمۆنیست:-
لەبری گەڕانەوە بۆ مارکس، دەگەڕێنەوە بۆ نیتچە؟ لەبری لێکدانەوەی مادییانە، میتافیزیکییانە دەواننە گەردون.
لەبری پرۆلیتاریا، دەهن، مەگەل!
ڕاپەڕین و هەڵسانە جەماوەرییەکان نابینن، دەهن کێڵەی فکری!
لەبری خەباتی کۆمۆنستی، لە نێو پرسەی هەبژاردنەوە، ێکلام بۆ کاندیدی کەتای مەسیحی، لەسەر لیستی حزبی شیوعی کوردستان دەکەن؟
لەبری لێکدانەوەی ماتریالیزمی مێژوویی بۆ ئاژاوە و کەشکانی نەوان ئینسانەکان لەسەر شوناسە جیاوازە کلتوریەکان، دەن ئینسانەکان بەپێی لۆجیکی فیدرالیەتی سیاسی پارلەمانی سەرژمێریان دەکەن وەهادیکالترین شێوەیدا دیدگای کارل پۆپریەکان بۆ کەمەگای کراوە، لەبری خەباتی هاوبەشی چینایەتی.
لە نێو کارساتێکی سروشتیدا، لەبری قوبارانکردنی دەسەاتداران و ڕاونیان بەهوتافی تاوانبار و بکوژ، ناچارکردنیان بەدەستکەشانەوە، وەک ئەوەی لە ڤالانسیای ئیسپانیادا بوو. کۆمۆنیستەکان دەبەت لە هەکخراوە خرخوازییەکاندا لەنزیک خەکەوە بن!
شەشی کۆمۆنیستی، قەناخبەندی نییە، زەمینەسازییە. پراتیکی کۆمۆنیستی هێژای لەسەدای نییە. شەشە بۆ ئازادی هێزی کار لە سیستەمی چەوسانەوە. "کەای ئەبستراکت" نییە، تەوریەکی گشتی ئەنتەرناسیۆنالیستیە و کۆمۆنیستەکان ئەم تەوریە لە خەباتی چینایەتی نەوکەمەگادا زیندوانە لە وەاتکان و لە کەشکانیاندا بەرەوپێشەوە دەبەن. وردەبەرژوازی، هیچ کاتێکی گونجاو نادزنەوە بۆ ئەم خەباتە و بەرژوازیش بەتەواوی لەدژایەتی وەستاوەتەوە.

۲۰-۱۲ی – ۲۰۲۵

kijan Espahangizi .der Bund 15.Dezember.2025-1

(2-Uwe Wittstock , Karl Marx in Algier page(109-110

تیرۆری ژنامۆنوسەک قەیرانەکی سیاسی گشتی دروست دەکات!.. جەمال کەشش

سەرۆک وەزیزانی سلێڤاکیا و بەشێک لە کابینەکەی دەستدەکشنەوە لە حکومەت! ئەی لە کوردستان چی؟

ژنە ژورنالیستی ماتایی

Daphne Carune Galizia (jan Kuciak und Matina Kusnirova)ژورنالیستی سلێڤاکای ودژگیرانەکەی

ئەوارێیەکی درەنگی سارد، سەعات هەشت و بیست دەقەی ڕۆژی (٢١)ی مانگی دوو (شوبات)ی ساڵی (٢٠١٨)، لە گوندێکی ڕۆژئاوای (براستیڤیلا)ی پایتەختی سلێڤاکیا، لە ماڵەکەی خەیاندا، (یان کوچیاک)ی ڕۆژنامەنوس و دەزگیرانەکەی بە دەمانچەیەکی (٩) ملیمەتر سارد دەکەنەوە. لەپڕشدا کچە دەزگیرانەکەی لەچێشتخانەکەدا یەک گوللە لە سەری دەدەن، دواتر لە ژێرزەمینی ماڵەکەیدا دوو گوللە دەنێن بەسەر دەی (یان کوچیاک)ەوە.

ئەم کردەوە تیرۆریستییە، گەورەترین و پڕخەشترین خەپیشاندانی جەماوەری بەرپاکرد، شەپۆلی گوشارکانی ئەم بزووتنەوەیە لەپڕشدا چەندین بەرپرس؛ لە سیاسییە باڵاکان، لە وەزیران و بەڕێوەبەری پۆلیس و دادوەرانی باڵای ئامانی، تا بە دەستکشانەوەی سەرۆک وەزیرانی ئۆوکات . لە ئەنجامیشدا (ماریان کۆچنەر) ئەو سەرمایەدارەی کە لەپشتی ئەو تاوانەوە بوو، لەگەڵ ئەو دوو کەسەی تیرۆرکەیان ئەنجامدا، ئاکشرانە زیندان. (یان کوچیاک) بنکەییە ڕۆژنامەوانیەکانی لەسەر گەندەیەکانی ساختەچێتیەکانی ئەقەی یەکەمی سەرمایەدارە دەسەڵاتدارەکان بوو.

(داڤینە کارونا گالیزا)، ژنە ژورنالیستی وڵاتی ماڵتا و دایکی (٣) منداڵ، بەیانییەکی زووی ڕۆژی (١٦)ی ئۆکتۆبەری (٢٠١٧)، بەئۆتۆمبیلەکەی کە ماوەیەک لە ماڵ دووردەکەوتەوە، بەمبەکی چێنراوی لە ژێگای تەلەفۆنەوە پێدا دەتەقێنەوە و هەلا بەهەلای دەکات، هەر لەوێدا گیان لەدەست دەدات، ئەو ژنە (٥٣) ساڵییە، یەکێک لە ڕۆخنەگرە سەرسەختەکانی دژی گەندەڵی و پارەسپیکردنەوە و

بەهەردانی سامانی گشتی بوو. لە شیکارییە ڕۆژنامەوانیەکانیدا، دەربارەی((پڕۆکانی پەنەما))، گەندەڵیەکی گەورەی دەسەڵاتدارانی ماڵتای ئاشکرا کرد، بەرتیلەکانی ژنی سەرۆک وەزیرانی خستەڕوو، کەینی مافی هاوڵاتیبوونی ماڵتای ئاشکراکرد.

ماڵتا ئەو دورگە خنجیلانەیەی کە دانیشتوانەکەی نیو ملیۆنە و تازە وەک ئەندام لە یەکەتی ئەوروپا وەرگیرابوو، ئەم تیرۆرە بارودۆخی سیاسی ئەو وڵاتەی قۆپ ی کردەوە و قەیرانەکی سیاسی گەورەی دروست کرد، لە نۆڤەمبەری (٢٠١٩)، وەزیری گەشتوگوزار، کارگێڕی سەرکۆمیزان و سەرۆک وەزیران و وەزیری ئابووری دەستیان لەکار کێشاوە، پاش ئەوەی کە دەرکەوت یەکێک لە گەورە بەپرسانی سەروەی دەسەڵات، لە پشتی ئەم تیرۆرەوەیە. مکوڕی لەسەر سزادانی تاوانبارانی لایەنە نەوخویی و نەونەتەوەییەکان لە سەندیکا کرێکارییەکان و یەکیتی ئەوروپا و نوسەرانەوە گەیشت بەزیندانیکردنی دووبرا بە چل ساڵ و دوو کەسی تر ١٥ ساڵ.

بۆچی : پەویستە ئەمەش لە هەرەمی کوردستان ماندوو نەبین، تا قەیرانەکی سیاسی لە ئاستی هەرەمدا دەخوڵقێنین!

بۆچی :پەویستە تاوانبارانی تیرۆریستانی ڕۆژنامەنوسان، تیرۆریستەکانی ئازادیخوازان و کۆمۆنیستەکان، بدەزرێنەوە، دادگایی بکرێن و سزا بدرێن!

"ڕەخنەگرتن ئازادی دەربڕین" سەرەتای مانگی نۆ (سێپتەمبەری ٢٠٢٥)، ئاگادارییەکی لەمەڕ مەترسیدار بوونی ئاستی ئازادی ڕادەربڕین بڵاوکردەوە؛ (شیروان شەروانی) چوارساڵ و نیو زیندانی بەسەردا سەپێنرایەوە، (هەمن ماموند)ی ڕۆژنامەنوس لەهەوڵێکی تیرۆرکردنیدا، بەئاستەم لە مەرگ ڕزگاری بوو، هەرشەکی تەقەنەرانە بە سەر (دیاری محەمەد)ی بەڕێوەبەری (سەنتەری میترۆ) هەیە. ناوەندی (ئەفیسی درۆ) دەربارەی مژاری ئازادی ڕۆژنامەنوسی کۆمەک ڕێکدەخات..

لەم زەنگی ئاگادارکردنەوانە جددی تر، نوسینەکی هاوڕێ (بەکر عوسمان) بوو (برای سەردەشت عوسمانی جوانەمەرگ)، کە لە یادی ١٧ ساڵەی تیرۆری ڕۆژنامەنووس (سەرانی مامە حەمە) کە لە کۆتایی مانگی حەوتی ئەمساڵدا بڵاویکردەوە. لە تیرۆری ڕۆژنامەنوسان و ئازادیخوازان و کۆمۆنیستەکانی هەرەمی کوردستان، تا ئێستا یەک کەسی تاوانباری سەرەکی

دەستگیرنەکراوە، تا ئێستا یەک کەس دادگایی نەکراوە. نەک هەر

ئەو بڕکو هەندێک سیناریۆی قەزەنیش بۆ داپۆشینی تاوانەکە و شاردنەوەی تاوانباران دادەڕێژن

وەک لە ڕاپۆرتی (ڕێکخراوی نووسەرانی بێسنور) یشدا ئاماژەی پێکراوە، لە سێدا هەشتا و پێنج (٨٥٪)ی ئەو تاوانانەی بکەرەکان و پلاندانەرانی نادیارکراون، ئەوانەن کە لە هەرەمی دەسەڵات و لە بازنەی سەرەوەی حوکمڕانیدان.

ئازادی ڕۆژنامەگەری لە کوردستان پاشکۆی پێکراوە و ڕۆژنامەنووسان ئازادییان لەدەستداوە. گەندەڵی و ناوەووت، بەکارهێنانی پێگەی سیاسی بۆ بزنس و سپیکردنەوەی پارە، نائوونی لە داهات و لە کەرتەکانی بەرهەمهێنانداء هەژاری و لێکەوتەکانی لەسەر ژیانی کۆمەڵایەتی … ئەمانە و گەلێک باسخانەی تر هەیە هەشتا ووناکی بنکەکاری ڕۆژنامەوانی لە هەرەمی کوردستان پێی پێنابردوون و ناوچەی قەدەغەیە.

(یان کوچیاک)، لایەن سەرمایەدارە تاوانبارەکەوە کە نیمچە ئیمارەتێکی لە میدیا و دەسەڵات و دادوور و سیاسی پێکهێنابوو، پشتڕاستکردنەوەی پاکتاوکردنی لێکراوە، بەتاڵەفن جۆن بەدایک و خۆشکی دراوە، وەک داوای دەستبەردان لێو بەدواداچوونە ڕۆژنامەوانیانیان لێکردووە تا گەندەڵیەکانیان نەخاتەوو..

ئەم چیرۆکە لەگەڵ چیرۆکی ژنە ژورنالیستە ماڵتایەکەش (داڤینە کارونا گالیزا) هەروابووە و ماوەیەک بەر لە تیرۆرکردنەکەی زیندانی کراوە. دووبارەبونەوەی بۆچوونێک هەمان فیلمە بە هەموو ئەو ژورنالیستانەی بنکەکاریان کردووە لەسەر بازاڕی نهێنییەکانی کۆکردنەوەی سەرمایەوفڕە وتێکەبازییەکان وقەرخکارییەکان وچاوچنۆکیەکان. ئەم تیرۆرانە بە بەرنامە و بتاکتیک و بەشێوازێکی پلان-بەدادەژراو ئەنجامدەرن و سێنەوەی شۆنەواریشیان هەروا.

بەرگریکردن لە ئازادیی ڕادەربڕین و ئازادییە سیاسیەکان، خاوەندارێکردنە لە گیانبەختکردوانت. هەروەک (یان کۆچیاک) و (داڤینا)، ژورنالیستەکانی ئەمڕۆ؛ بە بەرگریکردن لە مافی گشتی، نوسین و ڕاپۆرتەکانیان لەسەر گەندەڵی و دزی دەسەڵاتداران ئامادەکردبوو، بۆیە تیرۆرکران.

لیستی تیرۆرکانی لای ئەمڕۆ یەکجار دوورودرێژە و ئەم خوێنە هەر لەبەری دەڕوات. ئەو توانا و بەهرە ئینسانیانەی کە لە هەرەتی

لاویدا ڕوناکیان دەبەخشێو، ژیان و سیاسەت و فەرهەنگیان، پە ماریفەت و هەشیاری دەکرد. لە (نەزیر عومەر) و (ڕەئوف ئاکرەیی) و (سەلاح هەورامی) و (فەرهاد فەرەج) و (سەردەشت عوسمان) و (کاوە گەرمیانی) و (وەدات حسێن) و دەیانی تر هەمویان لەمانگە جیاوازەکانی ساڵەکانی دەسەڵاتداریەتی حکومەتی هەرێمدا، خوێنسارداندە گوللەباران کران و فڕێندران و تەرمەکانیان لە قەراخ جادەکان فڕێدران. ئەم دەسیانە، پەویستە و زەر پەویستە بکەردەو و بەزیندوویی و لە دژە نەسرەوتەی عەتدالەتخوازیدا هەمیشە کەپە بکات.

ئەم دەسیەیە، دەسیەیەکی یەکجار گرنگ و هەستیارە و پەیوەندیەکی بنەڕەتی هەیە بەو گەڕانکاریانەی کە لە کۆمەڵگای کوردستاندا ڕووددەن. نابەت ببێتە سەرمایەی سیاسی، و هەڵپەرستانە بەکاربهێنرێت بە بەشداری لە سیستەمی حوکمڕانی و بەدەستهێنانی کورسی پەرلەمانی و خەکردن بە شەریکە دز.

گوشارەکان بەیە لە وڵاتان سەرکەوتوبوون بەتایبەت لە حاڵەتی (یان کوچیاک)دا، بزوتنەوەی ئازادیخوازی ماندوو نەبوون و سەرسەختانە و بەبە هیچ بنەوبڕدەیەک داوای ڕاستی ڕەواوکەیان دەکرد. بزوتنەوەی ئازادیخوازی هەموو دانوستان و ناوبژیوانەکی لەسەر ئەم دەسیەیە ڕەد دەکردەو. لەلایەکی تریەو میدیاکار و دەزگا میدیا گەورە جیهانیەکانی وەک گاردیان و نەیرک تایمزوئەمانی زمانەکان ببونە تیمی بەرگریکار و ڕووهەماڵاوی دەسەڵاتداران.

لەبەر بەڵای من پەویستە کەسوکار و هاوەڵیانی گیانبەختکردوانی کردەو تیرەریستیەکان، ژورنالیستەکان و ئازادیخوازان و کۆمۆنیستەکان و زۆملەکراوانی دەستی تیرەر، سەرسەختانە و بە پلان و ئاگاهانە بە دژینەو و لەپرسینەو و دادگایی و سزای تاوانباران،کەنەدەن وسوربن لەسەری.

ڕەژهەاتی ناوەاست،

بەرەوکوێ؟.. جەمال کەشش

یەک: شۆڕش و سەرمایەداری

(سەرمایەداری شۆڕی لەنێو خۆیدا هەڵگرتووە، چەشنی هەور و بارانن)
جیهێن یاور

لە سەرەتای سەدەی بیست و دەورانی شۆڕی جیهانی یەکەمدا، لە لکەدانەوە تیۆرییەکاندا، شۆڕش بە قۆناغی ئیمپریالیزم و کلۆنیالیزمەوە پەیوەند دەکرا. شۆڕش ئامانجکی تووندوتیژی سیاسەتی ئیمپریالی سەرمایەی مالی و فراوانکردنەوەی بازاڕ و تاڵانکردنی کەرەستە خاوەکان و بەدەستخستنی هێزی کاری هەرزان و دابەشکردنی جیهان لەنێو دەوڵەتە ئیمپریالییەکاندا شرۆڤەدەکرا، تیۆری شۆڕشگێڕانەی ئینتەرناسیۆنالی دووەم لە کۆنفرانسی شتوتگارتەوە (١٩٠٧) بە بڕیارنامەیەکی گشتی کە هێڵە سەرەکییەکانی لە لایەن (ئۆگوست بیبل-August Bebel)ەوە ئامادەکرابوو، دواتر لەلایەن (لینین) و (تڕۆتزکی)ەوە دەستکاری و تەواوکراو و لە کۆنگرەی کۆبنهاگن (١٩١٠) و کۆنگرەی بازل (١٩١٢)یشدا قبووڵکرایەوە، هەڵویست و سیاسەتی مارکسیستی ئەو دەمە بوون. (عەسکەرتاریەت و شۆڕشی جیهانی) کرێکاران و سەربازان نابەت بەناوی پاڵاستنی وڵات و ئەرکی نیشتمانی یەکتربکوژن، پێویستە لولەی چەکەکانیان بەرووی بەرژوازی نەوخۆدا وەرگێڕن و بە شۆڕشی سۆشیالیستی دەستپاتی خۆیان و بەرەوبەرایەتی ئاشتی لە سیستەمی جیهاندا پایەدار بکەن.
شۆڕش سروشتکی بونیادی و نەوخۆیی سیستەمی ئێستایە، خۆی بەرهەم و لۆجیکی کۆرانە و تەماحکارانەی سەرکی یەکلاکردنەوەی ناکۆکییەکانی ناو سیستەمکە و پێلبەندییەکانی و دابینکردنی مەرج و پەداویستیەکانییەتی بەداگیرکردن و قەرخکردن و پچینەوە. ئۆگەر بە وتە بەناوبانگکەی (کارل ڤۆن کلاوسفیتز-Carl von Clausewitz) تیۆرسینی ملیتاریزم بگێڕینەوە (شۆڕش درێژدانە بە سیاسەت بەشێوازی تر). شۆڕش دەبێت چی لەناوبەبێت و کام سیاسەت لە شوێنی جێگیر بکات، یانی ئەوە چ سیاسەتکە بە شۆڕش بوار بە دیلەماسی و دانوستان و ئاوگۆڕی ژەمەکان دەکاتەوە.
(سەدان دەوڵەت بەشێوەی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لەماوەی ئەم (٥) ساڵەی کۆتاییدا بەشداری شۆڕیان کردووە یان پشتی لایەنکیان گرتووە کە لۆگۆی لایەنکی تردا لە تەهێچوونی چەکداریدا بوون. لە ساڵی (٢٠١٤)ەوە توانایی عەسکەرتاریەتی جیهانی بەرژێی سەدا دە (١٠٪)

زیادی کردووە. تەنها لەساڵی (٢٠٢٢)دا (٣٨٠) هەزار کەس کۆچراون، ئەمە جگەلەوەی لە (٣٠) ساڵی ڕابردوودا، (1). ئەم وتارە لە مانگی نەی ساڵی پاردا نوسراوە، شەڕ و کوشتارەکانی ئەم ساڵی (٢٠٢٥)ی تیا نییە کە هەم دەوڵەتانەکی زەرەر و ژمارەی کۆچراوەکانیش لەپە بەرزدەبتەوە.

شەڕ بە لەناوبردنی چەکی کەکوژ و دژە تیرۆر

شەڕی دووەمی کەنداو، ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لە ساڵی (١٩٩١) لە دژی عەراق، کەپاش داگیرکردنی بلەکی (سەشیالیست ڕیال!) یەکەتی سۆڤیەت بەرپاکرا. بەشی باوک، نەوی نا (نەزمی نوێی جیهان). کارەساتی (١١)ی ئەیلولی (٢٠٠١)ی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی شەڕیان لەژێر ناوی (شەڕ لە دژی تیرۆریزم) و لەناوبردنی (چەکی کەکوژی و کیمیایی) بەرپاکرد. سەرەتا ئەفغانستان و پاشان عەراق و دواتر لیبیا و سوریا، ناوچەکەیان ڕاپچایە نەو کوشتار و شەڕ و هەژاری و برسیەتی و دەربەدەرییەکی بێ وێنەوە.

لە (٧)ی ئەکتۆبەری (٢٠٢٣)ەوە، ئیسرائیل و ئەمریکا ئەو کارەساتە تیرۆریستییە دڵتەزێنەی (حەماس)یان قەستەوە بە پیادەکردنی شەڕێک کە ئامانجەکەی یەکجار گەورەتر لە بەرپەرچدانەوە و دابینکردنی ئاسایشی دانیشتوانەکەی.

ملیتاریزم و نیولیبەرالیزم

لە ماوەی (٣٥) ساڵی ڕابردوودا، سەرمایەداری نیولیبرالیستی، بە ماکسیماڵکردنی قازانج، چەوسانەوەی توندتر و دڕتر کردۆتەوە. بەکاڵاکردنی کەرتە کەمایەتییەکان بە بازاڕی ئازاد و فرۆشتنی بە کەرتی تایبەت و کەبەکەی توند لەنێوان کەمپانیا گەورەکان وتەکنۆبۆنیان بە چەقی دەسەڵاتداریەتی و داشتنی سیاسەتی بەرگری و ئابووری و میدیایی. پیادەکردنی ئەم سیاسەت و هەڵکارە ئابووری و فەرهەنگییانە، لەپرسەی چەکردنەوەی ساماندا، جیاوازییەکی گەورەی لەنێوان گەلەکانی شارە گەورەکان، هەڤدەست و مووچە، شار و لادێ پێکهێناوە. کرێکاران و چینە زەحمەتکێشەکان بە مانگرتن و خۆپیشاندانی گەورە و خەبات و ڕاپەڕینەکان بەرگرییان کردووە. لەنێو پەلبەندییەکان و دەوڵەتکانیشدا لەسەر کەرەستە سەرەتاییەکان، باج، گومرگ، بەندەرەکان و هەڵگرەکانی بازرگانی و سەرچاوەکانی وزە بەتایبەت لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا و لەهەمانکاتدا، پرسەی خۆ پێچەککردن

و دروستکردنی میلیشا و پێشکەوتنی هەڤیانەی سەربازی ئەم ناوچەیەی لەنێو شەڕێکی بەردەوام و بێکۆتاییدا بگیرهێناوە. گەورەیی و

کوشندەیی بەمبەکان و فڕۆ و تەقەمەنییەکانیان تاکو بژاردەیەکی بۆ ملکەچکردن، ئاوەش تاکو زمانی چارسەر. زۆر جار ئەم هێزانە هاوبەشانە لەبەرامبەر دوژمنە چینایەتییەکانیان بۆ لەخۆنەگرتنی هێرشانی ناڕازایەتییەکان بەکارهێنراون و هەندێ جاریش بۆ شکاندنی دەوڵەتگەلانی دروستیاندا، لەژێر ناوی دژە تیرۆر و دابینکردنی ئاسایش و مافی بژێوکردن لەخۆ ئەنجامدراون. بزنسی عەسکەرتاریەت و گروپە میلیشیایەکانی وەک (ڤاگنەر-Wagner)ی ڕوسی و (بلاک واتەر-Blackwater)ی ئەمریکی و بکرێگیراوەکانی تورکیا و کۆلەمبیەکانی ئوکرانیا هاوپەیمانی دژوتری ئەم سەرمایەیە (دەندە گۆشت خۆرەیە).

دوو: سعودیە و فەلەستین، ئیسرائیل و تورکیا، ئەمریکا و ئێران، پارادیمی ئاپۆ

(ڕۆبەرت فۆرد-Robert Ford) لە (٢٠١١) تا (٢٠١٤) باڵوێزی ئەمریکا بوو لە سوریا. لە دانیشتنی یەکەمی لێگەڵ (ئەحمەد شەرع)، لە ساڵی (٢٠٢٣)دا لە ئیدلیب، پێی وتبوو "هەرگیز بیرەک ملمێن ساڵیش ژیابام، ئاوەم تەسور نەدەکرد لە تەنیشت تاوە دابنیشم"، شەرع وەڵامی داوەتەوە (ئە، خە بە منیش هەروا بوو".(2)

یەکێک لە ڕاپۆرت نوسانی هەفتەنامەی (دەر شپیگل-Der spiegel)ی ئەڵمانی، (ماکسیم میتل ئاستید کە زیاتر لە (٢٠) ساڵە بە بەردەوامی لەسەر کێشە و ئاڵۆگۆڕکانی ڕۆژهەڵات بیان دەنوسێت) لە (نیو یۆرک تایمز-New York Times)ەوە چەمکێک وەردەگرێت کە هی (تۆماس فریدمان-Thomas Friedman)ە، فریادمان دەنوسێت: "شەڕی ١٢ ڕۆژەی ئیسرائیل لەدژی ئیران کاریگەریەکانی بۆ ناوچەکە وەک شەڕی جیهانی دووەم بوو بۆ ئەوروپا. هەموو دامەزراوە چەسپاوەکانی بەتەواوی لەرزاند و ڕەگەزی بۆ شتێکی نوێ کردەوە".(3)

بۆ باشتر حاڵیبوون لەم ئالۆگۆڕە مێژوویە، ناتوانین لە هەکارە جیهانییەکانی پرسەی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری گلۆبال دابببڕین. کۆتایی حەمیرکا- و زیادکردنی باجی گومرگی تا سەدا چل (٤٠٪) بۆ هەندێ کەلوپەل (شایانی وتنە هەمان تەنگوچەڵەمە لە شەڕی جیهانی یەکەمدا لەبواری بازرگانی و گومرگ دا سەریانهەڵدابوو)، (یاساکانی بۆ بۆ بۆ-BBB- لە ئەمریکا)(5) کە باج لەسەر هەزارەکان زیاد دەکات و لەسەر دەوڵەمەندەکان سوکتر دەکات لە سەدا شەست و چوار (٦٤٪) خەڵک ڕەتی دەکەنەوە، ترامپ فڕۆبازانە خستیە ڕۆژی سەربەخۆیی ئەمریکاوە. بەهەی تێپەڕاندنی ئەم یاسایانەوە، ئەمریکییەکان دەکەونە ژێر قەرزێکی (٣٤٠٠) ملیاردییەوەکە ڕۆژانە پۆیستە (٣) ملیارد تەنها بۆ سووی (ڕەنت) بدەنەوە. لە کاتێکدا

زۆر تەنها لە (٣) مانگی ئەمساڵدا، سەدا سی (٣٠٪) نرخەکەی چەتە سەر، بەهای دۆلار لە (٦) مانگی ئەمساڵدا سەدا یانزە (١١٪)ی لە نرخەکەی لەدەستداوە، بەوپێیەی لە (٥٠) ساڵی ڕابردوودا. تا ئێستا دۆلار لە سەدا نەوەت (٩٠٪)ی مامەڵەی جیهانیدا بە پارەکانی تریش هەڵدەسورێنێت. دۆلار خۆی چەکێکی سیاسی گرنگ بووە بە کۆنترۆڵی سیستەمی مالی جیهانی و پێگەی ئابووری ئەمریکا(6).
خۆگرتنی گروپی (بریکس-BRICS) کە مانای ئاماژەی دامەزراندنی جیهانێکی فرە جەمسەر و تێکشکاندنی هێژموندارێتی تاک لایەنەی ئەمریکایە، شێوە لەسەر سەرچاوەکانی وزە و هێژموندارێتی بڕوێکی گەورەتری وەرگرتووە. شێوەی ئەکرانیا و ڕووسیاش کە لەحەوشەی پشتەوەی ئەوروپادایە، ڕەنگە بگاتە ژوری نوستنەکانیش، کە تایبەتکە ئاگاری زەرە بە تراژیدایەکی گەورە خامۆش ببێتەوە. ئامادەکردنی (ئەحمەد شەرع) لەلایەن ئەمریکا و کردنەوەی نوێنەرایەتی تایبەتی لە مەسکە لەنێو هەمان کۆنتێکستدایە.
ئیسرائیل ئێم ماوانە زەر سەرکەوتنی بەدستهێناوە لەبەرامبەر "تەوەرەی بەرگریدا" و هەزارکیلەمەتری چوارگۆشەی لە خاکی سوریا داگیرکردووە، بەئام لەگەڵ نەفرەتێکی کەمایەتی فراوانداو بەرەوڕووە، سەرەڕای ئاوەش، گرێیەک کەهرگیز بە شێوە ناتوانرێ لەنێو بچێت، ئاوەژوو ماوەتەوە، دەبێت چارەسەر بکرێت، ئەمەش کابوسی ناتانیاهۆیە، مافی خۆکی فەلەستین بە پێکهێنانی دەوڵەت!
سعودیە، دەوڵەتێکی گرنگ و گەورەی ناوچەکەیە و توانای گەورەی هەیە و متمانەپێکراوی ئەمریکایە و پرسەی پێکخستنی (ڕێکەوتنامەی ئەبراهام) بەهەی کارساتی (٧) ئۆکتۆبەری (٢٠٢٣)ەوە وەستێنرا. سعودیە پلانێکی ستراتیژی نوخەیی هەیە کە نایپەرژێتە سەر شێوەی گەورە، لە هەمانکاتدا پرژەیەکی گونجاوی بەپشتیوانی فەرەنسا بە کۆشەی فەلەستین هەیە.
ئەردۆگان هیچ کارێکی پێنەسپێراوە لەم ئالوگۆڕەدا، تەنانەت وەک نوێنەدگیریش لەلایەن ئیسرائیلەوە ڕەدکرایەوە، مەئمووریەتێک: نامەیەکی پزیشکانی گیاندبوو بە سەرۆک ترامپ! جنێوە ڕەتەریکەکانی بە ناتانیاهۆ، چواندنی بەهیتلەر، بە مەسرەفی نوخەیی و سەزی ئیماندارانەیە بە لایەنگرە کۆنسەرڤەتیڤە ئیسلامییەکان. جوگرافیای کۆشکان نێک فەلەستین، سوریایە. پرۆتۆکۆڵی فەرمی بە شایەدی لایەنی سێهەم لەنێوان ئیسرائیل و تورکیا هەیە پێوەندییەکانیان لە هیچ کاتێکدا بەشێوە نەگەیشتن.
لەنێو دیزاینی هێژهۆنی ناوەراستدا، هێوتێکی سیاسی بەهێزی کەمایەتی کە نیشانیداوە هێگری سیاسەتی ئیمپریالیستەکان نییە، هێزەکانی ئاپۆیزم کە بە دسپلینن و گوڕایەڵی سەرکردەکانیانن، وە

لەنێو ڕیزەکانیدا ناوەند و باڵە جیاوازەکانیان بەرژەوەندی ماددی و سیاسی گەورە تەکڵە بەپرسەکانی بەرهەمهێنانەوەی جەپەلەتیک و پڵەبەندییە نوێیەکان دەبن و پڕچەمی سەرمایەداریێکی سەوزیان هەڵگردووە و کۆشەی کورد بە "کۆمەڵگەی دیموکراسی" و "ئازادییە کلتوورییەکان"دا دەتوانێت مانایەکی پێدا بکات لە تورکیا دا.
"چەکوشی نیو شەو" یەکەم ئۆپراسیۆنی سەربازی ئەمریکا بوو لە مەڕووی کەماری ئیسلامیدا، چارەنوسی شەڕی (١٢) ڕۆژەی نێوان ئیسرائیل و ئێرانی بەلوتکە گەیاند و یەکسەر ئاگربەستی دەستبەجێی ڕاگەیاند. ئەمریکا ئاگاری زەر هەیە هەشتا بەشوێن گەینی ڕژەمەوە بێت لە ئێراندا، ئاگەر خەی نەکاتە نەچیری ئەمریکا و لە هاوکۆشەی چین دەرنەچێت. لە داهاتووی سیاسی ناوچەکەدا، کەماری ئیسلامی ئێران شانسی زیندووماندوەی زەر کەمە.
ئاگەر سیاسەت بەشایی قەبوڵناکات، شەڕ ئاو پلان و ئاجێندانە دەسپێنە کە براوەی شەڕ دایدەڕێژێت. جیاکردنەوەی گەینی ڕژەم بە شەرشی کۆمەڵایەتی گرنگترین و هەستیارترین ئەرکی کۆمۆنیستەکانە. دوو بەرنامە و پلاتفۆرمی جیاواز و دژ بەیەکن. گەینی ڕژەم لەژێر سایە و لەنێو شەڕی ئیپمریالیستەکاندا، دزینی هەموو خاونەکی ئازادیخوازییە بە مەرامەکی کۆنەپەرست لەلایەن تاوانبارترین ڕژەمەکانەوە. تیرۆریستەکانی ساڵانی دوو هەزارەکان کە لە زیندانەکانی ئەمریکا بوون لە ئەبوغریب و زیندانەکانی تر ئێستا دەسەاتداری عێراق و سوریان.
بزوتنەوەی ئاشتیخوازی و دژە شەڕ لە مەدا، هەڕەکی کۆمەڵایەتی فراوان و نەونەتەوەییە، سەدان حزب و لایەنی سیاسی، سەندیکا کرێکاری ڕادیکاڵەکان و نەوێکی نوێ کە پەدەنێنە نێو سیاسەتەوە لەبەرامبەر بەرژوازی وڵاتەکانیاندا بەتایبەت لە ئەورووپا و ئەمریکا لەبەرامبەر ملیتاریزم و شەڕخوازی، لەدژی بێکاری و گرانی و حەقدەست ڕاوەستاون، بەنام بە دژکۆوتنیان وەک ئالتەرناتیڤێکی نەونەتەوەیی کاریگەر لەبەرامبەر بەرژوازیدا کە ماکینەی سیستەمەکەی پێکبخات، بەدەنییایەوە ماویەتی.

سەرەتای تەموزی ٢٠٢٥
-*--

ژێرنوسەکان

Solidaritat info, es gibt keinen kapitalismus ohne Krieg .-1
Chira Stenger
2- nzz.5.juli.2025 S3
3- Der spiegel Nr 27.28.6.2025 S 20

-4
چیمریکا (چین و ئەمریکا) وشیەکی لەکدراوە بە سیاسەتی بازرگانی نەوانیان بەکاردەهات. بە
زانیاری زیاتر بگەڕەوە بە وتاری (ڤایرسی چەمەرکا۲۲، پەتایەکی نوێ لەسیستەمی سەرمایەداری جیهانی)، نوسینی جەمال کەشش
5- کوتکراوەی (بگ، بیتوفێ، بلد) کە کرێکی یاساکان باج لەسەر دەوڵەمەندەکان کەمدەکات و ئەرکی دەوڵەت لە خزمەتگوزاریەکان و بیمە کۆمەڵایەتییەکان سوک دەکات.
NZZ am Sonntag 6.juli.2025 -6
27.28.6.202

خەون و ئاواتی کۆمارکان، ئیلهامی دونیایەکی سۆشیالیستیی.. جەمال کەشش

هەفتەی خوێناوی پاریس

(۲۱) تا (۲۸) ئایاری ساڵی (۱۸۷۱) لەشکرێکی سەروو سەد (۱۰۰) هەزار کەسیەوە، پڕ چەک و جبەخانە و ئەسپ سواری کەماری فەرەنسا بە فەرمانی سەرکۆزیران (تیرئەدۆف) لە ماماڵەیەکی ملکەچکەرانە و لەگەڵ (ئەتە ڤێن بسمارک)ی ئەڵمانیا کە چل (٤٠) هەزار سەربازی دیلی ئازادکراوبوون بەمەرجی دەستنەپاراستن و کوشتنی عەمدی بە ئەنقەستی لە کۆمارکان و خەڵکی پاریس و لەدوان نەدان بە هیچ دەزگایەکی ڕاگەیاندن، پاریسیان وەران و کاول کرد، کوشتاری بەکۆمەڵ، دیلکوشتن، ژنکوشتن و ئەتکردن و تاوانی سەکسی و بەمبارانیان ئەنجامدا. لە بەرامبەر نزیکەی چل (٤٠) هەزار گاردی نیشتمانی و کومارکاندا، هەر (۹۰۰) سەنگەرکەیان داگیرکرد و حکومەتی هەبژێردروای شورایی کۆمانیان ڕوخاند. بە ماوەی پێنج (٥) ساڵ حوکمی عەسکەریان سەپاندو زیاتر لە پێنجا (٥٠) هەزار کەسیان بەرەو دادگای سەربازی و مەدەنی ڕاپێچکرد و لە شانگریلەکی هەبەستراودا، بەیاری لەسەدارەدان و زیندانی و

دیپۆرتکردنەوەیان جێبەجێدەکرد. (پیێر فیینێر) ژورنالیستی سۆسیالیست بە کوشتنی چل (٤٠) هەزار کەس مەزەندەی کردووە.

(ئوگین قالین) ئەندامی بەڕێوەبەرایەتی ئینتەرناسیۆنالی یەکەم، لە تەمەنی (٢٨) مانگ دەگیرێت، پاش ئەشکەنجەدان دەیکوژن، کەمتر گەورەترین شەڕی نێوخۆیی لە مێژووی فەرەنسادایە.(هاوڕێی چەکەکان و گوللەبارانکردنەکان لە یەک بە یەکی شەقامەکان هەبوون، زۆرێک لە ژنان وەکو من بەتاوان بوون، دەستگیرکردن و دیانکوشتن بە تەنها ئەوە بەس بوو، شۆڕیان لەوان بچوایە، ژنە نوسەر (لویسە کەلت) بە چاوی خەی بینویەتی و لە تەمەنی بیست و هەشتی مانگی پێنج (٢٨/٥) نوسیویەتی، ڤە دە ئێار ٥). ئەو ژنە زیندانیانەی دەگوازرانەوە بە ڤێرسای بەشەقامەکاندا تف باراندەکران و شتیان تێدەگرتن و ژنە دەوڵەمەندەکان بە چێترەکانیان لێیان دەدان. (ڤێتزمای چاوپێکەوتن لەگەڵ ژنە سۆشیالیستی ئەمریکایی کارلین یەت، ئیخنەر٢٠٢١).

کەمە زانیاری بەزمانی کوردی

لە بارەی شەشی سۆشیالیستی کەمۆنە و یەکەم حکومەتی کرێکاری کەمۆنارەکان لەپاریس لە (١٨) ئادار تا (٢٨) ئایار ساڵی (١٨٧١) بەزمانی کوردی، زانیاری یەکجار کەمە. پەکردنەوەی کتێبخانەی سۆشیالیستی دەربارەی ئەم پرسە گرنگە، پەیوەندییەکی قووڵی بە بەدەرکردن و خاوێنکردنەوەی هێزمووونی ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیستی و لیبەرالیزمەوە هەیە.

ئەم جەنگە چینایەتییە فراوانەی پرۆلیتاریا و کەمۆنیستەکان و ئەنارکیستەکان و بلانکیستەکان و هتد و کاریگەری ئینتەرنسیۆنالی یەکەم و هاوپشتی و سۆلیدارەتی بزوتنەوەی کریکاری و کەمۆنستی ئەوروپا لەو حکومەتیان، بە کەمۆنیستەکانی عێراق بابەتەکی لاوەکی و ناگوزەر نییە.

شەشی کەمۆنە، گرێدانی تەواوی ئازادییەکان و ڕزگاری کۆمەڵایەتی و بەختەوەری و برایەتی گەلان، شتێک دەدات بە شەشکی واقعی لەدژی کاری بەکرێ و پیوەندییەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری. جیاکردنەوەی بەتەواوی دین لە دەوڵەت و پەروەردە و گۆینی سیستەمی خوێندن و خوێندایی کردن و ئیجباری کردنی خوێندن، قەدەغەی شوکاری و کاری منااان و مافی هاوڵاتی یەکسان بە سەرجەم دانیشتوانی پاریس کە لەو دەمەدا زیاتر لە سەد (١٠٠) هەزار کرێکاری ئەمانی و

پەلەنی و هەنگاری و ئیتالی تیا دەژیان.

ناسینی بە شکڵی منارانی دەروەی پەیوەندی نەریتی خەزان و مافی یەکسانی کردی ژنان و پیاوان کە کۆشیان کرد گۆڕی خەزانە کرێکارییەکان بوو ...هتد لەنێو جەرگەی شۆڕشی پروسیا (ئەڵمانیای ئێستا) و فەرەنسا، هەژاری کوشندە و کاری تاقەتپڕوکێنی و دوازدە (١٢) سەعاتی شەش ڕۆژە، نەخوێندەواری و نەخۆشییە بەربڵاوکاندا، زەر تایبەتە. ئەمانە شکاندنی ژورکانی باستیلی سەرمایەبوون نەک، یەفەرم.

لە زەمانی مانیفێستۆ

لە ئۆروپا بگشتی و فەرەنسا و ئەڵمانیا و بەریتانیا و بەلجیکا و سویسرا، بزوتنەوەیەکی بەهێزی هەمە ڕەهەندی ڕادیکاڵی کرێکاری و سۆشیالیستی و دیموکراسی شۆڕشگێڕانە پەیدا ببوو دەیەی شەستەکانی سەدەی کەمانە، دەیەی شکڵگرتنی یەکێتی و سەندیکا و خەباتی نەونەتەوەیی سوشیالیستی بوو. دەیەی پێکهێنانی دەیان و سەدان کۆڕی خوێندنبیرکردن و ڕێکخراوبوونی کرێکاران بوو. لە (١٨٦٦) ئازادی چاپ و کەبونەوە پەسەندکرا لەلایەن پەناپارتەوە، دەیان ڕۆژنامە و سەدان میتنگ سازدەدارن.

ئینتەرناسیونالی یەکەم (١٨٦٤)، نەقابەکرێیەکارییەکانی بەریتانیا (١٨٦٦)، حزبی کاری ئەڵمانیا (١٨٦٦)، پەرەگرتنی حزبەکانی سوسیال دیموکرات شۆڕشگێڕ لە ئەڵمانیا، لەگەڵ پەرەسەندنەکی زەر خەرایی پیشەسازی و سەرمایەگوزاری کشتوکاڵی و کەبونەوەی دانیشتوان لەشارگۆڕکان. سەرمایە لەپڕ کۆکەیەکی بونە و هێزتەقینی گۆڕە سەرمایەدارکان و لەلایەکی تەوە گۆکە هەژارکان بە بەاوتر و برسی تر و خەزانکرێکارییەکان بە بژوییان دەبوو هەموو کار بکەن. کەمینیزمی شۆڕشگێڕ ئیدی بەرەو هەنگاوی کەمایەتی چینایەتی گۆڕە دەردەکەوت، ... لەقکانی ئینتەرناسیونال لەئەڵمانیا و فەرەنسا و بەلجیکا و بەریتانیا و ئەمریکا و ڕوسیا لە گەرمەی تەهەڵچونەکاندا بوون.

هاوپشتی نونەتەوەیی کرێکاری

ناردنی نونێنەری ئینتەرناسیونال بە کەمانە (ئەلیزابیت دیمتری و هاوڕێکی) کە دەیەمین ڕۆژ دەگەن، ئەلیزابیت کە خەی بەچەک ڕوسیی بوو وە بە خونەدن هاتبوو بە جنەف، لەوە لەگەڵ کەمینیستەکانی جنەف ئاشنایەتی پەیدا دەکات و ئەوانیش بە لەندەن

بە لای مارکس دەبنەرن، وە لەسەر داوای مارکس دەوات. هەر چەند تەمەنی ٢٠ ساڵ بەڕام یەکسەر دەست بە هەڵسوڕانی جددی دەکات و گەورەترین و کاریگەرترین هێکخراوە بەناوی (یەکێتی ژنان) دروست دەکات. کرێکارانی ئەڵمانیا لەشارەکانی بەرلین، لیپتزیگ، دیدرسدن، خیمنتز، هامبورگ، هانۆڤەر، برێمن، ئیلبرفێلد، نەرمبیرگ، دەستیان بەچالاکی سیاسی و کۆبونەوەیان پشتیوانی بە کەمپانیاکان کرد. لە نامەیەکی پیرزبایيدا سە (٣) هەزار کرێکاری هانۆڤەر هاوچارەنوسی خۆیان بە کەمپانیاکان ناردبوو. (فرێدرناردئێگست بیبل) هەڵسوڕاوی کرێکاری و ئەندامی پەرلەمانی ئەڵمانیا و دامەزرێنەری حزبی سۆشیال دیموکرات، لەبەاوترین کەمپانستی نەونەتاوەیی بوو کە لە دژی سیاسەتی عەسکەرتاریەتی وەاتەکەی خەباتی دەکرد داوای وەستانی جەنگی دەکرد کە ئاو دەم لەشکری ئەڵمانیا، تاوقی پاریسیان دابوو. کرێکارانی بەریتانیا و نەمسا و بەلجیکاش بەهەمان جۆر. بەاوکراوە و ڕۆژنامەکانیان هەموو ڕۆژێک بەوردی ڕوداوەکانی شەڕشیان دەگواستەوە.

شەڕش و ئیفڵەرم و ژنان و کەمونە

هەرچەند لەم نوسینەدا،هیچ دەرفەت نیە، ئەزموونی کەمونە شرۆڤە بکەم. چەند دەرێک زۆر بەپەویست دەزانم کە بینوسم لەپێوەند بە حکومەتی دیکتاتۆری پرلیتاریای پاریس. کەمونە لە دوازدە (١٢) شوێنی تر دامەزرا لە (لیۆن) و (مارسیلا) تەمەنیان دوازدە (١٢) ڕۆژ بوو. بەبینن بەڕژوازی بە چ کوشتارێک حکومەتی هەڵبژێردراوی کەمنارەکانی خاپوور کرد. سەد و نەوەد (١٩٠) هەزار کەس دەنگیان بە کەمونەدا، چل و پێنج (٤٥) هەزار کەس دەنگیان نەدا. خەزانە بەڕژواکان زووتر شاریان چۆڵکردبوو.

ئاو دەم کەماری فەرەنسا لە کۆبکێیکی ئیمپریالی گەورەدا بوو لەگەڵ بەریتانیا و ئەڵمانیا، لە شەڕدا بوو لەگەڵ پروسیا، بەڵام کرێکاران و سۆشیالیستەکان، خەباتی بنچینەیی خۆیان جێنەهێشت و فریوی کەشمەکەشەکانی نەو باڵکانی بەڕژوازیان نەخوارد.

مارکس لەو بارەوە زۆر بەباوەڕەوە دەڵێت، کەمونە حکومەتی فراکسیۆنکی بەڕژوازی نەبوو بدرێتە فراکسیۆنکی تر. کەمونە خۆی حکومەتێک بوو بە تێکشکاندنی ئەم ئامرازە سەرکوتکەرە شەرمهێنەرە.

هەرچەند دووژنە هەڵسوڕاوی کەمونە خۆیان پێشتر هەڵسوڕاو بوون لەگەڵ چەند ژنە بەڕژوازیێکی تر بە بەدەستهێنانی مافی دەنگدان،

بەرامبەر هیچ گرنگییەکی لە کەمانە نبووە بیان، ئەوان بەشوێن گەیشتنی سیستەمێ بوون تانانت لە حکومەتی کەمانشدا، ئەوان هەرچەند بەتالەبانی خەشیان هەبوو، وە دواین کەس بوون کە شکستیان خوارد، ژنان لەو دەمەدا بەتەواوی دیانوێست قوچکەیی (هیراکیەتی) چینایەتی و جەندەری هەتەکنن.

جەمال کەشش

ئایاری ۲۰۲۵

بورجەکی ەشنایی، کەمانیزمەکی شەشگەە لە حزبەکـــــــــــــی ئینتەرناسیەنالدا باەا دەکات.. جەمال کەشش

(لە ەوانگەی پەویستی شارزابوون و ئەزمون و پەیوەندی گروپ و پارتە کەمانستەکان، ئەم نوسینە پەرگرتنی خرایی ەوتەک بەناوی "ئینتەرناسیەنالی کەمانستی شەشگەە" بەخوەنران دەناسنە. هەوەمداوێ دیدگا و سیاست و مەیدانەکانی تەکەشانیان بەچەی و لە جوەدا بخەمەوو، ئەمە ناساندنە و پاپشتی هەر ەوتەکە کە بەرگری لە مارکسیزم و خەباتی چینایەتی کرێکاران بکات و ناچەتە سەرهەسەنگاندنی پلاتفەرم و بەرنامەکیان).

پاش ئەوەی (تەد گراند-Ted Grant) و هاوەەکانی خیان لە [کەمیتە بە نەونەتەویی کرێکاران-Committee for a Workers' International (CWI)] جیادەکنەوە، لەگەە (ئالان ودز-Alan Woods) لە ساڵی ۱۹۹۲دا (ەوتی مارکسیستی ئینتەرناسیەنال-International Marxist Tendency) دادەمەزرنن. لە بەریتانیاش وەک ەکخراوی "بانگەوازی سوشیالیستی-Socialist Appeal" جیادەبنەوە لە [ەوتی ملیتانت-Militant tendency]. (دواتر دەمەوە سەری).

بەکارهێنانی مێتۆدی مێتریالیستی و ئەرسەدەکسی مارکسیستی و گەشەپێدانەوە بە نوسراوەکانی مارکس و ئینگلس و لینین و ترۆتسکی و پەرەدان بەهەندی تیۆری لە خەباتی چینایەتی و ئابووری سیاسی و لە زانست و گەردووناسی و کەلتوور و ئایینناسیدا، هێبازی بەرجەستەی ئەم دەستپێشکەرییە بوو. بەشداری کاریگەرانە و بەردەوامانیان لەنێو هێکخستنە کرێکارییەکان و نەقابە و ئینجومەن و کۆمیتەی مانگرتنەکان و بەتایبەت لەنێو لاوانی سۆشیالیست و گەنجاندا، پێگەی چینایەتی ئەم هێوتەی پتەودەکرد و بە گرێدانی بە شۆڕشی سۆشیالیستی و دکتاتۆری پرۆلیتاریا و تێکشکاندنی سیستەمی سەرمایەوە هاستەوخۆ بەرەو پراتیکی هاستەوخۆی سروشتی چینایەتی لەکاتی بە ئەوروپایی و بە نەونەتەوەیی دەبەستەوە و تاقانەی دەکرد.

دامەزراندنی ئەرگانی هاگیاندنی حزبی بەلشەویکی و پێگەیاندنی کادری پیشەیی و کارا و بە دسپلین، خەباتشێنبیرکردنی هەمەلایەنە و کەرس و زانکۆی ئاتەرناتیف و چوونە نێو پرۆسە کۆمەڵایەتییە ئاڵۆزەکانەوە، دابینکردنی مالی سەربەخۆ و پشتبەستن بە کۆمەک و هاوپشتی ئەندامان و لایەنگرانی و فرۆشتنی بڵاوکراوەکانی، ئەم جوانەوییەی لە ماوەیەکی کورتدا گەیی بە یەکێک لە بەهێزترین هێزە سۆشیالیستەکانی نێو بزووتنەوەی کرێکاری.

بەدرێژایی ئەم ساڵانە، خەباتی نەونەتەوەییان پەرەپێدا، سەرهەڵدانی توندوتیژی و زیندانی و هاوەدونان لەلایەن دەسەڵاتداران و گروپە فاشیستەکانەوە، لە هەمانکاتدا جیابونەوە و دابەش بوون و کەرتبوون هوویدەدا، بەڵام پەیگیرانە و باوەڕبەخۆ و سوربوون لەسەر لەجیکی مێتریالیستی بە خوێندنەوەی دونیا توانیان ئەم ئەرگانە بچووکە جارێ تر و لە سەردەمێکی تردا بتەوە سەر شانەی سیاسی و لەنێو وڵاتانێک کە بە سەدە وا دەردەکەوتن کە ئارام و هەموو شت لە جێگای خۆیدایە، بومە لەرزەیەکی سیاسیان لەسویسرا، دانمارک، سوید، فنلەند، ئەڵمانیا، ئەمریکا، نایەوە و یەکسەر پەرچەمی شۆڕشی سۆشیالیستیان بەرزکردەوە و دەنگدانەوەی لە میدیا گەورەکاندا، بەرژوازی شۆڕاند.

هیچ بزوتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانە ناتوانێت بە بێ تیۆری شۆڕشگێڕانە بێت

ماڵپەڕێکی زیندوویان بەناوی "بەرگری لە مارکسیزم-In Defence of Marxism" دامەزراند، وەک ئەرگانی فەرمی لەسەر ئاستی نەونەتەوەیی، جەداڵاتێکی گرنگی تیۆری و سیاسیان بە مەبەستی پشتیوانی و ئاسەدارکردنی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنستی لەنێو دەی

ئاوگەرەکانـدا لە گەشە جیاوازەکـان و نابەردە جیاجیاکـان و هەرەمەکاندا. لەم یەکدوو ساڵەی کۆتاییدا، کۆمپانیکی فراوانی ئەندامگیری و سازمانداریان لە زەربەی ناوچەکانی دونیا بەناوی (ئایە تۆ کۆمۆنستی؟ دەی کۆواتە خۆت بکخەراو بکە- Are you a communist? Then get organised!)، بڵاوکرابەخست. لەهەندێک لەوڵاتان بەشێوەی لە سەدا سەد و لە هەندە جێگا لە سەدا سەد و پێنجا ئەندامگیریان چووە سەرە (سویسرا و نەمسا و سوید و دانمارک)، بەمجۆرە پەداویستییەکان بە هەنگاوێکی گرنگی ئاوگەبەخش هاتە بوون.

پرشنگدارترین گەشە و ئاوگەی چالاکیتی لە بزووتنەوەکۆمۆنیستیەکان لە سالانی ڕابردوودا، دامەزراندنی (ئەنتەرناسیونالی کۆمۆنستی شۆڕشگێڕ- Revolutionary Communist International) بوو. لە بەژانی (١٠) تا (١٥)ی (حوزەیرانی ٢٠٢٤) لە ئیتالیا بە ئامادەبونی ڕاستەوخۆی (٥٠٠) کەس و لە بەگای (زووم)یشەوە (٧٧٠٠) کەس لە (١٢٠) دەوڵەتەوە بەشداری دامەزراندنی حزبی کۆمۆنستی شۆشگێڕی نوێنەتەوایەیان کرد. یەکێک لە کۆنفرانسە جیهانییە گەورەکانی کە لەماوەی ئەو (٦) بەژدا، گفتوگۆی جددی بەرنامەیی و ستراتیژی و حزبی و پەروەردەیی بە (٢٥) زمان بڵاوەی چوو. هەر لەوەدا نزیک بە نیو

ملیۆن (٤٨٨.٢٨٥) ئیرە کۆمەگ کۆکرایەوە. ئەم کۆنگرەیە بەتەکەایی بەشداربوان لەسەر بەرنامە و سیاسەتی کۆمۆنستی و ووخاندنی دەسەڵاتی بورژوازی و بزووتنەی حزبی و دامەزراندنی (ئەنتەناسیونالی کۆمۆنستی شۆرشگێڕ) بەیاریاندا.

ماڵپەڕە سەرەکییەکەیان (بەرگری لە مارکسیزم) بە (٤٩) زمان بەرهەمی تەدا بەاودەکەنەوە. بەشێک لەبەرهەمەکانیان بەزمانی کوردی، عەرەبی، فارسی، تورکی لەوەدا هەن. گەڤارەکی وەرزی تیۆری سەراسەریان هەیە بەناوی (بەرگری لە مارکسیزم). زەربەی لقەکانیان بەتایبەت ئەوانەی کە حزبیان دامەزراندووە، بەژنامەیەکی مانگانەیان هەیە.

نزیکردنەوەی کامەرا بە وێنەگرتنی دوو جوگرافیا

لقی پاکستان: پاکستان یەکێک لەناوچە هەرە گەرمەکانی خەباتی چینایەتییە. بە (کەراچی)ی دەوترێت (پترۆگرادی پاکستان). (٣٢٠) هەڵسوڕاوی کۆمۆنست لە ژنان و پیاوان لە بەژانی (٧ و ٨)ی مانگی

(١٢)ی (٢٠٢٤) لەسەرانسەری شار و هەرەمەکانەوە لە لاهور کۆبونەوە، تیایدا نوێنەرانی سریلانکا، ئەمریکا، ئیتالیا، کەنەدا و نوێنەرایەتی (سکرتاریەتی کەمۆنستی شۆشگێری نیونەتەویی) بەشدار بوون. لە ماوەی ئەم دوو ڕۆژەدا لەسەر بەرنامە، لەسەر چۆنیەتی دامەزراندنی حزبی بەلشەویکی لە پاکستان، خەباتی کرێکاران، مافەکانی ژنان، چۆنیەتی بەاوکردنەوەی گۆڤاری مانگانەی کەمۆنست (شیعاری نان، جلوبەرگ، نەشتەجێبوون)، وە هەڵبژاردنی ئەرگانەکان بڕیاردرا. پاکستان لەنێو تەڵەکی گرنگی پێوەندیدایە، لەگەڵ سریلانکا، بەنگلادش و هیندستان، کە بەهەیەوە کەسانێک لە مانگرتنە گشتیەکانی کرێکاران و خەباتی جەماوەریی ئێو وڵاتانەوە بەشداربوون، هەروەها بەیاننامە و ڕاگەیاندنیان دەرکرد لەسەر شۆش لە بەنگلادیش. لقی پاکستانی لە بارەی مێژوویی و جوگرافیا و زمان و کلتوورەوە، یەکێک لە گرنگترین وهەستیارترینیانە.

لقی بەریتانیا: ئەم بەشە بە گرنگترین بەش و بەمەشکی ناوەندەکە دادەنرێت و مەبەندی سەرەکی ئینتەرناسیونالەکەش هەر لە لەندەنە. هەوتەی ملیتانت، سەرەتای دامەزراندنی بە (١٩٦٤) دەگەڕێتەوە، مەیلەکی تڕۆتسکی نێو [پارتی کرێکارانی بەریتانیا-Labour Party UK)] بوو، لە دەوری گۆڤاری ملیتانت کۆببونەوە. سکرتەری سیاسیەکەی (تێد گرانت-Ted Grant)، سکرتێری نیشتمانی (پیتەر تاف-Peter Taaffe) بوو. ئەم هەوتە بەتایبەت لە شاری لیڤەرپوول، پێگەیەکی جەماوەری فراوان و (٣) ئەندام پەرلەمانی هەبوو، وە ئامانجدارانە لەنێو گەنجانی حزبی کرێکاراندا خەریکی هەڵکۆستنی حزبی بوون، لەنێو حزبی سۆشیالیستی لاوانی حزبی کاردا، تەواو دەسەڵاتی ئاراستەکردنی سیاسەتیان پەیداکرد. حزبی نێو حزب بوون، لە ماوەی سااڵنی هەشتاکاندا، سەنگەرێکی یەکجار بەهێزبوون لەبەرامبەر تاتچەر، و پشتیوانی مانگرتنە گەورەکانی کرێکارانی کانە خەڵوزەکان بوون، بەڵام بەردەوام ئەم هەوتە لەژێر گوشاری دەوڵەت و بەتایبەت (پارتی کرێکاران)دا بوو، تا دەرکردنی ئەندامان و لێوانێش تێد گرانت. ملیتانت بەهەی ئاڵوگۆڕکانی جیهان و بەهەی ئەوەی ئایا هەربمێننەوە لەنێو (پارتی کرێکاران)دا، بوون بەدوو کەرتەوە، کەرتەکیان حزبی کاری ملیتانتیان دامەزراند کە زۆرینەبوون، هاوڕیانی تێدگراند و ئالان ودز، هەڵکشاوی (بانگەوازی سۆشیالیستی-Socialist Appeal)یان دامەزراند و بەاوکراوەیەکی نیومانگانەیان بەناوەوە دەردەکرد تا نەقەمبەری ساڵی پار (٢٠٢٤) کە ناوی خۆیان گۆڕی بە (پارتی کەمۆنستی شۆشگێر) کە لەسەرانسەری بەریتانیا (١٢٠٠) ئەندامی چالاکیان هەیە و لقی بەریتانیای

(کۆمۆنیستی ئینتێرناسیۆنالی شۆڕشگێڕ)ن.

لقی سویسرا: گفتوگۆیەکی کورت لەگەڵ (مادلینا یەت، کادرێکی سەرکردایەتی پارتی کۆمۆنیستی شۆڕشگێڕ لە سویسرا

چۆن دەکخراوەکەتان/ حزبەکەتان لە سویسرا بەم شێوەیە گەشەی سەند؟

مادالینا: ساڵی (٢٠٠٨) دەکخراوی (دەر فونکە سویسرا)مان دامەزراند. گروپێکی بچوکی لە لاوان کە سیاسەت بەلایانەوە گرنگی هەبوو لە بەشی دەژئاوای سویسرا لەگەڵ خەڵکانی نەمسا پەیوەندییان پەیدا کرد، کە ئەوان پێشتر لقێک بوون لە (دەوتەی مارکسیستی ئینتێرناسیۆنال-International Marxist Tendency). لە ساڵی یەکەمکانی کارماندا ئێمە خەمان خزاندە نێو ڕیزەکانی دەکخراوی (لاوانی سۆشیالیست)ەوە، توانیمان هەندێک لە ئەندامانیان بەلای خەمان ڕابکێشین و ناوکی دەکخراوەیەکی جێگیر دابمەزرێنین. ووردە وردە توانیمان لە بەشەکانی تری سویسرا (بەشە فەرانسیەکەی "دەماندی"، بێرن، بازل، زوریخ) گروپی تر دابمەزرێنین و ژمارەمان زۆر گەشەی سەند کە لە سەرووی (٢٠٠) ئەندامی چالاک لە ساڵی (٢٠٢٣)دا، تا لە ئێنجامدا بڕیاری گەشەیەکی خێرایی ئەندامگیریەوە لە مانگی ئایاری (٢٠٢٤)دا، (حزبی کۆمۆنیستی شۆڕشگێڕ)مان پێکهێنا، بەمجۆرە زەمینەسازییەکی زۆرترمان بۆ ئایدیای کۆمۆنیزم دەخساند.

ئایا هۆڕ لەسەرەتاوە پەیوەندیتان بە (دەوتەی مارکسیستی نەونەتەوەیی)ەوە هەبوو، وە ئەوان چ دەڕوانە کاریگەرییەکیان لەسەرتان هەیە؟

مادالینا: بەڵێ، ئێمە هەر لەسەرەتاوە پەیوەندیمان هەبوو لەگەڵ (دەوتەی مارکسیستی نەونەتەوەیی)، بەڵام پێویست بوو لەپێشدا ئێمە ئەرگانی خەمان بەستراکتووری دیمەکراتیەوە (بە نمونەی وەک کۆنفرانس) هەبێت و جێگەر بین و بە ئەوەی بەشێوەیەکی فەرمی ببینە بەشێکی ئەو دەوتە . دەوتەی مارکسیستی ئینتێرناسیۆنال، بەشێوەیەکی زۆر باڵا و کاریگەر مەتریالی پڕوڕدەکردن بۆ هەڵمەتەکان، کە زۆر یارمەتی ئێمە دەدات تا بەشێوەیەکی باشتر ئایدیای مارکسیسزم تێبگەین و فەربین. هەروەها ئێمە لە پەیوەندییەکی بەردەوام داین لەگەڵ ڕابەری ئەو دەوتە، وەسامی پرسیارەکانمان دەدەنەوە و لە دامەزراندنی دەکخراوەیماندا پشتیوانیمان دەکەن. ئێمە و هەروەها گرنگترینیش ئەوەیە شتێکی کۆمۆنستی تەنها دەتوانێت سەرکەوتوو بێت کە ئینتێرناسیۆنال بێت. هەر بۆیە پێویستی بەدەکخراوەیەکی

نەونەتەوەیی هەیە.

بۆچی لەم ساڵانەی دوایدا هێندە گۆشەتان کردووە و سەرکەوتوبون، لەبەرچی بەتایبەت لە ئەوروپا و کەنەدا؟

مادالینا: قەیرانی سەرمایەداری چەند دەیەیە ناڕەزایەتی و تووڕەیی بەرهەمدەهێنێ. ئەزمەی کەرنا، بەشوێندا هاتنی هاوسان، فراوانبونەوەی مەیدانی جەنگەکان، ئەمانە هەمویان ئاماژەیەکی ڕوونن بۆ سیستەمێک کە باشترین ڕۆژەکانی خۆی ژیاوە. ئەمانە خەڵکانێکی یەکجار زۆر لە سەرانسەری دونیا هەستی پێدەکەن و بەشوێن ڕێگای دەرچوندا دەگەڕێن. لەڕوانگەی مارکسیزم و حزبەکەی ئێمە، گونجاوترین وەڵامی هەیە و هەربۆیە وەها سەرکەوتوبوین. وە ئێمە بەشوێیەکی گشتی دروستە هەروەک بۆ ئەوروپا و کەنەداش.

تۆ چۆن بیری لەدەکەیتەوە، کەسێک مارکسیست بێت پیویستە لە مەدا چی بکات؟

خۆت پەروەردە بکە و چالاکانە لە پەروەردەکردنی هاوڕێیانت یارمەتیدەربە، ئێم حزبە و ئینتەرناسیونالی کۆمۆنستی شۆرشگێڕ دابمەزرێنە. هەروەها پێویستە ئێمە هێندە زۆر بین و هێندە وشیار بین کە بەواقعی بتوانین ئێم دونیایە بگۆڕین.

تێبینی: لە ماڵپەڕی "بەرگری لە مارکسیزم-In Defence of Marxism" لایەن (کامەران ئەحمەد، کاوە ئاسنگەر، کارزان عەزیز، حسێن حسێنی) بەشێک لە وتار و بابەتەکان وەرگێڕدراون بەسەر زمانی کوردی-سۆرانی.

لە بەهەزی ڕاستەکان و ڕاسیستەکانی ئەوروپادا، دیپارتکردنەوەی پەنابەران،

ئامـــاژەیەک بە دەرکەوتنـــی نیوفاشیزم.. جەمال کەشش

دوو دەیە دەبێت حزبە ئاست و نیولیبەرالە کۆنزەرفاتیڤ و ئەوتە کریستیانە جەراوجۆرەکانیان و سەوزە لیبەرالەکان و ئاسیستەکان بەشێوەی جەراوجۆر، لە گۆشەی جیاوازە و بەدرووشمی جیاواز و ئاکتی جەماوەرییەوە، هەنگاوهەنگاو لە پەرلەمان و ستراکتوری (structure) دەوڵەتدا، هەر جارەی چەند بەندێک و پەرەگرافێک لە یاساکانی پەنابەری و کۆچ و بیانی هەموار دەکەنەوە و تەیدەپێنن. بەهەزبوونی ئەو لایەنانە لە پەرلەمانی نیشتمانی و پەرلەمانی ئەوروپا و دەوڵەت و لە کەمپەینگاکانی ئەوروپا و ئەمریکادا، بەرهەمی ئایدۆلۆژیکی ماددیی و پراتیکی سیاسیە. (لەم نوسینەدا بوار نییە ئەو ئایدۆلۆژیە بەسەر بارودۆخی ژیان و مافەکانی هاوڵاتیانیشدا لێبکەمەوە، دەنا هەمان ڕێیە هەیە).

کێشەی مووچە لە کوردستان چ ئاڵۆزییەکی بەکۆتایی و چ سەرلەشواویەکی دروستکراو و مانۆی میدیایی پوچی لێهەڵچنراوە، مەسەلەی پەنابەران هەمان سەرکی (circus) لە ئەوروپا و کرێکارانی کێچبەر لە ئەمریکادا هەیە. پێشنیار و ڕێگا چارەسەری ئاسیستانەی ئەم دەسەیە ئەبێتە مایەی سەرکەوتنیان لە پەرلەمان و حکومەتکانیاندا. ئەوانەی ئاگادار و سەودایان لەگەڵ ئەم پرسەدا هەیە، شایەدن کە لە ماوەی (٢٠) ساڵی ئابردووەدا، بە بەردەوامی یاساکانی پەنابەری، مافی پەنابەری سیاسی و ئینسانی و مافی مانەوە و مەڵاتی کارکردن و کاتیگەریەکانی، هاوڵاتی بوون و بیمە کەمەڵایەتییەکان و فڕبونی زمان و پرسەی هاوسەرگیری و یەکگرتنەوەی خێزان …هتد، تووندتر و بەرتەسکتر کراونەتەوە.

لەگەڵ کۆچی کرێکارانی ئەمریکای لاتین (بەزۆری مەکسیکیەکان) بەتایبەت دوای ساڵانی حەفتاکان و هەشتاکان بە بازاڕی کار لە وڵاتێکگرتووەکانی ئەمریکا، کە بەزۆری لە تەماتەنین و لەکۆچاککردن و خانوبەرەدا، کاریان دەکرد، ڕووندکی تراژیدی دەتە نێو بازاڕی کارەوە. کرێی یەکجارکەم، کاری سەخت و درێژ، بە بیمەی تەندروستی، بەقاچاخ ژیان و بگرین کارت (Green Card). چەند کاتژمێرێک دوای دەستبەکاربونی (ترامپ)، واژەی لەسەرتوندکردنەوەی ڕێکارەکانی کۆچ و دیپۆرتکردنەوەی ملیانی و هەڕەشانەوەی مافی ئەو کرێپانەی کە لەسەر زەوی ئەمریکا لەدایک دەبن بە پێموچێکی گۆڕەی ڕەش ئیمزا کرد. باری نائاسایی نیشتمانی ڕاگەیاند بە

بەکارهێنانی لەشکر لە دژی کۆچکردوان و دیپۆرتکردنەوەیان (ئەمە گەورەترین دیپۆرتکردنەوە لە مێژوی ئەمریکادا جێبەجێ دەکەین)١. (ملیۆن بەڵێی ملیۆنان، دەیانگۆڕنینەوە بە ئەو جێگایانەی کە لەوەی هاتوون). ئەم هێشبگیرییە لە کۆمپانیکان، کارگاکان و شوێنی کار، وە قوتابخانەکان و تەنانەت لە نەخۆشخانەکانیش دەگرێتەوە.٢. لە ئێستادا مێزندە دەکرێت (١٠-١١) ملیۆن کەس بن.
ئەو هێڵکەوتنەی کە سیاسەتێکی هاوبەشی پەنابەری لەنێوان (٢٧) دەوڵەتی یەکێتی ئەوروپادا بەدیهات لەسەرتای ساڵی (٢٠٢٦) دا دەچێتە بواری جێبەجێکردنەوە. ئاژانسی فرۆنتێکس (Frontex)، دامەزراوەی یەکیەتی ئەوروپا بۆ پاراستنی سنورەکان، لەماوەی ئەم دە ساڵەی کە دامەزراوە، بە بەردەوامی بە پێشکەوتوترین تەکنەلۆژیاکانی سەربازی و سیخوڕی و چاودێری گۆشەی کردووە تا (١٠) هەزار کارمەندی جەراوجەر بۆنیازن تا ساڵی (٢٠٢٧)، سێ قاتی بکەن و لە چوارچێوەی دیپۆرتکردنەوەی هاوبەشی یەکێتی ئەروپادا بگەڕێت. جگە لە سیمەژکردنی سنورەکان و مامەڵە لەگەڵ وڵاتانی تورکیا، تونس، لیبیا بە هێگەگرتن لەپەنابەران. ٣.
تەماشای ساڵی (٢٠٢٤) بکەین، خاڵی وەرچەرخانێکە لە مێژووی سیاسەتی پەنابەری و کۆچدا. دەوڵەتی سوێد کە بە ترادسەنی ئینسانی و بەخشندەیی شانازی دەکرد، ئێستا تەنانەت بیردۆزێتەوە لە لەسەندنەوەی شوناسی هاوڵاتی لەو کەسانەی پێشینەی کۆچبەریان هەیە. ئەمانیا بە دیپۆرتکردنەوەی (٢٨) پەنابەری ئەفگانی (ئەفغانستانی) هێگای بە ئەوروپا تەختکرد. نەمسا و بەلجیکا دەستیان بەپێوەندی کردووە و نەمسا وەفدی ناردووە. ئەمانیا لەگەڵ عێراق لە مانگی ئایاری ساڵی پار (٢٠٢٤)دا بەتەواوی لێکتێگەیشتنیان ئیمزاکرد. یەکەم هێڕی هووخانی ئێسەد لە (٨-١٢-٢٠٢٤) تەواوی دەسێکانی پەنابەرانی سوریا لە ئەوروپا سێ (تەجمید) کراون. هێڵکەوتنی نێوان بەریتانیا و عێراق لەسەر دیپۆرتکردنەوەی پەنابەران، ئاکامی هەمان هێوتی دژە پەنابەرییە.
بوارێکی گرنگی هێگریکردن لە کۆچی نایاسایی کە زەرەک لە حزب و دەوڵەتە ئاستەکان بە (هێشە بە سەر ئاسایشی نێوخۆ) و (نائارامی و ترسی هاوڵاتیان)، بەهانیان بەدەستەوە گرتووە، پەرەپێدانی دجیتاڵی و پێکەوەبەستنی ناوەندەکانی (نێوەندی زانیاری شێنگن-Schengen Information System)، (سەنتەری زانیاری ڤیزە-Visa Information System) و (ئیەرە دێک- بانکی داتای پەنابەری)، و کۆکردنەوەیان لەیەک ناوەنددا. لە نۆڤەمبەری (٢٠٢٤)دا (گشتی هاتن/دەرچون) دامەزراوە.
(هانا شتڵ)، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هێکخراوی (سلیدارتی سانس

فرەنتێ- solidaire sans frontières)) کە تەزی دکتراکەی لەسەر (ئیرەدەک ئەسیل داتن بانک) بووە دەڵێت: (ئاوەی ئەستا پەنجەمەری هەر دەپەنجەکە، هەگەز، بایەمتری دەموچاو، ناو و ناوی خەزانی و نازناو، ناوی لەدایک بوون و شوێن و هەژی لەدایک بوون، هاونیشتمانی، جەری شوناس و مەژووی بەسەرچوون، دەکیەمنتی سەفەر و بەگەکانی ئەسیبونی و کەپی و سکانکردنی هەنگاوەنگی، ئەمانە دەدرێن بەپەی ئاو دەوەتانەی کە ئەندامی هەکەوتنامەی (دەبلن)ن وە هەروەها دەکەنەوە لە دەرچوون و دیپەرتکردنەوە، ئایا ئەم کەسە بەتەواوی مافی پەنابەریەکەی هەدکراوەتەوە؟، وە بەشەویەکی گشتی ئایا ئەم کەسە مەترسی هەیە بە سەر ئاسایشی نەوخە، ئەگەر گومانیان هەبێت جەری تووندوتیژیەکەی چەنە، چەکی پەبووە، یان شتێک بیبەستێتەوە بە تاوانکەوە، ئەگەر ئاوە بێت، هەموو ئەمانە لە (ئیرەی دەک-Eurodoc)کەدا جەگیر دەکرێت. هەموو ئەم زانیاریانە بەکراویی دەکەوێتە دەست بەرپرسیارانی وەزارەتی داد و نەوخە و پەلیس و هەواڵبەرایەتی کەچ، کە بەیەک کلک دەتوانن هەموو هەگەە و زانیاریەکان ببینن و هەندێک یەکسەرە دەرگا لە پرسەی مافی پەنابەریان دادخرێت. ٤.

(کامەلا هاریس) لە چاوپەکەتنەکی تەلەفزیۆنیدا، ترامپی وەک فاشیست ناساند. پەموایە بۆئیمزاکردنی لەسەندنەوەی مافی هاوەاتی لە منانەانەک کە هەشتا لەدایک نەبووون بەهەی هەگەزنامەی دایەیوبابیانەوە، مافی ئاوەمان هەیە بە فاشیستی بناسێنین. (جەرجیا میلانی) نیوفاشیست، سەرەک وەزیرانی ئیتالیا، کە (١٦) پەنابەری بە ئەلبانیا گواستەوە بە کەشتیەکی (٨٠) مەتری و بە(٦٠) کەس لەپارەزەر و پەلیس و وەرگەەی زمان و کەشتیەکەوە، بەتەچووی (٢٥٠) هەزار ئورۆ. (٦٥٠) تا (٨٥٠) ملیۆن ئورۆی بەماوەی (٥) ساڵ بە ئاو ئاردوگایەتەرخانکردووە کە بە پەنابەرانی دیپەرت کراویە. پەگەیەک کە هاست و هاسیست و فاشیستەکان لە ئەستادا بەدەستیانهەناوە، دەخەکی یەکجار سەخت بە پەنابەران و کەچکردوان دەخوەقنە. زنجیرە ئەقەکانی پەنابەران نزیکدبێتەوە لە دواین قۆناخەکانی. جەرەک موستەحیلکردنی هەگایەکی سەلامەت و گەرەنتی، سنوری سیمەژکراو و چاودەرکراو و دجیتاەکراو، مامەە لەگەە تورکیا و لیبیا و تونس، قۆنتەراتدان و تەندەری سنورەکان، سیستەمی هاوبەشی سیاسەتی پەنابەری یەکەتی ئاوروپا، دروستکردنی ئاردوگاکانی دەرەوەی سنوری یەکیتی ئاوروپا، (ئیرەی دەک-Eurodoc) و بەستنەوەی بەگرنگترین و تایبەتیترین بابەتە شەخسیەکانەوە، سیاسەتی هاوبەشی دیپەرتکردنەوە و گریمانی بەکارهەنانی ئاژانسی فرەنتەکس (Frontex)، هەکەوتن لەگەە دەوەتەکانی عەراق،

ئەفگانستان، سوریا بۆ وەرگرتنەوەی پەنابەران.
بەرەی بەرەنگاری و دژی فاشیزم
نزیکەی یەک ملیۆن کەس لە دژی (٢-٢-٢٠٢٥) لەتەواوی ئەمانیا خۆپیشاندانیان کرد، تەنها لە بەرلین بە ئامادەیی(٢٥٠) هەزار کەس بە پەی وتەی لەکخەرانی خۆپیشاندانەکە، لەدژی مەترسی بەهێزکردنی یاسای دژە پەنابەری و دژی ئاسیزم و حزبی ئاستەوەی تونددەوی ئاتەناتیف بۆ ئەمانیا (ئەا، ئیف، دە-Alternative für Deutschland, AfD). ئەم ئاسیەکی گەش و ئومێدی هووبەوبونەوەی شەقام و سەدای بزووتنەوەی دژی ئاسیزم و دژی فاشیزمی بەرزکرد.
"سانانی داهاتوو، لەسەر چەپی نونەتەویە خەبات بکات و ئیتر خەباتی کەچکردوان وەک خەباتی چینایەتی دەرکپێبکات و ئەلتەرناتیفی ئاستەقینە بە پێکەوە ژیانی هاوبەش دابمەزرێنێت".٥.
تەە و ناوەند و کەمەیەکی فراوان و هەندێکیان ئەوروپایین و هەندێکیان لە چەند وەاتێکی ئەوروپادا چالاکی زەر گرنگ و چارەنوسساز دەکەن بە ئاوستانەوە بەدژی ئەو ەەفتارە فاشستییەی ئاستەکانی ئەوروپا بەدژی پەنابەران. ەەکخراوی (داڤسکی تر) ەەک لەو ئایدیایانەی دەکەییەوە، ئەو هەسوواوە نونەتەوییانەی کەدەکردەوە و هاوپشتی نونەتەویی پتەو دەکرد.
"دەوەتانی ئەوروپا بەەژیەکی یەکجارکەم پەنابەرانی وەرگرتووە، بەەام بەرپرسە لە سەداپەنجای ئەو پەنابەرانەی لە ەەگادا مردوون و بەەژیەکی یەکجار زەریش هەکاری کەچکردنیانە".٦.
لە (٢٥-١-٢٠٢٤) لە گەرەکی مانکە لە بەرلین بەهەی گەتبەردانی نیونازییەکانەوە، ژنەکی خەکی سوریا دایکی (٦) منان بەهەی زەری سوتانەکیەوە گیانی لەدەستدا. بەپەی بەاوکردنەویەکی وەزارەتی نوخەیی ئەمانیا سالی (٢٠٢٣) لە دەرەوەی کەمپەکاندا داواکارانی پەنابەری (١٢٤٨) جار هەرشکراوەتە سەریان.لە سویسراش لەم ماوانەدا دەسیەی سوتاندنی (٤) تامیلی لە تەموزی (١٩٨٩)دا کە دوانیان منانی (١٠) و (١٢) سانی بوون، و بە ئەگەری زەر لەلایەن باندەکی ناسیستیەوە ئەنجام دراوە و لە لایەن میدیاکانیشەوە پەنجەی گومان بە لەکەینەوەی دەوەت درێژدەکرێت کە کەمتەرخەم بووە لە بەدواداچوونەکانیدا.لە سانی ١٩٨٨تا ١٩٩٣ ١٣کەس گیانیان لەدەست داوە لە لایەن ناسیستەکانەوە.(٧)
ئەم ماویە کە هەچونەک لە بانادەستی توانای ناستەکاندا هەیە و پەنابەران دەکەنە بەهانەی هەرشەکانیان، هەدانەوەی تاوانکاریەکانی فاشیستەکان بایەخی جددی هەیە. مێژووی نازی نابێت بەهیچ جۆرەک لە ئەمانیا و فاشیزم لە ئیتالیا دووبارە ببنەوە. ئەگەر (فاشیزم ئامرازی تیرەری سەرمایەی مالی) بوو وەک

ئینتەرناسیونالی کۆمۆنستی لەسەرەتای سیپکانی سەدی ڕابردوو دەیناساند، ئەستاش دەتوانێت هەمان مانا بدات بەتایبەت کە سەرمایەی مالی و تەکنەکۆنیالی لەسەرووی هەژمۆنی دەسەڵاتکی گەورەی بیاربەدەستی جیهانیدایە. هەروەک بیریار (ئیلچ بودریتاکس) بە دیاردەیکی مێژوویی ئالوگۆر دەیناسینێ، بەڵام ئۆوش دەڵێت (بەڵام ڕەگی فاشیزم لە ناوسروشتی بازاڕی کۆمەڵگای سەرمایەداری هەیە)، بە ئەم سەردەمش هەمان بیریار دەنوسێت (سەدەمکی فاشیستانیە). سەردەمی (فاشییستەکردنی دەوڵەتکانێ). (ماکس هەکایمەر) دەڵێت: (هەر کەسێک لەسەر سەرمایە نیەوێت بدوێت، لەبارەی فاشیزمەوە باشترە بدەنگی هەبژێرێت).۷.
بزوتنەوەی دژە فاشیزم، بەشکە لەخەباتی ڕزگاریخوازانەی چینی کرێکار و هەربیە لەپشەوە ڕێکخراوە کۆمۆنستیەکان و هەسوڕاوانی سۆشیالیست، لەنۆیدا چالاکانە هەڵدەسوڕێن.
سەرچاوەکان
سەرچاوەکانی شوباتی ۲۰۲۵
Die Zeit.25.januar 2025 s42-Die Zeit30.januar2025 S13-1
3-bultten solidarat NR.4.December 2024
4-bultten solidarat Nr4.december 2024(sosf.ch)
5-Antony obst und Venessa E,thompson ,ak,S13
6-bullten NR4
7- das magazin Nr o4-18.januar 2025
8-woz-Nr48-28November.2024

سەرهەڵدانی ڕەخنەگرانە لەکارزان عەزیز.. نوسینی جەمال کەشش

نەولیبراڵیزمی ئابووری، کۆمەڵە سیاسەت و پلاتفۆرم و مۆدێلکی ئابووری سەرمایەداریە کە ڕەگی تەخت دەکات لەبەردەم جووڵە و کۆمەکی سەرمایە لە جیهانی ئەمڕدا. (موئەیەد ئەحمەد)

بازاڕی نیولیبرالیزم ئەو بازاڕیە کە لە ڕەگای میدیا و ڕیکلامەوە بەیار و پەداویستی مرۆڤ دەستنیشان دەکات. (ناجی ئەفراسیاو)

پەیوەندی پەستەمدەرن بە نەولیبرالیزمەوە لە نووسینەکی کورتی کارزان عەزیزدەربارەی هەڵبژاردنی (ئەمانی دواهەمین هەناری دونیا)ی بەختیار عەلی لە لیستی باشترین سەد کتێبی سەدەی (٢١)داکە لە فەیسبوکی خۆیدا بڵاویکردەوە.
ناساندنەکی زۆرکورتی ئەژنامەی (ئین زیت زتت وئین زیت ئەم سەنتاگ)

یەک: پێشسازی چاپەمەنی و کەمپانیاکانی بڵاوکردنەوە و کتێبخانە گەورەکان، بە گەرمکردنی بازاڕیان و پڕفرۆشی کتێبەکان، کە و سمینارات و هەرک شێپی جیاوازجیاواز سازدەدەن، پێشنیاری لیستی کتێبی جەراجەر دەکەن، هەندەکیان لەوەرزی هاوینشدا کە بەگشتی دانیشتوانی ئەوروپا و بەتایبەت هاوڵاتیانی کاتی پشوویانە ئەم ناساندنانە ئەنجام دەدەن.

دوو: لە پێشوازی جەژنەکانی ئەورپا و سەری ساڵدا، کە بەشەک لە خەڵک نەوماڵەکانیان نوێدەکەنەوە و دەڕازێننەوە، یاقوت و گەوهەر و زیو بە خۆشەیستانیان دەکەن، شەرابی نایاب و خواردنی بەلەزەت و ئاهەنگساز دەدات، پارە بە هەڵکخراوە خێرخوازییەکان دەبەخشن، داپیرە و باپیرەکان سوپرایزەر بە نەوەکانیان دەکەن، بە خەنەرانیش وەک دیاریەکی دڵگەن و شایانی کاتبەخشین، لە پاشکەی کلتوری ئەژنامەی (نویە زوریخ تساتونگ ئەم سەنتاگ)، کە هاوکات (٤) پاشکەی تریش کە تایبەت بوون بە مارکەتینگی ئەم بەنانە، (ئەمانی دواهەمین هەناری دونیا، بەزمانی ئەمانی بەختیار عەلی)، لە ڕیزبەندی (٨٠) هەشتاهەمیندا هاتووە.

سێ: مارتینە لەیبەلی، سەرپەرشتیاری لاپەڕە کلتوریەکانی ئەم ئەژنامەیە، خەی ئەمانوس و زمانناسەکی لێهاتووە، وە هەر خۆشی ناساندنەکی کورتی بەرهەمانەکە بەتایبەتی (جیهانەکی شیعری و واقعیاتەکی تاڵ) نوسیوە. (سەرجەم حەقدە کتێبی ناساندووە، هەندیکیان زۆر بەکورتی و هەندەک درێژتر و چاوپێکەوتنەک لەگەڵ ئەخنەگری ئەدەبی ئەمانی دەنس شەکی تەدایە، ئەمانوسی سوری خالد خەلیفە (٧٣) یەمین و (ئامیتا نوایی) کچە فارسی ژورنالیستی بەتواناشی لە ڕیزی (٦٤)یەمینی تەدایە.

چوار:
ئەژنامەی (دی تسایت)ی ئەمانی کە هەمان ئەهەندی فکری و ئەشنبیری و ئاستی کوالیتی هەیە، ژمارەیەکی تایبەتی بە باشترین سەت (١٠٠) کتێبی ساڵی (٢٠٢٤)ی بڵاوکردەتەوە، لە لیستەکەی ئەمانیشدا چەند

ناوەکی کەم هاتووە کە مارتینە لەیبەلی دیاریکردوون.

پێنج: کاتی خۆی کە بڕیار عەلی بە ناساندنی ڕۆمانەکەی کەرکانی لە سویسرا دەبەست، شەش دانەم کڕی، (٥) دانەی بۆ ئیمزای خۆیەو بە کەسانێک بەدیاری سەری ساڵ پێشکەشم کردن (لەوانە ڕۆمانوس و ڕۆژنامەنوسی ئین زیت زیت ئەلیزابیز هاینزمان) بۆیە ئەمە دەنوسم، دەمەوێت ئەوە ڕوونبکەمەوە، بەڵای منیشەوە، ڕۆمانەکە دیاریێکی جوانە و شایانی ئەوێیە کاتی پێببەخشی. بڕیار عەلی ناوی لە لیستی نوسەرە نودارە جیهانیەکانە. نامەوێت ڕۆژێی بکەمەوە و لە بایخی ڕۆمانەکە کەم بکەمەوە.

شەش: ئەوەی بەڵای منەوە زۆر گرنگە لەڕەوە دەستپێدەکات، ئەوە چ ڕۆژنامە و لێژنە و نوسەرێکە ئەو پگۆیە دەدەن بەبەرهەم و بە نوسین و بەکەسایەتی ئەم بەڕێزانە؟ ڕاست نییە ئیدی، کورد هەر شاخەکان پەنای نیە؟ داوەتی نێچیر و مەسرور بازرانی بە کەشکی (ئەلیزە)ی پاریس و کۆبەندی جیهانی داڤۆس و مەزڕوم عەبدی و ئەحلام بە مەراسیمی دەستبەکاربوونی ترامپ، ئیدی نوێنەری کوردەکان، لە کۆنگرە و بۆنە نوێنەتوێیەکاندا نوێنەرانی نەتەوە چەوساوەکان نین. نوسەرە هەڵکەوتوەکانیشی وەک هی سیاسیەکانی، ناتوانن لەلایەن هەموو دەزگا کلتوریەکانی ئەورووپاوە ئەو پگۆیانە بشایستە بزانن.
کارزان هیچ بەڵایەوە گرنگ نییە کام دەزگایێە لیستەکەی ئامادەکردووە؟ ئایا (بە نمونە دامەزراوەی ڕۆزالەکسمبورگ، یان کەمپانیای میدیاکانی ئین زیت زیتە).

حەوت: ڕۆژنامەی نوێ زوریخ تساتونگ، پێشتر ڕۆژنامەی بەرژوا لیبراڵەکان بوو. زمانحاڵی خاوەن بانکەکان، خاوەن کارتێل و کەمپانیا نەوتەوێیەکان و لیبراڵە کۆنەرەقاتیفەکانیشی گونجاند لەخۆیدا. ڕۆژنامەی بازاڕی ئازاد و گۆشەی سەرمایە، دژی نەقابەکریکارییەکان و بیری سۆشیالیستی و مارکسیستییە، لەگەڵ کەمترین سۆشیال و بیمە کەمەڵایەتییەکانە. لەسەد ساڵی ڕابردووەدا، گرنگترین و بەتواناترین پرۆفیسەرەکانی لەهەموو بوارەکاندا کەکردەوە بە هەژمونی عەقڵی بەرژازی و پڕزکردنی بەهای مالکیەت، ئینفدڤجوالیتەت (تاکگەرایی). (ئین زیت زیت) خوڤنەری ئایدیەلۆژیا و پڕۆپەدەری سیاسەتی نەولیبراڵیزمە "سیاسەتکی ڕادیکاڵی لەبراڵیزکانی بازاڕ" (ستیفان لیسنیج. ڤەتز، سێپتمبەری٢٠٢٣)، لە پەیوەند بە پشتیوانی دارایی دەوڵەت بە کەمپانیاکان لەسەردەمی کۆرنادا کاسپەر سریوبەر دەنوسەت (تانانەت

ئەرگانەکی سەرەکی نیولیبرالیزمی وەک ئین زیت زیت داوای کەمەکی کردووە، ڤەتز ئۆکتۆبەری ٢٠٢٠).

هەشت: وتارێکی زەر بەپەز و کورت لەلایەن (نینا شنایدەر و سیمۆن یاکۆبی) هەشت نمونە کە چۆن ئین زیت زیت، هەوەستی دژە چەپی و دژە هەمەڕەنگی و مەیلی بەرەو ڕاست و ڕاستی تونددە و لە سایتی توریسی لە ٢٤ ئۆکتۆبەر ٢٠٢٤، کە لەگەڵ بەرەوکردنەوەی پاشکۆکەدا دوو هەفتەیان بەینە، بڵاوکردەتەوە. سێ نمونەیان لە وتاری جەراجەرە کە چۆن دژایەتی چەپگەرایی و زمانی چەپگەرایی دەکات، دواتر دەتە سەر سەرنوسەر (ئیرک گایەر) کە ئەو بەشەی تایبەت بە ئەمانیایە (بەشێکی تایبەت بەئەمانیا هەیە بەناوی -سەرنجێکی تر) کە وتارەکانی خۆی تیا بڵاودەکاتەوە، بەرەو ڕاستەک و تەنانەت تائاستی ڕاستێکی تونددەو بەرگری لە (حزبی ئالتەرناتیفی ئەمانیا دەکات) و چەمکی (ڕەئیمیگرەیشن) کە چەمکێکی ڕاسیستیە بەکاردەهێنە و دەنوسە (ڕەئیمیگرەیشن؟ بەڵام بەڵام بە دروستی: وایە هەر کەس کێچبەرێکی ناقانونی دیپەرت نەکاتەوە، خۆی لەناو دەبات). نینا و سیمۆنیش دەنوسن {ڕاستەکان و ڕاستە تونددەوکان چەمکی ڕەئیمیگرەیشنیان لە بەچونی گشتیدا هەنایە ناوەوە، ئەمەش مانای دیپەرتکردنەوەیە، بەڵام ئین زیت زیت، زیاتر لەوەش، داوای جەبەجەکردنەکەی دەکات}. پاشان نمونەی ووتارێکی مارکوس بیرنوتە لە ئین زیت زیت کە پشتیوانی پەست فاشیستێکی وەک جەرج مەلینی، سەرەک وەزیرانی ئیتالیا دەکات بە جێگیرکردنی پەنابەران لە کەمپێکی ئەلبانیا، بەڵام لەلایەن دادگایەکی ئیتالیاوە بە نایاسایی هەسەنگێندرا و بەیارەکە هەوەشایەوە. وە نمونەی ووتارێکی میخایل ەوش، بەرپرسی بەشی دارایی ڕۆژنامەکە، کەستاتستیکێکی لەسەر ڕۆژی کێچکردوان و ئەمانیەکان بڵاوکردبەوە، لەسەر ئەم بنچینەیەش هەرایەکی گەورەی نایەوە و هاشتاگی وەک (ئەمانە ئەسڵکان، ئەمانە سروشتیکان) دروستکرا وە لەلایەن سەرنوسەرەوە پشتیوانی کرا. (ئەمانەکان پەویستە فەربەن نەتەوەی خۆیان خۆش بوێت)، (خوێندنەوەی ئین زیت زیت لەلایەن کادرانێکی ناوەڕاستی ئالتەرناتیف ئەمانیاوە وەک خۆپەروەردەکرنێکی پەویستی لەهاتووە/سەنتاگ بلیک).

نە: نایە زوریخ تساتونگ ئەم سەنتاگ، لەساڵی (٢٠٠٢)وە بڵاودەبتەوە، تیمێکی (٥٠) کەسی بەهەوێدەبەن، لە نۆڤەمبەری (٢٠٢٣) سەرنوسەر (بیات بەلزلی) جێگای (یەناس پرێگەر)ی گرتەوە. ئەم هەنگاوەش لە نێو هەمان پلانی نزیکبونەوەیە لە دیزانێ سیاسی و ئایدیۆلۆژی و دەستکەوتە ماددیەکان. (میدیاکان باسیان لە جیاوازی

ستراتیژی کرد و تەنانەت چەند ژورنالیستێ کۆنەکانی خۆیانیش بە شێوەلی پاکتاوکردنی باڵیکیان شوبهاند. ئیس ئیف ئار و ئین دی ئار). بەڵام خۆیان وایان بۆ باوکردووە بە نزیکردنەوەی هەردوو ڕۆژنامەکەیە لەیەکتر و بەهێزکردنی یەکتر. کاسپەر سوربەر ڕۆژنامەنوس لە هەفتەنامەی (ڤێتز) لەگەڵ (ئین ئار دێ) تایبەت بوو مژارە ووتی: لەبەر ئەوەی ڕۆژنامەکە لایەن خاوەن پشک و سەرمایەدارەکانەوە خاوەندارێتی دەکرێت، کۆنەپارێزان گوشاریان زۆر بوو). هەرچەند ئێم چەند دەرێ ناپەرژێتە ئەوەی کە (بییات بلیزیلێ) بناسێنیت، بەڵام چەند ڕستێ و دەستەواژەیەکی نزیکمان دەکاتەوە لە ئادەی نەفرەت و بێزاری لە چەپ و دەوڵەتی کەمەڵایەتی.
ماوەی چەند ساڵێکە خانوو بە کرێ هەم زۆر گران بووە و هەم دەستناکەوێت، لە شاری (زوریخ) (١٠٠) خێزان بێزار چاوەڕێکردن کراون لایەن کەمپانیایەکەوە، حزبی سۆسیال دیموکرات پشتیوانیان دەکات، ئەو لە (ئینزیت زیت) دەنوسێت (چەپەکان قوڕگی سەرمایەداری ئادەوشێنن، تا بازاڕ دەکوژن و لەناویدەبن. نین زیت زیت ١٧.١٢.)، (سنوداركردنی كرێ، وەربەهێنەرەکان ئاودەنێت). هەر لەو ژمارەیەی کە پاشکۆ کلتوریەکەی تیا باوکراوەتەوە، سەروتارێکی نوسیوە بەناوی (ئۆگەر بازاڕی کار، ئازاد نەبێت، هیچی دی قیمەتی نییە)، کە لە کۆپی دجیتاڵیەکەی بەسەر دەری (هەرش بە سەر مەدیلی نایابی خۆشگوزەرانی سویسری)، کەتەدا دەنوسێت (بۆشکی بنچینەیی لە فەرمە نایابەکەی خۆشگوزەرانی ئێستای سویسرا، دەگەڕێتەوە بۆ بازاڕی کاری ئازاد.) ئەمانە و گەلێک دەستەواژەی وەک (دەوڵەتی کەمەڵایەتی ناودەنێت دەوڵەتی چۆر).

کلتوری پێستمدێرنە شیوازە بەرگریکارەکەی سیاسەتی نیولیبرالیزمە. دە: دەنگدانەوەی هەواڵەکە لە نیو باشترین سێت کتێب دا لە پاشکۆی کلتوری ڕۆژنامەیەکی وادا لە نەوەاگەیاندنی کوردیدا گەورە و کاریگەر بوو. بەدنیاییەوە موبالەغەیەکی تیا هەیە، شاگەشکە بونێکی سادەی لایەنگرانێکی بەختیار عەلی تیا هەیە، ئەمانە مافی ئاسایی خۆیانە، ئەوەی گرفتکەیە، هەزی ئاکۆشانی دەنگدانەوەکەیە کە پەیڕەوی بەختیار عەلی دەبێتە تەنها دەنگی مەنەپەلی ئاراستەکراو کە بەردەم تەوانینی ڕۆخنەگرانە زۆر ئەستەم دەکات و ڕیکلامی ئەم ڕاوت و میدیایە ئاستەوخۆ بە نەو بازاڕی ڕۆشنبیری کوردی دەگوازرێتەوە.
یازدە: ئەوەی زۆرتر غەمباری کردم، دانانی کاریگەری دەنگدانەوەکەیە لەسەر ڕۆشنبیرە سۆشیالیستەکان، کە بەناچاری بۆئەوەی ڕۆخنەکەم هەندێک ڕۆشنتربگەینم، دەبوا لانی کەم بونیادی

هەی گشتی ڕۆژنامەکەم بگەیاندایە. یەکێک لەو ڕەشنبیرانە (کارزان عەزیز)ە. ڕەشنبیرانی تریش هەن کە لەسەر بازنەی چەپ حساب بن و شاگەشکەی ئەم دەستکەوتە بوون، بەڵام (کارزان عەزیز) تاک و تایبەتە، کە نووسینەکەیم خوێندەوە، شۆکێک لێیدام و لە دڵی خەمدا ووتم، ئەبەت (سەاوکی ڕەخنە گرانەی) لێبکەم.
کارزان دەنوسێت (بۆچی دەخۆشم بەم دەستکەوتەی بەختیار عەلی؟ هەستی چەژی دەق خەی لە ئاستێکی نەتەوەیی و زمانەوانیی گەورەدا، بەناو جەستەمدا هاتووچۆی کرد. لە ماوەی سەدەی ڕابردوودا، کورد لە دوو ئاستی جیهانییدا ناسراوە؛ یەک، وەک قوربانیی تراژیدیا و داگیرکارییەکان و دووش وەک بەرگریکارێک لە ئازادیی و سەربەخۆیی بەتایبەت لەدوای ڕاپەڕینی باشوور، ئەزموونی کوردان لە تورکیا و خەباتوبەریی لە سوریا و هەروەها شۆشی "ژن، ژیان، ئازادی" لە ڕۆژهەڵات).
هەر چەند هەق نییە (ئەزمونی ڕاپەڕینی باشور بە شۆشی ژن ژیان ئازادی) کە کارزان وەک شوناسی بەرگریکار و سەربەخۆیی کورد دیناسێنێ بە قسە بهەڵێن، لە بنەڕەتیشدا بینینی یەک هەڵەی و چونیەکی ئەم ڕەوداوە جیاوازە مێژوویانە پێکهاتەی سیستەمە فکرییەکەن، کە میتۆدەکەی دەخاتە بەردەم پرسیاری بوونەوە، بەڵام بەهەکاری کەمی کات، ناپەرژەمە سەر وردترکردنەوەی.
لە زەرەک لە نوسینەکانی کارزاندا، ڕەگەز و دەمارگی باریکی پێستمەدرنە بەدی دەکەین، بەڵام لەم نوسینەیدا هەرچەند پەدەچێت بە پەلەپەل نوسەبەتی، ڕەگ هەکاریەکی پێستمەدرانەی بەسەزکی قوڵی ناسیونالیستی کەشاوە. پێشتر تێبینییەکمدا، کارزان شوناسی نوسەر و ڕۆژنامەکەی بەلاوە گرنگ نەبووە، ئەو چاتر، چونکە ئەوەی کارزان ویستوێتی لەمە (شوناسی کلتوری کورد) دەریببڕێت، ونترین گوزارەیە کە هەڵەکەی بە چەمک و بۆچوونەکانی لێکیس نەداوە.
کارزان لە چەند دێری دواتر دا دەنوسێت: لەگەڵ ئەوەشدا، کاتێک نووسەران و بەرهەمە کوردییە کلتووریە ئاستبەرزەکان سنوورە کلتوریەکانی ئەمە دەبەن، لە ئاستێکی دیکەشدا دەستکاری شوناسی نەتەوەیی ئەمە دەکەن. بمانەوێت یان نا، هەر شوناسێک جەبر و داخرانێکی مەترسیداریشە).
بابەتی شوناسی کلتوری کورد، یان بەم سیاسەتی شوناسی کلتوری کورد لەلای کارزان کە ئەم ڕەمانە، هەوێکی تر کە زمان و ئەدەب و کلتورێکی باڵا بە کەمەگای (سەنتەر) نیشان دەدات و (بە ئەوەی ئەوانی دی بتوانن بڵێن ژوورەوە و دەربارەی بوونی ئەمە و بەرهەمەکانمان شتانێکمان پێبڵێن کە خەمان نایانبینین و هەستیان پێناکەین. کوردیش وەکو قوربانیێکی، بەڵام پاش-کۆڵنیالیزم وەک

نەریت و هەبازێک بە فکر و ئەدەبیات کە بریتییە لە بانگەشت و هەڵی پڕاوێز و کەمینە و بەدەنگکراوان بۆتایبەت لە دەستکاریکردن و تێکشکانی سەنتەر و چەقکاندا. ئەم زیندووتییە هندەی پەیوەندیی بە بووون و ئامادەیی ئەمۆو وەک پڕاوێزکان هەیە لەناو ئەوانیدا هندە پەیوەندیی بە سەنتەرکانوە نییە لەناو ئەمدا).

ڕانانی سیاسەتی شوناسی کلتوری و پەناسەی لەسەر بنچینەی نەتەوە، ڕەگەز، ڕەنگی پێست، جنس، پڕاوێز، کەمایەتیەکان،..هتد کەوا پێشکەش بکرێت لە دژی کۆپیتالیزم و چەوسانەوەیە بەبە دەرخستنی ماکی چینایەتی کۆمەڵگای سەرمایەداریی و خەباتی چینایەتی، شاردنەوەی واقعیاتە و ئایدیا و جەوهەری پێستمدێرنیزم. ((گرانیبێژ بیانچە دەچێت، من لە گەڵ ئەوەدام، بلگۆیتکی هێشپێست بم، مارکەی وەرزشی (نایک) کە لە بازاڕ بەوردی دەکەوێتەوە بە کەمپینێکی ئیکلام ئووە بە خەڵکانی پڕاوێزخراو و کەمایەتیەکان سەرنجی کۆیارانی ڕاکێشاوە. مەدیای بەرەوبەرایەتی نیتفلیکس نێک هەر لەسەر بینەرانی لیبرالە، بەڵکە زۆر ئامانجدارانە و لێهاتوانە بەشوێن سەرنجی کەمایەتیەکانەوەیە. بەپێی لێکدانەوەکان، مارکێتنیگ لەسەرکلتوری (هەمە ڕەنگی، جیاوازی، داڤیرستی) تەنها لە ئەمریکا زیاتر لە (۸) ملیارد دۆلار بووە، بەڵام کاتێک هامپتن زۆر بەڕوونی وتاریدا{ئەمە لەدژی سەرمایەی سپی شەڕناکەین بە بەدەستهێنانی سەرمایەی ڕەش، ئامانجمان سۆشیالیزمە، بەرژوازی ئەمریکی تەواو لە مەسەجەکە حاڵی بوو، بۆیە لەشیرین خۆدا و لەسەر جێگاکەی کوشتیان. ڕەخنەی مارکسیستی لە پێستمدێرنیزم ۲۰۲۰ یەنا تێکستەر).

دوازدە: جین فرانسوا لیۆتارد، کتێبکی بەناوی (زانیاری پێستمدێرنە، کەتایی گێڕانوە گۆڕەکە) بیریار و باوکی پێستمدێرنە مەبەستی سەرکی کەتایی هاتنی ڕەڵی پڕلیتاریایە لە مێژوودا، کەتایی خەباتی چینایەتییە. ژاک دریدا و مێشیل فۆکۆ و دلوز وچەندانی تر هەریەکەیان یان لایەکوە یان بۆیەکوە بڕوو پەدەری لایەنە جیاواز و ئاڕاستەکانی دامەزراندنی ئەم دیدگای شوناسە کلتوریە بووون. (دەریدا لەم بارەیوە بە چەندین بەرهەم بەشداریکردووە لە وردەکاریەکانی ئەم تێزەدا ...

دەڕوز لەم بارەیوە ئایدیا و چەمکەکی گرنگی دەخاتەوو کە بریتییە لە ئامادەیی ئەدەبی کەمینە لەناو ئەدەبی جیهانیدا بە "لە قەڵەمدەو خستن"ی ئەوی دی بادەست، سەنتەر و زاڵ. هەمان سەرچاوەی ف.ب، کارزان). نزیک دەبینەوە لە پێست ئایدیالیزیا و کە ماویەکە

بەدەردی تەری ئیگلتەن دەڵێت (دەڵێی بەنی دەمە، هەر کەس بەوی دە دەڵێت و هیچ کەس هەست بەهی خەی ناکات). ئەم خاڵیکردنەوەی فکر لە ئایدیەلەژیا، مەبەست مارکسیەتە. وە لە هیچ کەس شاراوە نییە، بەختیار عەلی، مارکسیەت بە ئایدیا و بەچونکی تەتالیتاری دەناسنیت و ئەمەش تازە نییە. کتێبە بەناوبانگەکەی فکیامە (کۆتایی مێژوو)، سەرکەوتنی لیبرالیزم و بازاڕی ئازاد بەسەر (سۆشیالیزم)دا.سکوچکەکە دامەزرا. سینەوەی خەباتی چینایەتی و ڕەتکردنەوەی پرلیتاریا وەک هەزکی چینایەتی جیهانی وردکردنەوەی شوناسکان بە کەمایەتیە کلتوریەکان و ناشرینکردن مارکسیەت وەک تەتالیتاری و سەرکەوتنی بازاڕی ئازاد بە هەتا هەتایە.

سەزدە: (لەگەڵ سەرهەتای پشکەوتنەکانی نەولیبرالیزم هەمان کات پستمەدەرن لە سەرانسەری دونیا گەشەی دەکرد، ڕەبیرتە فلەری، پرۆفیسەری زانستە سیاسیەکان، گەڤاری پەلی لەگ ژمارە ۹). وەهاتانی ئەمەریکای لاتین بەتایبەت بەدوای کودەتای ئاستەوخەی ئەمەریکا و جەگیرکردنی ئەگەستە پینۆشیت (۱۹۷۵) لە چیلی سەرهەتای پەکداچوونی و هاوبەشی گەشەی ئەم دوو تەوزمە بوون. لە کوردستانیش ئەم پرسەیە بەتایبەت بەدوای کەتایی شەڕی ناوخۆ (۱۹۹۸) و جەگیربونی ڕەژیمی دەسەڵاتی یەکەتی و پارتی، (۲۰۰۳) نەولیبرالەزمی سەرمایەداری ئەو سیاسەت و پلاتفەرمانەی بە کەڵکە و جوڵەی سەرمایەی پەویست بوو، پەیڕەوکرد، لە هەموو بوارەکانی بەرهەمهێنان و کەرەستەخاوەکان و بازرگانی و بازاڕ و تەندروستی و پەروەردە و سیاسەتی مالی. وە لەبواری ڕەشنبیریشدا بڕەودان بە فکە و دڵسوز و بەردیار. (فەلسەفەی پستمەدەرن خودەتی تاسەتی مەبدەئی موتڵەق بەرز دەکاتەوە، لەڕەوە دەگات بەوەی بیرکردنەوە بەشەوەکی گشتی بەرتەسک و بەشیە، بەیە توانای ئەوەی نییە بگات بە حەقیقەتەکی بابەتی. ڕەفزکردنەوەی حەقیقەتی بابەتی لە کەتاییدا دەتگەیەنەت بە ڕەیسواکردنی هەموو زانیاری مرۆڤایەتی بە ئاستی ئیمان و خورافە، یانی گەڕانەوەمان بە زەلکاوی (مستنقع) دین/ . بەرگری لە مارکسیزم دانیال مورالی و حمید علی زادە). پەرەگرتنی خورافە و ئیمان وبیروباوەڕی ئایینی بەشکن لە شوناسی فرەکلتوری پستمەدەرنیزم و بەشکن لە ڕووکاری بەرگری سەرمایەداری نەولیبرالەزم.

ئەمجارە لە بایکۆت زیاتر.. جەمال کەشش

بەرێی بەشداربووی هەڵبژاردنی پەرلەمانی هەرێمی کوردستان، تکایان داوایان لەجەماوەر دەکرد، بەشداری هەڵبژاردن
بکەن،)ئەمە ئاسایی(، بەاڵم تیژری سیریان دادەهێنا، هەندێک دیووت،)یەکێتی(و) پارتی(، دژی جڵگیری خەیان
هەیە، ئەو بایکۆتە لە دژگاکانی ئەمە کەمدەکاتەوە. هەندێکی تر دیانوت بچن دژبدەن، بەکە دژگدژن بدەن، خۆتان
دەزانن بەکە دژگدژن، بەاڵم لە لاڕی)نەبڕی(دژگی هەموویاندا، نەفرەتی جەماوەریان هەست پێدەکرد لەبەرامبەر
خەیان و لیستەکانیاندا.
جەماوەرێکی یەکجار زۆر بە تریبۆن و بژندگە مابوونەوە، وەک چۆن نوێنەرانیان نەبوو لەنەو لیست و قوارە
پەرلەمانییەکاندا، ئاواش سەدا و دژگ و نوێنەری سیاسی و حزبی و لیستی نەبوو لە دەرەوەی پەرلەمانیشدا،)یان زۆر
بەکەمی(، سەدان ئای زۆرەبژندی میدیا و هەزاران ە ژنامەنووس جگە لە یەک دوو کەناڵ نەبێت، ئەوانی دی
بەتەواوی بەفەرامۆشیان سپاردبوو، بەتایبەت بەشە ئادیکاڵ و سۆشیالیستەکەی بەرێی بایکۆت، میدیا نەیدەویست بەهیچ
جەرێک ئەم ڕەوتە لاگڕ پرسەی هەڵبژاردن تکڕ بکات. سیمای چینایەتی و سروشتی هەڵوەستی ئەم جەماوەرە
بەئادیکی یەکجار زۆر ە ووون و بەرجەستەیە، بەش و پێکهاتە جەراجەرەکانی چینی کرێکارانە کە لاگڕ حزب و
دەسەاڵتدارکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا ناکۆک و ناتەبان.
بەشایەکی سیاسی گەورە لە نەو فەزای هەڵبژاردندا خۆی دەرخستەوە، کە هەژارانی کوردستان هیچ بونکی بەرجەستەی
حزبیان نییە و بە ئالترناتیڤن. ئەم بە ئڕتەرناتیڤییە یە، کە سیاسەت دەبەتە بابەتی هەموو دانیشتوان و نزیک لە ژیان و
پرسیار لەسەر دەسەاڵتی سیاسی و چارنوسی ئاوگر دەکرێت، ئەوندەی دی چینکی گەورە نامبوون لە پرسکە و
هەستیان دەکرد، دەست و دەم بەستراون، وە تایبەتی تر زۆر خنکێنەر و غەمگین)کئیب(بوو بە هەموو ئەو هەڵسوراوە
کرێکاری و کەمینستانەی کە کەمپینی بەرژوازییان دەبینی، چ کۆنپەرستێک و چ هەڵەیکیان ناوتەوە. ئەم ڕژانە

تەواو دەبن، بەڵام، وەک بەڵاستی ئایندەی دوای هەڵبژاردن و پێکهێنانی حکومەتی هەرێمی داهاتوو، شایانی بیرکردنەوەیەکی زۆر جددییە.
ئەزموون و تاقیکردنەوەکانی خولەکانی پێشووتری پەرلەمان، ئەگەر بە بڕژوازی و حزبەکانی مایەی دڕس و فڕبوون
بێت، بە حزبی کرێکاران و چینی کرێکاریش هەروایە. خاڵێکی یەکجار گرنگ لەم پێیواندەدا، ئەوە نییە، کە تاچەند
دەتوانین پەرلەمانیش وەک فورسەتێک بۆ خەباتی ئاشکراو پێ گەیەکی قانوونی بەکاربهێین، نەخێر بەڵکە لەگرەوی ئەوەدایە
کە چۆن حزب ڵە نێچێتە نێو کێشە و ناکۆکییەکانی ناو خێزانی بڕژوازییەوە، کە چۆن و بەردەوام سەربەخۆیی سیاسی
و چینایەتی بڕەو پێ بدەین.
ئەوە ڕاستە بز ووتنەوەی کۆمۆنستی الوازە، چینی کرێکار، ڵێکخراوەی جەراجەری خۆی نییە...هتد، بەڵام خاڵی بنەڕەتی
لەم کێشمەکێشە چینایەتیەدا، تیۆری شۆڕشی کۆمۆنستیە یە کە هەمیشە
لەنێو دڵی هەلومەرجە سەخت و پێچاوپێچکاندا
پەیوستە وەک ئامازی دروستکردنی سیاسەت و هێویست و حزبیەت،
لەالیەن کۆمۆنستکانەوە بچینی کریکار بگات.
لەبایکەت و بڕەی بایکەت واوتر، پێکردنەوەی بشایی سیاسی بە ئاڵترناتیڤی کۆمۆنستی بە کۆمەڵگای کوردستان،
ئەرکە سەرەکیەکەیە. میدیای کۆمۆنستی پەیوستە ڕۆژێکی یەکجار بەرجەستە لە نەخشاندنی ئەم سیاسەتەدا بگێڕێت.
١٦-١٠-٢٠٢٤

ئیسلامیستەکان، ڕاست و ڕاسیستەکان و پەنابەران.. جەمال کەشش

وەک ئەوە لەئاسمان کەوتبێتە خوارەوە، دیاردەیەک بە دەوڵەتانی ئەورووپا
ئیسلامیستەکان، ڕاست و ڕاسیستەکان و پەنابەران

جەمال کەشش

هەژی هەینی (٣١-٥-٢٠٢٤)، لە ناو بازاڕی (ماركەت پلاتس-Marktplatz)ی شاری (مانهایم-Mannheim) لە ئەڵمانیا، ئەفغانییەکی (٢٦) ساڵان، بەچەقۆ هێرش دەکاتە سەر مەزکتەبی (پاکس ئۆروپا)، (٧) کەس بەسەختی بریندار دەکات، یەکێک لەوانە جێگری ڕێکخراوەکەیە بە ڕەخنەگری ئیسلامی ناسراون و ڕاستەوی کۆنەپارێزن، هەر لەنەو بریندارەکاندا پۆلیسێک لە ئەنجامی سەختی بریندەکەی گیان لەدەست دەدات. بە وەستاندنی ئەو تیرۆریستە ئیسلامییە (سلەمان ئا) لە دژڕەدان بە تاوانەکانی، پۆلیسێک تەقەی لەدەکات و پێکی دەخات لە دژڕەدان بەتاوانەکانی. تاوانبار لەساڵی ٢٠١٣ەوە لە ئەڵمانیا وپەناش ئەوەی داوای پەنابەرییەکەی ڕەفز دەکرێتەوە، هاوسەگیری لەگەڵ کچێکی ئەڵمانی بەڕێچەڵەک تورک دەکات وخاوەنی دوو منالە.
بەشوێن ئەم تراژیدیایەدا، لێکۆڵینەوەی جیاجیا لەسەر سیاسەتی پەنابەری، کێشەکانی ڕێکەوتنامەی دەبلن (Dublin Regulation)، ئیسلامیزم و تیرۆریزم هەمەلایەنە باوبوونەوە.
لە سەرەتای مانگی هەشتی ئەمساڵ (٢٠٢٤)، دوای باوبوونەوەی هەواڵی کوژرانی (٣) کچی منال و بریندارببونی (٧) کەسی تر بە چەقۆ لە قوتابخانەیەکی کەرسی سەما، هەواڵەکەش بەئانقەست وەک ئاگری ناو پوشوپەڵاش لە سۆشیال میدیا وەها تەشەنەی سەند کە گوایە تاوانبارەکە پەنابەر و ئیسلامییە، لایەنە ڕاست و ڕاسیستەکان لە (٣٠) شار و شارۆچکەی بەریتانیا و ئیرلاندای باکور، دەستیان کرد بە خۆپیشاندان و تاڵانوبڕ و هەرشیان کردە سەر هۆتیل و مزگەوت و دووکان و بازاڕی خەڵکی بە ئاسەبیانی و شوێنی مانەوەی پەنابەران.
سەدەها ئای بریندار بوون و زیانێکی ماددی زۆر، نزیکەی (٧٠٠) کەس دەستبەسەرکران و هەندێکیان بەپلەی جەراوجۆر سزای زیندانی دران و سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا (کێیر ستارمەر) داوای کرد بەتوندی سزای ڕاسیستەکان بدرێت و لایەن کەمڕەو و ڕێکخراوە ئینساندۆست و مارکسیست و ئەنارشیست و سۆشیالیستەکانیشەوە خۆپیشاندانی چەند هەزار کەسی لە زەربەی شارەکانی ئەو وڵاتە بەدەوە چوو. خاوەنی کۆناڵی ئیکس (تویتەری پێشوو)، نوسی بەریتانیا بەرەو نزیکبونەوەی شەڕی ناوخۆ دەچێت.
لە کاتێکدا شارۆچکەی (سۆلینگن-Solingen)ی ئەڵمانیا لە (٤-٨-٢٠٢٤) خەڵی بە ئاهەنگی یادی (٦٥٠) ساڵەی دامەزراندنی ئامادە دەکات، پەنابەرێکی سووری ڕەفزکراوە هەر سەد مەترێک دوور لە شوێنی فیستفاڵەکە لە (هایم)ەوە دژیەت، بەچەقۆیەکی (١٥) سانتیمەتر لە نزیک سەکۆی ئاهەنگەکە، "شەلم کورم ناپارێزم"انە سەر و دە و ملی

یانزە کەس دادپاچێت؛ دووپیاوی تەمەن (٥٦) و (٦٧) و ژنێکی تەمەن (٦٥) ساڵە دەکوژێت و (٨) کەسی تریش بریندار دەکات کە بریتی چواریان سەخت بوو.
ژنە گورانیبێژی پۆپ (تایلەر سویفت-Taylor Swift) لە زنجیرە ئاهەنگەکانی ئەوروپایدا، ناچار بوو بیست و چوار سەعات پێش دەستپێکردنی ئاهەنگەکانی نەمسای هەواشینێتەوە، کە (٩٠) هەزار کەس لە کچان و کوڕانی تەمەن (١٨ تا ٢٥)، تکتیان کڕیبوو بە هەر (٣) ئاهەنگەکەی، ئەوەش پاش ئەوەی کە دوو کەسی ئیسلامیست بڕیار لە ئەنجامدانی کردەوەکەیان لەلایەن پۆلیسەوە گیران و پلانەکەیان پوچەڵ کرایەوە.
لە (٢-٣-٢٠٢٤) لە (زوریخ)ی سویسرا لاوێکی پانزە (١٥) ساڵی تونسی و سویسری پاش ئەوەی هایدگەیەنێت کە سەربازێکی بەوەفای دەوڵەتی ئیسلامی بێت و تا پەی بکرێت مەسیحیەکان و جووەکان سەربڕێت و بکوژێت، پیاوێکی ئەرسەدەکسی جوولەکەی پەنجا ساڵی زەر بەسەختی بریندار دەکات. هەر لە کۆتایی مانگی (٨)ی ئەمساڵ لەشارچکەی بەناوبانگی (داڤۆس)یش کوێکی (١٩) ساڵەی جوولەکەی ئەسەردەکسی، لەلایەن دوو پەنابەری عەرەبی هەڵفزکراوەوە تفی لەدەکرێت و بەزی پێدەکرێت و هووتی دەکەنەوە و هاوار دەکەن (بژی فەلەستین)، پاشان ئەو دوو کەسە لەلایەن پۆلیسەوە دەگیرێن.
(ساڵانە لەئەڵمانیا ١٠ هەزار هەرەشە بۆمبە هەیە و لەسەدا (٩٠) یان لەلایەن گەنجانی موسڵمانەوە ئەنجام دەدرێن لە ئەڵمانیا)
ساڵانە (٩٧٥٠) ئاهەنگی گشتی خەڵکی هەیە کە (١٩٠) ملیۆن کەس سەردانی دەکەن).
لە ماوەی دە مانگی ئەمساڵدا (٢٠٢٤)، چوار قات هەرشی تیرۆریستی لە ئەوروپا لەلایەن ئیسلامیەکانەوە زیادی کردووە. لە (٧)ی ئۆکتۆبەری ساڵی پارەوە (٢٠٢٣) کە (حەماس) هەرشی تیرۆریستی بە سەر ئیسرائیل دەستپێکرد و سوپای ئیسرائیل غەززەی خەڵتانی خوێنی منداڵان و ژنان کرد و تاوانی گەورە ئەنجامدەدات و ملمالنادات بە وەستانی شەڕ، تۆندوتیژی دژی جولەکەیی فراوان بووە و قوتابیەکی گەورەتری وەرگرتووە.
ئەم ژینگەیە زەویەکی بەپیتی دروستکردووە بۆ ئاوەی وێنەی پەنابەران، لە کەسانی چەوساوە و بەدبەختان و مافخوراو کە شایەنی ژیانێکی ئینسانین، ببێتە کۆستەی نائارامی و ترس و تۆریست و تاوانباری گەورە و پەویستە هێگا نەدرێت بێنە خاکی ئەوروپاوە.
میدیاکان بەتایبەت میدیای گەورەی ڕاستی لیبڕاڵ و ناسیۆنالیستی مەسیحگەرا، پشت بەستوو بەزمانێکی باڵای ڕیتۆریکیانە و ژورنالیستی مەدێرن و پرۆفیسۆری تایبەت و دبلۆماسیەتی وێنە و نیگاکان،

هەژموونکی گەورەیان لە دیزان و بیناسازی بیروڕای گشتی و داشتنوێدا هەیە.

هەنگاوەکانی هاوبەشی و مەرامی دووەتە ئەوروپییەکان

ئەو هەنگاوانەی کە پشتر نراون لە لایەن دووەتانی ئەوروپاوە بۆ کەمکردنەوەی هێڕشی هاتنی پەنابەران؛ هێکەوتن لەگەڵ تورکیا (٢٠١٦)، بەرفراوانکردن و پشخستنی دامەزراوەی (فرۆنتێکس-Frontex) بۆ کۆنترۆڵی سنورەکانی دەرەوەی یەکێتی ئەوروپا لە (٢٠١٠)ەوە بۆ بەردەوامی، هێکەوتن لەگەڵ تونس و لیبیا (٢٠٢٤)، دامەزراندنی ناوەندی (ئیورۆدۆک-eurodoc)، و هێککەوتنامەی دەبلن (Dublin Regulation) و سیاسەتی هاوبەشی پەنابەری یەکێتی ئەوروپا (٢٠٢٤)، کاریگەریان هەبووە لەسەر کەمکردنەوەی هێڕشی پەنابەران، بەڵام هێشتا بەو ئەندازەیە نییە کە بەرنامەی دووەتە ئەوروپییەکان دەیەوێت، هەندێ سیاسەتمەدار و لایەنی سیاسی لە ئەڵمانیا خوازیارن کە (زۆر کەمبکرێتەوە) یان وەک دانمارک و سوید (کەتایی پێبهێنن).

سیاسەتی پەنابەری لە ئاستی نەوخێیی هەر یەک لە ووڵاتە ئەوروپییەکاندا

دانمارک و سوید، داواکاری پەنابەرییان کۆنترۆڵکرد بە وەرگرتنی کەمترین هێژە، وە لە نوخشدا کەمێک یاسایان جێبەجێکرد کە بشێوەیەکی کتوپڕ کاریگەری گەورەی دانا وسویدیش هەمان یاساوێسای گرتەبەر، یەکسەر دیپەرتکردنەوە، شانسی کەمکردنەوەی یەکگرتنەوەی خێزان، کۆنترۆڵی سنورەکان بەهەموو جۆرێک کە تەنانەت بە تکت بۆین داوای شوناس و مەتی مانەوەت بکەن...

سویسرا و نەمسا و هەندا ، هەست دەکەن، درەنگکەوتوون، خێیان ئامادە دەکەن و دەیانەوێت هەر لەمساەدا هەموو ئەو بیار و یاسا و ئەو هۆشوێنانەی کە دانمارک و سوید گرتبوویانەبەر ئەوانیش جێبەجێی بکەن. ئەڵمانیا کە لە (٢٠١٥)ەوە باوەشی بە یەک ملیۆن پەنابەری سوری بۆگەرمی ئاوەاکرد (کلتوری خۆشهاتن پەنابەران)، ئێستا ئاستوخێ و یەکسەر بەهەموو ئاستەکانی سنوری ئەڵمانیا (نەمسا، سویسرا، چیک، فەرەنسا، پۆڵنیا و دانمارک) هێژانە کۆنترۆڵ دەکات و هێگا دەگرێت لە هێڵەوی نایاسایی چونە ژوورەوە، لە ئێستادا "تاوانباران" بە سوریا و ئۆفگانستان دەنێرێتەوە، وە لەکۆمینەوە دەکات لەسەرانسەری سوریا تا بزانێت چەند دەسەاتە لەکاتیەکان لە بەرپرسانی پارێزگا و شارەکانی سوریا هاوئاهەنگی دەکەن بە وەرگرتنەوەی پەنابەران، ئەمە و دەشیووێت چەند وڵاتی تریش بخاتە ناو سنوری ئەو وڵاتانەی کە "ئارام"ن بە

دیپۆرتکردنەوەی پەنابەران.
بەمجۆرە سیاسەتی پەنابەری لە ئەورووپا بەخرایی بەرەو ڕووگایەکی داخراو دەچیت و پێدەچێت بەتەواوی ئەورووپا دەسیەی (سیاسەتی پەنابەری) بەتاڵ بکاتەوە، سوید ئەو نەوبانگە وترادسیۆن وئایکەنە ئینسانیەی کەهەیبووە، بەتەواوی ڕووی خۆی لە بنەڕەتەوە گۆڕی وددەڵەت یەکدەستە لە سیاسەتی پەنابەری دا.

وردترناسینی کێشەکان... پرسیار بە ڕوونەدانی تاوانەکان
(ئەلیس شفاتزەر-Alice Schwarzer)، ژنە چالاکوانی ناسراوی ئەڵمانی، لە وتارێکیدا کە هاوەدەمی کەچی بەکەمەڵی پەنابەران بوو لە ساڵی (۲۰۱۵)دا دەنوسەت: (سەدا هەشتاویەکی موسەمانەکانی ئەڵمانیا، ئەڵمانیایان خۆش دەویت، وە ئەڵمانیەکانیش خەیان سەدا هەشتاو پینج ئەوانیان خۆش دەوەت)، (سەدا نەوەد و هەشتی ئەو پەنابەرانەی کە ڕوویان لە ئەورووپا کردووە تاوانیان دەرحەق کراوە لە لایەن ئیسلامیەکانەوە، لەهەر کام لە وەاتەکانی ئێران، عێراق، سوریا، لیبیا، ئەفگانستان، جا چ بەدەستی دەوەتە ئیسلامیەکان بووبەت، یان بەدەستی باندە بکرگیراوەکانیانەوە، یان بەهەی شێی نەوخەیانەوە، ئەگەر تیرۆری ئیسلامیە تونددڕەوەکان نەبوایە، ئەستا لە ئەورووپا دیاردەیەکمان بەناوی کێشەی پەنابەرانەوە نەدەبوو).
دواتر باس لە پشتیوانی ئەمریکا دەکات بە گروپە تیرۆریستە ئیسلامیەکانی ناوچەی ڕۆژهەاتی ناوەاست لە ساڵانی (۱۹۸۰)وە بە (۱۹۹۰)، دەنوسەت (هەر کەسێک بیەوەت یارمەتی پەنابەران بدات، پێویستە دژایەتی ئیسلامیەکان بکات چ لە وەاتی خەیان، چ لە ئەورووپا).
لە یەکێک لە چاوپێکەوتنەکانی پرۆفیسەری زانکۆی هامبلودی بەرلین، (ڕوود کەمپاس-) لەگەڵ (سەنتاگ تساتونگ-)، دەڵەت (خەڵکی تورکیا بەتەواوی دەزانن کە کەسێکی ئیسلامیستی وەک ئەردۆگان، دەتوانەت چی بکات، وە ئەو سوریانەی بە محازەرەکانم دەن، بەشێکی زەریان لەدەست خوەنرۆژی ئیسلامیەکان هەاتوون).
لەرەدا بوار نیە بە لێکدانەوەی زیاتری هەلومەرجێکی قەیراناوی و بەمافیەیکی ڕۆهای خەڵک و سیاسەتێک کە ئەمریکا لە ناوچەی ڕۆژهەاتی ناوەاستدا پەیڕەوی دەکات وەک هەکارە ڕاستەوخۆکانی کێچ، بەڵام زەر بە پێویستی دەزانم لەبارەی دوو لایەنی گرنگی تر بنوسم.
یەک:- هەمان پرۆفیسەر لەوەڵامی پرسیارێکیدا دەڵەت: "من بە کتێبەکەم (یانسیبی پەنابەری) هەموو ئەو کردەوە تیرۆریستیە

کوشندانەم شیکاری کرد کە لە (٢٠١٥)ەوە لە ئەوروپا ڕووياندا، تاوانباران (ئیسلامی تیرۆریست) هەر هەموویان لەماوەی ئەم دە دونزە (١٠-١٢) ساڵەی دواییدا وەک پەنابەر هاتوون بۆ ئەوروپا). لەنەو ئەم ڕستانەدا شتێک شاردراوەتەوە، بۆی ڕاستە ئەوان بەرگی پەنابەرییان کردەتە بەریان و ویستویانە لە پشت ئەو کۆشە ئینسانییەوە خۆیان بشارنەوە، بەڵام هەرگیز نابێت ئەو مانایەی لێوەوە دەرکەشرێت کە ئیدی هەموو پەنابەرانێک، تیرۆریستێکی لێناوداید.

لەماوەی ئەم دەساڵەدا لانی کەم (٤) ملیۆن کەس هاتونەتە ئەوروپا، ئیسلامیەکان ناگۆن بە هەزار یەکیشی. داشتنی ڕستەکە بەو شێوازە لە ڕووکاردا دروستە، بەڵام ئەرگیومەنت بە بچووکی ڕاسیستی دەهێنێتەوە، پەنابەر دەکاتە ئەبجێکتکی شەرپەنجەیی بۆ کۆمەڵگای ئەوروپی، ئەمە سەرەڕای ئەوەی ئیسلامیەکانی ئەردۆگان و سعودیە و قەتەر، نەوتە ئیسلامیە جەراوجەرەکانی تر بە سەلەفیەکانیشەوە، لەلایەن دەوڵەتە ئەوروپیەکانەوە وەک نوێنەری ئایینەکان دەناسرێن و پشتیوانی دەکرێن .

دوو: سیاسەتی پەنابەری و کۆچ و کار و هاوڵاتی بوون، لە تەواوی وڵاتانی ئەوروپادا، لەم دە ساڵەی دواییدا سەدان کەسی توشی نەخۆشی دەروونی، خەکوژی، خۆشاردنەوەی بە مەبەستی مانەوە، سەدان خەزانی سەرگەردان کردووە. لەم دە ساڵەدا بەبەردەوامی یاساکان تووندتر کراونەتەوە، چەندین پەنابەر لەلایەن پۆلیسەوە گیانیان لەدەستداوە،دیپۆرتکردنەوە زیاتر بووە لە هەندە حاڵەتدا پاش دیپۆرتکردنەوە، پەنابەرەکە زیندانی کراوە یان تیرۆرکراوە لەلایەن دەوڵەت و باندە تیرۆریستەکانەوە. سەدان پەنابەر بەهۆکاری جەراجەر بەناسنامەو بە وڕەقە وسەرگەردانن لەئەوروپا. هەزاران پەنابەر لە خراپترین کارەکان، سەختترین هەلومەرج ، کەمترین کرێ. ئەمانە ئەو زەمینانەن کە دوو کەمەڵگا لە نەو ئەوروپادا دروست بکەن. سەدا نەوەدی ئەو کەسانەی بوونەتە نەچیری ئیسلامیەکان وهەرشەکانیان بەباوکردەتەوە لە تەڵەکەمەڵەیەتیەکان، کەسانەکن کەداوای مافی پەنابەرییان نەفزکراوەتەوە. هەموو ئەو کەسانەی هاوڵاتی ئەوروپی بوون بە پشینەی کەچەوە، منایەکی سەختیان هەبووەو لەپڕاوڕدا ژیاون.

تەوەپچانی پەنابەران بەگشتی لە کردەوەی تیرۆریستی، واقعی نییە، بەڵام بە مەرامکی تر بەکاردەهێنریت، ئەویش تا ئادەی سفر کەمکردنەوەی مانەوەی پەنابەران و مافی پەنابەرییە.

ئەوەش یادداشت بکەم، بەکارهێنانی کارتی پەنابەران، لەلایەکی دیکەوە تەنها لەژێر گوشاری بەهێزبوونی ڕاستەکاندا نیە، شتێکی گرنگتر

لەو، کێشەی پەنابەرو کۆچبەران، دەتوانێت زیادکردنی هەموو جۆرەکانی باج، هەڕەشاوسان، کەمکردنەوەی بودجەی کلتوور، دایەنگەکان، پرۆژە زانستیەکان، کەمکردنەوەی بیمەی کۆمەڵایەتی وخانەنشتنی، فرێشتنی کەرتی تەندروستی، زیادکردنی کرێ قیتارو پێست، زیادکردنی کرێی خانوو، قەیرانی نەشتەجێبوون، ...ئەمانەش بکاتە گەردنی پەنابەران وسەرمایەداری ئەوروپایی دوژمنکی وەهمی دروست بکات.

ناوەڕاستی سێپتەمبەری ٢٠٢٤

فیلمەکەی (ئارام حەسەن)! لە دواین لاپەڕەی (بۆپشتەوە)دا.. جەمال کەشش

ماوەیەکە فیلمی [The Goat life] (بزنە ژیان)، کە یەکێک لە فیلمە سینەماییە گرنگەکان بوو لەسەر ژان و چەوسانەوەی کرێکارانی کۆچبەر لە سعودیە لە (نەتفلکس) پەخشکرا و بۆ هەیەوە کێلایەتی و نائینسانی تر لە سەردەمی کێلایەتی، ژیانی ئەو چەند ملیۆن کرێکارە کۆچبەرەی لە وەاتانی کەنداو هەنایەوە نەو جیدالاتی فکری و سیاسی و کۆمەڵایەتی. منیش کە ئەو سەردەرەم لە ڕۆژنامەی (بۆپشتەوە) بینی زەر سەرنجی ڕاکێشام، بۆتاسەوە خوێندمەوە، بەڵام چیم خوێندەوە:-
(تەواوی خەبات و بزوتنەوەی سەدان ساڵەی کورد، ئەوەندەی دوو سەعات و٥١ دەقیقەی لە فیلمی (حیاة الماعز) یان بزنە ژیان، کاریگەری و دەنگدانەوەی نەبوو لەسەر ئاستی جیهان، خەم لەقەڕەی ئەو کارە سینەمایە زەر باڵایە نادەم)، (بەڵام بەوانەن کارەکی هونەری هیندییەکان چ واتەوات و ژاوەژاوەکی ناوەتەوە لە جیهاندا)، (ئەمەی کورد ... تەنیا یەک فلمی سینەمایی تەکەمان لە سەر خەپیشاندانەکەی ٦ ئەیلولی ١٩٣٠ دەرهەنابا ئیدی پەویستمان بە ەیفراندەمیش نەدەبوو...)، (ئەمەش لە باشوری کوردستان تازە بۆتازە زوەنای ٣١ئاب و دەهەمی ١٦ ئۆکتۆبەر و نوزەنوزی نەبونی موچە و ئاو

و کارەبامانە). بە (پشەوە)، دوالاپەڕە لە ژمارە (١٧٤)ی (١-٩-٢٠٢٤).
ئارام حەسەن، بەئنسافانە و لەپشت کەوی لاشە و خوێنی ئەو کڕکارانەوە دیدەوانێت ئیستیغلالی نەوبانگی ئەم فیلمە بە نابودترین بڕچوونی ناسیۆنالیستی بکات. بە یەک وشەش نە لەسەر فیلمەکە و نە لەسەر کڕکارانی کەچبەر و نە لەسەر بابەتی فیلمەکە نەینووسیوە. کەمەک ئیهانەی بەخەکی ناڕازیی و خۆپشاندەری کوردستانی عێراق کردووە و داواکان و خەباتیانی وەک "نوزەنوز" چواندووە. ئەم فیلمە تراژیدیای ژیانی کڕکارانی کەچبەر لە کوردستانیشی هەنایەوە بەر سەرنج بەتایبەت پاش ئەوەی بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی (کەناڵی هیوا)ی لایەن هاوڕێ (شەماڵ عەلی) یەوە لەسەرئ ئەنجامدرا. لە ڕاستیدا ئامانجی (ئارام) لە شاردنەوەی ناوەڕۆکی فیلمەکەوسەرکوتی مەعنەوی ناڕازایەتییەکان،خزمەت بەڕیفراندەمەکەی بەرزانی دەکات ولە نوسینەکەشدا هەر بەهەمان زمان وچەمک ووتا بەکارهێناوە. دیدەوەت بەدەرهەنانی فلمەک لەسەر ئەم بابەتە جیهان بهەژێنێت. بەڵام ئەمە کارساتەکەیە وئەمە ڕاوەژکارو ڕەخنەگرەکەیە،کە ئیدی ئەبەت ڕەشن بێت بە هونەری سینەمایی کوردیی ناتوانێت دونیا وەک چۆن هەیە ببینێت، بە ناتوانێت لەنزیکەوە بەقووڵی بچێتە نەو ئازاری خەڵک وئاواتی لەمژینەیانەوە.
بە ئەم "واتەوات"ە لە ڕەژنامەی (بە پشەوە)دا بەاوکراوەتەوە؟!
بەڵێ سەرنوسەر،ڕاوەژکاری سەرنوسەرو هاوکاری سەرنوسەر، ئایە هیچ کامیان ئەم وتارەیان نەخوێندووە؟
بەڵێ ئامادەکارانی گۆڤاری ئەدەب و هونەر، ئاگایان لەم فلمە هیندیە (نوکتەکە نا-فلمی ژیانە بزن) و ئەم نوسینەی (ئارام) نیە؟
بابەتەکەش هیچ پەیوەندی بەئازادی نوسین و لێکدانەوەی جیاوازەوە نیە. بابەتەکە هیچ لێکدانەوەیەکی لەسەر فیلم و سیناریۆ و دەرهێنان نەکردووە. ئارام حەسەن، ژەهری لە شوشەی هەنگوینەدا پشکەش کردووە.

گەڵاڵەی پەپولیستی بە نەو کەمەڵانی کڕکاران و ئازادیخوازانتان نابات. وەک دەبینین بە کوڵی هەنان!
پشتر لەگەڵ چەند هاوڕێیەکمەوە، لەسەر چەند بابەتێک سەرنجم بەیان ناردووە، بەڵام پەدچێت، خودی ڕەژنامەی (بەپشەوە) ئیدی زەر دوورکەوتبێتەوە و پەویست بەوە هەبێت، چوپەکەی بە هەڵەدەین ئیدی ئازادە خەی پەدگرتەوە یان نا؟!

تۆندبۆنەوەی ناکۆکییەکانی سەرمایەداری وئەزمەئیکۆلۆژییەکانی!.. جەمال کەشش

کۆبەندی ئابووری داڤۆس

کۆبەندی داڤۆس، سەروتکی ناوازەی هەیە، وەنەیکی چەی خۆنە دەزخیەکانی هەرە دەوڵەمەندەکان و دەسەڵاتدارە لەکاڵی و نەونەتەوەییەکانی ئەمڕی جیهان بە کەکراوەیی لەنەو سیرکوسکی ئاهەنگی شاهانەدا دەبینی. ئەمساڵ،٦٠ (سەرۆک و سەرکۆزیران) ، ٢٠٠ وەزیرەکان، لە ١٠٠ دەوڵەت و هەشتایان بە ئاوڕکارانی ئاسایشی نەتەوەیی، ٨٠٠ بەڵەوبەر لە گەورە کەمپانیاکانی بواری تەکنەلۆژیای زیرەک و دجیتاڵی، نەوەندە گەورەکانی سەرمایەی پولی نەونەتەوەیی و بانکەکان و بازرگانی و زانکۆجیهانییەکان بەشداربوون.
چارەسەری ئاشتی بە شێوەی خوناویەکان "ئۆکرانیا و غەززە"، بەهیچ پێوەیەکی ئاسپەردراوی گشتی کۆتیهات. فلافدمیر سیلنسکی، سەرۆکی ئۆکرانیا، مەرجی کۆتایهاتنی شەڕەکەی بە سەرکەوتن بەسەر فلادمیر پوتین بەستەوە ، نوونەرایەتی بەرژوازی روسیاش لە بەشداری کۆبەندەکە بەبەشکرابوون. "ئەوان نەک بەیەکەوە، بەکە بەدوای یەکدا قسیان کرد، ئیسحاق هیرتسۆگ، سەرۆکی ئیسرائیل: ئیران ئەبەت لە پشتیوانی تیرۆریستان بوستنرەت. وەزیری دەرەوەی ئەران، حسین ئەمیر: قەوارەی زایەنی پێویستە لەسەر تاوانکاریەکانی لەغەززە، سەرنگون بکرەت، زیاتر شانەی خنواندن بوو، لە باخچەی ئاژەڵان دەچوو". ١
مەرجانە سپەلیج ئیگگەر، خانمە سەرۆکی خاچی سوری نەو دەوڵەتی، لەبەرنامەیەکی تەلەفزیۆنیدا " زیاتر لە ١٠٠ شەوی نەوان هەزە دوژمنە دژ بەیەکەکان لەگشە جیاوازەکانی جیهاندا بەرپایە"، بەڵام خاچی سور ناچارە سەدا ٢٠ کارمەندەکانیان بەهەی بەپارێزەوە

لەکارەکانیان دەربکەن.٢
" لە مانگی ٤ی ٢٠٢٣ دا ناوەندی توێژینەوەی ئاشتی جیهانی کە بنکەکەی لەستۆکهۆڵم (سپیری) ڕاپۆرتەکی بڵاوکردەوە، بڕیانتایی جیهان کەرەستەسەربازییەکان بە ٨ مین جار لەسەر یەک بەرز بوونەتەوە، بەجۆرێک بەبڕەهایی.٢،٠٦ بڵێن ئیرۆ، تفاقی جەنگی کە دەکاتە ٢.٢ تەکەڵەیی بەرهەمهێنانی کەرەستەیەتی جیهانی کەدراوە. ژێنراڵ پەرشیل، سەرۆک ئەرکانی هێزی چەکداری فەرەنسا هەشداری دەدا لە (گەلانەوەی دراماتیکی شێوەگۆڕکان کە بەتە ئامرازی یەکلاکەرەوەی لایەنە ناکۆکەکان، لەم شێوانەدا بەجۆرێک تووندوتیژی بەکاردەهێنرێت کە سنوری هەموو مەڵاڵێک و یاسایەکیان شکاندووە، لەکاتێکدا ئینسان بەڕاستی وا هەستی دەکرد کە تەنها لە کتێبە مێژوویەکاندا تەمارکرابن).٣
جیهان لە کێبڕکێی خۆ پێ چەککردندایە، وەزیری مالی ڕوسیا، ئەنتۆنی سلیناوف (هەموو لە پێناو بەرکانی جەنگ، هەموو لە پێناو سەرکەوتن)، ١٠٩ ملیارد ئێرۆ کەدکاتە سەدا ٦ ی تێکرایی بەرهەمهێنانی نشتمانی ڕوسیا بودجەی پەسەند کرد. ئەمانیا لە ساڵی ٢٠٢٢ بڕی مەدەرنیزەکردنی دامەزراوەی بەرگری ١٠٠ ملیارد ئێرۆی وەک دابینکردنی بڕێ پارەیەکی تایبەت تەرخانکرد. ئەمەریکا بەتەنها سەدا ٤٠ ی چەکی جیهان دابینەکات، سعودیە و قەتەر و میسر سێ دەوڵەتە یەکەمکانی کەیارکانی کەرەستە سەربازییەکانن. ٤
بە تێگەیشتن لە دیمەگرافی جۆپۆلەتیکی گەلانی ئەمساڵ، وردبوونەوە لە پێکهاتەی کەلەبەندی داڤس، نەخشەیەکی بەسودە. بەشداربوانی کەلەبەندەکە، لەبارەی ئەم خاڵە چەککردنە جیهانییەوە، بەدەنگیان هەڵبژارد، وەک ئەوەی بەرهەمهێنانی زەرترین چەک، ئارامی بە مرۆڤایەتی بێت.
مانفێستی کۆپیتاڵ
ساڵی ٢٠٠١ کتێبی مانفێستی کاپیتاڵ لە نوسینی "جوهان نوربیرگ" بڵاوکرایەوە، لەو کتێبەدا بازاڕی ئازاد وئازادی بازرگانی وکەمکردنەوەی گومرگ ، وەک زامنی گەشەی مرۆڤایەتی و دابینکردنی هەڵی کار و کۆتایهێنان بەهەژاری ناسێنراوە. لە کەلەبەندی ئابووری داڤسیشدا، پلانی ئابووری بە جموجۆڵی سەرمایەی جیهانی و مۆنۆپۆڵی بوارکانی بەرهەمهێنان و بازاڕی ئازاد و لێهاتوویی کێبڕکێی کەمپانیاکان دادەڕژن، ئەم هەڵبازو شیوازە سەرمایەداری بەرەو هەڵگایەکی داخراو و پڕ مەترسی گەیاندووە. جیهانی ئەمڕۆ بەرهەمی ئەو پرۆسەیە و شێوە و برستی و دواکەوتیە کلتوریەکان و نەخشەکان وچەوسانەوە وئازمە ئیکۆلۆژییەکان وکارەساتە ژینگەییەکان لەوەوە سەرچاوە دەگرن.

بەپێی ڕاپۆرتی ئۆکسفام ، کە زیرەکانە تەوقیتکەیان هەڵبژارد،هاوەڵمی کەبەندکەدا بەاویان کردەوە، ٥ کەس لەدەوڵەمەندکانی جیهان سەرمایەکیان لەماوەی کەمتر لەدەیەیک دوو ئەوەندە بووە، لە ٤٢٠ ملیارد دۆلارەوە بوو بە ٨٦٥ ملیارد، لەکاتێکدا ٧٠٠ ملیۆن کەس داخزاون بە هەژاریەکی کوشندە ،ڕۆژانەیان بە تەنها دوو دۆلار ١٥ سەنتە. کەمتر لە دەیەیک بلیۆنەرمان دەبێت، بڕەکە بە ٢٢٩ سالی تر دەتوانین هەژاری لە نەوبڕین. لە مژووی مرۆقایەتیدا ئەم نایەکسانییە هەرگیز و هیچ کات بەم قەبارەیە نەبووە.٥
بە یەکەم جار لەماوەی ٢٥ سالی ڕابردودا، هەژاریەکی سامناک و خاوەن سامانێکی یەکجار گەورە کەرقیان بەیەکەوە هەڵدەکشێن. لەساڵی ٢٠٢٠ دا ٢٦ بلیۆن دۆلار (٦٣ لەسەدا) تەنها چەتە باخەڵی سەدا یەکەو، لەکاتێکدا ١٦ بلیۆن دۆلار (٣٧) لەسەدا بە باقی دانشتوان بوو. ئەم پێشهاتە مژوویەیی دەیەی گەشەی کەمکەبوونی سەرمایە، لە ماوەی دە ساڵی پێشوودا، ژمارەی ملیاردەرەکانی دوو قات کرد. لەهەمان کاتدا لە حاڵی ئێستادا ١.٧ ملیارد لە کرێکاران، مەمرەوەژی لەو وڵاتانەی هەڵئاوسان تیا بەرزە دەگوزەرێنن، ٨٢٠ ملیۆن کەس یانی هەر یەک لە دەکەس لەسەر ڕووی زەوی برسی و هەژارن و ژنان و کچان لە سەدا ٦٠هەژاران پێک دەهینن. ئۆکسفام ڕوو لە بانکی جیهانی دەکات و بەم وشانە دەنوسێت: (ڕەنگە ئەمە لەسەردەمێکدا بژین کە گەورەترین نایەکسانی و هەژاری لە دوای شەڕی جیهانی دووەمەوە ببینینەوە)
هەندێک لە وڵاتان بەتەواوی لە لەواری مایپووچی دان. لە کاتێکدا ووڵاتە هەژارەکان چواربە قەد ئەو پارەیەی بە بواری تەندروستی تەرخانی دەکەن، پارە بە خاوەن قەرزەکانیان دەدەنەوە. چوار لە پێنجی دەوڵەتەکان پلانی دەستگرتنەویان هەیە بەبەی ٧.٨ بلیۆن دۆلار لە کەرتە فەرمیەکانی بواری ڕەگاوبان پەروەردە و تەندروستی. ٦
ئەم سیستەمە وەک ڕاپەرتەکەی ئۆکسفام نەوی ناوە "مەکینەی بەرهەمهێنانی نایەکسانی"، لە ئاکامدا دەستکورتەکان هەژارتر وزەنگینەکان دەوڵەمەندتر دەکات. بەینی مرۆڤ بە سروشتەوە، فەرمەکی چەوسێنەرانەی هاوشیوەی پەیوەندییەکانی نێوان مرۆڤەکانی پەدەدا و ناهەقیەت و ناتوانیت پابەندی کەمکردنەوەی گەرم بوونی زەوی و کەمکردنەوەی گازی سیئەتە بێت.
"دە دەوڵەمەندترین پیاوەکانی جیهان توانیان لە کاتی کۆرۆنادا، سەرمایەکەیان دوو قات بکەن، لە هەمان کاتدا لانی کەم ١٣ ملیۆن لە ژنان، کار و داهاتیان لە دەستدا، ٢٠ ملیۆن لە کچان بەهەی داخستنی قوتابخانەکانیانەوە، جارەکی تر ناتوانن دەست بەخویندن بکەنەوە.

بەهای هەئاوسانەوە ماددە خراکیەکان و کەمپانیاکانی ووزە، قازانجکانیان زیاتر دوو قات بکەن. ٨٤ لەسەدای ٣٠٦ ملیاری دۆلاری ئەمریکی بەسەر خاوەن پشکەکاندا دابەشبکرێن. بەمجۆرە دەوڵەمەندەکان هەر دەوڵەمەندتر و تەنانەت لە کاتی قەیرانەکانیشدا هەژارەکان هەژارتر دەبن. سەدا حەفتای ئەو کەسانەی کە لە ساڵی ٢٠٢٢ دا کاریان لە دەستداوە، ژنانن. ٧
ئیکۆلۆژی و شۆڕشی بەرهەمهێنان، ئیکۆسۆشیالیستی و سیستەمی گەرمی زەوی
پەیوەندییەکی پتەو لە نێوان شۆڕشی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری وتاکانکردنی ماددە سەرەتاییەکان (سروشت) وهەژارکردن و وەرانکردنی ژینگە و گەرمبوونی سیستەمی زەوی هەیە. هەنگە ئەم بابەتە بە خوێنەرانی کوردزمان لە چاو ئەوروپایی و ئەمریکییەکان سەرەتا بێت. بەیە زەر گرنگە لە نەو کەنتەستی کەبەندی داڤسداوبە فڵی ئەوەی ' کاپیتالیستی سەوز" دەتوانێت کارساتی ژینگەییەکان تەپەنێنێت سەرنجبدەین. .
هەوتەکی نوێ لە نەو بزوتنەوەی سۆشیالیستی و مارکسیستی بە پشبەستن بە میتۆدی مارکسی، لە تەقالای ئەوە دایە لەنەو جوانەوەیەکی کەمایەتی فراواندا کە ئەمە لەبەرامبەر نابودکردنی ژینگەی جیهان و گەرمبوونی سیستەمی زەوی بەهەکەوتوە، دژکەوتنی ئەم مەترسیانە پەیوەند بکات بە هۆشیاری تیوری شۆڕشی بەرهەمهێنانی سەرمایەداریەوە. ئەم هەوتە متمانە و پشتیوانیەکی فراوانی لەنەو لاواندا.ئەوروپا بەدەستهێناوە . تیریسینی بە هێزی مارکسیستی بە پەیدا بوون.
بەپێی ڕاپرتێک کە هەر لە دەوروبەری کربۆندی داڤس باوکراوەتەوە، ١٤،٥ ملیۆن مردن و١٢.٥ بلیۆن دۆلار زیانی ماددی بەهای بەرزبونەوەی پلەی گەرما تا ساڵی ٢٠٥٠ هوودەدات کە بەزەری ژنان و کەمدەرامەتەکان دەگرێتەوە.٨
دە لەسەدی دانشتوانە دەوڵەمەندەکەی گەی زەوی ، سەدا پێنجای تاهاب (گازسی ئەتە و میثان و ئۆزۆن)،دروستدەکەن.
(بەتایبەت کەشەی ئاو، لەکاتێکدا نیوەی دانیشتوانی گەی زەوی لە ساهێکدا، مانگێک لەژێر بێئاوی بەهەزدا ئازار دەچێژن، ..ئەوناوچانەی بەهای بەرزبونەوەی پلەی گەرمی سیستەمی زەویەوە کە٣.٣ ملیارد ئینسانی تیا دەژی، بەهای بیابانی وگوەوتفانەوە، رادەی مردن ١٥ جار زەرترە لەهەر جێگایەکی تر،… لە ساڵی ٢٠٠٨ هوە هەر ساهێک ٢٠ ملیۆن کەس بە هەکاری گەڵانی ئاوهەوا ناچارن کەچ بکەن…)٩
زەربەی جەلەجیەکان بە ئەوە دەچن کە زەوی لە سەرەتای دەورەیەکی

نوەدایە ولەئاکامی مامەڵەی ئینسانەوە ئەم ئاوگۆڕە پەیدابووە. بەرزبونەوەی پلەی گەرمی وزەری تاهاب، توانەوەی خرایی بەستەڵەکان، وشکبوونی ئوبارەکان، تاڵانی کەرستەکانی سروشت لەلایەن دەولەتانی ئیمپریالیست وئەزمەی ووزە وژاندنی ئەم هەموو ژەهرە، مرۆڤایەتی لەبەردەم مەترسیەکی جددیدا ڕاگرتووە. دواکەوتن هەناگرت وگیانەوەی پلەی گەرمی زەوی بە پێش شکش پیشسازی وشکش لە پەناو ڕاگرتنی ئیکەلۆژی و ژینگەی پاک، پێویستە سیستەم بگۆڕین نەک ژینگە.

نوسینەکانی مارکس لەسەر پەیوەندی ئینسان بەسروشتەوە میکانیزمی کاری ئینسان وکائینەکی بەرپرسیار لە بەرهەمهێنانی پێداویستیەکانی ژیانی خۆی، وە بەشداری ئینگلس لە زانستی دیالەکتیکی سروشت وپەیبردن بە ئەرگانیکی سروشت، لەکتێبی ئەنتی دەهرینگدا بەتایبەت، دەتوانین بە سەرتایەکی تیوری گرنگ بە ناکۆکیە بنەڕەتیەکانی سیستەمی سەرمایەداری تێبگەین.

سیانزە تەزەکەی میشێل لەڤی سەبارەت بەستراتیژی ئیکەسشیالیزم و کتێب ونوسینەکانی کرستیان تسیللەرلەسەر بزوتنەوەی ئیکەسشیالیستی و سەدان نوسەرو هەسواوی سشیالیستی ئاسیەکی تر دەنێنە بەردەم کەمەگای مرۆڤایەتی. ئاسەی ژگاری لە هەژاری و نایەکسانی هاوپشت وهاوکاتە لەگەڵ شکش بە ژگارکردنی سروشت لە چاوچنۆکی وتاڵانی سەرمایە.

(نوێنەرانی سەرمایەو ژەمەکانیان ، وەها زیندانی نەو لۆجیکی توانای ململانێیکانن بە مانەوە، نەدیانەوت و نەڵەو پگەیشن بتوانن بەرهەمهێنان، گواستنەوە و بەکاربردن، زیانەکانیان وەها کەمبکەنەوە کە پلەی گەرمی زەوی بە ١.٥ پلەی گەرمی سیولی کەمبکەنەوە…ەگا مەدەن با لە پشدا ئاوهەوا زرگاربکەین وئینجا دواتر ولەکتایدا لەدژی ستەم وچەوسانەوە خەبات بکەین)١٠

ئیکسوشیالیزم، پەیوەندی ئینسان بە سروشتەوە، ەکدەخاتەوە لەسەر بنچینەی ژگارکردنی کار لە چەوسانەوە. ئەزمەی ئاو لەناوچەکە وبەتایبەت لەعەراق وپیسبوونی ژینگەی شارەکان، بشکە لە گشەی سەرمایە و هەکاری هەژاری جەماوەر. ئەم وتارە هەوڵەکی بچووکە بەو ئاستەیدا.

مانگی یەکی ٢٠٢٤

———

der Bund.leitartikel , page 15, 19.01.2023-1
2-WOz.Nr 4.25.jaunuar.2024

3-Le Monde diplomatique.januar 2024,Annete Hug.
4-هەمان سەرچاوەی پێشوو
Nzz.20.01.2024 , bewegung fur sozialismus.-6&5
7-flamende magazine ausgabe 5 Herbst 2023
8-woz,Nr 3,janaur 2024
9-okosozialismus ,Daniel tanuro , page 41
10-okosozilsmus.position des Klassischen Marxismus.page

چاڵاکی چاندی کلتوور”.. جەمال کەشش

(هەموو کەمەندگایەکی ئینسانی ئەبەت پاساو بۆ نایەکسانیەکانی بەهێنێتەوە، پێویستە بەهانەی گرنگی بۆ پەیدا بکات دژنا تواوی سیستەمی سیاسی وکەمەندایەتی لەبەردەم هەڕەشەی داماندا دەبێت. تۆماس بیکتی١)

یەک: داهێنانی تەلەسکۆپی جەیمس وێب و دیزینەوەی (چاڵاکی هەڕەشکان)، فیزیای نوێ ،خەیی و فەلسەفە و ژیانی مرۆڤایەتی گۆڕی. گەردوناسی و گالاکسیەکان، سەنگەکی بۆشایی لە ژیانماندا پەیداکردەوە. دەنگی گەورە کوژانەوەی ملیاردەها ئەستێرەی تیا ئاکشاوە، بەداخەوە هێزی کەشکردنی موگناتیسی ئەم چاڵاکی هێندبەهێزە،دەرفەتی تیشکیشی بۆ خوێندن داخستووە.
کلتوور، فەرهەنگی ناسینی نەرم و جوانیەکان، دیزینەوەیەکی وەها قەرزدارە. ئافراندنی ئەو جوانییەی کە منالێک بە هەستەوەری ژیریانەی خۆی لەگەڵ داستانە خەیاڵیەکاندا پێی پێدەباو و هەڵخەڵگریشیەتی.(منال باشترین هەڵخەڵگری ئەفسانەکانە- جەرج لەکاش٢).

دوو: کار (بەکاری هونەریشەوە)، لانەو پرسیەکی مژویی ئاڵاز و چەدا، هەمەڕەنگ و پڕ ئەزموون و تژی لە تەهەڵچونی کەمەندایەتی و سیحراوی و قەدەر و کەشفدا، هێنجی تاک وکۆ، شارستانیەتی ئەمەی بەرهەمهێناوە. بەرهەمهێناوی خەیی و کەمەندگا و پێکەڕ و

ئامرازەکانی، پابەندیی پێوەندییەکی نەوخێیی و دینامیکیەتی ماددی و فکرییە و دابەتە هەی دروستکردنی سیستەمێک بە پرسە و میکانیزمی تایبەتی خێیەو.

سە: کار لە شەوازەکانی بەرهەمهێنانی کەمایەتیدا، کێلەداری، دەربەگایەتی،سەرمایەداری، مانا و شیوەی بە پێوەندی نەوان ئینسانەکان داوە. شەوازەکانی چەوسانەوەی کار،" کێلە، بەگاری، زەدەبایی" ماک و هەوێنی ناکۆکیەکانی نەوان ئینسانەکان بووە. کێلەکان ەەژەی چەندی دانشتوانیان پێکهێناوە، هێندە گرنگ نەبووە، بەوەی سەرچاوەی چەوسانەوەی کەمەگای مرۆڤایەتی و کۆکردنەوەو کەەکەی سامان و خاوەندارەتی تایبەتی بووە. ئینسانی ئازاد و پیشەوەرەکان هەبوون،ەاووشکارو ەشتەی جەراوجەری تر هەبوون، دواترو لەقۆناخی دەربەگایەتیشدا، ئەوەی تەوەرەی کەمەگای دیاریکردووە، بێیارو ئاقارەکان وباران، (سروشت) نەبووە، بەڵکە شەوازی چەوسانەوەی کار بووە لە نەو ئەو هەلومەرجە سیاسی وکەمایەتی وکلتوریێدا. ماف وپشکی خاوەندارەتی بەرهەمەکان، جا بەهەی باج و سەرانە و بەگارییەوە بێت، یان وەک لەشەوەی کاەاو بەرهەمهێنانی زەدەبایی و بەگەەخستنەوەی لە پرسەی بەرهەم هێنان و گەشەسەندنی ئامەرەکانی بەرهەمهێنان و بەرزکردنەوەی تواناکانی هێزی کاردا، سەرچاوەی چەوسانەوەی ئینسانەکانە.

چوار: کار و بەرهەمهێنان لەسیستەمی کاپیتالیزمدا، لە نەو ئەنتاگۆنیستیکدایە، کار و هێزەکانی بەرهەمهێنان لە لایەک و هێزموونی سەرمایە و مۆنۆپۆلی مافی خاوەندارەتی بەرهەم لە لایەکی تەرەو، لە کەشمەکەشی بەردەوام و لە پرسیار و وەەام و ەەگا و بیرکردنەوە، لەخەون و خولیا و دونیابینی کەمەگاکاندایە. ئەم پرسەیە وەک مارکس لە ئایدیەلەژی ئەمانیدا بەدرەژی لە مەژووی کەمەگاکاندا دیالەکتیک بەمەتریالیستی مەژووەو گرێ دەدات،(بەهەمە لایەنە) هەروەها کاریگەری هەشیاری و فەرمەکانی بەسەر ژیانی واقعی ئینسانەوە لەکدەداتەو.

پێنج: "پرۆپریتاریزم" کە لە لایەن تەماس بیکیتیەوە بەکارهێنرا بە ئەو سیستەمە سیاسی و ئابوورییەی کە جیاوازی سامان لە نیوان کەمەگادا گەورەتر دەکات و ئەو ئایدیەلەژییەی کەلەسەر مافی خاوەندارەتی سامان ەەوایەتی پێدەبەخشیت. پیەزی دەکات و دێکاتە مافێکی سروشتی و کەمایەتی و بەرگری لەدەکات. ئایدیەلەژی نایەکسانی کە بەدرەژایی مەژوولەکەینەوەی کردووە، بەتایبەت لە سەردەمی کاپیتالیزمدا و لەو ئایدیا وبەچوونانەی کە شەرشی فەرەنسی

لگەڵ خۆیدا هێنایە نێو کۆمەڵگاکانەوە لە کۆی خاوەندارێتیدا. لە پێوەندیە هەوەشانەوەی مافی چەوسانەوەی مرۆڤکانەوە لەلایەن مرۆڤکانەوە، چەنیەتی چارەسەری نایەکسانیەکانی نێو ئینسانەکان ،ناتوانم هاوڕای بم.

شەش: لە نێو ئەم هەڵمەتە و کەشمەکەشەدا، سیاسەت و کلتوور و فەلسەفە پەیدا دەبن و هەڵدەقوڵێن. ناوەڕۆکی کۆمەڵایەتی ئەم ئانتاگۆنستیە، بنچینەی جوڵانەوە کرێکاریەکانی ئەم سەردەمەی ئێمەیە. لەدەرەوەی ئەم هێزە و پرسیەدا بیت، کەشەی نەتەوایەتی، کەشەی ژنان، مافە دیموکراتی و ئازادیەکان، هتد ناتکاتە کاراکتەر و ئەندامی ئەرگانی شەش.

حەوت: شەوازەکانی خەبات وپەرەپێدان وفراوانکردنەوەی، تایبەتمەندی نەوخەیی وئاگایی نەنوسراوی خەی هەیە.دونیابینی وئاسۆ وشەوازی تایبەتی خەی هەیە، گرنگترین دوو خاڵ بەشداریکردنی فراوانی خەڵک لە بەڕەوەبردنی چارەنوسی خۆیدا، سوشیالیزەکردنی کلتوری خەبات و تەکۆشانەکانی. دەستکەتاکردنی خەڵک لە داشتنی ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و یاسایی خۆیدا، کوشندەترین خاڵی لاوازی جوڵانەوەکان بووە لەلایەک و تەکشکانی شەشە سۆشیالیستیەکانی سەدەی بیست بەهەی قەتیسبوونی بەچوونی سۆشیالیستی لە نێو دەستەیەکی کەمی کرێکاران وهەڵسوڕاوانی کرێکاریدا بووە.

هەشت: تراتسکی وتارەکی یەکجار گرنگی لە مانگی (۷)ی (۱۹۲۳) دا نوسی، بەناوی (ئینسان هەربە سیاسەت ناژیت۳)، کە تێخنە بوو لەو وتارانەی کە بەسەر شەشدا دەوتران و ئیدی خەڵکەکەش لەی تێربببوون. دەنوسەت(ئێمە پیویستمان بە کلتورە لە کارماندا، کلتورە لە ژیانماندا، کلتورە لە ژیانی تۆژانماندا). وەک وتراوە، ئینسان تەنها بە کەوچک و چەنگاڵ ناژی.

نە: کار و سایکەلۆژی وسۆسیەلۆژی، زمان و نەریت و بەها و خۆشەویستی، ئاکار و هۆوشت، لە پرسیەکی مۆژویدا، کلتورەکان بەرهەمدەهێنن. لەنەو ئەم کلتوردایە، لەنەو دینامیەتی یاسا و دەزینەوەی ناوەوەی ئەم یەکانگیریدایە، لەنەو بەرز و نزمی و ئاگایی کۆمەڵایەتی نەوکاندایە کە دەتوانین، بەمانای وشە کلتورەکی پاک و ئینسانی و تەندروست و جوان و ئارامبەخش و چێژبەخش بئافرێنین.

دە: خوڵقاندنی کلتورەکی هاوبەشی ئینسانی، وزیەکی نەوخەیی

وپەتانسیالی ئاوەی هەبەت، کە شەرعیەت لە مافی خاوەندارەتی و بەتایبەت چاوسانەوەی ئینسان لە لایەن ئینسانەوە وەربگرەتەوە، داهێنانکی وەک تەلەسکۆبی جەمیس وەب دەخوازەت. پلاتفەرمی کلتوری هێندەی نەگرە، چارسەر نیە، چاو و ژیری ئاو منالییە کە هەشتا پیوەندیەکانی سەرمایەی تیا نەنگی نەداوەتەوە، یان بە مانایەک ئازادبوو و لەبەرهەمهێنانەوەی ئیستاتیکی خەیدا، تینی ئاو غەریزەیەی تیایە بە ژیان و فەربوون کە دەست بەرە بە ئاگر.

ژێرنوسەکان

١-کتێبی کاپیتال و ئایدیالەژی. تەماس بیکیتی، بەزمانی ئەلمانی،چاپی ٢٠١٩
٢-جەرج لەکاش، ماركسیزم، جوانیناسی، ئەنتەلەگی، ئامادەکردنی هەبەزاردەیەک لەلایەن رودیگەر دانمان و ئەکسیل هەنیت، چاپی (٢٠٢١)، بە زمانی ئەلمانی. جەرج لەکاش وتارێکی کورتی بەناوی (پەروەردەی هونەر لە قوتابخانەکاندا) بە گۆڤارێکی تایبەتی بەپەروەردە نوسیوە.
٣. www.wsws.org/de/articles/2005/12
ناوەستی ئەگوستی ٢٠٢٣

هەرەمی کوردستان بەرەو کوێ؟ یەکێتی چینایەتی دانیشتوانی عەراق، سیاسەتێکی پراگماتیکی و تاکتیکی نییە!.. جەمال کەشش

هەکەوتنی سەرەتای مانگی (٤)ی (هەولێرو بەغدا) لەسەر هادەستکردنەوەی دەسیەی نەوت بە حکومەتی عەراقی، پاش بڕیاری دادگای پاریس، ئەرگانە فەرمیەکانی (پارتی)، ملکەچیەکەی بە

سەرکەوتن و حەکیمی و ئایندەبینی سەرکەوە بۆ خەڵکی کوردستان فرەشتەوە.
بەسەر بادان و لێژەر لەوەوە هاوبەشێ بایکۆتکەرێ "بندیوارکە"، قوباد تاڵەبانی، وتی وا باشتر بوو بۆ خواهیشتی خەمان ئیمزاکەمان بکردایە، نەک وەک ئێستا ناچار بووینە.
ئەو لایەنانەی تەنانەت مەسرەفی پروپاگەندەی هەڵبژاردنەکانشیان لە لایەن دەوڵەتانی کەنەپەرستانی ناوچەکەوە دابینەدکرێت (کە ئەمە تەنها بەسە بۆ هەڵوەشانەوەی حزبەکانیان)، بۆ هلهەڵەوە پێشوازییان لە هەنگاوەکە کرد و موژدەی گۆشکردن و بوژانەوەی ئابووریەیان بە خەڵکی کوردستان دەدا، بەڵام بەشێ لادیکاڵ بەناو چەپەکە ، "هاوبەشەکەی پرۆژەی ئیفراندەم" کە هەندەی نەما بوو ناوی "ئیفراندەمی کرێکاری" لێبنێن ، ئەم جارەیکەوتنیان "بۆبنبەستی دەوڵەتی کوردی" لە قەڵەمدا و لە داخی خیانەتی فرەشتنی "خەونە شاعیرانەکە "یان بە چەند ملیارد دۆلارێک، تەرجوێنی دەسەڵاتدارانی یەکێتی وپارتی یان کرد.
بەرهەم ساڵح (سەرکەی پێشووی کەماری فیدرالی عێراق)، پەدچێت ئەو دەرکی بە شلەقی وناکارایی حکومەتەکەی سودانیش کردبێت، پرۆژەیەکی هەندەک گشتی تری پێشنیار کرد (کەنفیدرالی بە کوردستان و گرێبەستێکی تری نێوان حکومەت و هاوڵاتی و گەڕینی سیستەمی حوکمانی لەپەرلەمانیەوە بۆ سەرکایەتی) دیارە، هەمومان دەزانین دەستورو گرێبەستە کەمایەتیەکان سازانی فەرمی هەزە چینایەتەکانن. دەستپێشخەریەکە لە بەدەنگیەکی کوشندەدا خنکا.
هەندەک کەسایەتی و دەزگای ڕاگەیاندن وناوەندی لێکەینەوەی لەکاڵی، داوای دەستلەکارکێشانەوەی حکومەتی هەرەمیان کردو چەند سینارێۆیەکیان بۆ ڕاپەاندنی دەخی ئاوارتە خستە ڕوو، هەڵبژاردنی ڕاستەو خۆ وپێکهێنانی حکومەتی کاتی..
ژمارەی هەژاری لەسەروی (٣٥٪)، بێکاری لە سەروی (١٥٪) و لە نێوان لاوانیشدا لەسەروی سەدا (٢٠٪)ەوەیە. کەرتی تەندروستی و پەروەردە ، بەرهەمهێنان و پیشەسازی و کشتوکاڵ، کارەبا و تەکنەلۆژیا،سیستەمی بانکی وپارەو پرسەی ئاوگەی دراو، تێکڕا و بڕێک و پێن لە گەندەڵی وهەدەردان ودزی و سپیکردنەوە. عێراق ، یەکێک لە زەرترین ژمارەی زیندانیانی تاوان و حوکمدراوانی بە سزای ئیعدام هەیە. یەکێک لە هەرە گەندەڵترین دەوڵەتکانە و ناشەفافترینانە، هەزە میلیشیایی- سێکتە ئایدیەلۆژیە ئاینیەکانی لایەنگری کەسایەتیکاریزمایەکان ، بەشێکی دامەزراوەکانی دەوڵەت و بازاڕ و جوگرافیایان لە کەنترۆڵدایە .
ڕاپەینی ئۆکتۆبەر ساڵی (٢٠١٩)ی پایتەخت و شارکانی خواروی

عێراق، بە ئاڵوگۆڕی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی، بەکوشتنی هەزار کەس و بریندارکردنی (٢٠) هەزار و ڕفاندن و زیندانی سەدان لە لایەک و لە لایەکی دیکەوە بە لادابردنی ئامانجی واقعی ئاپۆیەکە و گۆڕینی بە ئاراستەی هەڵبژاردن و ئاکۆشانی هەڵپەرستانی نەو ئاپۆیوان بە نەو پرسەی پەرلەمانی، پاشکۆیەکی بەسەردا سەپێنراوە.

ئەو حزب و هێزە سیاسیانەی کە لە شارەکانی موسڵ و تکریت و ئەنبار و دیوانیە ..پێکهێنەرو گوایە نوێنەری ئەو ناوچانەن لە حکومەتی عێراقدا، هەمان پێکهاتەی دەستەی فەرمانڕەوای دەسەڵاتی عێراقن، بەرپرسیارن لە شێوەماوەرانی چ لە ناوچەکانی خۆیان وچ لەسەرانسەری عێراق. خێڵەکی ناڕازایی ئەو ناوچانەش بەهەمان ئادەڵە چینی باڵادەست و کۆنەپەرستی حەڵبوسیەکان و عەزمیەکان و حزبی ئیسلامیەکان و عەڵلاویەکان تووڕەن و ئامانجیان لە نیوبردنی ئەم سیستەمە سیاسییەیە.

شێوەئاشتی، ڕێککەوتن وگرژیەکانی نەو حزب وقەوارە سیاسیەکانی ئەستای دەسەڵاتدارانی عێراق، چ لەگەڵ حکومەتی هەرێم، چ لە کەرکوک، نەینەوا، بەغدا، پێوەندییان بە ژیان و مافەکانی خەڵکەوە نییە. ئەوان لەسەر ئەو شوناسە ئاینی و نەتەوەیی و تایفی و کۆمایەتییە بیروباوەڕوهەزانە جوداخوازی وهەژمونگەری چینایەتی لە نەو ئەو گروپانەدا بەدەستدەنن تا مەرکەکی ڕەوایی بە نوێنەرایەتی خەڵکیان بدەن وەک حزبی ئەو تاقمانە سیاسەت بکەن. ئەمە تەنها کێشەی ئەو ناوچانە نیە کە هەمە ڕەنگن وسروشتی مەژووی دانشتوانەکەین، بەبەتەکە ئەوەیە تەواوی خەڵکی عێراق لە ڕەگەزی میدیاوە ئادەکشرێنە نەو " کێشە" دروستکراوەکانی دەستی خیانەوە.

لە بارەی مافەکانی خەڵکی کوردستانەوە، بەو بیارانەی دادگای فیدراڵی عێراق و پاریس، خەڵکی کوردستان هیچ زیانێک ناکات، هیچ لەدەست نادات. بەڵام دەرگا بەڕووی دەسیەی زەر گرنگدا واڵا دەکات.

چارەنوسی قەوارەی هەرێم، لەتوند پێچکی مەژووییدایە، حکومەتی هاوبەش نەماوە، هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان ناتوانێت هەر هەمان حکومەتی ئێستا بەرهەم بهێنێتەوە. دەبێت دوو ئیدارەیی بەئاکامێک بگات.

پتر لەشش هەفتەیە بەی نەوت گیراوەتەوەو کەشتیکانی کەناری جیهان ئەوانەی نەوتی کوردستانیان بەبازاڕ دەگەیاند، بەبەتاڵی گەڕانەوە. وا لێکدەرێتەوە کە ئاگرتنی نەوت، لایەن دەوڵەتی عێراقەوە بکرێتە قەرەبووی مەرجەکانی ئۆپیک بە کەمکردنەوەی بەرهەم بە پارێزگاری نرخی نەوت.

ئەگەرلە پرسەی شکێگرتن وپیکهێنانی حکومەتەکەی سودانی وردبینەوە،

یەکێتی چینایەتیەکی نوێ بەرژوازی پێکهاتەکانی دانشتوانی عێراق بە هێزمووندی دەوڵەت بەسەر عێراقدا دەبینینەوە.
پێشینەیەکی مێژوویی لە خەباتی ئازادیخوازانەی خەڵکی کوردستان بە ماف سەرکەتایی وئازادیە کۆمەڵایەتیەکان کەلە کوردستان کە وەک نەریتی ژیانی هێزانەی لێهاتووە (مافکانی ژنان وئازادی و مافکانی تاک لە پێوەندی بەئاین وئیلحادو خواردنەوو پێشاک …) ئەبێت وەک هاوڵاتیانی ناوچەکانی تری عێراق چاولێبکرێت و بەهیچ جۆرێک نابێت وەک تانەی یاسای ئەحوالی شەخسی ، بچێتە گرفانی ئیسلامیەکانەوە.
هاپەینی ئۆکتۆبەری ٢٠١٩ بەدەنییایی وە لەمودوا هەر بە بەغدا وناسریەو بەسرەوە قەتیس نابێت و دەپەتەوە موسڵ و دیوانیەو هەولێرو سلێمانیش. ئەم یەکێتیە یە چینایەتیەی کرێکاران وزەحمەتکێشانی عێراق و بەرژەوەندی هاوبەشی تەواوی خەڵکی عێراق لە بەرامبەر دوژمنە هاوبەشکانیان ئاکتێکی تاکتیکی و پراگماتیکی نیە.
ئەمش لەگڕەوی بەهێزبوونی هێوتی کەمانستی دایە لە نێو ناهێزایەتیە بەردەوام وهاپەینەکانی خەلکی عێراقدا.

جەمال کەشش کەتایی ئەبریلی ٢٠٢٣

چی تازە لە نێوان (یەکێتی) و (پارتی) هەیە؟ ئاسۆی بزوتنەوەیەکی هادیکاڵی تر.. جەمال کەشش

هەرەمەک هەیە و کۆمەڵە حزبی کوردایەتی – ئیسلامی، و ئیسلامی – کوردایەتی، و لیبراڵ – ئیسلامی – کوردایەتی هەیە و پێکەوە حکومەتیان دامەزراندووە.
ماوەی (٣١) ساڵە دانیشتوانەکەی، لەنێو شەڕ و تیرەر و قەرخکاری نێو ئەم هێزەمە بەبارمتە گیراون. ئەم حزبانە باڵیان لەدەبێتەوە و

یەکدەگرنەوە و نوێ دروستدەکەن و هەڵبژاردن دەکەن و هیچ دڕیچەیەکی باشتربوون ناکەنەوە و لە بازنەیەکی نائومێدی ئەبەدیدا خولکیان بۆگیر هەناوە.
تەهەچون و شڵە لەسەر بودجە، لەسەر سەرەک کۆمار و جێگرەکانیان، سەرەکایەتیەکان، سەرەکی پەرلەمان و لیژنەکانیان، بڕیارەکایەتیەکان، قائمقام و شارەوانیەکان،.. شڵە قڕچە لە هەمبازێنی مەیدانەکەدا، خودی پرسەکە بەم شێوەیە بڕیارە دەبرێت.
لە هەندە جێگا پێویستی بە بایکۆتە، لە هەندە شوێن تیرۆر، لە هەندە کات، نەوەندگیری و دانیشتن و زنجیرە کۆبوونەوە، لە دوورمەوداشدا بلۆکبەندی دژەتان و لە هەندە دۆران داگیرکردنی ناڕەزایەتی خەڵک بە بەرژەوەندی خۆت و بۆکارهێنانی بە ئامانجی حزبی و پێگەت لە پێکهاتەی دەسەڵات.
بونیادی ئابوری ئێمە ژێرەبجۆرێک تەکنۆ بە دەسەڵاتی سیاسی و میکانیزمە نوخبەیەکانی بووە، ئاوگۆ لە پێکهاتەی سەرخانی سیاسیدا، یەکسەر و ناچاری سەر بە شڵەش بەسەر ئێم بونیادەدا دەکەشێت.
(یەکێتی) لەنێو خۆی چ باڵ و کوتلەیەکی هەیە، ئیسلامی تونددڕەو میانڕەوی هەیە، دوو باڵەکەی نێو (پارتی) چەند ئاوگۆ لەنێو پێستە حزبی و حکومیەکان دەکەن، ئەمانە کاریگەرییان لەنێو جوگرافیای هەزی خۆیاندایە. ئەوان شڵە و ئاشتی بە خۆیان دەکەن.
ژیان و ماف و شکۆ و گوزەرانی خەڵکی کوردستان لە دەرەوەی ئێم زنانەوەن، یانکو، هەروا بەمئنن باشترە، لە سەردەمی حکومەتی هاوبەشی (مەسرور و قوباد)دا پاشکەوت فڕێزکرا.
یەکبوونی ماڵی کوردی، یەکبوونی ماڵە بازرگانە سیاسیەکان و سەرمایەدارە ناکۆکەکانە. ئاپرسیەکانی نێو خەڵک، نەفرەت و توڕەیی هەموو چین و توێژەکان لە دەسەڵاتی خەماڵی کورد نیشان دەدات. سەدا (٥١) خەڵک گومانەویان بە بۆغدا و هاوشانەوەی قەوارەی هەرێمیان پێباشترە. (سایتی درەو-ئاپارتی شیکاری).
ئایا لێم بچوون و ڕەد کردنەویە ڕوونتر هەیە کە خەڵک بە دەسەڵاتدارانی بگەیەنێت؟ ئێم ئاپرسیە وەک هەندەک لە دێزگاکان بە شکهێنەر باویان کردوە و ئاماژەن بە ئەزمەیەکی کەمایەتی قووە.
لەبڕامبەر بەرزبونەوەی نرخی دۆلار و هەئاوسان و گرانی، (حکومەتی هەرێم)، بە ڕیکلام و خەبادانیش، یەک قسەی لە زار نەهاتە دەر، وەک ئەوە کە هیچ پەیوندییەکی بە ژیانی خەڵکی کوردستانەوە نەبێت، بەڵام لەبڕامبەر بینی (٢٠٠) ملیارەکە، هەموو هاتنە خۆت و هەڵشەی بۆ ناوەڕۆک و هیستریکی میدیایان بەڕێخست.

شتێکی تازە ئەگەر هەبێت لەو نەوەدا، خەریکە (زەنی سەوز) خەی هاوتا بە (زەنی زەرد) لە گرتن و ەاونان و سەرکوت و زیندانیدا دەکات. گردبونەوە و خۆپیشاندانەکان قەهراوی سەرکوت دەکات. هەرچەند ئەوە زەر تازە نییە و ماوەی چەند ساڵێکە ئەم پرسەیە دەستپێکردووە، بەڵام لەوتەی (یەکێتی) یەکدەستتر بووە، ئەم دەزگایەش سەرکوتگەرتر بووە. تازە تر لەوانە نزیکبونەوەی تەواوی حزبەکان و بزووتنەوەکان لە پێکداچوون و تەهەکەشی نەتەوەگەری و ئیسلامگەری و هاوستراتیژیی ئابووری و سیاسیان.
خێکی (پێنجوێن) سەرکەوتنیان بەدەستهێنا، دەربەندیخان لە مانگرتنی گشتیدان. سەرتای بزووتنەوەیەکی تری جەماوەری بە پێداویستیە بنچینییەکان بەدەر لە ئاجیندای حزبەکانی نەومان هێنان، بەڵێوەیە. ئەم نەڵزایەتییانە دەریچەیەک بە ەزگاری و ئاسەی ئاوگەریان هەڵگرتووە.

سەرتای ٢/٢٠٢٣

ئایا هیچ لایەنێک لە دواەژی نەوەی دوای هەزارکان خەی بە بەرپرس دەزانێت؟.. جەمال کەشش

کەانە تەسک و خانووە تەواونەکراوەکانی گەرەکە هەژارنشینەکانی شارەکان، کچ و کوڕە تازە پێگەیشتووەکانی نەو خانووە (١٢٠) مەتری و (١٥٠) مەتریەکان. نەوەیەک کە هەموو ماڵێک (٣) تا (٤) کوڕ و کچی یان زانکۆیان تەواوکردووە، یان لە پەلی پێنج و سەشی ئامادەییدا وازییان هێناوە و ەژونەتە نەو بازاڕیکی شەواو وپڕ گومان ، تا نیوەی شەو بە ەڵزانیەکی زەر کەم کار دەکەن وشەوەکەشی بەدیار چامپیزلینگەکانەوە وەنەوز دەدەن.
ئەم نەوەیە، تەماشای برا و خوشکە گەورەکانی دەکات، لە ماڵەوەن و دەرفەتی بەختەوەریان لە دەستداوە. خەیانیش کاتێکی کەمی ەزگاربوونی لەدەست ماوە. لایەنێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی جددی نیە متمانەی پێبدات و فەنتازیا و خەون و ئامانجەکانی بە فەرمەش و

ئاراستە بکات و ئاپۆین بۆرپا بکات، کە هەموو زەمینەکانی وەک ئیران و عێراق ئامادەن.
سەرکەشی دەکات:

- قەرز دەکات و دەچێتە نێو بازاڕی مامەڵەوە و لاوەتی خۆی بزر دەکات و خەونەکانی لە گۆڕ دانێت و بۆیانی تا ئێوارە هاوار دەکات وخۆریکی کارت فرۆشی و بازاڕی لەنگەو کاری سەرپێ دەکات… دەکەوێتە ژێر قەرزەوە..
- سەرخۆی هەڵدەگرێت و بەرەو ئەوروپا، مان و نەمانی پێوە گرێدەدا.

لە هەموو ماڵێکدا، باوک، دایک، خوشک و برا، داپیرەو باپیرە، گیرۆدەی سەرگەردانی و بزربوونی ئەم نەوەیەن.کەشێکی یەکجار گەورەی خەزانی و کەمەڵایەتی و ئابووری و کلتووریە. ئەگەر هەر باوکێک تەنها چەند چرکەیەک تەماشای فەیس بووکی کوڕەکەی بکات، ئیدی تاقەتی چوونە سەر کاری نامێنێ (هیچ شتێک لەم ژیانە نیە، پێکەنینم پێببەخشێ)، (مەرگم بۆچاوی خەم دی کە دیپەرتکرامەوە، بەڵام ئەمجارە بشمرم هەر دەمەوە). چۆن پەروەردەیان بکات. چۆن هانی خوێندنەوە و سەرکەوتوویان لە قوتابخانە و زانکۆ بدات. چۆن کێشکەی کەمەڵایەتی هاوسەنگ پێدا بکات بۆ هەڵدان و گێشکردنیان. لەدایکەکان بگەڕێن، کە نازانێت لە حەزەتتان چ بکات؟
هەشتا ساڵ نەسواوەتەوە، کە ئازار و مەرگ و نائەی مناڵانی پەنابەرانی عێراقی لە بەلاوسیا، وێنەی دەستە وردەکانی ژێر تەلە دەکاویەکان، هەقبوونەوە لەسەرما و خواردنی ورچی کۆی بووە گەرمترین هەواڵەکان.
لەبەرامبەر ئەم تەزیدیایدا سەرکی حوکومەتی هەرێم (مەسرور بارزانی)، بە هێژنامە ئەمانیەکانی وەک (فاز) و (ئەلگمایینە فرانکفەرت) دەڵێت ئەوان فریوخواردووی نێو باندە قاچاخچیەکانن. لە واقعدا کێچ و هێوی بە کەمەڵی لاوانی کوردستان بۆ دەرەوەی وڵات و بەهرەبەرداری قاچاخچیەکان لێیان و دژواری و مەرگساتێک کە هووبووی دەبنەوە هەمووی لەئاکامی سیاساتەکانی دەسەڵاتداریەتی حکومەتی هەرێمە.
نەک هەر ئۆباما دوای ئەم هەموو کارەساتە حکومەتی هەرێم هیچ بەرپرسیارێتیەک لەخۆی نیشان نادات و هیچ پلانێک بۆ چارەسەری ناخاتە دەستوری کاریەوە، بەڵاستی سەیرە کەمتر

حکومەتێک لە جیهانی سەرمایەداری ئەمڕۆدا دەبینیت کە وا بە خەم و بە دڕبڕست بێت بەرامبەر هاوڵاتیانی! بەیە لەژێر سایەی ئەم دەسەڵاتەی هەرەمەدا، تەاژیدیای کێچ و ڕەوی بەکەمەڵی لاوان کاروانێکە کۆتایی نایەت.
حزبەکانی دەسەڵاتدار و حکومەت و دامەزراوە پەروەردەیی و ڕۆشنبیریەکانی کوردستان بە هەقێت، شایانی تووڕەیی، هەڵشاخانی لاوانی کوردستانن، لەبەرئەوەی بە سیاسەت و پلانە ئابووریی و ئیدارییەکانیان، ڕێگرن لەدابننکردنی لانی کەمی ژیانی ئەمنی لاوانی کوردستان.
جیاوازی چینایەتی کەمەگای شارە گەورەکانی کوردستان، زۆر ڕۆشن و بەرچاو لە سەرتاپای ژیاندا، لەوپەڕی توندوتیژیدا خۆی دەنوێنێ. ئەوەتا لاوانی کچ و کوڕی کوردستان، ئەوانەی خوێندنیان تەواو کردووە زوربەیان بێکارن، وە بەشکی بەرچاویشیان بەناوی ئەزموون وەرگرتنەوە بەناچاری بە خەڵایی کاردەکەن لەژێر ناونیشانی کاری خەبەشدا، هەم لە ناوەندەکانی کار بە خاوەنکار و سەرمایەداران، وەهەم لە فەرمانگەکانی دەوڵەتیدا، بەو هیوایەی کە لە ئایندەیەکی نادیاردا دابمەزرێن. ئەمە لە کاتێکدایە کە ژمارەی ملیۆنەرەکان تادێت لە زیادبوونداین. ئەم ناکۆکییە چینایەتییە کە لە کیشەی لاواندا یەکجار بەرجەستەیە، کە پێویستە دەبن بەریزی کرێکارانەوە ، دەچنە نێو پرسەی دەرگیری خەبات و کەشمەکەشە کەمەڵایەتیەکانەوە، کەشدەکرێن بەرەو ئاسایەکی مەزن. ئالتەرناتیڤیش هەر ئەمەیە. لاوان لەناو بزووتنەوەی چینایەتی خۆیاندا وەک ووزەیەکی نوێ وخاوێن ئایدیای نوێ و چاونەترس و دەستپێشکەر، هەوەدەن چارەنوسی خۆیان، خۆیان دیاریبکەن.

ڤایرەسی چیمریکای-۲۲، پەتایەکی

نوێ لە سیستەمی سەرمایەداری جیهانیدا.. جەمال کەشش

بە هۆستەی "خۆشهاتن بە شاری ئاشتی"، سەرکەی دەوڵەتی سویسرا -گی پارملین- لە لوتکەی جنیف نەوان (جۆ بایدن – فلادمیر پۆتین) لە (١٦-٦-٢٠٢١) پێشوازیکردن. لە واقعدا شاری نەونەتەوەیی دەگیری جنیف، هیچ کات هەندەی ئەو ڕۆژانە جبەخانەی سەربازی و تەلبەند و کەپتەری بەردەوام و دەموچاوی نەناسراو و داخستنی نیوەی شاری بە خۆیەوە نەبینیوە. کەشتیە ئاسمانیەکەی بایدن، کە تەنها دوو دانەی لەدروستکراوە، بە پێشکەوتوترین تەکنەلۆژیا و سیستەمی موشەک و بەرگری ئۆتۆماتیکی و ژووری کۆنترۆڵی هەموو دەزگا سەربازییەکانی ئەمەریکای لە ژێر کۆنتڕۆڵدایە. سالۆنی کۆنفرانس و کۆنگرەی داخراو و کۆنگرەی ڕۆژنامەگەری و هۆتیل و میوانخانە و ژووری نشتەگەری تیایە، وە هۆگری فۆکەیەکی بچوکتری نەوخێییە کە بە ماوەی (٧٢) کاتژمێر بەبێ هیچ پیداویستیەک دەتوانێت لە ئاسمان بمێنیتەوە. (جۆ بایدن) ڕۆژی پێشووتر و (پوتین) هەمان ڕۆژ بە ئیزکی پتر لە دەرزەنەک لیموزینەکانیەوە کە تەواوی ئەو شەقامانەی ماوەیەک بوو داخرابون و لە ژێر چاودێریدا بوون، گەیشت. ئەم هەڵنواندنە، ئەم مانۆڕە لەلایەن (١٢٥٠) ژونالیستەوە بە (٤٤) ولاتی جیهان دەگوازرایەوە. بۆیە، ئەوکی جیهانیە؟ ئەم هەموو بارگرژیی و ئاڵۆزیە لەم شاری ئاشتیە بۆ؟ جنیف بە تەنها شاری ئاشتی و دانوستان و ڕێکخراوی نێودەوڵەتیەکگرتوەکان و ناوەندە بازرگانیەکان نیە. جنیف دیوکی قوە و شاراوەشی هەیە. "هەڵانی سیخوڕە جیهانیەکانیش".

ڤلادمیر پۆتین، بە چرکەش دوانکەوت (کە بۆزی وەها نیە لەگەڵ ڕێقیبەکانیدا)، تەوقە یەکی ساردییان لەگەڵ یەکدی کرد، بەمەش ئاماژەی کۆتایی کێشەنای دەگەیاند. هەروەک پێشتریش لەسەر ئەنجامنەدانی کۆنگرەی ڕۆژنامەگەری هاوبەش ڕێککەوتبون. هیچ داوەت و میوانداریەکی نانخواردنیش بەیەوە نەچوو. دوو سەرکی گەورەی جیهانی لە سالۆنکی (١٥) هەزار کتێبیدا کۆبونەتەوە، بێ ئەوەی جیهان ئابکەشنە نەو پێتایکی قورسی سیاسیەوە کە هیچی لە دروستکردنی لابەری قایرەسکی کوشندە مرۆقایەتی کەمتر نیە.

ئەمەریکا – ئەوروپا – ناتۆ – روسیا

بایدن دەست پێشخەری لوتکەکەی لەگەڵ پۆتین کردبوو، بە میدیاکانیش هەندە ئاگەیانرا:- هیڵی سور بە هەرشی ئەلکترۆنی و هاک و هیرشی

سیبری، کێشەی ئۆکرانیا، پشتیوانی موخابەراتی و سەربازی بۆ سەرکوتی ئۆپۆزسیۆنی بیلاڕوسیا و سەرکوت و پاکتاوی ئۆپۆزسیۆنی نوخبەیی ئاکشاوە. هەر چۆن بێت لانی کەم لەسەر دەستپێکردنەوەی پەیوەندییە دبلۆماسیەکانیان و گۆڕانەوەی دبلۆماتکاران ڕێککەوتن. ئاوڕکاری پێتین بۆ سوریا لە نێو تیمی سەرۆکی گفتوگۆکاندا بوو، لەو بارەوەش بەدڵنیایی گیرەگیرم بووە .هەڕەشانەکە بۆ شوێن خۆی، ئەمریکا پشتیوستی بۆ پاسیفکردنی روسیا لە پشتیوانی چین هەیە.

لە کۆبونەوەی ناتۆدا، بایدن گوشارێکی زیادی کرد بۆ بەرزکردنەوەی بودجەی سەربازی ئۆروپا و پشتبەخۆ بەستنیان و بەهێزکردنی سیستەمی بەرگری و گواستنەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە ئۆروپاوە بۆ ئاسیا.

"هێزمونی سەربازی ئەمریکا بەسەر جیهاندا کۆتایی هاتووە"، "هێزموونی ئەمریکا دواین ڕۆژەکانی خۆی دەژمێرێت". ئەمانە گفتگۆی ئاوڕکارانی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا لە بڕکسل بوون. ڕەنگە بۆ کشانەوەی هێزەکانی ناتۆ-ئەمریکا لە ئەفغنستان، ئەمریکا "دەیەیەکە سەرگەردانن" بە شوێن دروستکردنی دوژمنێکی تردا بن.

ئەمریکا – چین ئایندەی سیستەمی نوێی جیهانی

کۆتایی چیمریکا (Chimerica)

شێپل و جۆرج گۆڵاوەکانی ڤایرەسی کۆرۆنا بۆ کیشوەرەکاندا هەرش دەبات. ئەمریکا و چین پشت لە پەتاکە بۆ تەواوی خەیان بۆ دوای شێپلەکان ئامادە دەکەن. سەردەمی دوای کۆرۆنا، سەردەمی دابەشکردنەوەی سەرلەنوێی جیۆ سیاسی و جیۆ ئیکۆنەمی و جەمسەربەندی و سەنتەری هێزی نوێ دەبێت.

چیمریکا، نێوی دەورەی گەشە و پەیوەندی دولایەنەی چین – ئەمریکا لە ساڵانی دوو هەزارەکان بوو. [نیل فرگسن-(Niall Ferguson)] و [مەریز شولیەنک-(Moritz Schularick)] کە داهێنەری ئەم چەمکەش بوون (لە دوو وشەی لەکدراوی چین-ئەمریکا پێکهاتووە)، پێیانوابوو ئەو جۆرە لە سیاسەتی پوڵی و بازرگانی و گۆبەڵایزەیشنە داینەمۆی ئەو پشکەوتنە ئابوریەی هەردولا بووە و بەتایبەت بۆ چین.

پەیدابوونی ڕکابەرێک بۆ توانا ئابووری و تەکنەلۆژی و سەربازییەوە بۆ فەرمەدان و جێگاگرتن لە پێکهاتەی سیستەمی سەرمایەداری لە جیهاندا لە پشووی سیاسەتی ئەمریکادا نییە. جۆ بایدن لە کۆنگرەی [گی ۷- G7]دا، وتی (ئەمریکا دەگەڕێتەوە)، چین وەڵامی دایەوە (سەردەمی دیاریکردنی چارەنوسی جیهان لەدەست کەمینەیەکدا تێپەڕیوە). لە ڕاگەیاندنی کۆتایی ناتۆدا، (۱۰) جار

نەوی چین وەک مەترسی بۆ سەر ئاسایشی جیهان و خاوەن چەکی ئەتۆمی و چاوچنۆکی و پۆلامار، کەشە بۆ تایوان وهونگ کۆنگ. چین گاڵتەی بە ئۆقیانوس هات "ئەوە هێشتا بە مینتالیتی جەنگی سارد " مامەڵە دەکەن.

ڕۆژی (١-٧-٢٠٢١) لە وتاری یادی (١٠٠) ساڵەی دامەزراندنی حزبی کۆمۆنیستی چیندا، سکرتیری گشتی حزب و سەرۆکی دەوڵەت، چی جیپنگ، ووتی (هیچ کەس ناتوانێت بمانگەنێتەوە، خەیاڵیان خاوە هەزە بیانییەکان جارێ تر گەلی چینی بچەوسێنێتەوە، دیوارێکی پۆاینمان هەیە). لە نێوان ئەم گەلانەوەی ئەمریکا و نزگەلانەوەی چیندا، مرۆڤایەتی ڕاپەڕاوەتە نێو دەورانێکی زۆر ئاڵۆز و نادیارەوە.

(نیل فرگسن)، پرۆفیسۆری مێژووی نوونتۆیی، لە (٢٠١٩)دا، لە گەرمەی شەڕی بازرگانی (ئەمریکا – چین)دا، ڕایگەیاند کە ئۆگەر ئەمریکا و چین لەسەر کێشکانی بازرگانیش ڕێککبکەون، تازە بڕیارێت پێناوەتە نێو قۆناخی "شەڕکی ساردی تروە". لە تازەترین چاوپێکەتنیدا دەڵێت (چیمریکا مرد).

چین بە پرۆژەی ملیاردی ڕێگای نوێی ئاورشمین کە بە پرۆژەی سەدە ناسراوە، (٦٠) ولات و (١٠٠) گەورە شاری ئاسیا و ئەفریقا و ئەوروپا بەیەکەوە دەبەستێتەوە. بە هەڕاندنی سەرمایە بە دروستکردنی بونیادی وەبەرهێنان لە ئەفریکا، بە کەینی کەمپانیا هەرە گەورە و ماماوەند و زنجیرە هێتێل و کلوپە وەرزشیەکانی ئەوروپا و ئەمریکا، بە پێدانی قەرز بە وڵاتانی هەژاری ئەمریکای لاتین، بەیەکەمینی نەردەی کارا بە بازاڕی جیهانی، لەماوەیەکی کورتدا بوو بەدووەم هێزی ئابووری لە ئاستی جیهاندا.

بە دروستکردنی ڕاکێتی دوورهاوێژی (٤٠٠٠) کیلەمەتری، بە پیشەسازی جەنگی دەریاوانی و کەشتی، بەبونی هێزی ئەتۆمی، بە داگیرکردنی فەزای سەتەلایت و پانتایی ئاسمانی.

چین بە پێشکەوتنە تەکنەلۆجیە خێراکانی و پرۆگرامەکانی زیرەکی دەستکرد و هەڵدان و گەشەکردن و وەبەرهێنان و گەشەپێدانی ئەو بوارە سەدا (٤٧) هەموو جیهان پیکدەهێنێت.

چین حزب و دەوڵەتی لەکهەڵپەکا. حزبەک سەروی ٩٠ ملیۆن ئەندامی هەبێت، ترادسیۆنەکی کاریزمایی- دسپلینی و دیکتاتۆری هەبێت، پەیوەندی لەگەڵ (٥٦٠) حزبی شیوعی و لە (١١٦) دەوڵەتدا هەبێت. زۆرێک لە دەوڵەتانی بە قەرزی بەسود، بە وەبەرهێنانی لە کەرتە پیشەسازیە گرنگەکانی هاتوچۆ و کارەبا و تەندروستی بەئەوەی ڕاستەوخۆ خۆی لە سیاسەتی نەوخۆیی و شەوەی حوکمەانی و جۆری ئایدۆلۆژیەکەی هەڵقورتێنێ. کردبێت. زۆرێک لە پشبینیەکان ئەو وتەیەی چی پینگ پشتڕاست دەکەنەوە "ساڵی٢٠٤٩" چین هێزی یەکەمی

جیهان دەبێت.
پەیدابوونی ئەم هاوبەشە (شریک)، لە حەوسەڵەی چاوچنۆکی ئەمریکادا نییە. کەبەکە و ملاملانێیان، بەگومان چەشنی دوو بڵەکی سەردەمی جەنگی سارد نابێت، بەڵام گومان هەڵگر نییە: شەڕ لەسەر هەژمون و لەسەر نفوز و لەسەر بەدەستهێنانی کەرەستەخاوە سەرکێکان قەهراوی و مەترسیدارترە.

چاوکی ناسیۆنالیستی، ڕوانینکی ئەنتەرناسیۆنالیستی
ڕەنگدانەوەی ئایندەی ئەم پەلبەندییە لەسەر ناوچەکە و عێراق و کوردستان، گەورە و کاریگەر دەبێت، بەڵام نەک بەو چاوەی ناسیۆنالیستەکان تەماشای دەکەن. چاوی ناسیونالیستی – هەمیشە زیانبەخش بووە بە نەتەوەکەش، نمونەی هەرە نزیکمان ناسیۆنالیستە کوردەکان باشترین لە خراپترینەی مێژوویین. وە هەموو ئەو نوسینانەش لە چوارچێوەی پەداهەدانی جە بایدن و"شەڕی ئەتەکراسی و سەدەی دیمەکراسی" دا یان بەڕەی "شارستانیەتی ئاسایی"دا نوسراون، بەبەشن لە دیدگای بینینی جیهان و جێگای کەمەگای ئەمە وەک توانای نواندنی هەڵوەستی شەڕشگەرانەی بەرپرسیارانەمان.

پرۆلیتاریا و بەرژوازی و کەشکانی سەرمایە
سەردەمی کەرەنا، سەردەمی بەرەنگاریەکی جەماوەری بەوەنە بوو بە بەرگری لە ژیانی ڕووت، لەسەرانسەری جیهاندا، ئەمریکای لاتین، ئەفریکا، ئەمریکا، چین، ئەروپا، ئاسیا، ئەمریکا، هەڵچوونە جەماوەریەکانی (ژیانی ڕەش-پێستان بایەخدارە) "بلاک لایڤس ماتەر – (Black Lives Matter)" سەدان هەزار کەسی لە دژی ڕاسیزم و سەرمایەداری ئەمریکی و لە ئەروپاش دژی کۆلۆنیالیزم وشارستانیەتی سەرمایەداری هەنایە نەو چالاکی سیاسیەو. بەکاری بەو پەی گەیاند، سیاسەتی تانکەرانەی کەرتی تەندروستی خستە بەر کامەرای جەماوەر.
بە ئارامکردنەو و شەرعیەتدانەو، بایدن ناچاربوو دەستوبرد گەورەترین قەرزی مێژوویی لە بانکی فیدرالی ئەمریکی کرد (٦ بلیۆن یانی شانزە سفر) دۆلار بە گەڕخستنەوەی ئابووری. قەرزەکان بە بەکاران و ڕەگاوبان و نەخشخانەکان و قوتابخانە و تەکنەلۆژیا و بواری سەربازی کە (٢٤٠) ملیاردی بە بەرگرتن بە تەکنەلۆژیایی چینی بێت. دەڵێت دەکەوێتە ژێر قەرزەکی بەوەنەی مێژوویەو، کە ئاکامەکەی بەهەلئاوسان و لە دەستدەرچوونی کۆنترۆڵ کۆتایی دێت. یەکێک لە باشترین ئابوریناسانی ئەمریکی و پرۆفیسێری کۆنسەرۆتیڤی هاڤارد لە چاوپێکەوتنکی دەڵێت: (ئەمە بەخرایی ١٥٠

کم دەبن و نازانین توشی چ ڕووداوێک دەبین)، هەر لە درێژەی هەمان چاوپێکەوتندا دەڵێت: (بەهەر بارێکدا بشکێتەوە، لەگەڵ هەڵاوسان ڕووبەڕووین، هەڵاوسانیش وەک وەک مادەی بەرزە بەهێشکەرەکانە بە هەرە هێزارەکان، وە بەسەر ئێواندا دشکێتەوە).
دەوڵەتی چین، بەسەرکایەتی (چی چیپنگ)، دەستی حزبی درێژتر کرد لە نێو سەرمایەی کەرتی تایبەتدا (لە سەدا ٥٠ بەرز بوونەوە بە سەدا ٧٠)، تەکنەلۆژیکی لەهەردووکیان دروستکرد، لە (٢٠) هەزار گەورە سەرمایەداری چینی، سەدا (٩٠)یان کادر و پلە باڵاکانی حزبی کۆمۆنستن. بە هێشتنی سەرمایەی دەوڵەتی و بگەڕخستنی لە کەرتی بازاڕی ئازاددا کە لە هەندێک بواردا ئێستا "زیادە بەرهەم هێنە" و ناچار بە وەستانی کارگا و کۆمپانیاکان کردووە.

لە (٨٠٠) ملیۆن کرێکاری چینیدا، کە بە کارگەی کاری جیهانی نەودەبرێت، بزوتنەوەیەکی نوێی کارگەری شکڵی گرتووە. بە یەکەمجار مارکس خوێندنەوەری زۆرتری لە ماوتسی تونگ، نەوەیەکی نوێی مارکسیستی (بەتایبەت لە زانکۆکان)، کە سەردانی مانگرتنە کرێکارییەکان دەکەن بە ئاشناکردنیان بە کۆمۆنیزم. لە (٢٠٠٤)دا (٧٤) هەزار جار ناڕەزایەتی دەربڕاوە لە (٢٠٠٥)دا (٨٧) هەزار جار. هەرچەند نەقابەی کرێکاری دەرەوەی نەقابەی فەرمی ڕێگا پێدراو نیە، بەڵام هەندێک لە مانگرتنەکان بە دامەزراندنی شورای کارگەکانە یانی بە ماف سیاسی و دەسەڵاتی سیاسییە و ئەم مانگرتنانەوها گۆشیان سەندووە لە ڕۆژنامە و گوڤار و سۆشیال میدیادا بەفراوانی بڵاودەکرێنەوە. مانگرتنە کرێکارییە سەرکەوتووەکان لە بەرامبەر کۆمپانیا جیهانیەکانی وەک هێندای یابانی و فۆکسۆنی تایوانی (٢٠١٠) کە هەقدەست و هەلومەرجی کار و ژیانکانیان گونجاوتر کرد. سەرەتای شەپۆلێکی فراوانی کێشایە نێو بزووتنەوەی کرێکارییەوە. سیاسەتی نیولیبرالیزمی لە بگەڕخستنی هێزی کاری چینیدا کە (٥) لە (٤)ی سەرجەم کرێکارانی شار پێکدەهێنێت، تەنها بە کاپیتالیزمی دونیا نابڕێت سەرچاوە قازانج.

وتارێکی نایاب لە لاپەڕەی یەکەمی هەفتەنامەی دی تسایتی ئەڵمانی (٢٠-٦-٢٠٢١) باوکراوەتەوە، بە بایدن دەڵێت: ئەورووپا دوو جەمسەری ناوێت، ئەورووپا کێشەیەکی گەورەی نەوخەیی هەیە. ئەورووپا لە نوخەیدا دوو چینی کۆمەڵایەتی پۆلارزەیشن بوونە، ئەبێت سەرنجمان لەسەر ئەم کێشەیە بێت.

سەرەتایی تەموزی ٢٠٢١

بەرگریێک لە شکۆ، لە یاسا و لە دادپەروەری.. جەمال کەشش

گریمان یەک ساڵ، بە تەنها یەک ساڵ، دادگایەکی سەربەخۆ، و بەپێی ستانداردە جیهانیەکانی ئەمرۆ، پێیانو بکرێت لە کوردستانی عێراقدا، ئەوا حکومەتی هەرێمی کوردستان؛ بە سەرۆک و جێگر و دامەزراوە باڵاکانیەوە، بەرگەی یەک سەعات ناگرێت و پێویستە هەبوشتەوە:

• لەسەر تاوانکانی شەڕی نێوخۆ، کوشتاری بۆنقەستی لاوە خۆنگرمەکانی کوردستان، هەتا هەرزەکار و مەردمندالیش.

• لەسەر تیرۆری بکەمەڵەی نێیارانی سیاسیان، ڕۆژنامەنوسان، کەبەرانی سیاسیان.

• لەسەر دزی و تاڵانیێک کە هەموو بەگگ و دەکیومینتکانی دراون بە پەرلەمان و دەزگای دەستپاکی، کە لایەن ئەندامانی باڵای حزبە دەسەڵاتدارەکانی ئەستای کوردستانەوە ئەنجامدەدرێن.

• لەسەر بەشداری لە پلانی قەزەونی لەشکری وەاتانی بگانە، لەسەر ئادەستکردنەوەی ئەپەزسیەنی وەاتانی سەرکوتگەری دەوروبەر.

• لەسەر ئەشکەنجەی زیندانیان، لەسەر شەوازی قەهراوی و فاشیانەی دەزگاکانی ئاسایش و پاراستن و دژە تیرۆر.

• لەسەر قەلاچەکردنی ژنان و دادەدانی تاوانباران.

• لەسەر ئەنفال، هەبجە، بازرگانی لەگەڵ داعش، قاچاخچیەتی دەرمان و چەک، …

• لەسەر هەبەستنی درێ، نەفرەتی ئاسیستی، دەسوەردان لە ژیانی تایبەتی تاکەکاندا.

• لەسەر ….

دامەزراندنی دادگا و دامەزراوەی دادوەری سەربەخۆ، ڕوونکاری (شەفافیەت) و ئەقەکانی لەکەینەوە و سەلماندنی تاوان و بەتاوانی (بەرائەت)، پێویستی بە شەرعیەتکی یاسایی دەوێت هەیە، کە لەدەرەوەی لابینین و سروشتی دەسەاتی ئەستای کوردستاندایە.

سازکردنی سیناریۆی "سیخوڕی" و "تەکدانی ئاسایشی نەتەوەیی"، و پڕوپاگەندەسازی بە ڕۆژنامەنوسان و هەسوڕاوانی خەپیشاندانکان، بکارهێنانکی دامەزراوەی قەزاییە بە فشار و ئەجێندانی سیاسی،

ڕاگەیاندنی تاوانباری پێش هەڵدانەوەی پەردەی شانۆگەریەکە گەلێک لە سنوری سزادانی "کەیسی شەروانی هاوڕێکانی" واوەترە.

بەکارهێنانی پێگەی سیاسی بۆ سەرکوتکردنی ڕۆژنامەنوس و هەڵسوڕاوانی سیاسی و جەماوەری، بەناوی یاسا و بەو تۆمەتانەی کە بیانووە نایاساییانە، مەترسیترین هێنگاوە بەرەو دەورانی هەڕەشەی سەرکوت. ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤی جیهانی و پارێزەرکانیان، بەگەی پێویستیان بە بەتاڵی دادگاکە خستە ڕوو (نەبونی پارێزەر، سەرنگونکردن و دابەزاندنیان لە دونیای دەرەوە، بەبەگەیی، گواستنەوەی دادگا، ڕەدکردنەوەی ئیفادە، ئیشکەنجە، تاوانبارکردنیان لەلایەن سەرۆک وەزیرانەوە، ... پەلەپەلی دادگا و ...). سازکردنی ئەم شانۆگەریەش، بگەڕێتەوە پێوەندی بە دادوەری و دیاریکردنی تاوانبارەوە نییە، هەڕەشەیە بۆ کەمەگا، بۆ ڕۆژنامەنوسان و خەڵکی ناڕازی و ئۆپۆزسیۆن دەڵێ ئەوە ببینن.

بابەتکانی دادگەری و یاساکانی تەشریع و سزا و تاوانکاران، ئاوێنەی ژیان و ماف و شکۆ و ستانداری ژیانی هەر کەمەگایەکن، (لەگەڵ ئەوەدا پاریزگاری مافی خاوەندارییەتی تایبەتی، بنەمای دەستورویاساکانی دەوڵەتی بورژوازی و پیرۆزییەکانیەتی)) بەڵام خەبات بۆ دامەزراندنی سیستەمێکی کراوە و پێشکەوتوی مەدەنی و مافی یەکسانی هاوڵاتیان لەبەرامبەر دادگا، ئەقڵیەکی گرنگە بۆ بردنەپێشەوەی خەبات لە پێناو جیهانێکی ئازاد و یەکساندا.
ئازادی دەربڕین و هەڵسوڕانی ئازادی سیاسی و مافی دەستهێنانی زانیاری و ئازادییە گشتییەکان، کاریگەرترین هەڕەشکاندنی سیستەمە تۆتالیتاریەکانە و دروشانەوەی خەباتی بزوتنەوەی سۆشیالیستی و ئازادیخوازییە. پارێزەران و دادوەرانی ئازادیخواز، مەشخەڵی فراوانکردنەوە و بەستنەوەی ئەم خەباتە بە دەسەڵاتی سیاسی یەوە هەیە.
خەبات بۆ ئازادی تەواوی زیندانی سیاسی بادینان، هاوخەباتی لەگەڵ کەسوکاری زیندانیەکان، لەگەڵ حەسرەت و فرمێسکی منا و دایک و هاوسەریان، بەشکە لە بەرگریکردن لە شکۆی مرۆڤ و مافی یەکسان و دادپەروەری.

٢٠٢١-٣-٢٠

ڕاپرسی گشتی لەسەر پەیدانی زەوی بەشێخ نەهرۆ.. جەمال کەشش

پرۆژەیەکی گەورەتر لە مەرجەعیەتی سەفی وکەرتی گەشتیاری گەشتیاری پرۆژەی مەدەرنەیە

تەماس کوک داهێنەری گەشتیاریی مەدەرن، یەکەمین گەشتی لەساڵی ١٨٤١ لەگەڵ شەمەندەفەری هەڵمینەوە، بە ٥٧٠ کەس، لەنێوان دوو شاری نۆوخەیی لە بەریتانیادا ڕێکخست. کرێی تێچووی بە کوپە چایی و پارچە کێکیک بە کشمیشەوە یەک شیلنگ بوو. هەمان کەس لە ساڵی ١٨٥٥ دا یەکەمین گەشتی بۆ ئەوروپا سازدا. تا کۆتایی ساڵی بەری، گروپی کەمپانیاکانی تەماس کوک یەکیک لە گەورەترین کەمپانیاکانی کەرتی گەشتیاری بوو. مژووی گەشتیاری مەدەرن " گەشتیاربە ابواردن وبەسەربردنی کاتکانی پشوو بە جگا دووڕکان" سەفەر دکات، بە چەند قۆناخێکدا تێپەڕیوە. سەرەتا ئەم نیعمەتە هەر بە چینە ئەرستۆکراتەکان وپادشا و خەزانە دەولەمەندەکان تایبەت و دابین دەکرا. بە پەرەسەندنی شۆشی پیشەسازی بۆتایبەت لەبواری ڕێگاوبانەکان و شەمەندەفەرو پاپۆڕەکان ، بواربە تۆڕە پارەدارەکانی تر لە پسپۆڕان وپزیشکان وجەنەرالەکاندا ڕەخسا. نیو سەدە دواتر،پاش ئەوەی خەباتی چینی کرێکار، کەمکردنەوەی سەعاتی کارو پشووی یەک هەفتەیی ودوو هەفتەیی بە کرێی تەواو بەدەستهێنا (بۆتایبەت لەئەڵمانیا)، گەشتکردن پانتاییەکی کەمایەتی وەرگرت. پیشەسازی گەشت وگوزاربە سێکتەرێکی وەبەرهێنانی کەمایەتی سەرمایە، لەدروستکردنی هوتێل و پاپۆری گەورە و چێشتخانەو پارک وشوێنە گەشتیارییەکان …پەرەدەستێنن. بیریارو مژونوسانی گەشتیاری، پرۆژەی مەدەرنە وگۆشکردنی هیومانیزم و تەنانەت بەخشینی قەوارە بە ئەوروپا بە روحی گەشتیاری مەدەرنەوە دەبەستنەوە. تێلیرانس و کرانەوە وژیاندەستی و ژینگە دەستی، بەشکن لە شوناسی تیوری گەشت. یەک سەدە دواتر، لە دەورانی سەرمایەداری جیهانگیر وگلۆبلازێیشندا، پشکۆوتنکان لە بواری تەکنەلۆژیای پەیوەندی وهتد ئاسمانیکان و هەرزانی وخرایی ئامازەکانی گواستنەوە و..هتد. سێکتەری گەشتوگوزاری گەیی بەیەکک لە پرۆژە هەرە گرنگەکانی بازاڕی سەرمایەو بەگەڕخستنی هێزی کار

ملیۆنی. لە ٩ مانگی سەرەتایی ساڵی ٢٠١٩ دەدا ١.١ ملیارد گەشتیار هەبووە. لەهەر یانزە کەس لە هەزی کار لەو بوارەدا کاری کردووە ، لە هەندە وڵات سێیەمین سیکتەری داهات بووە. وە ساڵی پێرار، بە بڕی ٢.٢ تریلیۆن دۆلاری ئەمریکی کۆکەی سەرمایە خەمڵێنراوە.” سایتی ڕۆکخراوی گەشتیاری جیهانی”

دەرفەتەکانی بەردەم گەشتی گەشت وگوزار لە کوردستانی عێراق

ڕێنگە نمونەیەکی گونجاو نەبێت، سویسرا بە بڕاورد کاری، من بەکورتی یەک لایەنی وەردەگرم، سەردانی ماڵپەڕی بەڕێوەبەرایەتی گەشتوگوزاری سویسرا دەکە یت سە ووشەی زەر سادە(بابەتی، شەفافیەت، متمانەی تەواو) وەک بەرنامەی ڕۆکخراوێک ” ئازادی، دادپەروەری، یەکسانی” دەبینیت.
لە ساڵانی ٢٠٠٧ بەدواوە، ساڵانە ژمارەی گەشتیاران لە کوردستان هەڵکشاوە . بەپێی “بەردی گشتی تەریزم”ی حکومەتی هەرێم ، لەو ساڵەدا ٣٧٧.٣٩٧ گەشتیار سەردانی کوردستانیان کردووە، بەڵام لە ساڵی ٢٠١٢ گەیشتەتە ٢،٢ ملیۆن کەس. لە ساڵی ٢٠١١ دا، ڕۆژنامەی نەرک تایمز، کوردستان بە ٤١ یەکەمین ئەو جیگا جیهانیە ریز بەند دەکات کە گەشتیاران دەتوانن سەردانی بکەن، وە ناسیونال جیوگرافی بە ٢٠مین باشترین شوێن دادەنیت کە گەشتیارانی جیهان گوزەری تێدا بکەن. ٣٥٠٠ شوێنەواری مڵۆیی هەیە، لەساڵی ٢٠١٣ دا بەپێی لێکدانەوەی هەمان سەرچاوە تا ساڵی ٢٠٢٥ پێشبینی بە ٧ ملیۆن گەشتیار دەکەن کە پێویستی بە ٢٥ هەزار کرێکار دەبێت. ١.١ ملیارد دۆلاری ئەمریکی سەرمایەی دەبێت. بەپێی سەرژمێریێکانی وەزارەت، لە ساڵی ٢٠١٨ زیاتر لە دوو ملیۆن گەشتیارهاتونەتە کوردستان،٢٠١٩ زەر هەڵکشاوتر بووە. سەرەڕای ئاوەی عێراق لە خراپترین هەلومەرجی سیاسی وئابووریشدایە، بەڵام چڕنی کریسمس و وپشووکانی سەری ساڵی ٢٠٢٠ ، نزیکەی دوو سەد هەزار کەس هاتونەتە کوردستان.

لەو ٢٧٨پڕۆژەیەی وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگواز بە دە ساڵی ئایندە لەمانگی تەموزی ٢٠٢٠ ەوە، بەاوکراوەتەوە (پڕۆژەی گەشتیاری شێخ نەهرەش ی تیا نیە). دەقاو دەق هەمان سیاسەتی ئابووری یە لە بەستەرەکانی خانوبەرە،دەرمان،جگەرە...کۆنترۆڵی بزنسزمانی حزبی لە فەرمی کەمپانیاکانی کەرتی تایبەت دا. دوای تەواو بونی وەرزی سەردانی میوانەکانی خاتوو ئەمەل جەلال، سەرەکی گشتی دەستەی گەشتوگوزار، بەبۆنەی دەست بەکاربونیانەوە،لە ٢٤.١١ لەگەڵ کەمپەی بانکەکانی عێراقی دانیشتنیان بە پێدانی قەرزی گەشتیاری بوو. بەکورتی فەرهود کردنی ئەم کەرتە گرنگە وکردنی بە

سەرچاوەی دزی و تاڵانی . حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەم پاوانییەش، وەک خزمەت بە هاوڵاتیان وبڕوادان بە گەشتیاری و ڕاخساندنی هەلی کاروهەڵنگکردنی سەرچاوەکانی داهات وپارەدان بە بەرهەمی ناوخۆیی پەمان دەفرۆشتەوە.

خنکاندنی گەشتوگوزار لەنێو یەکلامی ئایدیۆلۆژی ئاڵا " ڕۆژی ئاڵا" ،وئاین" مژووی کورد، مژووی تەریقەت و مەولاناو دەبەت کورد شانازی بکات -خەندان دیداری ئەمەل جەلال" ، نەتەوە پەرستی یەوە" خەڵکی ناوچەی سەران شانازی دەکەن بەنەتەوە پەرستی خیانەوە-سایتی گەشتوگوزاری سەران" ،" کەمپانیای ساڕۆژ بە گەشتوگوزار" ، وەنەی ئاڵایەکی کوردستان لەدەستەک وچەکەکی کەاشینکۆفکی قەنداخداری بەدەستی سەربازەکەوە بەرزکردەتەوە، لە باکگراوندی پەیجەکەی خۆی دیزاین کردووە. پەکردنی ناوەندە وبنکەکانی گەشتیاری بە هەواسینی وەنەی پەشەوا بەنێو گوللە نەبەو یاتاخەکانەوە، تەنها نەخوەندەواری و نەناسین نادات، بەکە ئامانج لەگرتنی هاوڵاتیانی نەک خۆیی یە.
ببورن، جارە هەر لەسەر پرۆژەی گەشتیاری دەمەنم، یەکەک لە هەرە کارە گرنگەکانی بواری گەشتیاری، ناسینی پەکهاتە، میزاج، زەوق ، پەداویستی یەکان و بودجەی گەشتیارانە. ئەم تەشخیسە، کلیلی کاری وەزارەت ودامەزراوەکانی گەشت وگوزاییە. بە گشتی گەشتیاری ئەم ساڵانەی دوایی لە ئاستی جیهاندا، دوو پەویستی گرنگ کە وەزارەتی گەشتوگوزارلە بەرنامەی تەنانەت دەساەشدا داینەناوە: خزمەتگوزاریە دجیتاییەکان وپەست ودابینکردنی هەیکانی هات وچۆی حکومی یە. دوو؛ دامەزراندنی سیستەمی بانکی وئاسانکاری بە گەشتیاران بە کارتی بانکی وئاوگاری دراو لە شوێنە گەشتیاریەکاندا. گرنگترین پەداویستی یە سەرتایە ناچاریەکانن لە پەشخستنی کارتی گەشتیاری دا. " بابەتی" بوون بەم مانایە دەت.پرسی "شەفافیەت" وەک دەسیەی ڕۆژنامەنوسە تیرەرکراوەکان لە" پەکهەنانی لیژنە" داو "متمانەی تەواویشدا " ەک وەک دابینکردنی موچەو چاکسازی یە.
کارتی گەشتیاری لە کوردستان، هەم گەندەڵی تا سەر مەخ ەڕچووە، وە لە نەو کلتوورەکی خەڵکی دواکەوتواندا دەرفەتی هەڵدانی گەورەی لە کیس داوە. بەەام پەدەچەت بەەایەکی نەگبەت تری لە ژێر کۆاوەکەیدا شاردبەتەوە.

گەشتی ەش ، گەشتیاری ەش

گەشتیاری ەش، دیاردەیەکی نوە یە وبەم ساڵانەی دوایی پەیدا بوو،

بەشکی زۆر کەمی گۆشتیاری پێکدەهێنێت، نمونەی ئەو کەسانەی سەردانی دۆڵی خەکوشتنەکان لە یابان دەکەن، یان قەسابخانەکانی رواندا کە لەنزیکەوە لاشەی ئەو کوشتارگایانە ببینن لە نێو ماڵەکانیاندا بەکەمێ کوژراون و ئەو هاوارانەی کە هێشتا دەمیان کراوەن، یان ئەو کەرپانەی کە دەستیان پێنەنراوە … لەبەردا خودی گۆشتیارەکە " ڕەش " نیە. بەڵام لە پرۆژەکەی خاتوو ئەمەل جەلال دا" گۆشتیارەکە" لە هاوتای بەرژەوەندی گۆشتیاریەوە" ڕەش"،وە " زیانبەخش". گۆشتیاری ئایینی بە سەردەمکانی چەرخی ناوەڕاست دەگوتێوە. کەسانێک تەرکی دونیا بکەن وخۆوەتگیری بکەن، پێخاوس و حەی حەی شیرو تەلا لەیەکدی بدەن و خەنجەر لەسەر یەک بچڕێنن، دیمەنێکی دیگیرو ڕەمانسی نین. وەک مرۆڤیش، بەزۆوقترین وهەژارترین وکەسترین بەش لەکەمەگا پێکدەهینن. بەهیچ جۆرێک ئەم موریدو سۆفی وخەلیفانە،لە حسابی گۆشتیاریدا سەرمایەگوزاری لەسەر ناکرێت. تەواو بە پێچەوانەوە، شوناسی کلتووری ناوچەکە دەوشێنێ و شاری سلەمانی لە ناوبانگی دادبەڕەنێت. گۆشتیاری کە چرای سەرچاوەی هەمەڕەنگی ژیان وبەخشینەوەی بەختەوەری ومەدەنیەتە بە ماوەیەکی یەکجار زۆر لە سلەمانی دەکوژێتەوە. سفرخوەندنەوەی بە هەدان وبەرەوپشەوەچوونی گۆشتیاری کردووە.

ئامانج لە پرۆژەی " مەرکەزی تەسەوف"، لە سلەمانی چیە؟

لەماوەی ٧ دا ، نێتی عەرەبی کەناڵی روداو، ڕاپەرتەکی شیکاری لەگەڵ وەرگەڕانی چەند بەش لە وتارەکی واشنتۆن پۆستی ساڵی ٢٠١٩ لە مەڕ شێخ نەهرە باوکردووە. پەردەی لەسەر بەشێک لە تموحە سیاسی وئابووریەکانی ستراتیژیە هاوبەشکانی شێخ وئەمریکا هەدا بووە. بنەماڵەی شێخ نەهرە، هاوکاری لە مۆزیەنیان بە دەزگا سیخوریە هەرە حەساسەکان کردووە.شێخ نەهرە، لەزانە لە یاریکردنی وەرەقە ئایینیەکان و تێکەڵکردنیان بەیەکتر دەتوانێت ئەو ڕەهەندە ببینێ، ئەلگۆیەک لەچەشنی ئەوەی لە پاکستان هەیە، بە ناوچەکەمان پێشبینی لەبکەین.
لەگەرمەی پرسەی شێخ موحەمەد کەسنەزانی، باوکی نەهرەدا، ماڵپەڕەی جەزیرە پرسیار لەیەکێک لەکەسەرەوانی سیاسی کوردستان دەکات: ئایا ئەگەری گۆڕینی تەریقەتی کەسنەزانی لە ئایدیولۆژیەکی دینی یەوە بە ڕەوتێک یان کەمەیەکی سیاسی هەیە کە سەرکی نوێی بەیعەت پێدراولە پاشخانەکی سیاسی وبازرگانی بەهرەمەندە؟. سەران سۆکانی ئەم ئەگەرە بەدوور دەبینێت، سەیرای بەرژەوەندیە سیاسی وبازرگانی وشەخسیەکانی خەیشی کە هەیەتی).

وتارە هاوبەشەکەی ئاراس فەتاح-مەریوان وریا قانع لە سایتی درەو، دیاردەی پەیدابوونی شەخ نەهرە، بە هەمان میتەدی یان بە لەکدانەوەی مەیلی حزبی کوردی بکارهێناوە. بەکارهێنانی پێگەی خەزانی و میراتی سەرمایەی ڕەمزی بە بزنسی سیاسەت و دەسەڵات. ئەم مەرجەعیەتە ئایینی یە، گەشە دەکات بە پشکی کەمپانیای دەسەڵاتی سیاسی تا مانەپەلی سەرمایە لە کەرتی گەشتیاری بکات. بە بەچوونی من ئەمانیش مەترسیە جددیەکانیان لە خەڵک شاردۆتەوە.
ئەوانیش وەک هەوڵێکی بەرەی دژە شەڕش، دژە ئاوگەڵەی ئادیکاڵ لە دەسەڵاتداڕەتی پەردەپۆشکردووە. ڕەخنەی ئەم دوو نوسەرە کە تەعبیر لە ئەپۆزسیۆنکانی نێو بزوتنەوەی گەلان دەکەن، هەمان ئەو ڕەخنانەیە کە لەحزبەکان هەیانە و وەک موئیدێد ئەحمەدیش لەچاوپێکەوتنێکدا دەڵێت، ئەگەر بارگایان هەبوایە ڕەشنبیران، بەدنیییەوە لەلایەن لاوانەوە دەسوتێنران.
سەردانی شیخ نەهرە بۆ لای نێچیرڤان بارزانی، بۆپێی ئەو ئاگەیاندنەی سەرکایەتی هەرێم بڵاوکرایەوە، پشتیوانی وهاوکاری بۆ سەرخستنی بەستنی کۆنفرانسی سەفیگەری دەکات. لە ساڵیادی سڵەمانی قاسمیانیدا ڕەبوار کەریم وەلی سەفقەیکی بازرگانی سەرنەکەوتووی پەستی سەرەک کەماری عیراق کەشف کردووە، سەرنجڕاکێش تیایا لەمەڕ شەخ نەهرە دەنوسێت پەدەچیت: ئیتفاقێکی- ئەمەریکی- ئیرانی- پارتی- سونە لەسەر شەخ هەبێت. سوچێک لە دیاردەکە ڕونتر دەکاتەوە،چرای سەوزی سەرەک نێچیر تیا بەرزکردەتەوە، بەڵام ئاشکرایە، پارتی تەحەمولی شەخ نەهرە لە هەوڵەر ناکات.
هیچ بۆنەیەک بە خەم خواردنمان لە پەیدابوونی مونافسێکی نەخوازراو بە بزنسە کەی شاسوار عەبدولواحید نابینمەوە.

پلانەکە گەورەتر لە تەریقەت

بنەماڵەی شەخانی کەسنەزان، لە ڕەگەی پەیوەندی شەخسی لەگەڵ عزەت دوری وحزبی بەعس ووەزارەتەکانی (مەجلیس تەشریعی)ئەوسادا،لەکاتی شەڕی عەراق/ئێران و لەکارەساتی ئەنفالدا مەرەیەکی بەکاری براوی ژەمەی بەعەس بووە. بە دە زگا سیخوڕی و هەواڵگرییە مەترسیدارینەکانی ئەمنی ناوچەیی وموخابەراتی ئەمەریکیدا، تەنانەت لە گەڵ شوفینیەکانی سونەشدا بەهەزار پەت بەستراونەتەوە.
هەر چەند لە تەقەکەرانی تەکیەی کەسنەزانی، شەخ نەهرە خەش بوو، بەڵام لەوەڵامی ڕەخنەگرانی ئازادیخوازدا، هستریکانە دەیوت " ئەو نەفامانە تێناگەن چ زەمین لەرزەیەک ڕویداوە."
ئەم پرۆژەیە، گەورەتر لە خودی شەخ نەهرەش. چەشتلێنەرەکان ئەم

شربایی لە متبەخکی تردا ئامادە دکەن. ئەم دیاردەیە وا دەردکەوێت، هاوسەنگی هاگرتن بێت لەنێوان ئێران-ئەمریکا و دروستکردنی هێوتەکی سیاسی-ئایدیۆلۆژی ئیسلامی سونی کە یەکیتی لەگەیگایەوە سیەکی بە پێدا ببێت. بەڵام لە بنەڕەتدا، ئەرکە سەرەکیەکەی دامەزراندنەوەی دەسەڵاتە لەئاستی عێراقدا وقایمکردنەوەی پایەکانی دەوڵەتە لەبەرامبەر شەپۆلی لاوان وخەڵکی هەژاردا. داسەپاندنی سیاسەتی نیولیبرالیزمی فەرهودچی تەنها ئەم بڕچووانە دەتوانێت بتروکێنێ. ئەم سیاسەتە چ بەزەری چەک وشەڵ، چ بە هەڵبژاردن وەگای پەرلەمانی، وەها ئاساتە کراون.

پوچەڵکردنەوەیان بەرتەسکردنەوەی پلانەکە:

١- ئەم پڕۆژەیە، گورزێکی کوشندە لە کەرتی گەشتوگوزار دەدات. ناوچەی سلەمانی بەتایبەت بە ماوەیەکی زۆر لەژێرئازاری شەواندنی ناوبانگیدا دەنێج دەدات. لە هووی پیشەسازی گەشتیاریشەوە، هەڵەیەکی یەکجار کوشندەیە وباجی یەکجار گەورەی هەیە. لەباشترین حاڵەتی بەکارهێنانی گەشتیاریدا، شاری سلەمانی دەبێتە موگناتیسی کەشکردنی کەبونەوەی خراپترین گەشتیاری دەوانەو پێخاوس ودەفیدەرو زەرگ وەشەن. بەڕەز سەرەکی گشتی دەستەی سەرەکایەتی گەشت وگوزار، ئەگەر دەستناکەشیتەوە لەسەر ئەم سیاسەتە نابەرپرسانەیەت، لانی کەم دەست لەم پلانە کۆنەپەرستانەیە هەڵبگرێت.

٢- بەڕەز شوان محەمەد لە بەدواداچوونیدا بە ساخکردنەوەی راستی پەدانی زەوی بە نەهرێ موحەمەد کەسنەزانیدا بەو ئاکامە گەیشتووە، تا ئێستا پەی نەدراوە.(وتاری لە سایتی سپەدە). لە جوانترین ناوچە گەشتیارییەکان، لە پێشوازی و جامخانەی پێشەنگای شاردا، پەدانی دێیان دەنم زەوی وەزارەتی شارەوانی بە شێخ نەهرێ،شەمەزاری یەبە دەسەڵاتدارانی سلەمانی. ئەگەر تەواوی دەزگا فەرمیەکانی حکومەتی سلەمانیش بە سەرجەم حزبەکانەوە لە گەڵ پلانەکەی شێخ نەهرێش بن، ئەوا خەڵکی کوردستان و بەتایبەت سلەمانی لە پڕۆژەیەکی وەها چارەنوسازوپایەخی موستقبەلیدا ، نابێت بەدەنگی هەڵبژێرن، پوچەڵکردنەوەی ئەم پلانە، شایانی تەکەشانی گەورەیە. لانی کەم خەڵک لە هەگای هەوەدان بە هەڵدکردنەوە بە شەوازی جەراوجەر لەوانە سازدانی هاپرسی گشتی و گوشار هێنان بە دەسەڵات بە سازدانی هاپرسیەکە و ڕەدکردنەوەی پڕۆژەکە.

٣- قوتکردنەوەی شێخ نەهرێ،سیناریۆو شانۆگەریە کانی، نمایش وخەنواندنەکانی، ئاهەنگزکردن و ژەهراوکردنی ژینگەی سیاسی عێراق

وکوردستانە بە کۆنەپەرستترین ئالتەرناتیف. خەڵکی کوردستان وعێراق وناوچەکە بەرگەی هەڵوێستی کۆنەپەرستی پەپلیستی ئاستەویتر ناگرن. بنەماڵەی شێخانی کەسنەزان، مێژوییەکی تاوانکارییان هەیە وهێندە بەس خەیان لەشانەی سیاسی ودەسەڵات لەکەڵ خەڵکەکەی ببنەوە.

جەمال کەشش ١٠/١/٢٠٢١

هێزی دژبەین لە جەنگی ئازادیدا … جەمال کەشش

بەبێ ئازادی، هەموو شتێکی تر هیچ نییە – ماریو فیرگاس لوسیا

چاوێک لە دۆروبەرکەن، کەماری ئیسلامی ئێران لەریزبەندی ١٧٣ یەمین دایە، بەیەکێک لە سەرکوتکەرترینی" ئازادی دژبەرین" لە جیهان دادنرێت. سەدان هەڵسوڕاوی میدیایی سەر پەنجەنراو ئیعدامکراون، زیندانی و ئەشکەنجەدراون وهاونراون. تورکیا لە ١٥٧" دایە، ٩٤٪ میدیاکان لە ژێر کۆنترۆلی ئەردگاندایە. عێراق" بە حکومەتی هەرێمیشەوە" بەپلەی ١٦٢ هەمین دێت. لە ریزی خراپترین ئەو دەوڵەتانەن کە ئازادی ڕۆژنامەگەری لەلایەن هێکخراوەی نەونەتەوەیی پەیامنەرانی بەسنوور، لە نێو ١٨٠ دەوڵەتدا لە ساڵی ٢٠١٩ بەاویانکردەتەوە.
ئازادی ڕۆژنامەگەری فاشسترین ڕژێمی دونیا ناتوانێت کۆنترۆڵی بکات. بەدواداچوونە ڕۆژنامەوانیەکان لەسەر گەندەڵی وقەرخکردنی کەمپانیاکان وقاچاخبردنی بارزگانی مافیایانەی نەوت، لەسەر پەیوەندی داعش وبە حزبەکانی نێو دەسەڵات و بازرگانیکردنیان لەگەڵ بەرپرسان، لەسەر لەشفرۆشی، هەژاری و بێکاری، بندیوارو موچەی خانەنشینی و چەند موچەیی، تووڕەیی وهەڵسانی جەماوەروسوتاندنی بارەگاکان ، بەاوکردنەویان لە دژگاکان و تەنە کەمپاینێتیکاندا دیانیان لەسەری کوژران، سەدان لە زیندانەکانن. ئازادی ڕۆژنامەگەری، دایکی هەموو ئازادییەکانەو یەکێک لەهەرە گرنگترین مافەکانی مرۆڤ، جەوهەری وبنچینەیی یە بە ئەوەی کەمەگا لە دەوڵەتی دیکتاتۆری بپارێزێت. ئازادی ڕۆژنامەگەری و ئازادی

دەربڕین ناتوانن لەکیانبکەینەوە. هیچ ئازادییەک نیە ، کە ئازادی دەربڕین نەبوو.

سەردەمی دەرنەبڕین

ڕێبوار کەریم وەلی، ئیکس وتارنوسی سیاسی دەزگای ڕاگەیاندنی ڕووداو، وتارێکی بەناوی(ئازادی لەسەردەمی دەرنەبڕین دا) بڵاوکردەوە، دوا دێر دەنوسێت: (ئازادی لە سەردەمی دەرنەبڕین دا درێکی شاخدارە/پریس میدیا).

نزیکەی ٥٠٠٠ هەزار کەس لە ٨٥٠ دەزگای ڕاگەیاندندا لە کوردستاندا کاردەکەن هەن، وەک لە ڕاپۆرتی نیشتمانیانەی ڕێکخراوی پەیامنێرانی بێسنوریشدا هاتووە " زۆرە بەڵام زۆر بەکەمی بواری میدیای ئازاد هەیە". ئەم ژمارەیە هەمە ڕەنگ ودەنگی میدیایی نین. ترسی دەسەڵات وکەنیپەرستانە لە میدیای جددی و بە شاردنەوەی خودی ئەو ترسە یە وکەنترۆکردنی دەربڕینە. نابودکردنی دەربڕینە بەناوی دەربڕینەوە.

مەترسیدارتر لە گەندەڵی

پێش دەرچوونی هەر یاسایەک بە چاپەمەنی و ڕۆژنامەگەری، هاوشانی دەرچوونی یاساکانیش (١٩٩٣، ٢٠٠١، ٢٠٠٤، ٢٠٠٧، ٢٠١٣ ..) تیرۆر وکوشتن و ڕاودونان وشوێنبزرکردن و فەلاقەو دارکاری هەربووە. کە فەرهاد فەرەج، سەرانی مامە حەمە، سەردەشت عوسمان، کاوە گەرمیانی، ویداد حسێن و ...تیرۆر کرد، کە هەوڵی لەناوبردنی هاوژین ئەمین و سەروەر پێنجوینی و مەریوان هەلبجەیی و دەیانی تر یدا، نامەی هەڕەشە بە چەند ڕۆژنامەنوسی ئازاد " بەشدار عوسمان وفەرمان خەلانی و نیاز عەبدوڵاو کەمال چەمانی ..." نانارد، کام ڕۆژنامەنوسی ئازادیخواز ماوە پێ شەق وتیهەڵدانتان نەکردبێت ولەسەر کەمینتێک "دڵشاد هیمو وهەرەم جاف وزریان محەمەد وئاودێر عومەروهیمن مامەندو شیروان شەروانی و ئەحمەد زاخەیی گەهدار بەروشکی. لە زیندانداا تونداتان نەکردبێت...دەیانتان ڕاکێشاوەتە بەردەم دادگا بەبیانووی " زڵاندنی نەو بانگی سەرەک- بەهرەز جەعفەر..".

هەرگیزدەسەڵاتداران وبکوژانی ڕۆژنامەنوسان لە لەپەچینەوەیی دادگایی و سزادانیان لەبەرامبەر ئەو هەموو تاوانە" لەتیرۆر، ڕفاندن و زیندانی وتەهەدان .." نەترساون. بەدرێژایی ٣٠ ساڵی حوکمڕانیان یەک کەس لە تاوانبارانی پلە یەک، لەگەوە کاتریان پێنەوتراوە. بەڵام هەر شکایەتکی دەسەڵاتداران لە ڕۆژنامەنوسان یەکسەر بە زیندانی وغەرامەی گەورەو داخستنی دەزگاکە کتایان دەهات.

چاوێکردنی مەدیلی تورکی لە یاساکانی ڕۆژنامەگەریدا، پێوەکردنی هەرە خراپترینکانە .(یاساکانی خراپ بکارهێنانی میدیا ئەلکترۆنیەکان، یاسای پارێزگاری لە پیرۆزیەکانی ئاڵاو سمبولە

نەتەوەیەکان، ئاسایشی نەتەوەیی). لەتەواوی دونیادا هەندێ تورکیا رۆژنامەنوسی زیندانیکراوی نیە(لانی کەم ١١٤)، شکات لەکراوی نیە(١٥٠٠)، بەکارکراوی نیە(١١ هەزار). تەوەرەکانی" کورد،ئیمان، کەمەنیزم ، کۆقید، نهێنی ئابووری " وەک پشتیوانی لە تیرۆر بەهانیان بە داتاشیون ولێیاسادا جێگیر کراون. پارتی بە خرایی بەم ئاراستەیەدا ملدەنێت. کاوە محمەد لەم کابوسە ئاگادارماندەکاتەوە(ئەو هەشبگیرییە ی ئیستا زۆر لە گەندەڵی مەترسیدار ترە -سایتی شار پریس) .
تەقە کەمەڵەیتیەکان و ئازادی دەربڕین
بەخاترجەمیەوە، تەڵەی ویکیلیکس" جولیان ئەسانج وهاوەڵکانی" ، بۆئاشکراکردنی تاوانە جەنگیەکانی ئەمریکا لە عێراق و ئەفغانستان، گەورەترین ئاشوگەڕەی مێژوویان لە دەربڕین دا خوڵقاند. ئەوان بە گۆیاندنی زانیاریە گرنگەکان بە ئاگایی گشتی" هەڵەی کاری میدیا" یی، زیانی خۆیان خستە بەردەم جەبڕووتی گەورەترین هێز، دەربەدەر بوون، بێخانە ولانەبوون وبەمانگ و ساڵ لە ترانزیت و قونسلیەکان گیریان خوارد، تا حوکمی ١٥٧ ساڵیان بە غیابی بە دەرچوو. لەبەرامبەردا تاوانەکانی ئەمریکا لە ئاستیکی گەورەی نەو نەتەوەیدا ڕیسواکرا، ئەفسەرە جەللادەکان دادگایی کران، بوون بەسەرچاوە بە ملیۆنان کتێب ولێکۆینەوەو دەرگای بەووی هەموو ڕۆژنامە جیهانیە گرنگەکان کردەوە." گاردیان، واسنتون پست، لئبس، لەمەند.."
سەدا ٧٠ تا ٨٠ ی بینەران وبیسەرانی زەربەی کەناڵەکانی ڕاگۆیاندن، لەدەستگای دیجیتالیەوەیە. گروپە ناڕازیەکان " بەتایبەت لاوان" بەهۆی هەرزانی و خرایی میدیای ئەلکترۆنی ونەناسینی کەسایەتیانەوە ، ئەم کانالانە بەتایبەت فەیس بوک بەکاردەهێنن. لەم ماوانەدا سەران و کاریزما وپشتوانکانی شۆڕشی کورد، لە میدیای دجیتالی و بەتایبەت فەیس بووک، حەشریان پەیدەکرێت. چەندین پشمەرگەی دەربەن، مێژوی خۆیان بەرابەرکانیان شەرمەزار کرد، نەبەردانە داوای لێبوردنیان لە خەڵک کرد. کەکەڵەی ئەم پرۆژە یاسایەی فراکسیونی پارتی " پاراستنی ئابڕوکان وپشمەرگە" دەمکوتکردنی ئازادی دەربڕین وهەمان سیناریۆی تورکیایە لە کوردستان بەناوی " بەڵێزی بە سمبولەکان..".
چۆن ئازادیەکان بە گشتی و دەربڕین بەتایبەت بپارێزین؟
ئەپۆزسیۆنی فەرمی ئیسلامی کە خۆیانیش قوربانی ملهوڕی دەسەڵاتن و لایەن تیرۆرکراوە ، ئەستاش هەندێکیان لە زیندانەدان، خۆیان هاوبەش وخوڵقێنەری هەمان سیستەمی پارێزیەکانن.(لە تیرۆری عەبدولخالق مەعروف وسەلاح هەوارمی وفەرهاد فەرەج وشاپورو قابیل ..وسوتاندنی

کتێبخانەکان و و بە قەدەخەکردنی شانۆ ئاوەدونانی نوسەران وفەتوا لەدژی سەرجەم ئازادییە سەرتاییەکانی ئینسان...) تا دێگات چوونە پشت ئەردەگانی فاشیست لە کۆشکی ئەم دوایینەی تورکیا/فەرمانسادا.
هەروەها بەشێک لە توێژی رۆشنبیران ورۆژنامەنوسان وهەندێک توێژی چەوساوەکان پێیانوایە بە کاری پەرلەمانی دەتوانن ڕێگری لە تێنەپەڕاندنی یاسا کۆنەپەرستەکان بگرن، بزوتنەوەی گەلان و نەوەی نوێ یش ئەم کۆرە ڕەیە دەکەنە دەستکەوتی ئێتەبان و بە میدیا زۆبەلاحەکانیان بیروڕای گشتی دەشۆڕنن.
" نەخشەی شۆڕ" ، نەخشەیەکی زگماکی چەپی دابۆاو لە کۆشە چینایەتیەکانی کەمەڵگای کوردستانە. تەواوی هەڵسوڕانی کەمپینی وهستریکی وخانوندانەکی بە بەرنامەو بەستراتیژ، لە ڕاستیدا پەلەقاژێیە بە دەنگدانەوەی " هەشتا نەمردوم". فەتوای داعشیانەی مەلایەک، کەمپینی ئازادکرنی ڕۆژنامەنوسەک، گۆرانیبێژەک، دەیانباتە پەڕەی ئاسمان .ئەم ڕەوایە لە پراتیک و ئەم شەوازە بە خەباتی ئاوگەڕەی واقعی لەژیان، بەئازادییەکان، بەمافەکان بەمتمانییەکی هەتاهەتایی بە چەپ لە نیو جەماوەردا جێگیرکردووە.
بە ئاوەی دەربڕین ببەتە هەز، پەویستە لە ڕێگەی دەربڕین دا هیزهەبەت، وەک چۆن مارکس بۆتیردەڕوانێت، دەربڕین دەبەت ئەم توانایە پراتیکیەی هەبەت و ئاویش لەناو دڵی دەربریندایە. سەردەشت عوسمان ، "ووتەنی هەمیشە شتەکت بە ووتن هەبەت کە ئاوانی دی/ دەسەڵاتداران" نایانوێت ببیستن. بوونی ڕێکخراوەی سیاسی کەمەنستی کە ئامانجی دابینکردنی ئاوپەڕەی ئازادی سیاسیەو سەنگەر بە سەنگەر دەستپەشکەریی بە و هەزی دەربڕین بەبەردەوامی هەمەڕەنگ وفراوانتر بکات ونەداران بە ماف وئازادییەکانیان مەبەلزە بکات.

جەمال کەشش
٢٦.١٠.٢٠٢٠

چاو، نیگار،ڕەح ... جەمال کەشش

چاو لە زمانی کوردیدا، لە ڕووی -ئیتمەلۆژییەوە، پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە سەرەتای دروستبوونەوە هەیە . چاوگ- لە ڕەزمانی- زمانی کوردیدا دایکی هەموو وشەکانە. چاوگ، سەرچاوە، چاوگە، لە

سروشت ولە پێکهاتەی زمانەوانیدا، ڕووکەی گرنگ لە ژیانی ئینسانەکاندا دەگێڕن. ، لە زمانی عەرەبیشدا " عەین -چاو" بە مانای "کانی، ئاسۆ، ئەرگینال" دێت. لە زمانی ئیدیەم وەڕانشدا، چاو بە فراوانی بوونی هەیە. " سەر چاو" ڕەڕانە و هەرکە سێ دەیان جار بەکاریدەهێنێت، چاوکەمی ، وەک نیشاندانی ڕووزو خۆشەویستی، وەک قەدردانی " بەچاوان"، وەک سوێند خواردن " بەچاوی تە" وەک وەفا وسۆز" دەک چاوم کوێر بێت" ، وەک دیاری و لێبوردەیی " چاوی تە خۆش" ، وەک شکاندن " چاوی بشکێنە"، وەک ڕوو بەووکردنەوە و سەلماندن" پەنجەم کردە چاوی"، وەک بوغرایی یان پلەی تووڕەبون " چاوی سور بووە"، وەک پێشیمانبونەوە و شەرم و بەدەنگی "چاوی داخست" ، وەک هەوڵی بەراوردکاری ولاسایکردنەوە" چاوی لێو کرد" و وەک شایەدیی" بەچاوی خۆی بینی" وەک شاردنەوەی ڕووداوەک " چاوی لێپۆشی" . وەک شکاندنی شکۆ' چاوی دەشکێنم"، یان بەدرێ خستنەوەی ووتەیەک " با چاوم بەچاوی بکەوێت" چاوە نواڵی و ئاوی چاوم داهات" زۆر ئارامم گرت: ، لە چاوی تە وە، یانی ڕەئی ..چاوی ڕەز ، لە چاوی پیس بەدوور بێت، خەڵکردنە چاو، چاوگەڵانەوە، .چاوەکت لەبێت، چاوی لەسەر ماڵ، چاوبرسی، چاوتیر، لەبەرجاوت بیت،.چاودەکاتەوە،چاوی دەبێتەوە، " چاوی گەل، چاوی کورد،..چاوی ناوەوە، لەبەرچاونەگرین،..ئاماژەی چاو لیداگرت کە بیکات.چاوی جەللاد، بەچاوی بزیەوە، چاوی فەلسەفی، چاوی دایک ، ڕەشبینی،لەچاوم نابێت، لەبەر چاوم لاچۆ، چاوی سور بوو. ئەم سیحرە چیە لە چاودا. دەتوانین لێو بارەوە یەک دانە کتێبی بۆئەندازەی فەرهەنگەکەی عەینی فەراهیدی بنوسین. " معجم العین./وکیپیدیا".

کاریگەری چاو تەنها لە وەزیفە فیزیکییەکەی مرۆڤدا، " کردەوەی بینین" دا قەتیس ناکریت. ڕەهەندەکی کۆمەڵایەتی وکلتوری فراوانی وەرگرتووە. هەستی چاو، پەیوەندییەکی ئاستەوخۆی لەگەڵ سروشت ولەگەڵ کۆمەڵگا و لەگەڵ مرۆشکی تاکەکان ودەزگای بیرکردنەوە و ئەمباری زانیارییەکانی بە ستووە . چاوی مەست وخوماری، چاوی ڕەش وقەترانی ، چاوڕەپیاوەیی ، چاو قەرسیلی ونەرم .چاوی شین وماری و گوشکەیی ، چاوە بایەلەژییەکانن و زەوق و جوانیەکانی کات و دەمە مەزوویەکانی سەرنجەکانمان بۆ دەنوێنن. وەک دەڵێن ، چاو پەنجەرەی ڕۆحە، زمانی چاو درێ ناکات.
وەک زانستێ ئەنثرۆپەلەژیی وئارکەلەژییەکانیش سەلماندوویانە ، مژۆپەتامیا سەر زەمینی خوەقانی یەکەمین شارستانیەتی ئینسانیەتە. یەکەمین داهێنانی زمانی نوسینە، یەکەمین داستان ویەکەمین ئیمپراتۆریەتە. وەاتی نەوان دوو ئاوان، سەرەتای کەبونەوەی مرۆڤ

کچەریيەکان بووە لە دەوری کشتوکاڵ وپاشان ماڵیکردنی ئاژەڵ و کبونەوەیان لە دەوری یەکترو دامەزراندنی لادێی گەورە.شارستانیەتی پەکەوە ژیان، سەرەتای گۆ کردنی زمان و تێواڵینی قوڵ ویاسای ڕەکخستنی کۆمەڵگا ، لەکارو زەواج و سەروەت وپەیوەندییە روحیەکانی بەرهەمهێنا. . نیگارە کۆنەکان پێش داستانی گڵگامش، خودی گڵگامش و هاودەم ودوای ئەویش ئەو مەژووە دەگێڕنەوە کە مرۆڤ سەرەتایيەکانی ئەو دەم تیا ژیاون.

نیگار بەرهەمی وێنەیەکە چاو گرتویەتی." هونەری چاویی" بەڵام چاو تەنها کەرەستەی بایولۆژی وێنەگرتن نیە" لانی کەم لای نیگارکێشەکان" ، دونیابینی هەیە، تەئەمولاتی هەیە، تاقیکردنەوەی هەیە، جۆگەی وکات وبزاوتنی هەیە و بە هەموو ئەو شتانەی دەوروبەری مانا وروح دەبەخشێت. نیگار شیعرەکە چاو نوسیویەتی، داستانەکە نیگارکێش، بە هەنگ وتەنی ئوناکی و هەڵەکان وخاڵەکان وفیگورەکانی دەینوخشێنێت. چاوم دیوە پڕ پڕ ئاگر بوە، لەونڵەو لە جامی میهر بووە، پەنزاو پارانەوە بووە. چاوم دیوە گێشتنامەی ژیان بووە.. چاوم دیوە ڕەحمکی ناسک و سەدان مەمی تیا داگیرساوە. هەر یەکچاو بووە، تەنها یەکچاو، بەڵام سەربردەیی شکانی تیشکی ئومید و چارەنوسی بەدبەختی وکەوەی ئاوارەیی و دەربەدەری وماتانی گەڵاوێژەوە. چاوم دیوە، مانی ونامەیی ونەفرەت وبێزاری دونیای هەڵگرتووە، قین وشەڵانگێزی لەدەباری، بەڵێ چاو، ڕاستگۆترین زمانی شوناسی ناوەوەیە، ڕەحی ئینسانە. وە نیگاکانی روح یان دەبەخشێت ویان دەسینێت، ئەم چاوانەم لە بازاڕ، لە کوچەو کۆڵانەکان، لە نێو تابلۆکان دا سەرنجی ڕاکێشاوم.

چاو بە درێژایی مێژووی پەرتریەت، گرنگترین بەشی داگیرکردووە. چاو دکیومنتەیشنی کەسایەتی و مەرکی ڕاستەوخۆی جیهانبینی نیگارکێشی بەرجەستەکردەتەوە. نیگارزمانکی جیهانی کاریگەرتر لە مۆسیقا بووە، کەشۆ گەورەکانی ئینسانیەت، نەمری، بەختەوەری، ئازادی ویەکسانی، لە چاوی پەرتریتەکاندا دەخوێنێنەوە.
ئەو دەمانەی ئینسانەکان زۆر نزیکتر لە سروشتکی پاتی و لەگیانەوەران ژیاون، وێنەی ئەوانیان بە دیقەتەوە کێشاوە، ئەو دەمانەی ئینسانەکان خەیان وەک تەکەلەیەک لەبووونی خودایی وئینسانی و تامەزرویی نەمری بوون، نیگاری هاوبەشی خەیان کێشاوە، ئەو دەمانەی پآشاکان وجەنگەکان، یان کارەساتەکان پانتاییەکی گەورەیان لە ژیانی مرۆڤایەتی داگیرکردووە، نیگارکێشکان، بەرهەمکانیان دەربەی ئەو دەورەیەن. کاتکیش نیگارکێش، دیاردەت وێنەیکی تر،

ئینسانەکی فەرامۆش کراو، چاوەکی ناسازی، ژنەکی باوەبەخۆ وئازاد، پەنابەرەکی نزیک سنتەری شار، وەنێ بکەشێ، ئەو کەسانە دەدوینێ و دەیگوازێتەوە بۆ دوانیای جوانی نەمریەوە، کەلێ کلتووری نیگار کەشی ئەمڕۆدا فەرامۆشکراون. خوێقاندنی " نیگار"، خوێقاندنی بەرهەمێکی و دەچێتە ناو دەستوەردان لە ئیشکانی "خوا". لەرەوە هونەرە چاویەکان "نیگار، پەیکەر، شانۆ.." دەچنە خانەی قەدەخەکانەوە. ڕەونەقی دەورانی شارستانیەتی کۆن، ڕەونەقی نیگار کەشی بووە. سەردەمانی بوژانەوەی دەیەی چلەکان وپێنچاکانی " عەراق"، نیگار پانتاییەکی گەورە لە روحی خەڵک پەیدا دەکات. سەردەمی جەنگ و کۆنەپەرستی و زاڵبونی ئاینی سیاسی، چاو وڕح و نیگار ، دەبەت ون بن .

کۆتایی ئۆگوستی ۲۰۲۰

بـــــوەزیزێ زینـــــدووەکانی کوردستان...مەڕۆن ؟! ... جەمـال کەشش

هەشتمـان هەرچـی عـامودو وایەرو فـافـۆنێ ...بیبـۆن وفەرهـودی کـۆن وئاودیوی کـۆن..
هەشتمان وەک جەردە، ئاوەووت بکەن وبەڕەگری ودەیان وسەدان گومرگ و سەرانێ بستێنن..
هەشتمانن ... لەبن بەردو کەلاوێ وچینکێ وماڵێ بە خەمان چەبکەین، وەلی شوفل بەنن وبەسەرمانا کاولی کەن ...
هەشتمانن ...پیاوکوژ وژنکوژ و جەلاد وئێنفالچی ، بە بە بە بەسەر خەیانا دابەشکەن..
هەشتمـانن ...تیرەرمـان بەبە لەپرسینەوە، بەبەدادگایی، بەبە تەڕ کردنەوە، بەتەپەڕەت... بەکر عەلی، ڕەئوف ئاکرەیی، ڕەناس، نەزیر عومەر، شاپور وقابیل، فەرهاد فەرەج، سەران مامەحەمە، عەبدولستار شەریف، کاوێ گەرمیانی، سەردەشت عوسمان، ویداد حسێن، ...
هەشتمـانن بەکەمڕۆ بمـانکوژن ، حەمەی حەلاق وئێنـدامانی حزبـی

کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و
هۆشمانن...مەڕۆ بەسوتێنن وتەفروتونای کەن وەک مەڵەی یەکگرتوو لە بادینان...
هۆشتمانن ...تیرۆری کۆسایەتیمان بکەن..وەک سەرتاشین وبڕۆ تاشین وئاودیوکردن وفڕدان ونەفیکردن..
هۆشتمانن...شەوان بمانفڕنن، بماترسێنن، لەزیندانی نهێنی قایمان کەن وخەسیومان کەن ودواتر خەمان خەمان بکوژیین..
هۆشتمانن..لەسەر هەڵبژاردنەکی دەمانچە بخەنە ناو دەماندا، لەسەر لایتەک دەموپلامان پێ خوێن بکەن.
هۆشتمانن ...دکتۆرمان تیرۆر بکەن، دادوەرمان دەمانچەی لەسەر ئابگرن. مامۆستامان پێ شەق بکەن..قوتابیمان بیمارو سەرگەردان وئاوارەو هەرەتەی سەر دەستفرۆشی بکەن..
هۆشتمانن..لەنەو شار کوشتارگەی سازکەن " کوشتارگەی ۱۹۹۷ی هەولێر"، .لاشەکانیان ئەتک کەن وبەنەو بازاڕدا ئایکێشن...
بەڕێز هۆشتمانن... ڕەحمان هەڵاهەڵا بکەن، ژیانمان داگیربکەن و قەڵایەکی ئاسنین بەدوری دەسەڵاتیاندا دابمەزرێنن..
بەڕێز هۆشتمانن... پەرلەمان دروستبکەن، هەڵیوەشێنەوە، داگریکەنەوە، چالاکی کەنەوە، سەی کەنەوە،
بەڕێز هۆشتمانن..لەگەڵ بەغدا ڕێکەون، تەنگژە دروستکەن، بایکۆتی بەغدا بکەن، بچنەوە...
بەڕێز..هۆشتمانن... شەنگالیەکان وەک ئاسکە بدەینە بەر کەڵبەی داعش وچاوساغی بە میتیش وەک ڕەزنەگرتنی میوان و کەرکوکیش وەک دیاری بە حەشد و وەک نیشاندانی ماسولکەی خیانەت بە چاوترساندنی یەکتر...
بەڕێز هۆشتمانن..کەمپانیای زەر گۆڕە، زەر گۆڕە، عەقاری ئاقارو دوندو گرد وکۆ، سامان وموڵکی چەند سەت کەسەکی نەو دەسەڵاتی سیاسی بن و ...هۆشتمانن...
بەڕێز..ئیدی تەواو، مەهەڵن..مامۆستایەک هەموو جوانی لە پەروەردەکردنی منااڵکانمدا گۆڕە کردبەت، لەشاشەی تەلەفزۆنەوە بگرییەت وبەڵێت باکەرنا بمکوژێت...پێ بگەروی هاوار کات وپێ بە چاوی فرمێسک بەڵێژەت وخەی ڕووت ڕووت بکاتەوە..
بەڕێز..ئیدی تەواو مەهەڵن..خاوەن پەداویستی تایبەت، کە هیچ دەرفەتکیان نیە وکەمەگاش وەها بەبەزییانە ونابەرپرسیارانە ڕووبەڕووی مەرگی بەکەمەیان بکاتەوە..
بەڕێز ئیدی تەواو.. کۆسەک بەهەی تاپێ نەکردنی پارچە زەویەک لەنیە خەی سوتاند هەر لەناو حەوشە کۆکەی دامردو گیانی سپارد ، مەرد منااڵک لە سڵەمانی پارچە کاغەزەکی پاش مەرگی بە باوکە کرێکارە لەقەوماوەکەی جەهەشتتەوە.، بابە لەبەر هەژاری

خەمکوشتووە..دە چەن ناوەستە ونابێت بە ئاو و ساردنابێتەوە..
بەرە..ئیدی تەواو. مەهەن .باوکەکی وسەرلەشواو لە هەرە بجە ..لە هەرە بجەی شەهید، چوار منالی پچپچاتی و پەپووت وزارترەک چووی دەست شپرزەیی باوکیان، بەدبەیەک بەنزینەوە هادەپچڕتە نەو حەوشەی شارەوانییەوە. هەاوار دەکات ..دەیانسوتێنم .دەیانسوتێنم...هاوار. .خەکینە ..مەهەن..
لەزمانی قوربانیەکەوە ، سەرەکی شارەوانی هەرە بجە پشتر پەووتوە " خێت دەسوتێنی ئەوە کەشەی من نیە" بەرەام ئەوەی کە زەر بەخوەنساردییەکی ناپەرپرسیارانەوە دەیوت " هەر لەسەر ئەو جگایە دوو کەسی تر داوایان لەسەر قەید کراوە". بەڵە هیچ سوکە بەرەنەک بە دەنەوایی و لەوتەنگژە دەروونیە داەوخاوەی منارەکان ، ئینسان هەست دەکات، دەسەات وحکومەتی هەرەم تا ناوەوەی مەخیش بەویژدان و داشەردراون .
بەرەوەزیزیە زیندووەکانی کوردستان، ...لاوان وخەکی زەحمەتکەش، مەهەن...هەر هەژەک ..فەلاقەمان کەن، بەدیار قەرەوەی مردووەکانمانەوە بمانبەستنەوە...مەهەن...

جەمال کەشش
تەموزی ۲۰۲۰

مەزگردەک لە ژەر سەردەی: کەنا واوتر لە نەخشی و بەرفراوانتر لە قەیرانی تەندروستی

ئەم مەزگردە هەوەدات پەتای کەرەنا، لەگەشەی نیگای جیاواز و بوارە جەراوجەرەکانی ئابووری و سیاسی و فەلسەفی و تەندروستی و کەمەاتەتی و ئاینی و فەرهەنگی لەکبداتەوە. هەوەدات تیشک بخاتەسەر ئەم دیاردەیە لە هوانگەی کەسایەتی جەراجەر و لە تاقیکردنەوە و ژینگەی جەراجەروە، هەروەها دەیوەت لەنەو تەوزم و

هێزی فکری و سیاسی و فەلسەفیە جەراجەرکانیەوە، بەدەستکەوتی تیۆری دیاریکراو تر و بەرجەستە تر بگات، و لە پراتیکی شۆشگێڕانەدا توانایەکی پتەو بە هێزی ئاوگۆ و شۆش بدات. سوپاس بە هەموو ئەو هاوڕێ بەڕێزانەی کە وەختی خۆیان بەخشی بە بەشداری لەم دەسیەدا.

جەمال کەشش ئامادەکاری دەسیەکە.

- **بەستەری فەلسەفی و ئایدیۆلۆژی، هێوشت و نەرم**

پرسیار: زۆرێك لە فیلەسوفە ناسراوەکان لە بارەی کۆرنانەوە، لەدوانی جیاوازییان داوە، سەباڤی ژیژەک، جۆرجیە ئاگامبەن، چۆمسکی و هابرماس، ...سەباڤی ژیژەک، جۆرێک لەگەڵ دووتێکی جیهانیدایە کە مافە جیهانیەکان دەستبەر بکات و تێندروستی ئینسانەکان وەک کەشیەکی هاوەاتی جهیانی بناسێنرێت، ئاگامبەن، لەبەرامبەر ژیانی هووت، دەستشۆردن لە دەستکەوتەکان بەمەرجی مانەوەی بایۆلۆژی، وەک کارەسات دەناسێنێ. چۆمسکی دەرفەتێک دەبینێت بۆ ئاوەستاندنی سیاسەتی نیولیبرالیزم، بەگشتی، وە بەگشتی دووبارە کۆرنانەتەدەپەینین، بەڵام دەبێت بینێ شکستپەهنانی نیولیبراڵیزم. فەلسەفە خۆی کە زانستێکە بە پەکەوە گرێدانی دیالەکتیکی پرسەکان، چ بە چوونێکی تایبەتیت لەسەر کۆرنا هەیە؟

هاوار محەمەد: ئاگامبەن لەو خاڵە جەوهەرییەدا دروست پێکابووی کە دەشێت دەخی قەیران، بە نموونە قایرەسی کۆرنا، فرسەتی زیاتر بداتە دەسەاتداران بۆ ئاگەیاندنی دەخی ئاوارتە و درۆکردنەوەی ئێم دەخە. بە گوێرەی خوێندنەوەکەی ژیژەک، ئاگامبەن بەهۆی مەسەلەکەی دیاریکردووە: بۆچی دووتان، کە خەیشیان تەقیون، دەبە قەیرانەکە گۆربکەن و تەقین بۆاوبکەنەوە، لە کاتێکدا ئێمە بی متمانەیی لای خەڵک بەرامبەریان بەرهەم دەهێنێت؟
بە بۆای ژیژەک بە پێچوانەوە، لەم دەخەدا دووتان ناچارن دەستکاریی داتاکان بکەن و بیشارنەوە، لە قوارەی خۆی قەیرانەکە بچووکتر نیشان بدەن؛ دواجار پۆیستە هەوەی شڵگیرانە و هاوبەش بدەن تاوەکو چارەسەرێک بدۆزنەوە و بەمەیش خەیان لە مەترسی داتەپین بپارێزن. ئەرگومێنتەکەی ژیژەک بە ئەوەیە هەکارەکانی ئێم قەیرانە لە پارادایمی چاودێری و کۆنترۆڵدا کورت نەکرێنەوە کە پارادیمی زاڵی شیکارییەکانی فەکە و ئاگامبەن؛ بەڵام بە هووتی دیارە ژیژەک دیوە پێچوانەکەی ئێم ئەرگومێنتەی هەڵەسەنگاندووە: ئەی ئەگەر دووتان وەها نیشان بدەن، لە هەگەی هەکارەکانیانەوە، فریادڕەسی قەیرانەکەی "ئەجگار" گەورە بوون و مرۆڤایەتییان لە

کارساتکی ئابووری قووتار کردووە؟ لەکوتای ئەمە چی دەبێت؟ ئاگامبەن مەترسیدارکانی ئەم دۆخەی لە دەرئەنجامەکانیدا دەبینی.

وەک فەکە باسی دەکات هەر گۆڕانکی قەیران، هەر تاعونێک و پەتایەکی گشتگیر بەلایەنیکەمەوە دوو ئاگەر ئاوەڕا دەکات: یان دەبێتە ساتی کایەس و بە نەزمی کە ئیمکانی لابەلابوونەوەی کەمایەتی و سیاسی دەهێنێتە پێش، یانیش دەبێتە ساتی بەهێزتربوونی نەزم و سەپاندنی زیاتری کۆنترۆڵ و دیسپلین وەک بە گوترەی پۆیستیدکانی پاراستنی خودی ژیانی کەمگە. ژیژەک شتەکی تر پێشنیار دەکات: هاریکاریی دەوڵەتان. بە ژیژەک دەشێت ئەم پەتایە لەگەڵ هەوڵەکی کۆلێکتیڤ و گشتگیرەوە کە هەموو دامەزراوە و دەزگاکانی دەوڵەتان بگرێتەوە و لەسەر بنەمای هاریکاری و هەماهەنگییەکی بە کەمێ بێت لەگەڵ یەکتریدا، لانەو بچێت. بەم جۆرە ژیژەک دووبارە ئومێدەکە بە دەوڵەت و کەدەزگاکانیدا هەڵواسێتەوە، پاشانیش هاریکاریی و هەماهەنگییەکەی دەوڵەتان وەکو فەرمکی نوێی "کەمۆنیزم" لێک دەداتەوە. هەڵبەت گەر کەمۆنیزم مانایەکی هەبێت ئەوا ئەویە کە لە غیابی "دەوڵەت"دا کارا دەبێت؛ بە گوترەی تیۆری مارکسیزم باشترین کارێک کە دەوڵەت بیکات ئەویە لە ماوەی قۆناغی گواستنەوەدا بەرەو کەمۆنیزم بە هەڵوەشانەوەی خۆی دەیکات نەک خۆی فەرمی کەمۆنیزم بەرجەستە بکات. بەچوونەکەی ژیژەک بە تەواوی یەتەپیە (گەرچی ژیژەک خۆی نکوڵیی لە دەکات) وەختێک پێیوایە دەوڵەتان دەتوانن دەستبەرداری ویست و کەکەڵەکانی خۆیان بن و لە ناکاو هەمووان دەستبکەن بە هەماهەنگی و ئاوگەیی زانیاری و پەداویستییەکان. بنچینەی ئەم خەشباوەییە ئەویە کە ژیژەک بە "زەرورەت"ی دادەنێت، واتە وەک ناچارییەک کە لە بەرژەوەندیی هەموواندایە بچنە ژێری. بەڵام دەوڵەتان بە گوترەی مەسەحەت لە زەرورەتدا مامەڵە دەکەن، نەک بە گوترەی زەرورەتێک کە مەسەحەتی تێدایە؛ واتە لە زەرورترین ساتەکانیشدا هێندە لە دەوڵەتان بەرژەوەندییە ئابووریی و هێزموونگەرییەکانی خۆیان لابیر ناکەن؛ چین هاوکارییەکانی خۆی گۆیاندەتە زەربەی وەاتانی جیهان، بەڵام لەمەدا مەرامی هەیە. هەر یەک دوو هێڵ دوای وتارەکەی ژیژەک ئەمریکا و بەریتانیا هەڵەشیان لە چین کرد کە دوای کەتاییهاتنی قەیرانە پاکانەحیسابکی لەگەڵ دەکەن؛ لەلایەکیتر لە ئیتالیا ئاڵای یەکەتیی ئەوروپا داگیرا و هەخنەی تووند لە ئەمانیا و یەکەتییەکە گیرا کە بە هانایانەوە نەچوون؛ بەشکی وەاتانیش سنوورە نەتەویەکانی خۆیان تووندتر کردەوە و چوونەوە ناو قاوغی خۆیان. بەگومان ساتی قەیران دەلاقەی زەر ئومێد و ئیمکان دەکاتەوە، بەڵام زەر بە دەگمەن ئیمکانەکانی گەیانی کەمایەتی بەرەو کەمگەیەکی باشتر لە خودی دەوڵەتەوە

یاییزە دەکرێن.
فیکری مارکسیزم لە مارکسەوە تاوەکو قۆناغی یەکەمی ئاڵتوسێریش ئومێدەکی زۆریان بە گرتنەدەستی دەوڵەتدا هەبواسیوە و گوایە دوای بەجهێنانی ئەو ئەرکەی کە لەسەریەتی بارە بارە زەمینەی هەموشانەوەی خۆیشی خۆش بکات. بەڵام لەو هەڵەی فیکری چێپدا کە من کاری تێدا دەکەم، "دەوڵەت" ناوەندەکی سەرکیی و جێگای ئومێد نییە، بەڵکو گەڕانەکان بەک لەو ڕووبەرانەوە دەن کە فەرمەکی تری بەکخستن و پێوەندیی نا-دەوڵەتی تاقیی دەکەنەوە و پەڕەی پێ دەدەن؛ نموونە سیاسییەکەی ئەمە زاپاتیستەکان و ئۆژئالیە (وەڵای ئەو کەشانەی هەیانبووە). هاوپەیمانیی دەوڵەتان، گەرچی دەشێت لەکەوتەی پەزەتیڤی هەبێت، بەڵام تاوەکو دەوڵەتی سەرمایەداریی بێت تاکە خەمی ئەویە قەیرانەکە بە کەمترین زیان تێواو بکات و پێویستییەکانی چاکسازی کەشف بکات، واتە ئومێدی هەرە دوور لەم هاریکارییەدا ئەوپەڕی دەشێت ڕیفەرمەکی جددی بێت، وەک ئەوەی چەندجارێک سەرمایەداریی کردوویەتی: گەڕانی ئابووریی تایلەری، فەردی، کینزی، پاستفەردی، نیولیبراڵیزم و هتد. خۆ ئەگەر بە شەشیش دەوڵەت وەربگرێت، هەشتا ناتوانین چاوەڕوانی ئەوە لەم دەوڵەتە نیازپاکە بین کە کەمتر نیزم بهێنێتە دی؛ سەدەی بیستەم سەدەی شکستی ئەم ڕوانگەیە بوو. بە چەمسکی قەیرانەکە دەرفەتێکە، دەلاقەیەک ئاوەڵا دەکات بۆ تێپەڕین لە نیولیبراڵیزم، بەڵام چی؟ هیچ کەس حاڵی حازر نازانێت، لە مۆزوویدا سەرمایەداری بەردەوام مەدەلەکانی خۆی تێپەڕاندووە. بادیە ئومێدی زۆری بەوە نییە ئەم قەیرانە ببێتە مایەی هیچ گەڕانەکی سیاسی، وەک ئەو دەڵێت قسە و باسکان بانگن بۆ هاتنی شەشەکی بنچینەیی نەبینراو، کە نازانین پێوەندییەکەی لەگەڵ نەهەشتنی قایرەسەک چییە و "شەرشگێرانیش"مان شتێکی نوێیان بۆ کردنی نییە، لەبری ئەوە بادیە وەک زەرورەتێک دەبینێت بۆ بیرکردنەوە لە حەقیقەتی زانستی و گەڕان بەدوای ئاسەی سیاسەتێکی نوێ و پەردان بە ئەزموونە لەکاییەکاندا. لەو سەریشەوە مەترسی گەڕانەوە بۆ لیڤیاسان باس دەکرێت، لەم بارەوە کەکەیەکی گەڕانەوە بۆ زەبری دەوڵەت و ئابووریی کینزیزم هەیە، بەڵام بەدنیاییەوە ئەمە دووپاتکردنەوەی پوختی کینزیزم نابێت.

- **بەستەری کلتور**
-

پرسیار: مۆزووی پێتاکان، بە مۆزووی ئینسانیەت دەگەڕێتەوە، ترس لە مەرگ، ترس لە تیرۆرکی بەکەمەی نەبینراو، ڕەنگە کلاسیکترین ڕەمانی بەکاچێ جڤانی کە هاودەم وپاش پێتای (١٣٤٠) بێت، لە

هەمانی (دە یمکانا)، لە زاری (١٠) پاشوانیکیەوە کە خیان بە جۆرێک کارەنتینە دەکەن لەدەرەوەی شار و لە پەتاکە دەدوین، لەوەدا زریك لە نەرم، دونیابینی، هۆوشت، ژیان و کارساتی چاخکانی سەدەی نۆواست، دیان هەمانی تر وەک خشۆیستی لە زەمانی کەلەرای مارکیز وتاعونی ئەلبیرت کامۆ، وە ئەو بەهەمان شێوە بە هونەری وێنەکێشان پێیوتەوە، خەی حاڵەتی سەرنجدان لە کەمەگا لەمەدیلی پەتادا، وەک ئەو گریمانە فیزیایە کە لەکەڵەر لە حالەتی نموونەییدا بەرجەستەی دەکاتەوە. ئەدەبی واقعی ، ئەو چاویلکەیە دەداتە نوسەر ونوسەریش ئەو هەزە دەداتە کتێبەکانی کە لە هۆژگارە تەنگانەکاندا خەڵک بەی بگەڕێتەوە؟ پەتوایە نوسین دەتوانێت بەسەر ترس ومەرگ دا زاڵبێت وژیان بباتەوە؟

چاو لە خەرەند

هاوار محمد: ئەدەب و هونەر بەر لەوەی واقیعی بن مەجازیین؛ لە سەردەمە جیاوازەکاندا کە واقیع لەلایەن دەسەاتە ملهوڕەکانەوە کەنترۆڵ دەکرێت، لەلایەن بازاڕەوە داگیر دەکرێت، لەلایەن میدیاوە تەزویر دەکرێت، هەخنە و ئازادی و گۆڕان بەدوای دنیایەکی باشتردا، خەی دەخزێنێتە نەو پانتایی ئەدەبیاتەوە وەک پانتاییەکی مەجازیی کە دەسەاتەکان، وەڵەای هەموو ئەو دەزگایانەی سانسەر و هەموو ئەو فیلتەرانەی کە دایاندەنێن، کەمتەر دەتوانین کەنترۆڵی بکەن. نموونەی نزیک ئەو هەموو سانسەر و چاودێرییە کە لە ئێران لەسەر چاپەمەنی هەیە. بەگومان زەرجار ئەدەبیش وەک بەشێک لە بەرهەمهاتووی واقیع ساختە و کەنترۆڵ دەکرێت، لە دنیای ئەمۆدیشدا واقیع و مەجاز پێکەوە لەلایەن ماتریکسی تەکنەلۆژیای زانیاریەوە داگیرکراون؛ وەڵەای ئەمە هەشتا ادیکاڵیزمی ئەدەبیات بە تەواوەتی هەڵنەوشاوەتەوە. بەیە من دەمەوێت پێیوەندییەکی ناسازگار لەنێوان هەردوو چەمکی واقیع و حەقیقەتدا دابمەزرێنم. بە بەوای من حەقیقەت ئەوە نیە کە لە واقیعدا هەیە، واقیع یان ساختە کراوە، یان کەنترۆڵ کراوە، یان لەکارخراوە، یان بە دەربەینی بەدریار لە فەزای مەجازیی تەکنەلۆژیدا بەتە زەدە-واقیع. حەقیقەت ئەوەیە کە لە واقیعدا نیە، ئەوەیە کە دوورخراوەتەوە، ئەوەیە کە لە نەزمی باو کراوەتەوە دەرەوە، لەم دەخەدا حەقیقەت پەنا دەباتە بەر پۆشاکی مەجاز، مەجاز دەبێتە شوێنی حەقیقەت. هیچ حەقیقەتێک نیە بە پۆشاکێک، بە پەردەیەک کە خەی لێیەوە ئاماندبێت، بەڵام وەها پۆشاکێک هیچ شتێکی حەشاردا نەداوە، بەڵکو حەقیقەت لە صیرورەی خەیدا دەبێتە پۆشاکی خەی، دەبێتە تاریکیی خەی. هەر لەبەرئەمەیە**

نیچە لای وایە حەقیقەت پەشاکەکەیەتی و پەشاکی پەشاکەکەیشیەتی؛ حەقیقەت تەنیا پەشاکەکەیەتی، بەڵام نایشهێت وەک پەشاکەکەی بیبینین. هەبەت دەستاتەکان و هونەرکانیش نووسەتاون لە بارەمهەنانی حەقیقەت؛ بە تایبەتی گەر حەقیقەت وەک "مانا" وەربگرین، بە نموونە "خودا"، "ئامانجی بوون"، "بەختەوەری"، "نەزم"، "زگاری"، "پشکەوتن" و هیتر. لە سەردەمی نوێدا هەندە لە ئایدیەلەژیاکان خەیان لکاند بەم مانایانەوە بەڵام بەڕاو نیهیلیزم ملیان نا. وەڵای ئەمە گەر حەقیقەتێک هەبەت هەشتایش زیندوو بەت، ئەوا ئەوەیە کە نییە، ئەوەیە کە غیابە، واتە بە جۆرێک بڵێین: ئەوەیە کە پتر لەناو روبەڕە نا-ئایدیەلەژییەکان، لەناو ووبەڕە فەرچوایییەکانی تەکیستە ئەدەبییەکان و فیکر و فەلسەفە و هونەردا دەژی. ئەم ووبەڕە بە ئەوە نییە بە گوەڕەی هوانینە کلاسیکییەکەی پێوەندیی تیەر و پراکتیک لە بیرکەوە بکرێت بە واقیع، پتر بە ئەوەیە وەک تابلۆکەی پییەر بەڕە دەکاسە نەهەڵەت ئەندەشە بە سەردەم و واقیعی خەیوە قفە ببەت؛ ئەدەبیات تەنیا ئیشی ئەوە نییە ئیمکانەکان بپارێزێت تا لە وەختی گونجاودا ببن بە ئەکچوال، بەڵکو خەی یان سەرزەمینی ڤەرچوالی ناکۆتایە، یانیش سەرزەمینی مەحاڵەکانە. هەرچەن هەیە ئەدەبیات دەتوانێت وەک چاڵکی بۆتاە لەناو دەی واقیعدا هەبەت و پانتایی لە دەستات بگرێت، وەکو پنتگەلی بەرگری و ووبەڕی بەرەنگاری لەناو دەخی باو و دژ بە دەخی باو ئیش بکات.

وەڵای ئەمە، ئەدەبیات ناتوانێت بەسەر ترس یان مەرگدا زاڵ بەت و نایشیەوێت وا بەت، پتر سەروکاری لەگەڵ ئەو شتەدا کە هەمە مەریس بلانشە بە "مەحاڵییی مەرگ" ناوی دەبات. بە بەوای بلانشە ئەدەبیات/هونەر هەوڵە بە گرتنی بەردەوامی ئەو تاریکییەی کە بارەهەمی ئەدەبی، یان کاری فیکری، لە ساتی گرتنیدا لەدەستی دەچێت. بە گوەڕەی زمانە چەمکییە-ئەدەبییەکەی بلانشە ئەدەبیات و هونەر لە چەقی شەو دەڵوانن بە ئەوەی خودی شەو، خودی غیاب، ئەویتری ئێها کە لە قەڵەمڕەویی 'من'دا فەرم وەرناگرێت ببینن. دەتوانین قایڕەسی کەرەنا وەک ئەم ئەویترە نا ئاشنا و نامۆیە، وەک غیاب، مەرگ، شەو لەکبەدینەوە، ئەوەی کە دەستاتەکی ئەوتەمان بەسەریدا نییە و فەرمکمان لە ئاشنایێدا بە پێنادرێت و لە ڕاگەی میکرۆسکۆپکانەوە چەند لەی وردبیتەوە لەدەستمان دەخزێت. ئەدەبیات (یان هونەر) لەم دەخەدا نابەتە دەکیومێنتکی مەژووییی ووت تاوەکو باسی دەخ و ژیانی گشتی خەڵکی لە دەخی کەرەنادا بە سەردەمانی دواتر بنوسەتەوە؛ لە ئەستادا دەزگای زەروزبەند و لقە زانستی زەروزبەند هەن ئەم کارە بکەن؛ ئەدەب ئاوێنە نییە خەمانی لەبەردا

ببینین، داوای دیکەمئنتکردن و ئاوئنونینی لە ئەدەب بە زرورەتی ئەم سەردەمە بوونەتە چاوەوانیی بەسەرچووی تەقلیدی و نا-ئەدەبی لە ئەدەبیات. ئەدەبیات پتر سەرنج لەو جیهانانە دەدات کە لە ناو ژیانە گشتییەکەدا نابینرێن، کە دەرکراون، سەرنج لەو جوزئانەی دەدات کە لە تاریکیدا نیشتە لە هیچ کوێدا دەرناکەون، ئەوانەی خەیشیان بە جەرەک لە جەرگەکان تاریکایین و لەناو تاریکیدان. ئەنگەلس بە دەخی کەرنا نموونەکەی بادیە گونجاو بیت: "بە سەرپەناکان"، ئەوانەی ماڵ و حاڵیان نییە. لێڤیناسیش باسی هەتیوان، بێوەژنان، دەربەدەران، کەچبەران (کە لەنێو کەمپەکاندا بە درێژایی ئەم ماوەیە هەڵەشەی جددییان لەسەر بووە) و هیتر دەکات. ئەدەبیات هیچ وەزیفەیەکی دەروونناسییانەی نییە، وەک دکتەری دەروونی ترسی کەمایەتی ناڕەزایەتیەو و ئارامی سایکەلۆژی دروست ناکات، بەکو سەرنج لە ڕووبەرە تەقلیدییەکان دەدات و چاو لە خەرند دەبەیت.

———

پشەوو محمەد: لەوەڕام بە پرسیارەکەی بەستەری کلتور

بگشتیی لەنێو چەپدا، گفتوگۆیەکی زۆر لەسەر ڕەکخستن، حزب، دەوڵەت و یەکێتیی کرێکاریی کەراوە و دەکرێت. لە گۆشەنیگای سیاسییشەوە زۆر باسی ئیمپریالیزم و فاشیزم لەناو سەرمایەداریدا دەکرێت، لە ئەمڕۆشدا فاشیزمی دەناسد ترەمپ و یاوەرانی بووەتە مقەمقەی زۆربەی سۆسیالیستەکان، بەڕام لە استیدا خودی چەمکی فاشیزم هەندە مەترسیدار و ئایدیایەکی شەیتانیی هەندە جددیی نییە. ئەوەی زۆر مەترسیدارە، بەکارهێنانی چینیی ناوەڕاست و وردەبۆرژوازییە بە ڕامایینی چینی کرێکاری ڕەکخراو، نزەککردنی ئایدیای چینی کرێکار و پڕاکزخستنی فیکر و فەلسەفە و ئەدەب و هونەری ئەم چینە لەلایەن چینی ناوەڕاستەوە. ئەمەش وایکردووە دیسان ڕەکخەرانی کەمۆنیزم لەم گۆشەنیگایەوە وەڕام بدەنەوە. ئەی کێشەکە لە کوێدایە؟

مارکسیستەکان نابەت کولتوور بکەنە شتێکی بناغەیی و جەوهەرێکی بنچینەیی پێبەخشن، وەک پێستەمدرنیزم حەزدەکات وابکات، ئابووریی، سووی سەرمایە و بەرهەمهێنانی قازانج هەشتاش بەبێ و مەکینەی سەرکیی سیستەمەکەیە، بەڵکی زۆری زیادەی بەرهەمهێنان و قازانجیش تەرخاندەکات بە دروستکردنی دژگا ئایدیەلۆژییەکانی بە پارێزگاریکردن لەخی. بە نموونە دەوڵەتی مەدەرنی سەرمایەداریی دژانیت بە تەنها ناتوانیت بە تەپ و تەیارە و سەرباز و پۆلیس خی بە ماوەیەکی زۆر بهەڵەتەوە، لەبەرئەوە پێویستی بە بەرهەمهێنانی کولتوورەکە تا لەووی ئایدیەلۆژییەوە قەناعەت بە چینە چەوساوەکان بکات کە ئەم سیستەمە باشترین سیستەمی ئەتەرناتیڤە هەبووبیت و

گەیانکاریییش لەم سیستەمدا یان مەحاڵە یاخود فەوزا دروستدەکات، بە ئەم کارەش، چینی ناوەڕاستی میلیتاریزە کردووە بە ئایدیاڵیا تا ئەم ئەرکەی بە ئەنجامبگەیەنێت.

چەپەکان ئەم لایەنەیان فەرامۆشکردووە: خەبات بەسەپاندنی هونەرێکی بزووتنەوەی جەماوەریی و کرێکاریی. ئەم خەباتە هونەرییەش پێویستمان بە دامەزراندن و زەقکردنەوەی دووبارەی بزووتنەوەی هونەریی و ئەدەبیی و فیکریی ئاڤان-گاردی جەماوەریی هەیە، ئاڤان-گاردێکی ئایدیاڵ کە خاوەن سینەما، شیعر، هونەر، فەلسەفە، ئەدەب و فەرهەنگ و تەکنیکەکانی دیکەی نواندنەوەیە، لە شانۆ بیگرە تا هەموو کانی سینەما و هونەری گرافیتیی سەرشەقامەکان. خەبات بۆ گوتاری هونەرمەندانە چەپ، پێویستی بە سەرهەڵدان و هەڵکشانێکی هۆشیارانەی ناو چینی کرێکار هەیە، کە لێوانلێو لەم خەباتەدا بتوانن بەشێك لە هۆشیارانەی چینی ناوەڕاستیش ببنەوە و بیانکەنە هاوپەیمانی چینی کرێکار. لە مەژووداش ئەمانە هەوڵیانداوە و هەوڵشداون، زەرجاریش لەم خەباتەدا، بەشێکی هونەرمەندان و هۆشیاران و ئەدیبانی چینی ناوەڕاست نەك تەنها بوونەتە هاوپەیمانی چینی کرێکار لە خەباتدا دژی سیستەمی سەرمایەداریی، جەنگ و ئاسیزم، بەڵکو خۆشیان لە پەیوەندییاندا بە چینەکەوە، هاتوونەتە نێو خودی چینەکەوە، لە نواندنەوەی بارودۆخی چینی کرێکار لە تەکنیکەکانی ئەدەب و هونەردا، بە بەرهەمهێنانی خودی ئەدەب و هونەری کرێکاریی ئایدیاڵ.

لە وتارێکمدا گوتبووم: هونەرمەندان تا ئێستا بەرهەمی هونەرییان بە بازاڕ دروستکردووە، بەڵام خاڵێکی بریتییە لە ئایدیاڵکردنەوەی هونەر لە پێناوی بەشداریکردن لە گێڕانەوەی دونیادا. مەژووی چەپ و مارکسیزم پێیەتی لەم خاڵە گرنگانەی ئەدەب و هونەر و سینەما. ئەگەر ئاوڕێکی کوورت لە قۆناغێکی مەژووییی سەرەتای سەدەی 20 بدەینەوە: کولتووری ئایدیاڵی سۆڤێت و کولتووری چەپی ئایدیاڵی کەماری ڤایمار. بەرهەمەکانی ئەم قۆناغە کورتەی مەژووی مرۆیی، بەئادیەکە تا ئێستا مەژوو نەیتوانیوە بەرهەمی پێشنگدارتر لەم قۆناغە بەرهەمبهێنێت. لە سینەماوە بیگرە تا دەگاتە فەرهەنگانەی دیکەی ئەدەب و هونەر. ئەگەر نموونەیەکی بواری سینەما بهێنینەوە: فیلمی کەشتی جەنگی پۆتەمکینی سێرگی ئایزنشتاین، لە ساڵی 1926دا بە کەمەك سانسەرکراوییەوە دەتە ئەڵمانیا و نمایش دەکرێت، لەو ڕۆژگارەدا کەی دیمەنی کولتووریی و سیاسیی ئەم وڵاتە دابڕشی سەر بەرەی چەپ و ئاست دەکات. لەو ڕۆژەوە پرۆلیتاریا دەگاتە ئەو متمانە بەخۆبوونەی کە سینەمای خۆی دابمەزرێنێت و بەهێزترین و کاریگەرترین قۆناغی مەژووی سینەماش، بریتییە لە سینەمای

پرلیتاریی دنیای 1920ی کۆماری ڤایماری ئەڵمانیا. کاریگەریی فیلمەکەی ئایزنشتاین بەناونیشانی بوو، تەنانەت یەزەف گۆبلز لە 1933دا بە هیتلەر دەڵێت: خۆزگە ئایزنشتاین ئەڵمانیی بوایە و لە نامیلکەی دیکەشدا دەڵێت: ئۆگەر بمانووت هەژموونی جیهانیی ئایزنشتاین تێکبشکێنین، پێویستە ئایزنشتاینێکی ئەڵمانیی دروست بکەین.
هەبەت ئەمانە مشتەکن لە خروارێك، و خوێنەر بە زیاتر ئاشنابوون بە پێوەندیی هونەر و ئەدەب و ئەستاتیکا و سیاسەت، دەتوانێت بە کتێبەکەم بگەڕێتەوە بۆناوی: "دیالێکتیکی هونەری سینەما: دەربارەی مۆدێرنیتە، شار، سینەما، فۆتۆگرافیی، تەکنیك".

- بەستەری مێژوویی و ئایینی

پرسیار: لەشاری بۆنی بیرکی نزیک تەل ئەبیب، نزیکەی ٢٠٠ هەزار کەسی تێدا دەژین، زۆرترین ژمارەی توشبوانی پەتای کۆرۆنای تێدایە، 0 جار لەهەموو جێگاکان زیاترە، چەقی بابونەوەی پەتاکەیە و لە هەمانکاتیشدا مەڵبەندی یەهودییە تونديڕەوەکانە و سەرکی شاروانی (ئیبرهام روبناستاین) کە خەی یەکێک لەوانە، ئاهەنگێکی گەورەی ڕێکخست لەبەردەم ماڵەکەی (کە دواتر خەی وژنەکەی توش بوون)، وە ئابینەکان ڕەگایان نەدا قوتابخانەکان دابخرێن و لە ناشتنی ئابینەکدا، ٣٠٠ کەس بەشداربوون لە پرسەکەیدا، ئەوان پەڕاوانوایە، ئەمە پەتایە خودا چی نوسیوە لە چارنوس، بەندە هیچ دەسەڵاتیکی تێدا نیە. لە نێو مەسیحیەکانیشدا، بەمجۆرێیە، لە ١٧ کەنیسەی گەورەی ئەمانیدا، ١٠ یان باوەڕییان بەوە هەیە کە بڵای خودایە. پۆلیس کەنیسەیەکی لە ئەمریکا بۆزار داخست، چونکە قەشەکە ئامادە نەبوو کەنیسەکەی دابخات، چاوەڕێی "زیندوو بونەوەی" عیسای دەکرد، لەگەڵ باوبونەوەی کۆرۆنا، کەمێک لە مەلا ئایینیەکان و شێخەکان و زانایانی فەتوادەر، (کورۆنایان وەک سەربازێکی خوا ناساند. (وما یعلم جنود ربک الا هو)، هانی خێکە هەژارەکیان دەدا کە سەردانی مۆزارگاکان بکەن، بە نمونە لە یادی ئیمام موسای کازمدا، خێکیکی زۆر کابونەوە بە نێو بازاردا و سەردانیان دەکرد، وەهایان باودەکردەوە کە سەر گڕ ئیمام موسای کازم خاوێنە و ئەگەر کەسێك بمرێت ئەوا شەهیدە. لە کوردستانی عیراقیش، لەسەرەتای شوباتدا، فەتوا درا کە کابونەوەی موسەمانان لە نوێژی هەینی دا، ناردنە هەی باوبونەوەی زیاتری پەتاکە، ئەگەر بشمرێت ئەوا شەهیدە، (خەی ئەمش دگڕێتەوە بە سەدەی پانزەیەم کاتێك یەهودییەکان بەکەمە دەمردن لە کەمپەکاندا لە مەغریب). ئەم

"سەربازی خودا و نەفرەت و بڵا و تێکردنەوە"یە، بە جۆرێک لەهەموو دینەکاندا خۆی لە فەرمی ئەم نەخشیەدا دەرخستووە، هەکاری بنەڕەتی ئەم پڕبوونداییە چییە؟

عەبدولا ساڵح: بە وەها مۆرکێکەت سەرەتا دەبە بڵێم کە ئاینە "ئاسمانیە"کان، بەتایبەت ئەوانەی خاوەن کتێبن، لەوانەش کتێبی زەبورە بۆ داود، تەورات بۆ موسا، ئینجیل بۆ عیسا و قورئان بۆ محەمەد، هەمویان کۆپی یەکترن، تەنیا بەدەستکاریەکەوە نەبێ کە لەگەڵ بارو دۆخی ئابوری سیاسی کۆمەڵایەتی و مێژوویی ئەو سەردەمەی کتێبەکەی تێدا هاتۆتە خوارەوە، هەروەها لەگەڵ شێوەی هاتنەخوارەوەکە، واتا ناوچە جوگرافیەکە، بگونجێ. پەیوەندی ئەم چوار کتێبە، وەک نمونە، هەمویان باوەڕیان وایە لەتەرەف (خوڵقێنەرێکەوە) هاتونە خوارەوە کە هەرچی لەو گەردونەدا هەیە و دەگوزەری هەمووی لەلایەن ئەوەوەیە و دەستکرد و ئیرادەی ئەوەڵ.
ئەرك و فەرمانەکانیش کە تێیاندا هاتوون زۆر لەیەکدەچن، بۆ نمونە، لەهەر چوار کتێبەکەدا نوێژ هەیە، ڕۆژو هەیە، حەج هەیە، شوێنی پیرۆز و پەرستگا هەیە، چیرۆکی زوربەی پەیامبەران لەهەر چواریاندا هاتوە، بۆ نمونە ئادەم و حەوا، هاتنەوەی محەممەدی مەهدی لە "ئاخیر زەماندا" وەك شیعەکان باوەڕیان پێیەتی گوایە نەمردوە پەیدا دەبێتەوە و لەلای مەسیحیەکانیش پەیدابوونەوەی عیسا. باوەڕێکی تر لای هەموو پەیڕەوانی ئەو چوار کتێبە هەیە کە قەدەریەتە، "مشیئة الله" واتە ویستی خوا، شتێك یا ڕوداوێك یا کارەساتێك یا هەرچی لە ووردەکاری ژیانی هەر بونەوەرێکدا لەسەر ئەم گۆی زەویە و ئەم گەردونە بەگشتی ڕوودەدا، ئەوا لەتەرەف ئەو خوڵقێنەرەوەیە و پێشتر لەلایەن ئەوەوە بڕیاری لەسەر دراوە و لە سەر بەردێك نوسراوە، وەك لە قورئاندا هاتوە، پێی دەووترێ "لوح المحفوظ" و هیچ فرسەتێك نیە بۆ خۆپاراستن یا دەربازبوون لێی، هەربۆیە هیچ نامۆ نیە کە هەلوێستی پەیڕەوانی ئەو ئایینانە لە بەرامبەر ڕوبەڕوبونەوەی قایرەسی کۆرنا لەیەك بچن. لێرەدا، لە وەها پرسیارەکەدا من فۆکەس دەکەمە سەر ئیسلام و سەر کتێبەکەی کە قورئانە.
قورئان کتێبێکی پڕاوپڕە لە دەستەواژە و هەڵوێستی دژە یەکتر، چونکە هەر لەناو دەقەکانی خۆیدا بە سەدان ووتە و فەرمانی پێچەوانە بەیەکی تێدایە، من نامەوی چەندین نمونە لەو جۆرە فەرمانە پێچەوانانە بێنمەوە و بچمە ناو زۆرێك لەو ووردەکاریانەوە، بەکو تیشك دەخەمە سەر ئەو هەڵوێستەی موسڵمانان دەربانبێوە بەرامبەر وەبای کۆرنا و چۆن لەسەر بنەمای ئەو دەقە

دژ بەیەکانە ئەوان بوون بە دوو بەش و دوو هەوڵستی جیاوازیان گرتە بەر.
یەکەمیان- ئەوەیە کە تۆ لە پرسیارەکەتدا باسی دەکەی. سەرەتا با بڵێنە سەر هەندێك لێژیك کە پێژانە لە سەر زمانی کەسانی موسوڵمانە وەك: (هەرچی خوا نەیکا نابێ، کاری خوایە و نازین پێی، هەرچی لە چارەنووس نوسرابێ دەبێ بێتە دی، کە ئەجەلت هات دەبێ بمێی بەدەست خۆت نیە و خوا لە چارەی نوسیوی، مردن حەقە و ناتوانین لێی ڕاکەین، کەی پێژمان تەواو بوو دەمرین و خوا هەکارێکمان بێ دەهەخسێنێ)، و زۆرێکی تریش لەو فاکتە نەگۆڕانەی موسوڵمانان باوەڕیان پێیەتی. ئەو لێژیك و فاکتانە لە خۆڕا نەهاتوون بەکو ئایەتی قورئان پشتڕاستیانەدەکاتەوە، بۆ نموونە لە سوڕەتی تەوبە ئایەتی 51 دا دەڵێ (قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلاَّ مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلاَنَا ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ) واتە (ئەی پێغەمبەر بڵێ هیچ شتێکمان تووش نابێ جگە لەوەی خوا لە چارەی نوسیوین، هەر خۆی سەردار و گەورەمانە و با ئیمانداڕەکان پشت بە خوا ببەستن) بە واتایەکی تر هەر لە پێژی لەدایکبوونتەوە هەرچی بەسەرت بێ، چاك یا خراپ، خۆشی یا ناخۆشی، دەرد و بەڵا و موسیبەت، لەوانەش پەتای کۆرۆنا، نەداری و هەژاری، دارایی و سەروەتوسامان لە لەوحی مەحفوزدا لە چارەت نوسراوە ئیتر پێویست بە ڕاکردن و خۆلادان ناکا لە بەری.
دەربارەی مردنیش لە سورەتی ئەلئەعراف ئایەتی 34 دا دەڵێ: (فإذا جاءَ أجَلهم لا يستأخرونَ ولا يَستَقدمون) واتە (هەرکاتێك نزیکەی مردنیان هات، ئەو نزیکەیە نە دوا دەکەوی و نە پێشدەکەوی و لەو کاتەی بڵیان دیاری کراوە دەمرن). کەواتە ئەگەر بێت نوسرابێ بە کۆرۆنا بمری ئەوا دڵنیابە هیچ شتێك فریات ناکەوێ!
لەم ئایەتێکی تریشدا بێت ڕوونەدەکاتەوە کە دەبێ چ هەوڵسێك بگرێتەبەر لە بارودۆخێکی ئاوادا ڕوەك ئەوەی ئێستا مرۆڤایەتی بەدەستیەوە دەناڵێنی کە دەڵێ: (وأُفوضُ أمري إلى الله إن الله بَصيرٌ بالعِباد- سورة غافر الآية 44) واتە (خۆم و چارەنوسم دەدەمە دەست خوا، ئەو بێ خۆی لەبەرامبەر بەندەکانیدا چاوی کراوەیە و دەیان بینێ).
بە گوێرەی ئەو چەند ئایەتەی سەرەوەم بێت، نابێ ئەوانەی باوەڕیان پێیەتی گوێ بێ هیچ فەرمان و ڕێنوێنیەکی ترشل بکەن، چونکە قورئان کتومت هەموی بێ ڕوونکردونەتەوە و ڕێرەو و ڕێباز وهەلوێستە دروستەکەی بێ دیاری کردون کە دەبێ چی بکەن. بە گوێرەی ئەو تێواینە، مرۆڤ بونەوەرێکی بێ ئیرادەیە و چارەنوسی لە شوێنێکی

كه دياريكراوه.
دووەميان- با بزانين هەر هەمان قورئان دژ بە پەيام وهەواڵستى يەكەم چ دژە هەواڵستكمان دەخاتە بەر دەم. لە سورەتى بەقەرە ئايەتى 195 دا دەڵێ: (لا تَلقوا بأيديكم الى التَهلُكَة) واتە (بەدەستى خۆتان خۆ فڕێمەدەنە ناو شۆنێك كەوا بزانن تێدا دەچن، دەفەوتێن!!) واتە كە دەزانى كارێنا بەرەو مردنت دەبا خۆتى لێبپارێزە!
هەر بۆ خۆپارێزى لە كارێنا ڕێبازى ترمان دەخاتە بەردەم كە ئەويش نزا و پاڕانەوەيە، ئەوەتا دەڵێ: (خوا ووتويەتى لێم بپاڕێنەوە نزاو پارانەوەكانتان وەڵام دەدەمەوە)، وەك لە سورەتى غافر ئايەتى 60 دا هاتوە: (وقالَ رَبُكُم أدعوني أستَجيبُ لكم)، يا لە ئيەتێكى تردا دەڵێ: (وإذا سألكَ عِبادي عَني فإني قَريبٌ أجيبُ دَعوةَ الداعي إذا دَعان- سورەتى بەقەرە ئايەتى 186)، واتە (ئەى پێغەمبەرئەگەر بەندەكانم پرسياريان دەربارەى من لێكردى، ئەوا من نزيكم وەڵامى نزاو پاڕانەوەيان دەدەمەوە ئەگەر داوام لێبكەن).
لێژيكێكى تر بۆ خۆپاراستن پەنابردنە بەر "ڕەحمەت"ى خوا، ئەوەتا دەڵێ : (لاَ تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ – سورەتى زومەر ئايەتى 53) واتە (لە ڕەحمى خوا نائومێد مەبن) داوا لا خوا بكەن ڕەحمتان پێبكا و لەو بەڵايە بتانپارێزێ و زۆر ئايەتى تريش لەو بارەوە.
پرسيارەكە لێرەدا ئەوەيە؛ بەگوێرەى ئەو دەقە قورئانيانە موسوڵمانان دەبێ پەيڕەوى لە كام بژاردە بكەن؟ لە بژاردەى يەكەميان كە قەدەر بێ نوسيون لە لەوحى مەحفوزدا بەڵاى كارێنا دێ و تەووشك پێكەوە دەسوتێنێ و كارەساتێكە هەر دەبێ ببێ و ڕوبدا موسوڵمانيش با خۆيان بدەنە دەست خوا!
يا لە بژاردەى دووەميان، كە دروست ڕێبازێكى پێچەوانە دەخاتە بەردەم ئەويش بەكار هێنانى هۆشە كە كاتێك سوور بزانى بەرەو فەوتان دەچى كەواتە مەچۆ! و پەنا بەرە بەر نزاو پاڕانەوە كە هەنگە لەو بەڵايە لات بداو بۆيارەكە لە لەوحى مەحفوزدا بكوژێندرێتەوە!
ئايينى ئيسلام، وەك هەموو ئەو ئايينانەى تر، يەك پاكێجە، گوايە هەموو شتێكى تێدا باسكراوە بۆيە هيچ فرسەت و مەجالێك ناهێڵێتەوە بۆ بير كردنەوە، مرۆڤ پێويست ناكا خۆى ماندووبكا، لەسەر هەموو بابەتێك و گرتنە بەرى هەر كردار وهەواڵستێك پێويستە بگەڕێتەوە بۆ قورئان، خۆ ئەگەر بابەتەكە لە قورئاندا نەبوو بگەڕێتەوە بۆ ووتەكانى پەيامبەر (حەديس)، حەديسيش بەگوێرەى ووتەى شارەزايانى ئيسلام زۆرێكى هەبەستراوە.

لێرەدا هەردووك هەوڵست پشت بە یەك كتێب دەبەستن كە ووتەكانی لە یەك سەرچاوەوە هاتوون ، ئەم دژە دەستەواژانە هەر لەسەرەتای هاتنی ئایینی ئیسلام شەڕ و كوشتار و ماڵوێرانی و كارەساتی زۆرگەورەیان لێپاشەكەوت بووە كە دانیشتوانی ووڵاتانی ناسراو بە ئیسلامی و تەنانەت غەیرە ئیسلامیش باجەكەیان داوە، كردەوەكانی جمهوری ئیسلامی ئێران و داعش وەك دوو نمونەی نزیك.
٢٠٢٠-٤-٢٤
———

- **بەستێری نەخشی، تێكنەلۆژیا و سیاسەتی تەندروستی**

پرسیار: دۆناڵد ترامپ، دەوڵەتی چینی تاوانبار كرد بە بڵاوكردنەوەی فایرۆسی كۆرۆنا/ سارسی ٢، بڵاوبونەوەی پەتای كۆڤیدی ١٩ . چین تەمەتی گوستنەوەی فایرۆسەكەی گەیاندووە بە تیمە سەربازییەكانی ئەمریكا كە سەردانی شاری وهانیان كردوە و لەوە ماونەتەوە … بەپێی لیكۆڵینەوە زانستیەكان و دكتۆرەكان بڵێت، ڤایرۆسەكە لە بازاڕیكی خەمایەوە سەری هەڵداوە كە گۆشتی شەمشەمەكوێرەی تیا فرۆشراوە لە ناوچەی (١٢/٢٠١٩)وە، تا ئەوە بوو بەجیاندا بڵاوبوەوە. لە ڕاستیدا سەی پار تیمە پزیشكەكانی چین هەر لە هەمان شار لەمانگی ٣ دا ڕاپۆرتەكی زانستیان لە مەترسی بڵاوبونەوەی فایرۆسەكی لەو بابەتە و توشوبنی ئینسانیەتی لەو نەخشیە بڵاوكردبوەوە. ئێستاش هەیە لە ئەرشیفدا ماوە. بەشەكی تر لە دكتۆرەكان لەكۆبونەوەكانی ڕەكخراوەی تەندروستی جیهانی سەر بەنەتەوەیەكگرتوەكان هەشداریان دابوو بە (پەتای ئیكس /ناویان بردبوو) كە بە ئۆگاری زۆر بڵاودبێتەوە ئۆگار ڕەوشونە پەویستیە تەندروستیەكان نەگیررێتە بەر، تە ئەم سیناریۆیانە چۆن لەدەیتەوە؟
شیرین عەبدوڵا: ئەم سیناریۆیانەی ئەمریكا و چین كە هەر یەكیان تەمەت دەخاتە پاڵ ئەوی تر لە ڕاستیدا ڕاكردنە لە واقیعەتی كە بەیان دروست كردوین، وەڵام دانەوە بەو پرسیار و نیگەرانیانەی خەڵك بەرامبەر دەسەڵاتكانیان لە ڕوبە ڕوبونەوەی ئەم پەتایەدا بەشكن لەو مەئساتانەی كە (٧.٣) ملیار بەشەر بە دەستیانەوە ئەناڵێنێت. ئایا ڤایرۆسەكە دروست كراوی چینە یان ئەمریكا ئەوە بە ئەمە هیچ لەوە ناگۆڕێت كە وەكو سەربازی بە چەك كتوپر خراوینەتە ڕێزی پشەوەی ڕوبە ڕووبونەوە لەگەڵ نەخشیەكی كوشندەدا كە زانیاری زۆرمان نیە لەسەری وەڵامنمایەكانی پەمان دەدرێن ناڕۆشن و سەر لە شێوەنەرن وە خستونیەتە بەردەم مەترسی داهاتویەكی ئابوری

تاریک و ترسناک. هەر وەک ئەو ئیشارەتتان پێدا لایەنە پزیشکیەکان بروایان وایە قایرۆسەکە لە پرۆسەیەکی سروشتیدا دروست بوو و ژمارەیەکی زۆر لە پزیشکان و زانایانی تەندروستی گشتی لە ووهان (١٩-٢-٢٠٢٠) لە گۆڤاری لانسیتی بریتانی کە یەکێکە لە گۆڤارە بەناوبانگە پزیشکیەکانی نامەیەکی پشتیوانیان بۆ ناوکردوو بە پزیشکان و زانایانی چین کە پێ دادگرن لەسەر سەرچاوەی سروشتی قایرۆسەکە و نیگەرانیان دەربڕی کە ئەم جۆرە پروپاگەندانە بێجگە لە دروست کرنی ترس و بێ متمانەیی دەبنە هۆگرێک لە بەرامبەر هەوڵە جیهانیەکانمان بۆ کۆنترۆڵ کردنی پەتاکە. ئاپەرت و بێگە زانستیەکانیش کە ئەمە دەسەلمێنێت هەیە و بە ئاسانی دەست دەکەوێت. بەڵام هەکارەکانی سەر هەڵدانی ئەم قایرۆسە و چەندین کارەساتی سروشتی ترچیە ئەمە شوێنی پرسیارە و ئێستا ئەوە ئاشکرایە کە تێکدانی بە سنوری ژینگە و سروشت بە ئاو و بازرگانی بە مۆبێستی قازانج لە سستەمی سەرمایەداری نیولیبرالیدا بڕیارێتی خستۆتە ژێر مەترسی توش بون بە قایرۆسە ئاژەڵیەکان کە ئەمە دەلیلی بە بایخی تەواوی ئەم سیستەمیە نەک هەر بە ژیان و باشبژێوی دانیشتوانی سەر زەوی بەگشتی بە ژینگە و سروشتیش و درک پێ نەکردنیەتی و بێگشتی باکیشیەتی بە زیانەکانی ئەم جۆرە پراتیکانە.
https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30418-9/fulltext

پرسیار: ئایا سیاسەتی تەندروستی جهانی کەمتەرخەمە؟

شیرین عەبدوڵا: لە ٣١ دیسەمبر ٢٠١٩ چین هەوالی "چەند کەیسێکی التهابی قورسی سنگ لە ووهان" ی بە ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی ڕاگەیاند کە دواتر ناسرا بە قایرۆسی کۆرۆنای تازە. لە (١١-٣-٢٠٢٠)دا حالەتی پاندەمیک- پەتای جیهانی- راگەیاندرا … هەتاکو ئیستا کە زیاتر لە (٤) ملیۆن کەس کوشتوە و (٢٦٠٠٠٠) کەسی تووشبوە، ئەمە دەکرا وا نەبێت.
بە گەمان سیاسەتی تەندروستی وولاتەکان کەم تەرخەمن و دەنگی نارەزایەتی بەرامبەریان لە جیهاندا بەرز بۆتەوە.
پێش ئەوەی بەمە سەرچەنێتی مامەڵە کردنی ووهاتکان لە گەڵ کۆرۆنا ئەمۆت ڕوونی کەموو کە زۆربەی ولاتانی جیهان لە بناغەدا ئامادە نەبون بە ئەمە و یەکێک لە هۆ سەرەکیەکانی ئەویە کە سیستەمی تەندروستی و خزمەتگوزاری کەمایەتی گشتیان یەکجار لاواز و بایخ پێ نەدراوە. لەگەڵ ئەوەدا کە سەرکی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی تیدروس گیبریسوس لە کۆنگرەی ئاستانادا (٢٠١٨) رای گەیاند کە

نیوی ئو (۷.۳) ملیاری دانیشتوانی زوی دستی ئاناگات بۆ خزمەت گوزاری تەندروستی بناغەیی لەوانە نەخشی گوازراوە و نەگوازراوەکان و تەندروستی منالان و دایکایەتی و منالبون و تەندروستی جنسی و دەروونی وهتد … نزیک هەر ئەمە بەکو لەم سالانەی ئابوردودا دەبینین لە زۆر وولاتی دنیادا کە تا ئادیەک ئەم خزمەت گوزاریانەی تیایە بە شێوەیەکی سیستەماتیک و بەردەوام هەرشی کراوەتە سەری و لاواز کراوە بۆ بەهێز کردنی کەرتی تایبەت و هەناوەی بازار و قازانج و کەمکردنەوەی ئەرک و بەرپرسیەتی دەوڵەت لە دابین کردنی ئەم پێداویستیە سەرەکیانەی کەمەگا. ئەمە وای کردوە کە سیستەمە گشتیەکان زیاتر و زیاتر لاواز بن و توانای بەرگەگرتنی هیچ جۆرە شۆکێکی لەم بابەتیان نەبێت. زانا و شارەزا تەندروستیەکان زەنگی ئەم مەترسیەیان لە داوە و هاوارەکانیان پشت گوێ خراوە.
بۆ نمونە لە (۲۰۱٤) دا دوو دکتۆری شارەزا لە تەندروستی کەمەدا لە بریتانیا ئاماژەیان بەوەدا کە پاندەمیکی داهاتوو ئووی دا (نزیک ئۆگەر) کە لەوانەیە ئینفلوەنزای تێر بێت یان شتێکی کە تەنها چەند هەفتەیەکمان بۆ دەستوە دەبێت، ئەمە مانای وایە پاندەمیک لە لیستی سەرەوەی مەترسیەکاندا بوە لە ولاتەکەدا، وە ئەم دکتۆرانە تیشکیان خستە سەر ئەوەی کە چاکسازیەکانی دەوڵەتی (۲۰۱۲) ی سیستەمی تەندروستی گشتی بریتانیا ئەم مەترسیەی زۆر زیاتر کردوە. سیستەمی تەندروستی بریتانیا بە یەکێک لە سەرکەوتوترین سیستەمەکانی ووڵاتە پێشکەوتوەکان ناسراوە کە بە خەڵایەوە بە هەموو دانیشتوانی وڵاتەکە. لە ماوەی (۳۰) سالی ئابوردودا حکومەتە جۆراوجۆرەکانی بریتانیا هەرشێکی توند و بەردەوامیان کردۆتە سەر ئەم سیستەمە بە مەبەستی بە بازاڕکردنی و دەرهێنانی وردە وردەی لەدەست کەرتی گشتی بە کەرتی تایبەت و چینەوەی قازانج. ئەوە بو چەندین خزمەت گوزاری تەندروستی داخران وە یان کەم کرانەوە و ژمارەیەکی زۆر لە کرێکار و کار بە دەستەکانی دەرکراون و ئەم هەرشە نێک تەنها کەرتی تەندروستی بەکو هەمو خزمەت گوزاریە گشتیەکانی وەکو خوێندن و هاتو چۆ خزمەت گوزاریە کەمەایەتیەکان و سیستەمی بانفیت و خانو بەرە وهتد گرتۆتەوە بە ئادیەک کە ئەژی هەژاری لە وڵاتەکەدا یەک جار زیادی کردوە و بۆتە کێشەیەک بۆ ئەکخراوە خەرخوازیەکان کە خەشیان بە هەمان شێوە ئەم پرسیە گرتونیەتەوە. ئەم واقیعەتانە زۆر بە جوانی لە فلیمی (ئای دانیەل بلەیک)ی دەرهێنەری سۆشیالیست (کێن لۆچ)دا ئاشکرا کراوە.
هاتنی کۆرنا:
کۆواتە کەم تۆرخمیەکان لە ئێستادا دەستی پێ نەکردوە و درێژ

خایەنە و ئەم سیستەمە خەی بەشکە لە کارساتکە. لە گەل سەر هەدانی کەرنادا ئەم کەم تەرخەمیانە یەک جار زەق بونەوە نەک هەر لە بریتانیا بەکو لە زەر لە ووڵاتانی بە ناو پەشکەوتو.
هەر وەک دەزانن رەکخراوی تەندروستی جیهانی لە (٢٠٢٠-١-٣٠) حاڵەتی تەندروستی گشتی بە پەلەی ڕاگەیاند لە سەر تا سەری جیهاندا و پەشتر لە (٢٠٢٠-١-١٠) دا پاکەجەکی ڕێنمایی بە هەمو وولاتەکان ڕاگەیاند بە پەی ئەو زانیاریانەی لەو کاتەدا هەبون لە سەر نەخەشیەکە. ئەو ڕێخنانەی بە گشتی لە ووڵاتەکان هەیە ئەمانەن:

- دەبینین لەباتی کارکردی هاوئاهەنگ لەگەڵ یەکا بە لەناو بردنی نەخەشیەکە ووڵاتانی جیهان بەفەردی و تەروانینەکی ناسیەنالیستانەی بەر تەسک مامەڵە دەکەن.
- پلانەکانیان خاووخلیچکی و بەبایەخی پەوە دیارە بە پشت گوە خستنی پرسەی تەستا وبە دوادا چونی کەیسەکان و پەیوەندیەکانیان و ڕانەگرتنی خەرای کەبونەوە گشتیەکان وەک مراسیمی ئاینی و وەرزشی و ئاهەنگ و کەڵ و کەبونەوە گەورە کەمەلایەتیەکان و دانە خستنی سنورەکان و کارەنتینە نەکردنی هاتوانی ووڵاتەکان و کار نەکردنی خەرا بە دابین کردنی پەداویستی خەپاراستن لە ماسک و دەست کەش و ئامڕە تەندروستیەکان (کە دەکرا زەربەی ووڵاتان لە ناو خەدا دروستی بکەن، یان ئەو زەخیرە ئامڕانەی لە مەخزەنەکاندا تەرخان کراوە بە سوپا بەکار بهاتایە!). مانگەکانی ٢ و٣ فرسەتەکی یەکجار گرنگ بو کە دەبوا ووڵاتەکان بەکاریان بهەنایە بە خە ئامادە کردن بە ئەو پەتایەی کە ڕێژ بە ڕێژتەشەنەی دەکرد بە بەرچاوماندا.
- بییر نەکردنەوە لە چینە پشت گوە خراوەکانی کەمەڵگە وەک پەناهەندە و زیندانی و بە خانە و لانەکان و دانیشتوانی کەمپەکان وماڵەکانی پەک کەوتەکان…
- ژنان وقوربانیانی توندو تیژی خانەوادەیی لە پلانەکاندا نەبون ئەوەبو دەنگی نارەزایەتی ڕەکخراوەکانی ژنان لە زەربەی ووڵاتانەوە بەرز بوەوە بە هەی زیاد بونی توندوتیژی ئەوانەی کە لە کارەنتینەن لەگەڵ هاوسەرەکانیاندا و دەست ڕانەگەیشتنیان بە خزمەت گەزاریەکان و قورسی پەیوەندیەکان.
- زەربەی ووڵاتان سیاسەتی بەرگری مەگەل (مناعة القطيع Herd-immunity) یان پیادەکرد کە ڕێخنەیەکی زەری هاتە سەر لە لایەن شارەزایانی تەندروستی و کەمەڵایەتیەوە کە سیاسەتەکی شیاونیە. هەندەک وڵات لەمە پاشکشەیان کرد بەڵام هەشتا

سیاسەتکانیان لە باشترین حالەتدا ناڕۆشن و سەرلەشێوانی دروست کرد لای خەڵک.

- کرێکارانی کارە بناغەییەکان وەک: کارمەندانی تەندروستی و گواستنەوە و ڕێگاوبان و پۆست و کرێکارانی شارەوانی و ئاوانی لە سوپەرمارکێتەکان و لە ئامادەکرن و پاکێجکردنی خواردن کار دەکەن … و ڕینماییکانی لە ماڵەوە مانەوە نایانگرێتەوە. لەبەر ئەوە ئەمانە زۆرترین بەشی ئێگەری توشبونیان بە نەخۆشیەکە هەیە. لێگەل ئەمەشدا دەبینین وەاتەکان کەم تەرخەمیەکی یەک جار زۆریان بەرامبەر ئەم گروپانە کردووە بە تایبەتی لە دابین نەکردنی پێداویستیەکانی خە پاراستن لە توش بون بە کۆرنا و ناڕۆشنی ئامۆژگاریەکان ئەوتا دەبینین ژمارەیەکی بەرچاو لە ستافی تەندروستی و ڕێگاوبان و کرێکاری تری ئەم کارە بناغەییانە گینایان لە دەست داوە و گیان لە دەست ئەدەن. ئەمە لە کاتێک دایە کە لە سەرتاسەری جیهاندا نوقسانیەکی یەکجار زۆر هەیە لە ستافی خزمەت گوزاری بەتایبەتی لە کەرتی تەندروستیدا بە پێی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی.
- پاکێجی یارمەتیە ئابوریەکان ژمارەیەکی زۆر لە کرێکاران ناگرێتەوە و ئەمانە هیچ زەمانەتێکی ئابوریان نیە لە بەر ئەوە لێکاتی توشبونی خەیان یان ئەندامانی خانەوادەیان بە نەخۆشیەکە بە ئاسانی ناتوانن دەست لە کار هەڵگرن و لە ماڵەوە دانیشن. ئەمە بەتە ڕێگرێک لەبەردەم کۆنترۆل کردنی بلاو بونەوەی ڤایرەسەکە. ئەمە جگە لەوەی کە ووەاتانێک وەکو عیراق هیچ یارمەتیەکی ئابوریشی دانەناوە.

پرسیار: تەبینییەکی گرنگت هەیە لەسەر ئەو ڕەوشونانەی دەوڵەتان گرتویانەتە بەر بە بەرتەسککردنەوەی پەتاکە؟ ئایا مەدیلی چینیت پێ سەرکەتوو بوو یان سویدی؟ کۆریات لێگەڵ ئەمریکا پێ چۆن بووە؟ ئایا بۆچی ئیتالیا سیستەمی تەندروستیەکەی لەتەواوی ئەوروپا پێکەوتەتر بوو؟

شیرین عەبدوڵا: بەراورد کردنی ڕاستەوخۆی وەاتەکان و کاریگەری پەتاکە لەسەریان کارێکی ڕاستەوخۆ نیە وە هەر وەاتە و سیستەمێکی جیاوازی هەیە بە تەمار کردنی کێسەکان. بەڵام چەند نمونەیەکی سەرکەوتو هەیە لە جیهانداکە ئومێد بەخشە و نیشان دەدەن کە کارکردنی بە پەلە و هاوئاهەنگ دەتوانێت تارادەیەکی زۆر بەر بە ڤایرەسەکە بگرێت وە لانی کەم لە خراپترین نتیجە بمانپارێزێت بە نمونە کۆریای باشوور

کە زۆر بە چەی تەست و بە دواداچونی کرد وەیان المانیا کە بە پلە یەکەی تەستیان زیاد کرد و نیوزیلەندە بە هەمان شێوە ستراتیژی لە ناو بردنی پیادە کرد. بە پێچەوانەی ئەمانەوە دەبینین وولاتانی ئەمریکا و بریتانیا و برازیل بە نمونە بە جولانەوەی خاوخاو و ناڕەشنی و سەرلەشێواوی ئامۆژگاریکانیان و هاکەشانی پەنجەی تەمەت بە ئەم و ئەو و بیرکردنەوەی تەسک لە سنوری جوگرافیای وەاتەکاندا بە مەبەستی ناوخەیی لەباتی هاوئاهەنگی لەسەر ئاستی جیهان بوە هەی یەکەیەکی یەکجار زۆر لە تووش بوان و مردنیش. ئەم جارە بە بایەخی و کەم تەرخەمیەی وولاتەکان بەتە شوێنی نارەزایەتیەکی بەرفراوانی خەلک و یەکەی دژەتەکانی جیهان لە پاراستنی بەرژەوەندی هاوولاتیانیانی خستەتە ژێر پرسیارەوە.

پرسیار: بەدنییاییەوە، هەرکەس ولایەن وگروپ وحزبێکی سیاسی جددی پاش کەرنا دەبەت پرۆژەیەکی گرنگی سیاسەتی تەندروستی گشتی لە بەرنامەکەیدا بگونجێنێت؟ ئاوگەیەکی گرنگ بەسەرسەرجەم جومگەکانی سیستەمی تەندروستی وەاتدا بەت؟ لە هوانگەی تە چ بەرنامە وپرۆژەو ستاندەردیکی زانستی پیویستە بە کەمەگای ئەمە؟

شیرین عەبدوڵا: بە رای من ئەم پەتایە دوو کەشەی ئەمەی خستە ووە کە مرۆقایەتی گەیشتەتە شوێنێک کە چارەسەرکردنیان بەتە پێداویستیەک قابیلی دواکەوتن نیە. یەکەمیان نایەکسانیە و دووەم نەبونی خزمەت گوزاری تەندروستی گشتی بە هەموان وە بە خەڵایی.
کەرنا کەشەی ئەو بەشانەی کەمەی زەق کردەوە کە دەسەاتداران نایانبیستن و نایابینن و لە پلانە ئابوری و کەمەلایەتی و سیاسیەکانیاندا حیسابیان بە ناکەن. کەرنا هەمو جیهانی بە ئاگاهێنایەوە کە نایەکسانیەکی خیایی دەورو بەری داوین. (کۆڤید-١٩) چالەنجێکی بایەلەجیە کە جگە لە باری فیزیکی و دەرونی ئاکامەکانی کەمەلایەتی و ئابوری و درژ خایەنن. دەتوانم بەم کە بە لەکەینەوە لە بایەگرافی توشبوەکاندا و ئەو گروپانەی کەزیاترین زیانیان پە گەیشتوە ەگای چارەسەر و بەرگرتن بە پەتا و کارەساتی تری لەم جەرە مان بە دەردەکەوەت.
ماپەری بی بی سی نیوز رۆژی (٨-٥-٢٠٢٠) دەەت کە دانیشتوانی ناوچە هەژارەکان دووقات ئەگەری مردنیان بە کەرنا هەیە (٥٥/١٠٠٠٠٠) وەک لە ناوچە دەولەمەندەکان (٢٥/١٠٠٠٠٠).
هەچ پرۆژەیەکی تەندروستی گشتی کاتێک دەتوانێت خزمەت بە کەمەلگا

بکات کە هەمو توێژکانی کۆمەڵ بە خۆایی و بە بە هیچ جیاوازیەک دەستیان پیا ڕابگات.
ئەوەی کە پەیوستە لە هەمو وڵاتکاندا سیستەمکی تەندروستی و چاودێری کۆمەڵایەتی گشتی یە بە ستانداردکی بەرز لە فەرکرکردن و ڕاهێنان و ئامراز و دەزگای کوالیتی بەرز و بە هەلومەرجی کارکردن و موچەیکی باش بژێوی شایستە بە هەمو کارمەندان کە بتوانێت خزمەتگوزاریکان پێشکەش بە کۆمەڵ بکات بە یەکسانی و بە بە جیاوازی و پارێزراو بێت لە دەست تەوەردانی کەرتی تایبەت و بازاڕ و سیاسەتە ئابوریە نیولیبرالیەکان.
٢٠٢٠-٥-٩
*-__

- **بەستەری پەتای کۆرنا و زیادبونی توندوتیژی دژ بە ژنان**

پرسیار: (ریم بنت محمد هارون)، وەزیری خەزان و کاروباری پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی مالیزی لە تویتەر و فەیسبوک و ئیستگرام بە بۆنەی کەرنتینەوە ئامۆژگاریکی لە سەرەتای ئەپریلدا، بە ژنان بڵاوکردەوە کە پەیوستە ژنان بەجلی جوان و سوراوسپیاو و خۆاڕازاندنەوە خەیان بخەنە بەردەم پیاوەکانیان. ئەوە بوو دوای ناڕەزایەتی ژنکخراوەکانی ژنان، داوای لێبوردنی کرد و کۆمەنتەکەی سڕیەوە، هەروەها ئەنتەنە گوتریس، سەرکی ژنکخراوەی یوئین (UN)، پەیامکی فیدیۆی لەدژی توندوتیژی خەزانی لەسەر ژنان بڵاوکردەوە، کە تیایدا هاتبوو کە ژمارەی دوو بەرابەر زیادی کردووە لە ئاستی جیهاندا. لە فەرەنسا توندوتیژی (٣٠٪) زیادی کردووە، دەوڵەت (٢٠) هەزار ژووری لە هوتێلەکان بە داگەدانی ژنان بە کرێ گرتووە، سەرکی وەزیرانی کەنەدا، جەستین تەردو، (٥٠) ملیۆنی بە ڕووبڕوبونەوە تەرخانکردووە. فایرەسی کۆرنا، ئەو بەخشندەیی بایەلۆژیەی هەیە کە ژیانی مرۆڤ و توشبوون لەناو ژناندا کەمترە، بەڵام ئەو تاوانە کۆمەڵایەتیەی پەرەپێدایەوە. نەک هەر ئەوە بەڵکە بگشتی ژنگەزی مە، لە بەردەم ئەرکەکی یەکجار قورسدا وەستاند. (٧٠٪) کارمەندی پەرستیاری ژنانن، کە یەکسەرە لەبەردەم مەترسیەکەدان، سەرەڕای ئەوەش بەپێ ڕاگەیاندنی ژنکخراوی کاری نێودەوڵەتی (ILO) لە ساڵی (٢٠١٨) دەدا، ئەو کارانەی ماڵداری، ئاگاداری گۆڕ سالان و بەخێوکردنی منالان، کە زۆربەی لایەن ژنانەوە ئەنجامدراون وەک کاری (بگاری، بێ کرێ)، بەئەندازەی تەکرای کاری پیاوانە. کۆبونەوەی خەزانە گۆڕ عیراقیەکان لە ماڵەوە، هەموو ئەمانە پێکەوە کە دەکاتەوە، توندوتیژی نەو خیزان و کاری گۆڕەی ماڵداری و چاودێری نەخێش و پەککەوتەکان و لە نەو

دەسەڵاتداریێکی کۆنەپەرستدا گیرکردووە، ئاڵتەرناتیفی تۆ بۆ قورتارکردنی ژنان لەم هەلومەرجەدا چیە؟

یانار محەمەد: ئەبەتە بنبڕکردنی یەکجاری ستەم لەسەر ژنان پێویستە بە ئازادی کەمەڵگە و نەمانی بارودۆخی چەوسانەوەی ئینسان کە سیستمی چینایەتی و دەسەڵاتی ئەو چینەی کە بەرژەوەندی هەیە لە پاراستنی بەرهەمی دەهێنێت. لەرشەوە ژگاری ژنان و چارەسەری ناعەدالەتی و نایەکسانی و بەماڤی ژنان پێویستە بەو خەباتەوە کە ئەم سیستمە و ئەم دەسەڵاتە ئادەماڵەت و لە جێگەیدا سیستمێکی یەکسانی ئابووری و کەمەڵایەتی و یاسایی لە نێوان ئینسانەکاندا جێگیر دەکات بەجیا لە ڕەگەزی نەرینە و مێینەیان وەیا ڕەنگی پێست و نەتەوە و ئاینیان. بەیە خەباتی ژگاریخوازانەی ژنان بەشێکی جیا نەکراوەی ئەو خەباتە گشتیە و ئەو ئاڵتەرناتیفە ژگاریخوازانەیە بۆ ئازادی کەمەڵگە لەدەست سیستمی سەرمایەداری و دەسەڵاتی بورژوازی و ژەمە کۆنەپەرستەکانی.
بەڵام ڕەژانەش دەبێ لە خەباتدا بین بە وڵانانی بەماڤی و بەدەستهێنانی هەتا ئیفڕەمکیش بچوکیش لە بوارێکی سنورداریشدا کە بەمە نەک هەر زوڵم و نابەرابەری و کوڕەوەریەکان کەم دەکەینەوە، بەڵکو هێز و تواناش دەگرین و مەشق و ئاهەنان و ئەزمون وەردەگرین بۆ خەباتە سەرتاسەری و گشتیەکەمان بۆ ژگار بوونی یەکجاری.
تا ئەو شوێنەش پێویستە بە بارودۆخی ئێستاوە، ئەمە بەبەردەوامی ژنان پێوەندیمان پێوە دەکەن کە دەیانەوێت ژگاریێان بکەین لە گوشاری دەروونی و ئازاری جەستەیی کە لایەن نەرینەی نەو خیزانەکانیانەوە، بەرەو ڕوویان دەبێتەوە. تەبیعی ئەوەمان کردووە، پاش ئەوەی بەیاری قەدەخەکردنی هاتوچۆ ئاگەیانرا، ژمارەیەکی زەرتر لە ژنان پێوەندیان کردوە و داوای یامەتیان کردوە، ئەمەش چونکە ئەو پیاوانەی تووندوتیژی دەنوێنن کاتێکی زەرتر لەماڵەوە دەبن و ژنەکانیش زیاتر دەکەوتنە بەردەستی ئەو کەسانەی ئازاریان دەدەن، بەیە ئەمە ڕەژانە گوە بیستی خەکوژی و خەسوتاندن و کوشتن دەبین. ئەمە هەستمان بە گوشارێکی زەر دەکرد لەکاتی بەاوبوونەوەی پێتای کۆرۆنادا، بەڵام جگە لە ڕەنمایێ تەندروستێکان کە کەسپی بە دروستکردبوین، حکومەتیش ئەمەی خستەتە ژێر فشاری یاسایی و دادگایێوە و دەزگای موخابەرات و دوژمنانمان لە نەو دەسەڵاتدا بە بەردەوامی چاویان لەسەرمانە، ئەمە هەوڵکانی ئەمەی سنوردار کردوە لە دادەدانی کەسانی تازە لە پێناگاکانمان، سەرەڕای ئەوەی مەترسی بەاوبوونەوەی نەخۆشیێکەش گوشارێکی تری بەمان دەهێنا.
ڕوداوی خەسوتاندنی کچە گەنجەکە "مەلاک زوبەیدی"، تەاژیدیایەکی

دەتوانن بوو. ئەم پێشبینیمان دەکرد کە ژمارەی ژنانی ووداوکانی کوشتار و تووندوتیژی ژنان زیاد دەکات، بە ئاوڕی ژنان هیچ دەرفەتێکی خۆڕگارکردنیان هەبیت و لەو کاتەشدا کە ووداوکە پێشهات، دەرگای نەکخراوکەمان بە پێشوازی داخرابوو. بەیەکبوونەوەیەکمان ئەنجامدا لەگەڵ کادرەکانی نەکخراوکەماندا لە بەغدا و پارێزگاکانی تر لەڕێگەی ئینتەرنێتەوە، وە بەیارماندا دەستبکەینەوە بە چالاکیەکانمان بە وەرگرتنی ئاو ژنانەی کە لەژێر هەڕەشەی ئازاردان دان و ئارامی و دڵنیاییان بە دابین بکەین، هاوڕای پەروەدەکردن بە هۆشیاریەکی ژنانەی شۆڕشگێڕانەوە تا نەک هەر مەسەلەکە ڕزگار کردنی خەیان بێت، بەڵکو فرسەتیشان بە بخوڵقێت تا لە کەسێکی قوربانیەوە ببنە کەسێکی ڕزگارکار و بنە مەیدانی خەبات بۆ بەرگریکردن لەژنانی زوڵمڵێکراوی تری ناو کۆمەڵگە.
سەبارەت بەکۆشکەمان لە دادگا، وەک هەموو کۆشە هەواسراوەکانی تری ئەمەی عێراق، کە دیار نیە بەکوێ دەگات و چەن یەکلا دەبێتەوە. بەڵام بەردەوام دەبین لە تەکۆشانمان، لە پارێزگاریکردن لەژنانی عێراق و هەوڵدەدین ووەو ئاوگەی شەرشگێڕانیان بەرین کە ببنە هەسوارەوانی یەکسانیخوازی ژنانە و سۆشیالیستی، کە بزانن چەن بەرگری نەک هەر لەخەیان بەڵکە لەتەواوی کۆمەڵگاش بکەن.
*-__

ئەسیل ڕەمماح لە وەڵام بە پرسیاری دەسیەی تووندوتیژی دژ بە ژنان

ئاوڕی وەزیری ژنانی مالیزی وتویەتی شتێکی ئاوارتە نیە، زۆرێک لە دامەزراوەکان و دەسەڵاتکان بەتایبەت لە ناوچەی خەرهەساتی ناوەراست کە ژنان دەچەوسێنەوە و تائوپەی تووندوتیژی و پەراوێز خستن و دەیخنە ژێر کۆنترۆڵەوە. بەهاتنی پەتای کۆرنا تووندوتیژی دژی ژنان بەشێوەیەکی بەرچاو زیادی کردووە و ژمارەی ژنانی خەکوژ بەتایبەت ئاوانەی کۆرنتینەش دوبارە چەوسانەوەیە بسەریانەوە زۆر زیادی کردووە.
ئەبەتە پەش کۆرنتینەش ژنان لە عێراقدا بە شێوەیەکی بەرباد هەر چەوسێنراونەتەوە. ژنان لە ژێر باری دەسەڵاتی دابونەریتی خەزانی و عەشایەری دواکەوتووانەدا ناڕاندویانە کە دەستی پیاوی ئاوەڵا کردەتەوە بە داسەپاندنی بە مافی و چەوسانەوە بەسەر ژنان و ئازاردان و تانەت کوشتنیشیان، وەهیچ هەکار و یاسایەکیش نیە بە پاراستنیان و بەرگریکردن لە مافەکانیان. وە تا ئاو شوێنەش دەگەڕێتەوە سەر باری ئابووری نایەکسانیەکی گەورەش هەیە لە کرێ ژنانی کرێکار.
ڕاپەینی ئۆکتۆبەر توانی ئاگەک لە هەلسوانی ژنان دروست بکات

و ئاسایەکی پرشنگداری بەووداکردنەوە، بەشداری ژنان لە خۆپیشاندانەکان و ئاپۆیەکدا زیاتر بەرچاوبوو بەئاددیەک کە لە مێژووی عێراقدا یەکەمجار بوو کە ئەپۆوانی ژنانە لە پارێزگا جیاجیاکانی عێراقدا سەرهەڵبدات بەتایبەت لەو پارێزگایانەدا کە هێزی ئایینی و عەشایریی کۆنەپەرستەکان دەستیان بەسەردا گرتووە. بەم شێوەیە بەشداری ژنان لەناکاو کاریگەری گەلێ لە پشتێوانی ئاپۆیین و قوربوونەوەی، ئەمەش مەترسی جددی لەسەر ژیانی ژنانی هەڕەسوراو دروستکرد، بەجۆرێک هەندێک لایەنی حکومەتی و هێزە میلیشیا سەرکوتگەرەکانیان هەڕەسان بە گرتن و فاندنی ژمارەیەکی زۆر لە بەغدا و پاکتاوکردن و تیرۆر کردنیان.
تووندوتیژی ئاراستەکراو لەدژی ژنان لە حاڵەتی زیادبوون دایە و هیچ گەرانێک لە سیستەمی کۆنەپەرستی لە عێراقدا ڕووینەداوە. هیچ مافیکی ژنان چ لەسەر کار و چ لە نیو خێزان دا بەدەست نەهاتووە. بە نسبەت ژنان ئەو کارانەی لە نێو ماڵەوە ئەنجامی دەدەن، دەتوانین بە کەیلەی کار ناوببەرین، چونکە بە جۆرێک زۆربەی ژنان ناچارکراون ئەو کارە بەشێوەی ڕۆژانە بکەن هەر لەبەیانی یەوە تا ئێوارە کە بەردەوام لەژێر زەبری ئازاری جەستە و دەرونی دان بەهەی دەرهاویشتەی ئەم کارەوە کەلەبەرامبەریدا هیچ کرێ یەک وەرناگرن.
هیچ جۆرە چاکسازییەک لە هەلومەرجی ژنان لەعێراقدا سەرناگرێت و دەستاگەیستن بە ئازادی و یەکسانی بەبێ ڕوخاندنی ئەم ڕژێمە سیاسیە دواکەوتووە و دامەزراندنی دەسەڵاتی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش و لە شوێنیدا و هەنانەدی سۆشیالیزم..

پرسیار: لەژێر گوشاری جەماوەری ناڕازی و ئاپۆیی خۆپیشاندەرانی گەلانەکان، چینی سیاسی دەسەڵاتدارلە عێراقدا بە قەیرانێکی قووڵدا بە دوبارە بیناکردنەوەی دەوڵەتدا تێدەپەڕێت. ئیسلامی سیاسی لەکاتی پەیدابوونیەوە لەنزمترین ئاستی نفوزی سیاسی لە نێو جەماوەردایە و لەنێو نەفرەت و بێزاریەکی گشتیدایە و لە پوکانەوەی بەردەوامدایە. بەشبەشنەیی تائیفی و نەتەوەیی کە پێکهێنەر و شوناسی دەوڵەت بوو، لەگەڵ فەساد و گەندەڵی بە دواوە و کوشتار و وێران بوون و شێوەی نوخەیی پێکەوە فرچەکیان گرت. پێش کەرنا ئەوان گرەویان لەسەر کات دەکرد، کەرنا دەرفەتێکی بەنرخی بە سازدانەوەی هەیکەلیان پێدان، وەک دیاری ئاسمانی بۆیان و بەهەڵداوان دەیانەوێت خۆیان لە شێوەی دەوڵەتدا ڕێکبخەنەوە. بەبەچوونی تێ چینی دەسەڵاتداری ئێستای عێراق، لەگەڵ و دوای کەرنا دەتوانیت جەماوەر لەئامانجی ڕوخاندنی سیستەمی سیاسی و تێکوپێکدانی بنچینەکانی کاری سیاسی (١٧) ساڵی ئابردوو پاشکۆ

پەیکات و سەرکوت بکات و جەماوەر بە هەندێک چاکسازی ئابووری و سیاسی و خزمەتگوزاری ڕازی بکات؟ وە چ هەنگاوێک گرنگ بە ئاوەڕی ئەم سیناریۆیە پێش نیەت و شەش بڕوپێش بڕوات؟

ئەسیل ئەمماح: بەڵێ، بەکردەوە قەیرانی پەتای کرۆنا کاتێک هات دۆخێکی ئۆمێدی کردەوە بە تاقمی دەسەڵاتدار و ژێمی سیاسی بۆغدا کە لەسەر بنچینەی پشکپشکێنەی تائیفی و نەتەوەیی ڕاوەستاوە. پاش ئاوەڕی ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەر گورزێکی کوشندەی وەشاندە ئەو پرۆسە سیاسییەی کە لایەن ئەمریکاوە بەدوخرابوو بە ئەم تاقمەی کە پێکهاتووە لە حزبەکانی ئیسلامی سیاسی و هاوبەشکانیان لە ناسیونالیزمی کوردی و عەرەبی پێ ئەمریکی و هەر خۆریکی تاڵانی سەروەتوسامان و کوشتاری جەماوەر بوون، وە پاش ئاوەڕی هەموو هەوڵە سیاسیەکانیان بە بونبەست گەیشت و قەیرانەکانیا قوول بوونەوە بەشێوەیەکی زۆر گەورە، وە دوای ئاوەڕی کە هەموو وەڕەقەکانی ئەم توژە لە دەستیاندا سوتان و بەتوانابوون لەسەر کوتی جەماوەر لەدەگای هێزە ئەمنیەکانیان و میلیشیاکانیانەوە، هاتنی کۆرۆنا بووە بوو بە نیعمەتێک بۆیان.
لەبەرامبەردا گەڕیک کار و ئەرکی گەورە چاوەیی جەماوەری ڕاپەڕیووە کە پەهەسن لەپەناو سەرکەوتنی ڕاپەڕینەکەدا و هەڵگرتنی پشووبان تێپەڕنن و بەسەر کەموکوڕیەکانی ڕابردوویاندا زاڵبن کە گرنگترینیان، ئاوەیە کە جەماوەر بەو شێوەیە هەڵنەکشاوە نیە کە بتوانێت هووبەووی ئەو دەسەاتە ببیتەوە کە سەرکوتیان دەکات. سەرەڕای بانگەوازیش بە هەڵکشاو بوون لە ناوخۆی گەڕەپانەکانەوە لە لایەن بەشاوکراوەی (ژنانی ڕاپەڕین) و (دەنگی ڕاپەڕین) و هەژنامەی الغد الاشتراکی بە پێکهێنانی دامەزراندنی شورای جەماوەری شەشگۆ، بەڵام کاریگەری ئەم بانگەوازانە لە ئاستی داواکراودا نەبوون. ئەگەر ئەم شورایانە لەسەر ئاستی پارێزگا ڕاپەڕیوەکاندا لە ناوڕاست و خواروودا پێک بهاتبا، ڕاپەڕین بەم هێزە نەدەگەیشت.
بەهەرحاڵ، دەرفەتی مێژوویی لەبەردەم جەماوەردا هەر لە ئارادایە چونکە قەیرانی دەسەات بەردەوامە و هێزانە قووڵتر دەبێتەوە. لەگەڵ دابەزینی نرخی نەوت و زیادبوونی ژمارەی بێکارکردنی کرێکاران و پەرەداربوونی قەیرانی ئابوری لەهەردوو ئاستی جیهان وعیراقیدا، کۆتایی ئەم دەسەاتە گەندەڵە نزیکتر دەکاتەوە، بەڵێ پێویستە لەسەر جەماوەر خۆیان ئامادە بکەن و دەستبەکار بن بە خۆکخراو کردن لە شورا شەشگێڕیەکانیاندا لە سەر ئاستی پارێزگاکاندا، بەتایبەت وا چاوەوان دەکرێت خۆپیشاندانی گەورە دەست پێبکرێتەوە لە دوای کۆتایهاتنی کۆرۆنتینەن. بەڵاستیش ئەمە

ئەستا شایەدی هەشیاری بونەوەیەکی زەرتری جەماوەرین بە ئەزمون وەرگرتن بە درەژایی شەشی مانگی ڕابەرینەکە.

پەشمەرجی شەشکی کەمەڵایەتی ... جەمال کەشش

ڕوخاندنی دەسەڵاتداراتی حکومەتی هەرەمی کوردستانە

خەلکی ناوەڕاست وخواروی عەراق، ماوەی ٦ مانگ زیاترە بە تەکوپەکدانی حکومەتکی گەندەڵ ومشەخۆری ئیسلامی وتائیفی ونەتەوەیی ڕابەیون. شەشیان لەدژی تەواوی پرۆژەو پرۆسەی پەکهاتەی سیاسی دەسەڵاتدارانی ئیستای عەراق بەرپاکردووە. هەموو ئەو حزب ولایەن وکەسایەتیانەی لەماوەی ئەم ١٧ ساڵەدا بەشداربوون لە دزی وراوەووتی، گەندەڵی، سەرکوت، فلمیان سوتاوەو شانسی سیاسیان کەتایی هاتووە. ئەم عەزمی ئامانجی ڕابەرینە شکدارکەی ئەمۆی عەراقە.
لەکوردستانیش ، زەمینەی ئەم ڕابەینە بەتەواوی لەباروئامادەیە. ئەو هەموو دزی وتاڵانی یە، نایەکسانی وچەوسانەوەیە هەیە، سەرکوت وبەمافیە، شەڕ وهەژاری وبەکاریی یە ، زیندانی وتیرۆرەوفاندنە. لە کەی کەشکانی هاوڵاتیانی کوردستان ،حکومەتی هەرەم ولایەنە بەشداربووکانی بەرپرسیارن. ئەستا لەزەرلاوە داوای دەستکەشانەوەی حکومەت دەکەن، هەرەس وشکست وکەتایی حکومەت بەچەی لەلایەن خەڵک ومیدیاوە ڕادەگەیەنرێت.
خەڵکی کوردستان ، بەتایبەت کرێکاران ودەستفرەشان وبەکاران و مامەستایان وموچە خۆران وژنان ودەرچوانی پەیمانگا وزانکۆکان، بەبەردەوامی خۆپیشاندان وناڕازایەتی جەماوەری فراوانیان لەدژی دەسەڵاتدارانی هەرەمی کوردستان یان بەرپاکردووە. ئەم دەسەڵاتە بە جەبەجێکردنی هیچ ئاوگەڵک ئامادە نەبووە وئامادەی لانی کەمی چاکسازییەکی درەینەش نەبووە.
خۆپیشاندانە جەماوەرییەکانی ناوەڕاستی نەوەدەکان لەدژی هەژاری وبەکاری وەاووتی مافیا چەکدارکانیان بە دزینی سامانی کوردستان، کوژراو وبریندارێکی لەکەوتوە. پاشان شەڕی نیوخۆیی هەموو

حزبەکان بە نەتەوەیی وئیسلامیەکانەوە لە نیوەی دووەمی نەوەکان دا، کوردستانی کەشایە نەو کوشتاروسەرگەردانی وەشترین دەورانی کۆنەپەرستی یەوە. لەو ساڵەی خراپترین بودجە هەبوو(١٩٩٧)، زەرترین ژمارەی مزگەوت، زەرترین ساڵان تەقاندنەوە، تاوان وکوشت ودزین وەوتاندنەوە پەرەیان سەند. ساڵی دواتر تاوانکاری خەتەقندنەوەکانیشی لە نەو مەبەندکان وناوچەکاندا هاتە سەر، هاوکات تیرۆری سیاسی و خنکاندنی دەنگی بەخانو لانکان وداسپاندنی تاریکترین خنکانی هەناسەی ئازادییەکان. لەماوەی ئەم ٣٠ ساڵەدا هەمیشە خەڵک ناڕازایەتی فراوانیان بەرخستووە. شەوە ئاپۆینەکەی ساڵانی ٢٠٠٥ -٢٠٠٦ تا سوتاندنی بنکەو بارەگای حزبەکان وهەڕەشاتنی بەرپرسەکان تەشەنەی سەند(لە دەربەندیخان وکەلاروزاخەوسەل). خۆپیشاندانەکانی ساڵانی ٢٠٠٠ تا گەیشت بەخۆپیشاندانی دوو مانگەی شوباتی ٢٠١١، کەدەیان کەس تیا یا گیانیان بەخت کرد، هیچ چاکسازییەک و ئاوگەڕەکی سیاسی وئابووری وکەمەڵایەتی بەدینەهات. ئەم حزبانە بە داسپاندنی دەسەڵاتیان سەیان لە تیرەر، ڕفاندن وئەشکەنجە وسەرکوت نەکردەتەوە وبەپلان ونەخشەی تیرەریستی پاکتاوی نەیاران وجەگرەوەکانیان داشتووە. نامەیی وناڕازایەتی خەڵک لە فەرمی بایکۆتکی سایسی -کەمەڵایەتیدا لە هەڵبژاردنەکانی ٢٠١٨ دەدا خەی دەرخست.
بەپێ ئامارەکانیش بەبەردەوامی ڕێژەی بێکاری هەڵکشاوە(٢٠١٣ نزیکەی ٧٪ ، ٢٠١٨ دەگاتە ١٣.٥٪ کە بەدنیییاییەوە زەر بەرزترە، بەهەمان شێوە هەژاری وهەژی خوار هەژاری کەتا ئێوەی بەموچەی ٥٠٠ هەزار دینار بە خیزانێکی ٥ کەسی دیاریکراوە، زیاد لە ٢٠سەدا دانیشتوان دەگرێتەوە)
شاردنەوەی گرێ بەستێ نەوتیەکان وداهاتەکانیان ودزینی نەوت لەیگای جەراجەری تەنکەر وکەنتڕۆڵکردنی لەلایەن باندەکانی نێو حزبەکانەوە، ڕادەستنەکردنی نەوت بە دەسەڵاتی بەغدا، ئەو فەرهودو تانیەی حزبەکان دەیکەن لە بازرگانی وخاڵە گومگرگیەکان، داهاتیان زەر زیاترە لەدابینکردنی مووچەی هاوڵاتیان. ئەو ئاپەرتانەی هەر بەتازەیی لەم ماوەیەدا بەاوکرانەوە لەمیدیا وەژنامەکاندا بەحساب وژمارە گەواهی دەدەن.هاوڵاتیانی کوردستان بارمتەی ئەم دوو حکوومەتە کۆنەپەرستەن(حکومەتی هەریم-حکومەتی عەراق).
ئەگەر موچەخۆرانی هەرەم بەپێی بەغداش دابنێین ٦٨٠هەزار کەس، (لای هەرەم ملیۆنێک دووسەو چل هەزار کەس)، وەک لە نویترین ئاپەرتی سەردەمی کەرناشدا هاتووە، سەدا ٢٥ خەڵک لەسەرقووتی ئەژانە دەژیەت (کاری دەستفرۆشی وحەمالی کە دەکاتە ملیۆن ونیوێک. کەواتە

نزیکەی نیوەی دانیشتوانی کوردستان گیردەی هەژاری و بێکاری وگرانین. ئیدی لەو ئاسانە تێبگەین کە هەی دادی خەڵک لەهەموو کوچەو کەنارێک بەرز بێتەوە، خەڵک نان بەس نان نانی نیە، خەڵک منالی هەراج بکات. ئەمە ئیدی چ شکێکە.
بەرام زەر گرنگە، جارێتر هەمان ڕێگای پێشوو لە خۆپیشاندان وناڕەزایەتیەکانی ساڵانی پێشوودا نەگرینە بەر. حزبە ئیسلامیەکانی کوردستان بەتایبەت (کۆمەڵ ویەکگتوو)، گوێی خۆیان قوتکردەتەوە بە فیکەی سەرکەکانی خەڵکی بارزان تا لەم گەڕەی سازدانەوەی حکومەتی هەرێمدا، ئەوانیش لەسەرووی مەجلیسدا جێگایەکیان بەرکەوت. ئەو فەرمایشت وگاڵتەیانەی(ئەمیروپەرلەمانتارودکتۆر) پیاوە فرە ژنەکانیان لە بودجە ومافەکانی خەڵک دەیکەن، یەک فلس بایەخیان نیە، چونکە کەنەپەرست وهاوبەشی دزو هاوپەژەی هەردوو حکومەتەکەن.
بزوتنەوەی گۆڕان،کە بەشێکی زەر لەهەڤاڵانی کۆنیان، تیمەکەی نەو حکومەت بەکاتبی پارتی دەزانن، ئەوانەی ئەستای گردەکەش، بە چاویلکە شەمسیەکانیانەوە، کەتازەیی پەژە چاکسازیەکیان بە بوژانەوەی ئابووری ودابینکردنی موچە داوەتە پەرلەمانی کوردستان، یەک دانە بەند نا ، یەک دانە خاڵیش لەسەر یاسای چاکسازی کۆمەڵایەتی وموچەی پەرلەمانتارووزیرو پلەبەرزو بندیوارەکانی تیا نیە(یانی تەنها ئەوانە کە بەشیان تیا نیە و ئەوانەی کە هەشتا خەیان نەگایەندووە دەگرێتەوە وئەوانەی تر پەویستی بەهیچ چاکسازیەک نیەو بە فلتەری ئەواندا تێپەیوە).
شتێکی تازە نیە یەکێتی وپارتی ، دوو کەمپانیان بازرگانی سیاسەت وئابووریین ، هەموو (کەشەو پەیوەندی وستراتیژیەتی)نەوانیشیان ئەم مەرکەی هەیەو هیچ پەیوەندیەکی بە ژیان وگوزەرانی خەڵکی کوردستانەوە نیە. لەنائارامترین دەخی گشتی دا(سەردەمی نەخشی کەرنا)، پەشەوی وکێبرکێی ناپەرپرسیارانەو نامەالیانە وەفاندن وتەقاندنی یەکتری، درێژە پەدەدەن. دەبنە بەشێک لە شەوکەشمەکەشە ناوچەییەکان وکوردستان بە نەو ئۆگەری دووبارەبونەوەی هەڕەبجەیەکی تریەوە. هاپەچ دەکەن. لەپایزی ٢٠١٩ ەوە پارتی بە چێی کار لەسەروەدەرنانی پەکەکە ولەلاوازکردنی پەکەکە دەکات وە ئەم ئۆپەراسیۆنە هاستوخۆ نەچیرقان(پیاوە دبلەماسیەکە)، سەرپەرشتی دەکات. یەکێتی تا هادەی هادەستکردنەوەی زیندانی هەڵاتوی ئۆپۆزسیۆنی ئێرانی ئامادەیە، خێی لەریزی تاوانکاری ئێراندا جێگا بکاتەوە.
نەویەکی نوێ پەدەنێتە نەو مێژووی کوردستانەوە، کە بەتوندی ئاسەوچاوەوانیەکانی وپەتانسیالە شەشگەرانەکانی ، ناکەکە بە سەرجەم پەکهاتە سیاسی وئابووری وکۆمەڵایەتیەکانی حکومەتی هەرێم. باشترین

فورسەت بە لەکەکردنەوەی ئەم بارە وشکاندنی قابیلی حکومەتە تەقلیدیە کۆنەپارستەکانی رژێمەکەی ناوراست، پێویست بوونی ڕاپەڕینی ئەم نەوەیە بە ڕاپەڕینی عیراقەوە. خەلکی عێراق وبەتایبەت گەنجان ولاوانی عیراق داوای گۆڕینی سیستەمی سیاسی دەکەن، داوای دابینکردنی ژیان ویەکسانی وکاردەکەن. خەڵکی عێراق وکوردستان پێکەوە هاوخەباتی وهاوئامانجی خۆیان پێویست بکەنەوە لەگەڵ یەکدا وبەرەیەکی هاوبەش بۆ ڕوخاندنی تەواوی دەسەڵاتی بورژوازی لە عێراق وکوردستاندا پشت بەدنە یەکتر. هێزە ئازادیخوازو چەپ و سوشیالیست وکۆمۆنیستەکان لەم نەوەدا، هیچ کات بڕوانەندازەی ئێستا ئەم هاوخەباتی ویەکیتی یە چینایەتی یە پێویست نەبووە.

سەرەتای ئایاری ٢٠٢٠

بەربەرەکانی بە کۆمەڵی پەنابەران لەیەنان بگرن !... جەمال کەشش

دەوڵەتانی ئەورووپا پێویستە یەکسەر بە هانای پەنابەرانی یەنانەوە بچن بەتایبەت دورگەی لەسبۆس Lesbos (کەمپی مۆریاMoria)
هێکەکەوتنی نوێی ئەورووپای یەکگرتوو لەگەڵ تورکیا کاتێکی زەرتری دەوڵەت(کە بەنیازن وئەکتیتان بە کردووە)، دەستپێکردنەوەی پرۆسەی لەکەینەوەی داواکانی پەنابەران کاتی زەرتری دەوڵەت(کە لە١.٤.٢٠٢٠) ەوە لەیەنان دەستیپێکردەتەوە. هەر لەمانگی فیبریوەری ٢٠٢٠ ، سەدان هێکخراوەی لایەنگرانی مافەکانی پەنابەرانی نەونەتەوەیی وئەورووپایی ، سەدان نوسەر وسیاسەتمەدارو هەلسوڕاوان، دەیان نامەی کراوە یان ئاراستەی پەرلەمانی ئەورووپاو دەوڵەتکانیان کردووە بە ڕزگارکردنی پەنابەرانی یەنان بەتایبەت کەمپی مۆریا.
لەتەواوی یەنان نزیکەی ١٠٠ هەزار پەنابەر دەژین، ژیانی ٤٣٥٠٠یان زەر سەختە ئەوانەی بەسەر کەمپەکاندا دابەشکراون.(بە تایبەت کەمپی

مریا، لە لەواری کارساتەکی گەورەی مریدایە).
زۆر دەمەکە لایەنگرانی مافکانی پەنابەران داوای باشترکردنی هەلومەرجەکە دەکەن. تەنانەت پرۆفیسەر Jean Ziegler (جین تسیگلەر (٨٦ ساڵ) وەک جەگری سەرکی نەردەی یوئین بە مافی مرۆف، لەسەردانی مانگی مەی ٢٠١٩ بۆ کەمپی مریا، کتێبەکی نوسی بەناوی (شەمەزاریەکەی ئەوروپا)، هەر لەو کتێبەدا باسی ڕەقبونەوەی دوو منان لەسەرما دەکات، هەوەی خەکوژی مەردمنان وپاشماوەی بریندەکانی سەرجەستە، ڕاپەرتیکی ووردە لە داوخانی هەموو بەهایەکی ئینسانی ومافەکانی مرۆف وداواکانی پەنابەری . وە نەوی دەنێت ((ستراتیژی تیرەر)) بۆ تۆقاندنی پەنابەران کە ئیدی لە بیر لە هەلاتن بکەو ئەوروپا نەکەنەوە ودابنیشن لە نیو جەنگ وکوشتاروهەژاریدا زیندە بەچاڵ بکرێن.
تکایە، تکایە ، هیچی تر کات بۆفیڕ مەدەن، هەلومەرجەکە یەکجار ترسناکە. لەکەمپی مریا نزیکەی ٢٢ هەزار کەس کە لەبنەڕەتدا بۆ کەمتر لە٣٠٠٠ کەس بنیاتنراوە کەکراونەتەوە، بۆ ١٣٠٠ کەس یەک بەلوعەی ئاو یان هەیە کە ئەویش بەزەی دەبەدرێت، بۆ سەدان کەس یەک توالێتیان بەر دەکەوێت، قەتارەی دوورودێژی نەرەکانی خواردن وتوالیت وئاو، پاڕەپستەو قەرەباڵخیەکی زەریان دروستکردووە. زبەدانی گەورە وچەکاوی قووە ، کەمترین ئاستی تەندروستی تیا بەدی ناکرێت. لەو ٢٢ هەزار پەنابەرە، ٨هەزاریان منان وزیاتر لە ١٦٠٠ کەسیان ئەو منان ومەرد منانان ودابەراون لە کەس وکاریان یان خزیان لە دەستکەس وکاریان هەڵاتوون. سەدان نەخۆش وپەککەوتە وبەتەمەنی تیدایە.، بئومێدی ، ترس لەئایندە، بەخزمەتگوزاریەکان، بەکار وبە قوتابخانە، بواریان بۆ سەدان نەخۆشی دەروونی سازداوە. بەگشتی پەنابەران هەموو شتەکیان لەسەندراوەتەوە کەداوایان لەدەکەن خزیان کەرەنتینە بکەن.
زەنگی هەشداریی کردنەوەکە لەیدا. لەکەمپی ریتسونا (Ritsona ی ٧٥ کەم دوورە لەئەسینساوە) کە ٢٥٠٠ پەنابەری تیا نیشتەجێکراون ، لەسەرەتای مانگی ٤دا ژنەکی ئەفریکایی منالی دەبێت، تاقیکردنەوەی فایرەسی کرۆناکەی پۆزەتیف دەبێت، هەر لەو کەمپەدا، ٢٠ کەسی تریش هەڵگری فایرەسەکەن و تەواوی کەمپەکەش لە کەرەنتینەدان.
تائێستا لەکەمپی مەرینا بۆپە ڕاگەیاندنەکان، کچەکی گریکی کە لەسوپەرمارکیتیکدا ئیشی دەکرد توشی پەتای کرۆنا بووە. بەڵام لە حاڵەتی پەیدابونەوەی پەتاکە بە نەو کەمپەکە، ئیدی دەبێت پێشبینی کارساتی گەورەی مرۆیی بکەین. دەبێت پێشبینی مەرگی بەکەمەوە بکەین.٢٢٠٠٠ هەزار کەس ٣ دکتەریان هەیە.لە تەواوی نەخۆشخانەکان ٦ ئامبری هەناسەدان هەیە، داودەرمان زەرکەم وگرانە. بەهەی ئەم دەرد

وپەتایەشەوە ، بەشکی زۆر لەو خەبەخشانەی یارمەتی پەنابەریان دەدا، کشاونەتەوە بۆ وەتەکانی خۆیان.
ئەم ئینسانانە لەلایەن مرۆڤایەتیەوە بۆ تیاچوون ومەرگ جەهەنەم راون.
نابێت ڕوگا بدرێن.
بۆیە گواستنەوەی پەنابەران بۆ هوتیلەکان، خانوچکەکان، دروستکردنی خانووی سۆفری تەختەیی ، دواکەوتن هەناگرێت ودەوڵەتی یەنان بەرپرسی یەکەمە .
گواستنەوەی بەپەلەی هەموو ئەو پەنابەرانەی کەلەلایەن وەتە ئەوروپییەکانەوە بەبینیان وەرگرتنیان پێدراوە.
حکومەتی عێراق و هەرێمی کوردستان بەتەنگ هانای ئەو پەنابەرانە عێراقیانەوە بچن و گیان وژیانیان لەم دۆخە سەختەدا قوتار بکەن.
هەموو ئەوانەی کەسو کارییان لە یەنانەدا بەتایبەت لەکەمپی مەرینادا گیریان خواردووە تکایە بەهانایانەوە بچن.

جەمال کەشش٠5.٤.٢٠٢٠

نەبەردەکانی نەوێک /ئاپۆینی لاوان وخوڕقانی ئینسانێکی نوێ … جەمال کەشش

واز لە ژینگە بهێنن، ،سیستەم بگۆڕن

نەوەی سەفەرکان، نەوەی سانەی دوو هەزارەکان بەدواوە، پێکهاتوویەکی کەمەیەتین لە ئاڵنگاریەکی نوێدا ئامادەن بەئاپۆین ،بۆ هەڵتەکاندنی دونیای کۆن ، بۆ دەستدانە پێشخستنی کەمەگا ودامەزاندنی جیهانێکی ئازاد(ئادیکاڵ دەبەتە واقیع/هەفتەنامەی تسایت/ئەلمانیا، سەرتایی ٦.٢٠١٩). نەوێک ساڵە خەماوی وتاریکەکانی دەیەی نەوەدەکانی منالی ، لە نێو ڕژە لاویی وسەرکەشیەکانی پڕ شەوق وسەوزاییەکانی چەکردەتەوە، زانستە کەمەیاتی وسەیسەڵژی وتەکنەلۆژیەکانی ، توانایەکی هزری وبیری تیژی بەیاری دروست وخەرای پێداوە..
نەوێک لە نێو وکپپیدیایەکی زانیاری مەزندا، لە نێو گەورەترین

کتیبخانەی دیجیتالیدا، بە دوو چرکە بتوانێت لە بارەی خۆی ودونیاو کەشۆ وپرسیار وگومانەکان لەسەرهەقیقەت لە مەحەکبەدات. نەوەی گلۆبەلایزەیشن وکەکردنەوەی دونیا لە چەند دیسیکیک وداتای پە زانیاری چەند هەزار هاپەیی یە، نەوەیەک چەند زمانی زیندووی جیهانی دەزانێت ورەژانە لە پەیوەندییەکانیدا وبە چالاکیەکانی وبە کارو بە بەهرەو خولیاکانی بەکاریدەهێنێت.
نەوەیەک، فورسەتیکی ناوازە وهەرزان وکاراوگونجاوو سادەی کەوتوتە بەردەست، بتوانێت بەشدارو چالاکی وزیندوو بێت لە دروستکردنی بیروڕای گشتیداو لەکەلیکتیفی چالاکیە رەژانەییەکاندا، لە، نەوەیەک بەرهەمهاتووی قۆناخێکی نوێ یە ، هەست ولەکدانەوەیەکی شۆڕ گشتیان لا دروست بووە، کە نامۆ وتوڕەن بە هەموو شتێکی ئەستای کۆن، لەدژی هیرارکیێت، پاتریۆتیستی ، ناسیۆنالیستیت، بەزارن لە سیاسەتی، لەکلتوری، لە نەرم، لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە ترادسەنیەکانی، لە پیرەزییەکانی، لەکاریزما و لەدەگمە فکرییەکانی. نەوەیەکن وە تەنانێت کەوتونەتە ئەو دیو دابەشبونی جەندەری، کەنفسیۆن وناسیۆنەوە. ئەم نەوەیە زۆر بەدیار کەشۆ فەلسەفیەکانەوە دانیشێت، زیاتر پشت بە لەکەینەوەی بواری زانستە سروشتی وفەلسەفە کۆمەڵایەتیەکان وئەزمون وداتا وستاتستیک دەبەستێت.

نەوەی سالانی سفرەکان، نەوەیەکی تەلیرانس وکراوەن، هاو نیشتمانی جیهانی وکەسمەن و چەپخواز وئینساندۆستن. نەوەیەکن(زۆر لە نەوەی ساڵانی پێش شەشی گەورەی فەرەنسا) دەچن، نەوەیەکن لەدایکدەبن وەک ئەوەی جیهان هەروا بوە، لە حیکایەتی سەروری بەزارن، قەشتی شارو لادێ نەوانیان خەریکە نامیینە ولادێیەکان یان دەچنە باوەشی قەهراوی پەراوێزی شار و یان خەیان بە هەموو چەم وجۆبارەوە بەرەو شارچکەیەکی مەدەنی گەشە دەکەن.

لە نەو ئەربانە مەدەرنە گەورەکاندا، کۆمایەتیەکی زۆر کەم تەواوی سەروەتی کۆمەڵگایان قەرخکردووە و وەحشی دوای قازانجن ،لە ململانێ ولە کۆبەکێیەکی زەرەملەی نەو خەیانداو شکاندنەوەیی بە ناچاری بەسەر تونەد کردنەوەی هەلومەرجی بەرهەمهێنانەوە ، وەک تاکە دەروازەی مانەوەی سیستەمی کەپیتالیزم، نائارامی و ئاکە ئاک و ئومێد وژیانی ملمێنان ئینسانی ئاپۆچی نەو مانەوەی فیزیکی کۆمەڵگا کردووە. ، شەڵی گەورەی ماوەرانی، فەزاحەتی فەادانی هەزاران تەن خواردن بە دانەبەزینی نرخ، بەخێرامشکردنی سەدان هەکتار زەوی بە ئەوەی کۆمپانیایەکی گەورەی جیهانی بتوانێت بەکەمەک هەرزان ترلە کۆمپانیا ئەکبەرەکەی مەوادە خاوەکانی بگوازێتەوە.

ئاوی خواردنەوە لە ئاستی جیهاندا ، لەلایەن چەند فیرما وکارتیلی نەوتەوییەوە، مانەپلکراوە(نیستلەوئیقیان…) . ئەم خەرندە گەورە کۆمپانیاتیە، لەلایەن دامەزراوەکانی دەوڵەتانکەوە، کە زۆر کەم باکی بە ژیان وگوزەرانی ئەم نەوەیە هەیە، بە تووی هەموو ناڕەزایەتیەکدا ئەم کۆمپانیاتیە دەپارێزرێت و بە ئەم ئاسپاردەیش،پەرلەمان وماسکی میدیایی و تەواو و سەربازیشی لەمەچکدایە.

ئەم نەوەیە لە پێو کەمتر لە دەیەک لەبەرامبەر پەنجەرەیەکدا وەستا کە دەوانەتە پانتایی هەهەندەکانی ژیان وبیوەت بچەند چرکەیەک جۆهەر وپروسەی ئاستیکانی بە دەرکەوت.(لەکاتیکدا سوقرات پێی وابوو ناتوانین ئگەرەکان دیاری بکەین، یان تێبگەین و دیاریبکەین). نەوەیەکن زۆر لەبەرامبەر سیکسولیتیت وکراوەن و دیدگایەکی ئینسانیان بە نەو خەیان پەیداکردوە، منا وژیان وکەسایەتی منا، دەبەتە سەنتەر(دەستدرێژی بە سەر ماف وکەرامەتی منا، وەک تاوانی یەکجار گەورە دژمەردرە وژیانی منا دەبەتە سەنتەری ئهتماماتی کۆمپانیاتی وسیاسی وئابوری وئایدەلژیەکان). کەشەی پەنابەران و ژینگە و پرسی گەورە لە ئایندی خەیان بەوڕام ناهەلن. لەبارەی سەردەمکانی گەشەی مرۆقایەتیەوە، زۆر جار لەگەڵ هەر داهێنان ووڕچەرخانکی مەزن لە بواری میدیا و زانیاریدا، زەمینەیکی یەکجار گونجاویان بە ئاپێینی جەماوەری وشەش کۆمپانیاتیەکان پیکهێناوە. وەک دەزینەوەی ئەلف با، لەکەماری یەنانی کۆن ورەمادا، چاپ لە شەشی گەورەی فەرنسادا.

هەموو سیستەمەکە بگەنی کردووە ..

لە کۆتایی مانگی ۱۲ی ساڵی پارەوە ، وەتا ئێستا زیاتر ۱۲۰ وەاتی جیهان، لەشارە گەورەکان وشارچکەکان وقوتابخانەکان ، خوێندکاران ولاوان وهەلسوراوانی ئەکە سیستەم و خەڵکی ناڕازیی ، خەپیشاندان دەکۆن ومیتنگی جەماوەری وکەو کەبونەوە ساز دەدەن. سەرەتا کەم وبایەخ وگرنگی ئوتەی نەبوو، ئێستا هەفتانە بەردەوام خەپیشاندانکان لەسەرانسەری جیهان بەسەدان هەزار کەس تێدەپەڕنێت و بزوتنەوەکەیان لەژێر ناوی ((هەینی بە ئایندە)) ئاسەی ئالتەرناتیفی سیاسی/ کۆمپانیاتی بە دەربازبون لە وەحشەتی قازانج و کەشکانی کۆمپانگای ئەمەی سەرمایەداری وەرگرتوە.
بەتایبەت لە ئەوروپا(سەر زەمینی واقعی نمای بزوتنەوەکە)مەری بە زۆر لایەنی کۆمپانیاتی وسیاسی وەرشنبیری کۆمپانگاوە کوتاوە. ئەو پرس وپرسیارانەی ئەم نەوەیە ، وەک چارتا وپلاتفەرم ومانیفیستکەی

خەی بەدەوریدا کەبوەتەوە، و شەوازو تاکتک وئامرازەکانی تەکەشانی بە دەکەن ، لە بەرتەسکی دیدگای لیبرالیزمی کلاسیکی تەدەپەڕنن و ناتەبا ودژ بە نیولیبالیزم و وژورنالیزمی ئاراستەکراوە، زەر کەس بە درێژە وگەشەپێکردنی (بزوتنەوەی ئەکیپای ستریت) ئەمریکا دەزانێت لەکاتی ئەزمەی ئابوری سالە ٢٠٠٨ ویان فەرمکی نوێی (ناڕەزایەتی هەڵەک زەردەکان)ی فەرەنسا، بەرجەستەترین نمونەی سەرکەوتنی میدیای ئەو فلمە ٤٥ دەقیقەیە بوو، کە (ریزە /Rezo) ناوەک بە تەکشکاندنی جەبەروتی پارتی دیموکراتی مەسیحی ئەلمانی لە یوتوب کە خەی دەرهێنەری بوو، بەاوکردەوە، ١٣ ملیەن کەس بینیوتی لە کاتەکدا هیچ کام لەکەنالە تەلەفزیونیە زەر بەناوبانگەکانیش ناتوانن بەو ژمارەیە بگەن.

پارتە سەوزەکانی ئەوروپا وئەم نەوێیە

پارتە سەوزەکان بەتایبەت لەئەوروپای رەژئاوا، کەمەژویەکی ٣٠ /٤٠ ساەیان هەیە، تەوەرەی سەرەکیان مەسەلەی ژینگەپارەزی بووە. دەورانی جەراوجەر، لە ولاتانی جەراوجەر بابەتکی کەمەایەتی/سیاسیان وەک تەوەرەی خەبات بەدەستەوە گرتوەو وکەمپینی جەراوجەریان بەبەدیهەنانی سازداوە. دەمەک لەنەوبردنی ئەتەم، دەمەک مافی ئاژەڵان، دەمیک سیستەمی تەندروستی ، دەمەک مافی کەمایەتیەکان، مافەکانی مرۆڤ وبەتایبەت پەنابەران، سیستەمی خویندن، سیستەمی ەگ وبان و پاراستنی ژینگە وکەمکردنەوەی گازی ژەهراوی و لاستیک و..هتد. بەدرێژایی ئەم ماوەیەش چ استەوخۆ لەگەڵ سەسیال دیموکراتەکان لە حوکمەانی ودەوەتدا بون یان لە شەقام لەگەڵ سەسیالیستەکان وئانارشیتەکان وکەمەنیستەکان وکەنیسەکاندا بەپەی تیماو داواکانیان کەمیتەی هاوبەش وبەرەی بەرەنگاریان پێکهەناوە. بەام بەردەوام لە پەراوێزی کەمەگا و بە نینک لە دەسەاتدا بوون.

هیچ کات بەئەندازەی ئەم یەکدوساەیی دوایی سەرنجی میدیا لەسەریان نەبووەو هیزی سیاسیان لەکەمەگا ودەسەاتیان لەپەرلەمان ودامەزراوە فەرمیەکاندا نەبووە. پەشتر زەر ادیکاە ولە دژی لیبزالەزمی نوێ بون، وەک دەوترا(شووتی بون، ناوەوە سورو دەرەوە کسک). هەندەک بە کەمەنیزمی سەدەی بیست ویەکی دەچواند. استە ئەم نەوێیە مەیل وسمپاتیان بە گشتی بە سەوزەکان هەیە وئەمەش خالە لاوازیانە، لاوان بەگشتی پشتیان لە پارتە تەقلیدیە سواوەکان کردووە، ئەم چەکەرەکردنەوەی سەوزەکان ،دەتوانین بەکورتی دیاریبکەین، ئەو گەانە چەنایەتیە یە لە پارتە سەوزەکان،لە بری

ادیکالیتی دژی کاپیتالیزم، خەباتی چینایەتی ئەستا پێکەوە ژیان وسازانئ کۆمەڵایەتی یە،لە بری ناکۆکی چینایەتی وسیستەمی کاپیتالیزمی بە کارساتکانی ژینگە،. لەو کاتەی پارتە تەقلیدیکانی تری کۆمەڵگا لە شوێن خەیان بەدیار بەرنامەکانیاوە دانیشتبون، پارتە سۆزکان ئەو خەگونجاندن وپشۆیان پەرپێدا، کە لاوان وهیواکانیان وخەونکانیان لە خەیاندا بگونجێنن. پەرچەمی خواست وخەونکانی لاوان، خوێنگەرمانە بەرزکەنەوە وخەیان لەگەڵ ئەم نەوێ بسازێنن.

لاوانی کوردستانی عەراق (عەراق وپرۆژەی کۆمۆنیستی

نەوێکی بەئاگا وسەرکیش وتووڕە لە دەسەڵات ولەکەی سیستەمی پیکهاتەی لەقەبدانی تەنگی ژیانی پێدا بووە. ئەم نەوێ، بەدەست سیاسیێ کۆنەپەرست و دەستکەوتە پیرۆزکانی ئابروقارمانە نەتەوێیە چاوچنۆکانەوە، ڕەحی هەڵاهەڵا بووە. ژیانی ڕۆژانەی ئاسایی، ئەم نەوێ، گیردەی گەورەترین چەقبەستنی سیستەمی سیاسی وکۆمەڵایەتی وحزبی بوە. لە نەو بازنەی بەتاڵی حوکمەانی بنەماڵەیی ودەسەاتکی قەهراوی دا، سەرگەردان بەئەبەدی دەسوەتەوە، نەوێکن، چاوەوانی وتموحی باشترکردنی ژیانیان، لەگەڵ دیواری بەرزی حەسارکانی دەسەات وکۆمەڵگادا، لەگەڵ تفەنگبەدەستکانی ((ناوچەو مەبەندکان))و یاساوەڵ چاو زیتکانی مەال وئاین وکلتورو پایە بەرزی دەوەمەندە دەبەنگکاندا، ووبەوو دەبەتەوە.

نەوێ سانی سفرکان، بەراورد بە نەوێ سانی نەوەدکان، مانەوە لە کوردستان گیریان خوارد . شۆپلی نامۆزایەتیە جماوەری وتاکیەکان، خەرشنبیرکردن وچالاکیە فکری وسیاسی وهونەریەکان، بایکۆتی هەلیژاردنی پەرلەمانی وووڕگەان لە پارتە تەقلیدی وکۆنەپارێز وهەرمیەکان، روناکی بەخشن وتاکە ئومێدن کە خەیان ەگایکی جیاواز بە ئازادی وبە پشکەوتن و بەشەش هەبژێرن.

لە تەواوی ئەو هاوەاتیانەی کوردستان، لە یەک کەسی هەموو ئەو لاوانەی لەەگای کچ وهەاتن، زیندانیکران لەلایەن دەوەتانەوە، خنکان، سوتان، بریندار بون، بزر بوون، سەقەت بون ، بەزار دیپەرتکرانەوە، چارنوسی منااکانیان، هاوسەرکانیان، ئەوان هاوەاتی پلە دەیی نیشتمانی دایک نەبوون، حکومەتی هەرمی کوردستان، میشک میوانی نەبوو، نە شکاتک، لەپرسینەوەیک، تەلەفۆنک، سەردانیک، نەبوو. تەنانەت خەرجی لاشەی کارساتکانی ەگاوبانیشی نەگرتە ئەستۆی.

ئەو نەوەیەی مانەوەش لە کوردستان، هیچ نەپرسراوەتیەک ونەخشەیەکی حکومەتی هەرێم نەبوو، بە تایبەتی خاندنی هەلومەرجی گونجاوتر بۆ ژیان وپلاندانان بۆ کەمکردنەوەی کێشە ولە نەوبردنی هەکارەکانی هەژاتن و سەرهەڵگرتن.
ئەم نەوەیە جوانترین تەمەنکانی لە جەنگی بەرەنگاری لەدژی دەسەڵاتی بەرژەوازی کوردیدا گیانیان لەدەستداوە، لە بەردبارانکردنی بنکەو بارەگای حزبە دەسەڵاتدار وئۆپۆزسیۆنە هەڵپەرست وپێپەلیستەکاندا (هێژوان وسورکیووبیلال وگەرمیان و.....). لە دژی هەژاری ونەداری، بەرەزی وشکەدا(سەرانی مامە حەمە)، لە دژی گەندەڵی وتاڵان ودیکتاتۆری ژنەڵەکان(کاوە گەرمیانی)، لە دژی کەی سیستەمی گەندەڵی وپاتریارکی و چاوچنۆکی وپاوانی مۆک ومافە وسیاسەت ودەسەڵات وجیاوازی چینایەتی(سەردەشت عوسمان).

شوناس وخەباتی چینایەتی

نەوەی ساڵانی دوهەزارەکان، نەوەیەکن خەون وخولیای جیاوازیان لا پەیدا بوو. زۆر ئینساندەست وژندەست وژیاندەست وکتیب دەستن. ئەو نەوەیەی پەیدا بووە، کەمتر پیاوسالارو ئۆگرەسیف وشەڕاوین. نەوەیەکن ئیدی حیکایەتەکان، کەمتر جێگای خۆقاندنەوەی داستانە سەرمەدیەکانیان دەبێت. دەورانی(زیندانی سیاسی وپشمەرگەی کۆن وشەڕشی ئەیلوول)، کەتایی دێت ، بابەتە کەمەڵایەتی ویەکسانی وئازادیە سیاسی ومافە مەدەنی یەکان وهاوڵاتی بون وخەشی وشکە وڕەزو بوونی ئینسانی، جیگای دەگرێتەوە. ئەم نەوەیە ناکۆکی یە چینایەتیە کلاسیکیەکانی کەپیتالیزم بە شێوەڵە هەزری وفەلسەفیە نوێیەکان پڕچەمدار دەکات.
ئەم نەوەیە کوردبون، ناکاتە تاکە شوناسی و ئیسلامیش بە نامە دەزانێت بە بونە جیهانیەکەی. ئەم نەوەیە ،دەبێتە بەشکەی هەڵپەکراو لە لە تەوژمە جیهانیەکان وئارەزووی قولی شکاندنی سنورەکان و گەیدیە وتینووی گەشت وگوزارە. ئەم نەوەیە ئیدی ناتوانێت لە حەساری خەزانە گەورە خەڵکیەکەکاندا، ئاسودە بێت وهەست بەئارامی بکات. ئەم نەوەیە دەیەویت ئازاد بێت وماف وکەرامەتی پاڵەزراو بێت. ئەم نەوەیە سیما وئاکار، جل وبەرگ وئادابی، هەڵسوکەوتی ڕۆژانەو مامەڵەی لەگەڵ دایک وخوشک وهاوسەروباوک وبراو هاوڕێکاندا، نوێ یە ودەیەوێت کەسایەتیەکی درەژکراوەی میژوی کۆن نەبێت. شوناسی نەوەی نوێ، نەخەملاوە، بەڵام فرچکەکەو گەلاوێژکەی یەکجار ئایندە بەخشن.

نەبەردەکانی ئەم نەوەیە:

(واز لە ژینگە بهێنن، سیستەم بگۆڕن)، (هەموو سیستەمە کە بە گەن)، لە خەپیشاندانە گەورەکان وبەزمانە جەراوجەرەکان بەرز دەکرێنەوە، ناوەندەکی دژی کاپیتالیستی ئەم ئاپۆیەی لاوان وێنا دەکات. کە هەنگە زەریش خەپیشاندەران لە ئالۆزی سیستەمەکە نەگەن. نەبەردەکی واقعیە، ئەو جدالاتە فکری وسیاسیانەی ئەمەی کەمەگا، لە ناتەبایی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری لەگەل مانەوەی ئینسانیەتی ئینسان،ناکەکی چارە هەڵنەگری سودی سەرمایە وتەبایی وخەشگوزەرانی کەمەایەتی دانیشتوان. هەر پەشکەوتنەکی بواری زانست وبواری گەشپەدانی کەمەایەتی، دەکاتە سەرچاوەی فەرهود وکەبەکەی کەکەی سەرمایە.لاوان لە نەو ئەم ژینگەیەدا ، لە نەو ئەم پرسیارو تەوزمە سیاسی وفکریانەدا، لە نەو ئەم خەپیشاندان ومانگرتنانەدا، دەتوانن ئاسەیەکی گەشی سەشیالیستی بەدی بکەن.

ئەم نوسینە کورتە تایبەت نیە بە خەباتی لاوان بە ماف وداوای تایبەت بە خەیان وتەوژمکەیان ، بە فراوانکردنەوەی باخچەو ودروشانەوەی پرشنگی جوانی وبەختیان، بەکە گیان وئایدیا و خەونکانیان لە گەرینی سەرتاپای کەمەگادا، وەک دایناموی هەزکی نوی شەشگەر، وەک پەیدابوونی ئینسانەکی نوە کە دەیەوەت بە زووی لە چەوسانەوە، لە ئەشکەنجە، لە هەژاری، لە شە، لە نەزانین،لە دەسەاتی دیکتاتەری ەزگاری بەت. ئەم نەویە هەزکی نوە مارکسیزمی ئەرسەدەکسی دەکاتە ئامازی رەشنکردنەوەی واقعیاتی چینایەتی وکەمەنیزمی نوەش دەکاتە پراتیکی شەشگەانە.خەیاڵی نیە و مجامەلەش نیە، بەشایەکی سیاسی گەورە هەیە، لەبەردەم بابەتە کەمەایەتی ویەکسانی وئازادیە سیاسی ومافە مەدەنی یەکان وهاوەاتی بون وخەشی وشکە وەزو بوونی ئینسانی، جیگای ئالتەرناتیفیی کەمەنیستیدا چاوەڕی نەویەکی هەشیاروبە دەربەست دەکات.

گریمانی یەکجار زەرە، شوناسی سیاسی ئەم نەویە لە ەکخراوی کوردستانی ئالتەرناتیفی کەمەنیستی لەعەراقدا، بەرجەستە ببەتەوە. پەرچەمی نەویەکی ئینسانی سەسیالیست وئازادیخوازو هەشیارو ناەزایی بەدەستەوە بگرەت. ئەم نەویە. ئینسانەکی نوە یە.

جەمال کەشش
١٤.٦.٢٠١٩

تێرۆری سەردەشت عوسمان، قوناخی ملمانێیەکی بەکۆتایی … جەمال کەشش

یادێک لە ڕۆژی ٤/٥/٢٠١٠

کردەوەی تیرۆری سەردەشت عوسمان

پرسەی تیرۆرکردنی سەردەشت عوسمان، زنجیرە ڕووداوێکی ڕوون و پێکەوەبەستراون. سەردەشت عوسمان، وەک ژورنالیستێکی ڕەخنەگر(دڕگاکان دامەخن ، دونیا لەدڕەوە دەمانبینن(……..، وە نزیکەی سەرجەمی بەرهەمەکانی))، وەک نوسەرێکی بەتوانا بە دڕخستنی گەندەڵی ، وسەرکوتی وەحشیگەری دەسەڵاتی کوردی، ناشرینی خودی ئازادی بە ڕیاکاری سیاسیەکانی (هەموو ڕاکەن، ئازادی هات)، (……..) وەک هونەرمەریستێک، فەنتازیا وجوانی وشەوقدانەوەیەکی تایبەت بە خۆی هەیە(من عاشقی کچەکەی بارزانیم) . هەروەک چۆن پێنوسەکەی، خۆشەویستی دەوروبەری(بیرەوری هاوپەڵەکانی لە زانکۆ و ژیانی کەمەڵایەتی وکەس وکاری)، کاراکتەر وکەسایەتی پەدەگا و دەخەمڵێت وهەر لەماوەیەکی کورتی ژیانی تایبەتی ورۆژنامەگەری و نوسیندا هەڵدەدا وپەردەستێنە وتەدەکشێت (ڕاستگۆیی)و(بەدەربەستی) و(ئیرادە) لە بەتەی نوسینەکانیدا بۆزنەکی ڕاوستاوی هەبەت. (وشەنخونی وبەپرەنسیپ بەڕام بە نەوەیەك كه جوامێری له ئیرادەیەتی مانای شەرمەزاریيه/سەردەشت عوسمان) بە دیار ئازادی ئەوەو دابنیشین.

. مافیایکانی نەو مافیاکان ڕ(وەک شەرکە بەکەس بەسەردەشت عوسمان ووتەنی) بەهەمان ووردەکاریيەوە، لەووردودرشتی ژیانی دەکەنەوە ، نەخشە وپلانی چەپەڵ دادەڕژن. هیچ گومان هەڵناگرێت تیرۆری سەردەشت عوسمان بەبەرنامەیەکی تەکمەوپلان ونەخشە بەبەرزترین وسەکوچکەی دەسەڵاتەوە گرێدراوە.ن. سەردەشت عوسمان، ئاگادار دەکرێتەوە کە هەولیر جبهەڵڵت(وەک لەنامە ونوسینەکانی دا دەردەکەوێت، ڕوو بکاتە هەندەران ، یان بچێتە سلیمانی،دواتر دەمەوە سەر ئەوەی بە

ئەمانە هەڵنابژێریت سەرکەشی دەکات وڵەهەوڵەر دەمینێتەوە) . پاشان هەڕەشەکان تووندوتیژتروقەهراوی تر دەبنەوەو بە ڕاندن وتیرەر، سەینەوەی فیزیکی لەسەر شانەی ژیان بە کۆتاییەکی تراژیدی دەگات.

هەمان زنجیرە ڕووداوی هاوشێوەی هەمیشە زیندوو(نزیر عومەر لە شارۆچکەی سومەیل لە ٢٥.٨.١٩٩٣)، دووبارە دەبێتەوە. نزیک هەر لەرۆژنامە وەکخراوە جیهانیەکان، پێنجەی تەمەتباری بە پارتی دیموکراتی کوردستان (وەک واشنتۆن پۆست و.هەکخراوەی ئەمنستی ئینترناسیونال) دەکەن ، بەڵکە بەزمانی کوردی هەر لووبسایتی سەردەشت عوسمان بە زمانی سەرانی، خوێنەر بە وردی هەموو پلانەکە، کەسەکان، پلە وپایەیان ، بە ووردەکاریەوە.ئاگادار دەبێت. /http://www.sardashtosman.com/ku بە پاکتاوکردنی جەستەیی سەردەشت عوسمان، ئازادی ڕۆژنامەگەری وەک بەشێک لە ئازادیە سیاسیە سەرتاپەکانی خەڵکی کوردستان، لەگەڵ زەبرەکی قورسبونەکراوە ڕووبەڕوو دەبێتەوە کە ململانێیەکی چارەنوسساز لە نیوان خەڵک و دەسەڵاتدارانی هەولێر دەکاتەوە.

سەردەشت عوسمان ونوسین

نوسینەکانی سەردەشت، ووزەی وشکەوتوانامەندی ودەنیایی ی بەخشیەوە، بە تیژی بە لە کردەوەی شەشگەرانەدا بەخشیەوەوش. ڕووتارەکانی . توانای بەکارهێنانی گوزارشتکردن ڕاستیەکانی ئاوێتە یوکردنی بارگاوی بە وشیاری چینایەتی بە بەسەرچوونی سەردەمی بە چەکی ڕوبەڕبونەوە لەگەڵ هەزە کۆنەپەرست ودەسەڵاتە خەڵکیە شێوە حوکمڕانیەکان لە پوختترین وئارامترین وسانەترین ستراکتوردا بەرجەستەکردەوە. . ئەوانەی گلەییان بوو لەوەی نوسین گلەییان بوو، لەئاست زەبری قەهراوی وملهوڕی دەسەڵاتدا هیچی پێناکرێت، لە نوسین بە هیوا ببون، سەردەشت عوسمان داری بیروهۆشیاری وئومێدی ئازادی بەخوێنی گەشی ئاوداە. وزەر بڵێیە. سەردەشت بە ماوەیەکی کورتی کاری ڕۆژنامەگەری، پێنوسەکی خارای وهەای داهێنا لەق ڕەمەکی پێداکردنوسینی درکاندنی نهێنیەکانی ناوەوەی کە گەورەترین وبەهێزترین هەزی نا واقعی لەبەرامبەر خێدا ڕاگرت (ئاوێنەیکیان بدەینە تا بەقووڵی خێیان ببین/سەردەشت عوسمان) کە چەند دزێوو ناشرین وتاریک وێسوان. ،

زەر بەهێز بەزمانی جەراوجەر دەربارەی سەردەشت عوسمان، نوسینیان بەاوکردەتەوە، زەریک لەوان، ئەو خاڵیان بە ووردی بەرچاوخستوە، چاندنی ترس ودروستکردنی ژینگەی تەقاندن ،زەر فراوانتر لە

پاکتاوکردنی جەستەیی ڕۆژنامەنوسێک. ئەو ئینسانکوژی مەخزەن لە نەو دەمی ڕۆژنامەنوسێکدا بە تاندەکات(ئاماژە بە دامداخستنی بە کامەڵ، بەچاوپۆخڵنی زاهیر وچەک پێدادان بەریزی ڕۆژنامەنوسان وڕۆشنبیرانمان ، سامناکی مەرگ لەبەرامبەر هەر کەسێک کە سەردەشت ئاسا بێت(دکتەر عەلا مەشذوب، چیرۆکنوس ونوسەری عێراق بەماوەیەکی کەم، پاش بلاوکردنەوەی ووتارێکی تایبەت ئامێز لەسەر ژیانی خومەینی لە پاداشتی ١٣ ساڵ مانەوەو داگیرکاری لایەن عێراقەوە، لەدەمەوئێوارەی ڕۆژی ٢٠١٩.٢.٢ لەشاری کەربەلا بە ١٣ گوللە تیرۆریان کرد، کە هیچ پەیوەستی بە ١٣ گوللە نەبوو).

ئەو خەنواندنە تەحەدایەکی زەق وتانکردنی کەرامەتی سەرجەم وتاک بەتاکی هەست وسەزداری سەرتایی ئینسانەکان وپێکەوە هەڵکردنە. زەر نوسەری بەناز لەبارەی تیرۆری سەردەشتەوە نوسیانە، کە ئامانجی تیرۆرەکە، پەیامێکی ترسناکتری لە خودی تیرۆرەکە هەڵگرتووە. ئەو فەزایەی پەیامەکە لەزمانی تیرۆرەوە بە کەمەڵگا وڕۆشنبیران وڕەخنەگرانی دەسەڵاتی پارتی دیموکراتی کوردستان نیازی خوەقاندنی هەیە، مەودای دەپەڕتەوە بە سەرتاپای ژیان.

تەنانەت بە خوەنکانیش.پرسیار لەسەر بونمان وەک مروڤی سادە، وەک خەڵکی ڕەشەکی ونەو بازارو کاروژیان. وەک لاو، وەک ڕۆشنبیر، وەک ئەوەی هەناسەمان هەیە وبەندەکین وچاومان هەیە دەبینین وئازووەمان هەیە ودەماوەت پیادەی بکەین . سەردەشت دەچێتە نەو گەگی ژیانماوە ئۆگەر بماوەت وەک ئینسانێکی بە شکۆو وشیارو ئازاد بژیەن. دەسەڵاتی پارتی دیموکراتی کوردستان، ئەم جارە لە مرۆڤکانی ناتوانێت لە سنوری خەی گەگا بدات، (وەک لە نامکانی سەردەشیتداهاتوە کە ئەبێت هەوڵەر جیبەجێیت) دەنا لە ناوی دەبەن، سەردەشت پەداگری دەکات لەماناوەوخەڵاگری و
نوسین لەسەر سەردەشت عوسمان، ئەرکێکی یەکجار یەکجار قورس وئەستەمە، چونکە ئەو هەیکی زەر ڕەشنی دیاریکرد، بە هەڵوەستی بەکردەوەیی ڕۆژنامەنوسیی شەڕشگێڕانە. ئەو ئاگاداری ڕۆشنبیری جیهانی بوو، فەلسەفەی دەخوەندەوە، چاوی تا درەنگانی شەو بەدیار پیاوە گەورەکانی هزرو وهونەر وئەدەبەوە.دادەهات . تەمەنی تەنها ٢٣مەم بوو. بەنام هەشیاری چینایەتی بە پەویستی گەینی سەرتاپای دامەزراوە کانی دەسەڵات و پێکەڕەی هیرارکیی کلتووری دیکتاتەریانەی کەمەڵگای کوردستانی هەبوو.

نوسینەکانی بەرجەستەی پەداویستیە زەر ناچارییەکانی شەقام بوو، کاتێک دەسەڵات باکی بە ئایندەی نەوەکانی، بە ماناوەی ئاسایی

دانیشتوانی جوگرافیەکەی نەبەت، لانی کەم گۆڕەکی هەبەت بۆ بیستن، دەنا دەبەت بۆات ، ئەو موستحیلی داوا نەکردووە، بەڵام ئەوەی داوای کردووە موستەحیلە لە عەقڵ ووژدانی ئەم دەسەاتە بوشتووە، دەمەکە ئەحمەدی شاملە وتویەتی (هەشنەبیرانی کەمەگاکانی هەژهەاتی ناوەست دەبەت کەوی موستەحیل کوناودیو کەن).

سەردەشت عوسمان ولایەنە سیاسیەکان

چەند سالێک لەمەوبەر پرسیارێک لەدامەزرێنەری سایتی ویلکس (ژولیان ئاسەنگ ، هەفتامەی دی تسایت ١٧.٤) دەکەن، لەسەر هەڵبژاردنەکانی ئەمەریکا و جیاوازییەکانی نێوان کەماریەکان ودیموکراتەکان، وەاڵامی ئاسەنگ ئەوە دەبەت، وەک جیاوازی نێوان نەخشی مەلاریا وسیلە. لەوانگەی سەردەشت عوسمانەوە، جیاوازی نێوان یەکەتی وپارتی یش هەروایە. پارتەکی سیاسی (یەکەتی) هەندە جەللادیەتی لەریزەکانی خەیدا شاردبەتەوە، کە بەخوێنساردیەوە دەستبەرەت بە کوە تاقانەکەی دایکە لانەوازەکەی ولەبەرچاوی هاوژینە هاوچیرەکە پە تراژیدیەکەی ڕزگاربووی جێنەسایدی ئەنفال، بە تەنهاش لەسەرلەکەلەنەوە ڕەژنامەگەریەکانی بەفاکت ودکیومنەت لە تەوگلانی گەندەڵی بەرپرسە گەورەکانی، ئیدی چ کارساتێکە بە ئینسانی وەک سەردەشت ەوو لە سلەمانی بکات.

ئەو ئەندام ولایەنگری بزوتنەوەی گۆڕانیش نیە، لەو نامەیەی بە نەوشیروان موستەفاش کە بەاوکراوەتەوە، بەووونی دەەت، من دەنگ بە ئەوە دەدەم، چونکە بونی ئەوە باشترە لە نەبونتان. من تەنها دەنگتان پەدەدەم و نەعرەتو هاواری شەقامتان پەدەگەینم. ئەوە بەردەوام لەبەردەم زوومی ەخنەگرانەدا ادەگرم. ئەوەش لەبەرچاو بگیرەت کە بزوتنەوەی گۆڕان ئەپەزسیۆنەکی چالاک وکارای دەسەاتی ەهای حوکمەانی ئەودەمی یەکەتی وپارتی بوو. بەڵام سەردەشت عوسمان خەشباوەە نەبووە بە بزوتنەوەی گۆڕان. ئەو نیەهەشت پەگەی کەمەایەتی ومەعنەوی خەی بکرەتە سەرمایەی هەڵبژاردن ودەنگی جەماوەر بە کورسی پەرلەمان . بزوتنەوەی گۆڕانیش خەیان ئەم ڕاستیەیان وەک خەی ناسی ونەیانویست ونەیانهەشت ونایانەوەت کەیسی سەردەشت وەک کەیسی بزوتنەوەی گۆڕان بناسرەت.

ەکخراوەی سەردەشت عوسمان بە ئازادی ەژنامەگەری وخەزانە وریاو بەجەرگەکەی سەردەشت عوسمان
ەکخراوەی سەردەشت عوسمان بە ئازادی ەژنامەگەری وخەزانەکەی،

کی شایستەو گرنگی سیاسی ومێژوییان، لە هەراسانکردنی پارتی و دەسەڵاتدارانی هەولێردا بینیوە. ئەم کەشمەکەشە بەداخەوە هێشتا نەبۆتە تەوەروەیدانێکی سەرەکی کۆمەڵگای کوردستان.

شەقام وخەڵک وئازادیخوازان وەشنبیرانی شۆڕشگێر، زۆر بەداخەوە، بە بەرگرتن وپوچەڵکردنەوەی ئەم تیرۆرە نادیارو ئەم سیناریۆ سازییەی دەسەڵات، ئامادەیی تەواویان نەبووە ونیانە. هەستەوەری کۆمەڵگا بە مافەکانی، پشتیوانی کۆمەڵگا لە ئەندام ولایەنی وبەشداری کۆمەڵایەتی لە چالاکیە سیاسی وەشنبیرییەکاندا پێویستی بەدەستپێشکەرییەکی گەورەتر لە خەباتی تاک وگروپە سەرکزوبچوکەکانی هەیە. کۆمەڵگای مەدەنیی، بەتەکخراوە موزەیەفە مەدەنیەکانی ئێستای کوردستان لە ملهوڕیی ودەستدرێژییەکانی هێزە تاریکەکان ناپارێزرێت. ئەو شێوازانەی کە تا ئێستا گیراونەتە بەر بە دەستهەڵگرتن لە سەرکوتی سیاسی وتیرۆر هەڵسوڕاوانی ناڕازی بە دەسەڵات، جەدەستیان بە فراوان بونی سنورەکانی ئازادییەوە دیارە. پێمان وا نەبێت کە تیرۆریستەکان، کاردانەوە جەماوەرییەکان لەبەرچاونەگرن. بیریان لەو ئۆگرانە نەکردبێتەوە کە پێشبینی دەکریت وبەهەمان شێوە پلانی تەکمیلیان دانابێت بە پێکخستنی هەوەکانی جەماوەر لە دوایی کردەوە تیرۆریستیەکانیان.

پرسیارێکی زۆر قورسە ئۆگەر بڵێین، ئایا نە دەکرا تیرۆری سەردەشت عوسمان ڕوو نەدات؟ بەچی ئەمە ئەو فورسەتمان پێدان کە ئەو مەمە داگیرساوەمان لێبکوژنەوە؟ ئایا نە دەکرا تیرۆریستەکان بوەستنرێن ؟ پرسیارێکی قورستر، ئایندەی ئەم دەسیەیە بە سەرجەم کایەکانی ئازادییەوە، بە کوە هەنگاو دەنێت؟ سەردەشت عوسمان پێویستە ندییەکی قوڵی بە شکۆو کەرامەتی هەمومانەوە هەیە. وەک خیزانەکەی دەڵێن ئەو ئیدی کۆی کۆمەڵگایە.

شۆڕی براکان لەسەر دەسەڵات ... جەمال کەشش

تالانی وفەرهوودو تیرۆر زیندانی وسەرکوت بەرهەمدەهێنەتەوە

هەروەها ئاشتیشیان

لەدوای ریفراندەم(٢٥.٠٩.٢٠١٧) بەدواوە کێشەکانی نێوان یەکێتی وپارتی، دەوریەکی نوێ دەستپێکردووە. یەکێتی هەستی بە کەم سەنگی وبەحەواچوون دەکرد وخەریک بوو دەستی لەهەموو شت دەقرتاو بۆئاسماندا بەرزدەبوەوە . حکومەتی عیراقی سەرکەوتنی گەورەی لەبەرامبەر داعشدا بەدەستهێنابوو، ئایفراندەمیش (سەرکەوتنێکی هەموو خیانەت وسەرکوت ونانبڕین ودزو تاڵانبڕێی)، کۆژاوەیەکی پیرۆزی بەدەوری پارتی دا کێشایەوە. پارتی لە هەردوو هەڵبژاردنی عێراق(١٢.٥.٢٠١٨) وکوردستانیشدا(٣٠،٠٩.٢٠١٨) سەرەستی هەڵدانی پڵکی سەرکەوتن و تەکاندنی تێپوتێزی ئیفراندەم و بەستنەوەی پڵکوتانی یەکێتی وئێپزسیۆنی کۆن بوو.
لەپاش دەستکەشانەوە مەسعود بارزانی ،(کۆتایی ئۆکتۆبەری ٢٠١٧) وەک بابەتێکی فەرمانی دابەشکردنی دەسەڵاتکانی بەسەر حکومەتی هەرێمدا، پارتی تەماحی لە یەکێک لە پێستە هەرە باڵاکانی بەغدا (لەوانە سەرۆک کۆمار) بوو. نەومانی کوردی جارێ تر دەوریەکی تری شانۆجنۆو خۆگیڤکردنەوە کوتوەو نێو براکان. . تا دەهات لایەنە براوەکانی پەرلەمانی عێراق ، گوشاریان بە سەر یەکیتی وپارتی زیاد دەکرد بەبەربژێرکردنی کاندیدکیان یان هەکەوتن لەسەر تاکە کاندیدێک.

پارتی ملینەدا،بە کاندیدی یەکێتی وئەوەبوو دکتۆر فوئاد حسێن وەک نوێنەری سەرۆک بارزانی بە سەڵک کۆماری ئایندەی عێراق دەسنیشانکرا. بەڵام یەکێتی پێشتر لەلایەن ئەندازیارانی سیاسەتی عیراقەوە دڵنیایەکی بەدەستهینابوو. ئەوە بوو کاندیدی یەکێتی دکتۆر بەرهەم سالح ، لەبەرامبەر دکتۆر فوئاد حسێن کاندیدی بازرانی کوتنە کەشمەکەشکی کۆمیدیەوە، کە بەشەویەکی تراژیدیی بە شانسی دکتۆر فوئاد کۆتایی هات.(بەرهەم ٢١٩ دەنگ ، فوئاد ٢٢دەنگ)

لەهاستیدا ٢.ئۆکتۆبەری ٢٠١٨ رۆژی دەنگدانی پەرلەمانی عیراق رۆژی سەرکەوتنی بەرهەم سالح بە سەرکەکۆمار، نەک ١٦ ئۆکتۆبەر ٢٠١٧، هاوکێشەیەکی تری سیاسی لەکوردستانی عێراقدا دەستپێدەکات. بە ئەوەی پێستی سەرکەکۆمار لەلای یەکێتی بەمنەتەوە، لەکاتێکدا لەسەر کاندیدێک هەکناکۆن و هەموو ئەو کاندیدانەی تریش لە لەلیبوکەک زیاتر نین، حکومەتی عیراقی و لایەنەکانی نێو پەرلەمانی عێراقی، داوایەکی دیایکراویان جێبەجێ ببوو ، بەدەستەوەدانی کەرکوک وئارایشدانەوەی کەرکوک وناوچە سنوریەکانی کە پێشتر بەهاوبەشی

هێزەکانی پێشمەرگەوڵشکری عێراقی کۆنترۆکرابوو، پاش شکانی لەشکری عیراقی لەبەرامبەر داعشدا، هێندێ ناوچە هێزەکانی پێشمەرگە لەبەرامبەر داعشدا بەرگرییان کرد وئاوەساتانەوە. یەکێتی یان چەند بااڵ وماڵباتێکی ناو یەکێتی لە پلان و لە ماملەیەکی ناشیرینەدا دەستپێشخەری بە گەڕانەوەی دەسەاتی بەغدا کرد بوو.
دەورەیەکی دی شەڕە جنێوی نێوان یەکیەتی وپارتی بەبەهاراتی توندی ژماردنی خیانەتکان وملهوڕی وپێشلەشکری گەرمکرا. ئەمجارە دەستی پارتی لە تەقەکردنەوەی یەکێتی بەهانەیەکی گونجاوتری بۆگیرهێنا. ئیدی بەخیانەتی نەتەوەیی گەورەو بزاندنی خەتی سوور، تەقە لە ملنەدانی یەکێتی بە تەسلیمبوون بەقەدەروقوەتی پارتی بە سەرۆک کەمار .

لەسەرەتای ساڵی تازەد٢٠١٩ ا، پارتی هیچ نەرمیەکی لە بەرامبەر لایەنە براوەکانی پەرلەمانی کوردستاندا نەنواند، وە زۆر بەباکانە مەرجەکانی خۆی بە هێزەکانی نێو پەرلەمان بە بەشداری لە دەسەات دیاریدەکرد وهەردوو پێستە گرنگەکانی سەرۆکی هەرێم (نێچیرڤان بارزانی)، سەرۆکی حکومەت (مەسرور بارزانی) ، قەرخکرد وپرس وڕای بەکەس نەکرد. پێستی نەوت و دەرەوەش هەر بە خۆی دەبەت، وە بەدەنگیەکی گشتی کە نیشانەی ئازیبونێکی ترسناکخەریکە دەکاتە ئەمری واقیع. یەکێتی پەرچەکرداری بەدەنگی کە متبووەنی تووڕەبوونێکی لەخۆدا شاردبوەوە، چەند رۆژی گەی بە دەستیبرد بە گرتن وڕاونانی ئەندامان وکادرانی پارتی ، بەهەمان شێوازو هێندێک قەهراوەی تر، پارتیش دەستی برد بەبارمتەگرتنی کادرەکانی هەولێری یەکێتی. ئەپەزسیۆنی پاکێجەکانی سەردەمی ١٧ شوبات وملخواروشکستخواردوەکانی ئەم دەورەیە، دەستوەستان تەماشای حەمەی حاجی مەحمودیان دەکرد، نەوەندگیری بکات وتوندوتیژییەکە خاو کاتەوە ئەوە بوو بەگەیەنەوەی دیل بە دیل دەرگای گتوگۆی پێکهێنانی حکومەتی هەرێم کرایەوە. لە پرسە کۆنفرانسکاندا هەواڵی ئەوەمان بیست بەهەی نەخێشیەوە بەڕێز هیرۆ خان نەیتوانیەوە بەشداری وەفدەکەی یەکێتی بکات.

یەکێتی دەستی برد بە ڕاگەیاندنی قەدەخەکردنی تەقگەری ئازادی وەکخراوە نزیکەکانی سەر بەتەقگەر وداخستنی بنکەو ئۆفیسەکانیان لە ناوچەی سلەمانی. هاوکات سەرکەماری عێراق سەردانی تورکیای کرد ولە پریسە کۆنفرنسکەی لەگەڵ ئەردۆگان سەرکی تورکیا کە بەرهەم ساڵحی وەک دەستی ئازیزم یان هاوڕێی بەوفام تاریف کرد، ووبەرەوبونەوە و بنبەرکردنی تیرۆریان وەک ئامانجی هەردوا

باسلەوەکرد. ئەو هەنگاوانەی دواتری یەکێتی لە گرتن وزیندانی کردنی ئەندامان ولایەنگرانی تەڤگەری ئازادی وداخستنی سینەما سالم ونەهێشتنی مەراسیم وئەم کردەوانە بە ئەوەیە کە پشتیوانی ئەردەگان بەدەستبهێنی بە گوشار خستنە سەر پارتی کە چەگەوەگەیەکی شیاوتری لە پەیکەرەی دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم پێبدات.

لەرەو دەتوانین باشتر لە هەوەندەکە ولە پرسەکە ووردبینەوە.. چ شەری یەکترو چ شەی نەوخەیی لەگەڵ لایەنەکانی دیبکەن، ئامانج پاوانی دەسەڵات وگومرگ ودزینی نەوت وسەروەت وسامانە، چ یەکبکەون وئاشتی بکەن هەر هەمان کارەسات بەرهەمدەهێنەوە.